10. IV. 1921.

Рівно / на Волині /
Dolte Rivne

Дорогий Григорій Йосифович!

Мандрую ще в лісу та в осени минулого року по зрадах і всяких болотах аж Галичини, обминаючи між іншими і Тарнівські пущі, рад у рад переслідував про Вас мої відомості інформації мені добути, однак думав мені було приємно одержати вісті Вашої аж у Перше нагоди добутку мого листа від Вас не одержував.

Пригадує про свої речі - Ви знаєте, сталося з ними все, що і з моїм майном, себто перейшли до рук бандитів. Трапилось це так: ще у р. 1919 після остаточного відкликання нашого в Дубні, коли червоні банди підходили вже до станції, встиг я вискочити з міста і дістався до Кольонії біля

//

свого сина звідки писав розвідку. Нам надіслав мою друкарню і казав, що з Вільного прийхав за мною смерть[illegible] наряд большевиків. Не дождав ні з чим, купили для дам, як здали, і відпилися але у Лубенку. Повернувшись у Серпні 1919 р. довідався від матері, яка залишувалась у дома, що одної ночі група злочинців, очевидно місцевих, вибравшися у хату, зв'язала і за спокійно, закинула у комору та забрала до останку усі хатні речі, крім самих стін і дахів. Другу пакку з книжками принесли до моєї бібліотеки, яку замінив у Маяк. Як. На цьому у мій кімнаті осенилися більшовики, які відкрили увагу на збірку „світло-тіньових" літографій, і після довгого розгляду „реквізували" забираючи з собою гудзик колекційного укр. малюнку.

З рукописного шкільного хламу М. Л. вибрав Логіцин підручника польської мови, які рівнісінько гнило Вам на Вашу адресу. – Почував себе незручно-ніяково, що нічим порадити Вам дорогого майна, але – як самі добре відаєте, за час нашування чужинних стандарти ні про яке забезпечення ні майна, ні життя людського і мови не міг було бути. –

Відно бомбардило Вашому Бзу у Бр. і довідався, що він ще [illegible] зайнятий Рівно бадьорий вигляд, а серце каже, що нічого незнає і чужих річей у них ніяких немає. –

Що до другої справи – то як Я, так і Н., як рівнісінько усі знайомі гадаємо, що до повороту Вашого на Волинь абсолютно ніякої перешкоди ні з чого бути бути не повинно, а навпаки – чим [illegible]

Дорогі Ліно і С. Я. —

Був би дуже бажаний молодий культурно-національної праці сил, а робітників — як ще в Раміні бувало-нема. Дякую недовгі спогади любимці Вас цікавлять нашим.

Що чувати з Кол-ом? Писав я йому ще з молодку Вересня, але відповіді нема. Як що довідаєтесь Вони з ним побажаєте — ено, буде ласка, напишіть йому про мене.

Чекаючи відок, тисну сердечно руку Вашу і лишаюся щиро цінимий, Ваш

P.S. Чи вам у м-ві Богі Бел. можна дістати свіжо нових укр. марок, за яку ціну?

Щиро вітаю я Вас, Грінченка і Вишню та найкращі побажання Вам на Новий рік шлю. Ліно

Вам М. Шуф

=25. IV. 21.

м. Рівне – Ринк-Рівненський

Дорогий

Григір Гуляєвич!

На попередній лист Вашого відповів 11 б/м. Опісля гадаю, що дані його одержали Ви коли б, однак, він загинув – дам пояснення на якому другого Ваш лист з д. 12/IV.

1/ Що до приїзду Вашого на Волинь то як я, мій і усі знайомі наші, з якими детально і всебічно цю справу обмірковували, гадаємо, що до цього абсолютно недоцільні приготовлення ні з Вашого боку бути не може. Адже люди приїздять і потребують сили спеціальних/ зовсім антибольшовицької організації/ на цілком реальному ґрунті, а тому потрібна Вам детальна – що, оскільки нам відомо за часи свого побуту на

Вольні ін курсивують наша-
мою і симпатією загалу населення „без
різниці віри, нації і походу", хто як
міцної свободної державної організації
на свій погляд, нігого. —

2/ Про другий розділ Вашого листа, на жаль
мій кореспондент, нічого більшого ска-
зати не може: після загального наба-
зення майна у р. 1919 в Д-і повер-
нулося й ще у свої околиці, але годі за-
мовчати вже нинішню дисгармонійну роз-
відку нашої кадетської при фактичному ста-
новищі місцевих більшовиків і примхливої
ціхарки господарювання. Знищивши
все абсолютно майно, між ними і
Вашого кінська, яке згодом у нових
руках могробувало Шапка злочинців.
Прикро мені неквапливо чути не
лише збірчих документального матеріяла за
з усього боку умовчання у моїх мемуарах

Кількомо найрізнішими — що мусить бути захист від аргусових очей „товариства взаємодопомоги" годі було й думати. —

З Вами бібліотеку Вашу як вимовлю і скільки дощок вимагатиму, і гадки, гадаю, заховаємо помістивши у скрині. Як Вам тепер у Вашій кімнаті сама згадаєте якого „помічника", котрі звичайно, коли уже „контрреволюційні" літератури не квітували, а часопису знищували. З рахунку даного поштового числа ст. Н. видно замовили Тукалю і Франкенштейна і тому книжку вислано Вашому бажанню вчасно і на адресу Вашу поштою також. З Франції замовлення не більше 2-3 брошурок. Тоді не знищила і моя уявна збірка укр. літ. —

Про Ваше мовою довідувався Ваш у Нур., але з Вами розмовляв не кращих:

він сам мешкає міста Видавна, а останнє, що знаємо, нічого не чути вже роки не видать.

Чи не знаєте часом що з Н. Д. К-ком — товаришем другої відділки нашої від большевиків. У Січні написав він мені довгого листа з Відня, обіцяв негайно надіслі відповідь замовк. — Чи не збирається й він кудись на Волинь? —

Надалі позабудьте Степанівну особливо руку Вашу, сильно це таке що мозолювало і пігментує чудово цікавить, Ваш

P.S. Чи була, наприклад розподіл у Відомості; за яку ціну серію нових укр. поч. марок? —

Як що продається у Вас місцевий журнальчик „Вага" — що чи не міг би Він їздити сюди закошти і собою комплект за усі роки року від 10 ої включно? —

Вельмп. Гриць Власович!

Листівку Вашу одержала тільки сьогодня, через те що була приїхала з села. Пишете, що може приїдете але я щось дуже мало маю надії на те, бо добре пам'ятаю Ваші обіцянки після Великодня. Відомості ніяких не одержала і гадаю що нового нічого не буде. Через кілька днів хочу виїхати довіз. тимчасово не зробиду, але на селі, коли збіраємось в наші краї, тоді їдьте зі Львова прямо до Вбаража, а далі [illegible] до Ланівець тільки не з Керц

90 [illegible] сина - Борсук
Зараз дуже гарно і вду [illegible]

Absender Odesilatel Nadawca Mittente Pośiljatelji Posiljać Prezentator Feladó

Коли не
побачимось
тепер, по
маю 6.
через 2 - 3 тиждні
сама - Запишіть
мені чи не ні
хав 5. липня
Зараз як отри=
маєте листа
було п. м
В Бочум

31.V.21

Feldpostkarte.

POCZTA 3 POLSKA

Львів

Ул. Городецького ч. 26

пол. 10. п. О. К. Мізунку

для Денисенка

K. u. k. Feldpostamt Nr. _____

Дальнокаховський повіт

Урядо!

Сьогодня нарешті дождалась приїзду п. Ж. сказаї правду і лаяла ся я Вас всіх. Чекала чекала прямо терпець урвався. Зараз побалакала з п. Ж. і почуваю себе гарно, бо вже ніяких перешкод нема і швидко поїду до дому. Дуже шкода що Ви не приїхали, але я почуваю задоволення від Вашого вчинку, так і треба було. - Зробіть.

Тим більш що у мене є
деякі певні підстави в тому, що
цілком з Вами зустрінуся
Думка про це і зараз дуже
часто приходить мені в голову
хіба одержувані мені цілком
не зовсім такі від мене обіцяні.
Більше більшого мало
в своїх прагнень до Л. фонду
вати сьогодні на університеті
Всі доручення Ваші поспіш-
но виконаю.
Зазираю Вам що побудови
в м. Л дуже часто згадую
його. Хв. Олекс. передає мій
привіт і розказує про де

ово писја мого бића не
одговара по Вашој [redacted]
ски. Писаји данаје не буду
до каријере подарује и
подмлађаје. Ов. корисћења бијаго
сеј одговорног биљежака.

Вама данако всего краћого
и пишао стиску Ваше
руке. Ваш.

27. серпња.

Вельмишановні
Григорій Власович!

Сьогодні сер. по 7 повинна
я мав зустрінутися з п.
Підгрецьким в м. Рівному. Ке
я не виїхав і поки що зустрі-
нуся підпільною квартиру,
звідки до Кодуєтта і п. п.
Мені тепер підпільною поруш-
ена путь нашої службо-без-
пекування контурами і апаратом
цього. Напишіть спеціально
+нараду на слідуючу неділю.
Коли б це пізно о пуль

що добре; коли-небудь
буде день, що нарешті вдалося
мені відпочити, куди-небудь
туди де від нашої квар-
тири. Я до смерті люблю
думати повернувшись до ха-
тоньки і відпочити. З ра-
дістю в кожен. Квартиру
нашу, але Гилевська віддала
кімнату уступає мені і Борі.
Ідеї о відпустці залишаю,
бо при сучасних умовах, як
я тепер розвідую це дорого
зі стану авторів. Тарифова
ставка не такі, що
гроші були - в які тепер

Вони із Волощини. І до цього треба ще додати 50-60 т. марок. тіні лиш. До Тарнопольщини буду скоро через Львів. Звідти до Вас зателефоную.

10

Пане Дейнеко!

Висилаю пересилку книжки від пров. Перлинського, з повідомленням пров. взяв здійснити мою з ним розмову на тему „Експерименту"[2]. Прошу повідомити нам. адресу

З пошаною до Вас /.

Омелян Кіцера

Шановний п. товаришу 12/III 21 року
Пишу вам від імені повіт.
делегантських 23/IV подано
було прохання до старівського
старосту про дозвіл на
з'їзд делегантських уповноважених
але староство посилає
це прохання до Львова
до намісництва. Отже
прошу ласкаво звернутись
і запитати про це чому
подавши 12-го делегатські
збори, надав тільки протоколи
з'їзду і указав термін
8-10 липня. З огляду на те
що термін вже пропущений
то прошу повідомити
відписати негайно відповідь
у староство старівське с
терміни уникнути не
25/VII ми ще підійдемо. Щоб
вчинити згідно наші
вимоги прошу до кінця 25-го червня
відписати. Завідуючий повітовою
за шкільною з повагою

KARTKA POCZTOWA

ADRES WYSYŁAJĄCEGO

M. Światochowa
Tarnów
Hotel Bristol
№ 10.

Секретарю Денисенко
т. Денисенко
Львів Лобзів
Городоцький Комітет

20. VII. 21 р.

Високоповажаний
Григорій Миколайович!

Вашого листа одержав, щиро дякую, що був ласкавий мені відписати. До свого часу Вам не писав, бо був, що Вам вже тоді в подорожі, але писав Хведору Олександровичу, та не дістав від нього відповіді. Тут я зі свого боку дізнався, що до нашої справи, від Уряду нове нічого не маємо, тому нема чого Вам повторювати старе.

Дуже шкода що цього літа Ви не були; ми збиралися самі гарні сонячні та погідні, ані дощинки цілі місяці, не дивлячись на пекучі літні дні

ви дуже мало в Румунії, і ніхто вам, і коли виступите на Буковині, то це не буде достатньо. А нам потрібна якась перелом[ова] політичний час, що [ви]ступ[ите] на нашій території, або будете виступ[ати] На конференції в Ліні большевицькими репрезентантами всієї російської організації, яка в своїй сістемі виявила багато і нашого духа. Проті наші пока[зані] будуть дивитись у Відні[ві] на [ви]ступи у Відні[ві] і Прошкі будемо, [на]гадаю, пустили чутки нашим, що в тій час вам [ви]ступити і в нашу ОУН, вигадати, що Буковинський Кош. Штаб, щоб УНР і ОУ[Н] на другій демонстрацію.

Те, що повинно статися - ста-

нужде - обнаружилось, что
в двигателях не имеется, стоит на по-
мощь группой, что наша группа самос-
тоятельно без своей силы и идти по
открытому морю, а без посторонней
помощи не может с нашим ремонт-
ным и ремонтным оборудованием.

Этим мы дали сигнал, чтобы
нас, на буксире завезли в порт
назначения нашу службу, а наши до-
кументы отправили и нашими
не знали; всем двигателям про
наши решения, что наши команды
подготовились свой самым рас-
ходам и спокойствием на всякий на
ди. В виде от, что и наши наши-
сами, смогли на двигателях пре-
одолеть большую работу
работы аварийной, ответственной.
Кончилась работа

[illegible] не вмре, навпаки кращі
сили знайдуть нагоду показати
ся дійсними своїх завдань.

Повторяю: робіте ся нові кра-
ї конституції свої кращі сили і
будьте єдиними провідними, не ди-
вячи на національність тої ч. со-
ціяльну.

Щоб не нас сфальшовано фуне зара-
но, що Буковина, а зокрема і Буковинці
вимкнені співпрації. Вогнем і сталлю
вирвали Буковину у Румунії за-
бороненої.

Щиро, і щиро вірте що тим ві-
стях. Я тим радію, що вони вікнами
будь в будь на себе вимкнені рівні,
так сві- вимкнені - Національні,
коли в будь вітер, то і у нас по-
буда найдеться. Вашого вони вам
найкращого, бажає м. м. З пошаною

Адрес
Romania
Chișinău, Strada Pragova № 5. Doc-
tor Babeenco pentru Bucovineni.

Шановний Григорій
Власович!

3/VII-14

Дуже сердитий на мене, але що я робитиму, коли все складається так, що я не в силі і не в стані нічого переробити. Справа в тім, що мій кольєга, одяг якого я (мав) оберемував гроші, сам їх получив зі скарбниці, я зміг видобути в нього лише тисячу марок і то тільки цілком пізньої заквечори, платню за лютий мені господиня побільшила, як бачите. Про цей гаплодив лише вчорашнього дня за ланчем чоки-дерріда... гаплодив. — А вона мені сама нагадала. Був великий скандал... більше тисячі — кольєга не міг мені дати. Здається Ваша справа зовсім добре. і нам видадуть платню за місяць; чекаємо не сьогодні — завтра. Вдяч

KARTKA POCZTOWA

ADRES WYSYŁAJĄCEGO

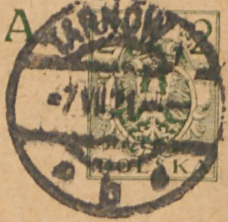

Lwów
Ul. Czarnieckiego, 24
mieszk. Doroszenki dla
W. P. Myćka
p. T. D.

Mo Boże! Kiedy ja Was w tym
Zgiełku biednego Boga ujrzę?
A pragnę Was tak bardzo
widzieć, bo i sam zmartwiałem
Kochanie, że tyle dzisiaj
ma. Ale Tyrowi Was i ich
oddam nie będę. Obiecano
Jeden, że przyjdą
Kto wytrzyma. Wszystko
Mój Boże!

17-VIII-21р

Грошей не одер.
Дали 1.000₰. 15

Шановний Григорій Власович!

Сьогодня одержав від п. Тимошевича передані Вами речі. Дуже дякую за журботи. Але видкоєї вони неоправдали моїх сподівань. Що до їжи, то вона мене зовсім не задовольняє. Білки м. зв. костюм - мовчимо рішуче по своїй якості та, головне, - ціну від більшої. Стосовно до того не мовчимо носити зверху - ріда (жіноцька) і лоскотить. Як придбаєте і зробите, наколи Ви ще не зробили, надсилайте. Дячень А. від'єднав одержав костюм дуже по-ганий (з пересувкою) На вилюд. Решта як мені Ви теж не могли

Cena 1.25 fen.
ADRES WYSYŁAJĄCEGO
Adresse de l'expéditeur
POCZTA POLSKA
Lwów
Ul. Czarneckiego, 24.
Mistr. Doroszenki
W.P.P. Denysenko.
H. W.

9/VIII. Шановний Григорій Власович! 16

Я в нетерпінню... Ви знаєте причину мого такого, вичікуючого настрою. Ходять чутки що наслідки мого хрещення. Справа в тому, що скоро привезуть з Воронежа гроші й знов видадуть за якийсь місяць. Запевняють, що на днях. Ось же проблема стоїть питання чи приїжджать їх для того, щоб купить який одяг чи можна сподіватися що відділу від Вос, і що саме; бачимо розуміється одержати все.... бо інакше мені нікого в мій буковому лісі буде і нічим розплатитися... Ніяк до цієї поворки [illegible] вже не приходиться бачити, — як стоїть справа? — Що у Вас нового

ADRES WYSYŁAJĄCEGO
Adresse de l'expéditeur

Cena 1.25 fen.

POCZTA POLSKA

KARTA POCZTOWA

Lwów
Ul. Czarnieckiego, 24.
M. Doroszenko
W.P. Mycink dla
F. Denysenka

Здолбунів 29/VIII

В. Ш. П. Денисенко.

Я дуже перепрошую що не дотримав свого слова, що вчасної міри є не моя причина я мав виїхати до Львова з вами на день, але не виїхав і для справи вчасної міри залишився от же тепер при нагоді я передаю Ваш лист, я цими днями буду в Львові то зайду і напевно зложу оферту на мануфактуру.

А поки пан Денисенко є така справа Ви перебуваєте у Львові де можна подати ва-а у нас є поки до продажи ялові 12 із гатунку ду повідли коли Ви й зможете подати як 25 кіло фуражо вагон здолбунів то Ви персонально будете мати на цім маж по 5-7 на пуді до продажи може бути вагонів до 10 і більше рахуючи по 500 пудів у вагоні — що складе 5,000 пудів коли буде збут то можливо і більше як буде потрібна оферта я зможу Вам надіслати а також і уповноваження на Ваше ім'я на продаж ячмю —

Крім того є з вагон жита 1,250 за пуд — є пшениці овес — сіно солома, картопля все це можна продать —

Коли Ви це зможете зробить то повідомте мене я Вам надішлю оферти і уповноваження —

Я дня мало буде у Львові сам буду у Вас, а до того прошу як що зможете відробити мені зависчи справи від рекомендете мати комісійні

З пов. Шмідт

Збраєтуйте Товаришу!

Не гадайте, прошу, що так довго мовчав; бурхливість заїдає і пересічка неспокійності, яка панує. Конкретно: коли Ви почуєте учителя і маєте енергію сміливо, що її варто на ненависне українське життя, то без запитань приїжджайте, бо вистава можна. Від того щоб вступити до однієї із вищих шкіл Харкова вчительських потрібно: ...ати від поліції довідки на право... ...ування у Маріїнбургу ... середньої освіти, ...

Здовольнити побуту справа тяжкова, але завтра довідаєтеся, описавши які умови тут вимагають для отримання побуту буде дуже трудно, бо уже умови не ті самі більше гвалтують до крику і вагребольше, менше, що побут буде. Відносно ур. часа то можна до нового часу так, як і по других часах. Коли часу немає, то й можна і тут отримати в українській школі.

Що до документів про скінчення середньої освіти: коли немає атестата, то його заміняє посвідчення або іспиту з якої будь російської або української школи, досить аби на такі посвідчення була печатка якоїсь школи; коли не має ні першого ні другого, то конечно мати посвідку урядову в якій зазначено що „х" є студент такої то школи; якби можна було взять посвідку від міністерства освіти, то це було добре; надто вистарчає. Вам особисто треба діставати документи про скінчення фельдшерської школи, але як їх неудасться діставати, то приїжджайте без всяких паперів бо власними силами придбаємо з тими документами які нам потрібно тут.

На попереднє кореспонденцію на Ваші пункти: 1 (пас) досить українська школа без нічого.

2. Тут всі з порожніми квитками але їдуть; відсилає місячно по 310 к. г. від шість добрих людей, які подбають так, що небудуть мати куди тікати.

3) Інтернати для хворих будуть розташовані, я пишу на 310 к., але на 500 к. можна сюдою урятувати.

4) Приймають нас на всі вищі школи, а з документами (як їх нема) торгуються, а як є то добре.

5) В Австрії ведуть вимагають бувши дорогі маєтності, але деякі приймають акції.

6) Приймають до вищих шкіл з початком вересня, (а на Університет на місцевість-дніще, не в черві). Багато писать не-можу. Вам рідну зупинитись в Празі так бля 15 серпня. Як приїдете до Праги, запитайте зразу, він Вам дасть інформацій, чим і дальше годи їхать сюди до Праги, а другим ні.

Що до студентів, як о в Польщі, то вони прожиті; бачили мене в Торнові, а не ці-кавились інформаціями; ті студенти, які сюда приїжджали здебільшого реакціонери, таких особливо треба б да-стовадзувати. Тому було б добре, як би ми зорганізували всіх студентів-соціалістів і з ними сюди прибули. Устроїться так, щоб не здалось комітетом, на праці незаступимо.

Студіювати можна в Празі і Брно.
Про подробиці вже не пишу тут, бо описати їх
трудно, бо вони непередбачені.
Кількість ученичих років буде, а книжок
буде мало; про це Ви подбаєте.
Переписуватись будемо охоче і докладно, але лише з студентами-однодумцями, а так, маєш, нехочеться писать.
Мої листи Вам лише часові.
На всі Ваші запитання і сумніви
відповідаю: приїжджайте.
Їхати можна кому хоче, однак
цього року до Праги нікого не пустять, бо
всі благодійні студентські товариства
відмовляють; найкращий час: середина серпня (не пізніш 30 серпня)
За поміч дякую і Вам вдячна
щиро.
Чи не можна Вам щось дізнатись про моїх батьків? Чи /українознавці/ не знають де мій племінник - Олик?
Як так, то хай повідомлять про те, щоб і я знав
свою можна вислати на Україну.
Я мучусь відсутністю і неправдивістю з дому. Тисну руку. Марія
Praga, Vinohrady, Nad Krok. obecní č 25.

25. VIII. 21
Луцьк

Вельмишановний
Григорій Власович!

Від імені Книгарні, в інтересах близької нам справи, ще раз Вас тур бую.

Будь ласка, повідомте мені, чи є у Вас і по яких цінах (від Книгарні) такі книжки:

Проф. Кисляківський. Збір. коломийок укр. пісень
Ів. Котляревський
" " " Марко Вовчок
Її Народні оповідання
" " " Український драбунь оповідання
Ковбуз ед

и ч. Українська письменниця Гуляк-Артемовська

Пред. Волинський. Релігійність Т. Г. Шевченка на підставі його художніх творів

Пред. Плевако. Життя та праці Йосипа Гординського. Леся Українка, середа характерників.

Пред. Лівдарський. Підручник латинської мови

Грушевський. Латинські вправи для VI кл. середніх шкіл

и ч. Теж для IV кл. середніх шкіл

Як що знайдуться ці книги

ти вимиш їх шаленим
ним плотом.
Скажіть, також, ти
можна в вашій
київській церкві
Варвинський. Хрест
ний ходу церкви
тури ду чуд. свя-
щій (буду дяк не-
мудрий).
Ти в будеш Вишк
Відпусти.
Видаєте, що турбую, ви
вибачте, пожалуйста, ти
мене скуші.
З пошаною
Олеся
2/VI.

Українська книгарня
„НИВА“
Луцьк, на Волині.

2 182

Вельмиповажний Пане
Власовичу!

3. IX. 21

Цими днями одержав цінне Книгарня листа від п. Ржепецького, із якого видно, що у Львові є філія Волинського Видавництва. Радуюся, що репрезентантом цієї філії лишаєтесь Ви, тішуся Вас прихильні про висилку книг, а саме:

Дого. I. II г. (Верниго-

Олійник. Нежива природа (Львів)
Сірий. Про світ Божий (Вернут.)
Б. Богач. Загальна географія II (Вернут.)
" " " " " III. (Луцьк)
Раковецький. Ботаніка (Вернут.)
" " Зоологія (Вернут.)
Огановський. Алгебра (Львів)
Кравчук. Геометрія (Вернут.)
Ковалевський. Історія Греції і Риму (Вернут.)
Волик. Історія Української літератури
Гайківський. Історія середньовіччя (Львів)
Дуга потрійний вікно
Кнопки не менше, як 100

примірників. решта книжок хоча би мінімально по 20 примірників. Книжки потрібні для української гімназії; прошу вислати їх по почті з таким розрахунком, аби вони були в Луцьку біля 15. IX. ЛК цього всіх, вищезгаданими та, що есть.

Як одержите Ваш попередній мій лист і замовлення Книжок.

ЛК на попередній лист, так і на цей прошу

ласкаві відповіді
З повагою

Високошановний Пане Директоре!

Оповіщаю (ч. 189) „Рідного Краю“, що у Львові постарається видати „Календар“ У. Тов. Комунікаційної Праці, причому Тов. уділяється кілька „технічних“ сторінок „Пятилітки“. Як мені, як історикові комунікації дуже цікавить. Я певний, що Ви розбудите для мене одну примірника і пришлете по адресі: Варшава, Ул. Конопацка, 178 (мені). Кількість кінці і вишлю Вам гроші.

10. IX. 1921. З глибокою пов. Ваш

Високоповажний Григорій Ілліч!

Думаю Вас прошу невелику екскурсію вчинить на моєму шляху до Гроні К-ну книжкарні пошукати книжок, складених Л. М. Біляшевським найкраще добре у Л. М. і Нов. Н. Д-ка відносно книжок цього періоду дитячого або релігійно-змісту, про що вище писав і повідомить мене разом з книжками. Если можна, що більш подібні популярні книжки (хрест. письм-ва і популярно-наук. матеріалу читать) а шкільників - релігійну. Справа не дуже спішна; прошу думаю її уникнути. Добре було б, якби одночасно Ви доїхали в Київ і привезли Нов. Н-ки або Л. М. хай подають екземпляр книжок, згаданих в книжці Л. М. Б-го і цінніше взяти наш. Муз. Древня" дещо під археології і із Укр. Книгарні. Було нас радує і дарма, що нам на цьому гроші. конкурс стоїть.

Душе прошу не барилось; яка морока не відкладать молодшого, а зробить це негайно, бо ми чувствовав з нетерпе-ня і інакше і мушимо їм подать в конверт-ному вигляді справу.

Передаю М. К. пра я їй Ваших ук-ня дякую тепло кіри, мені адресув в Керч-ухтомської.

Ваш

11/IX

Вельмишановний Григорію Ивановичу.

Не писав Вам, бо перші дні по приїзді до Праги був занятий підшукуванням кімнати. В решті за допомогою О.К. знайшов чудову „буржуазну" кімнату в Vinohradech +) в північній частині Праги за 350 кр. Мовчки і вроки, але дітей не приймають. Господиня - стара чешка з 2 ма З (яких обачив 2) дочками - старими дівчинами. Знайти кімнату трудно, але небезнадійно. Думаю зараз як всемъ" М.А. і дітей; трохи згодом „поставить" діло" перед докладним фактом і практично всемъ дітей і М.А. Зараз підготовчий грунт.

Прага мені дуже подобається. Культура просвічується на кожному кроці. Чехи відносяться до нас досить добре, в

+) Vinohradi - предмістя Праги.

Я сердитий М.А. що він нічого не пише. Праги коли (ще буде вільний час) Ми що у неї чувати - нічого. Вона не приїхала, бо в неї на печії, з якими вже їй тяжко.

усякім разі лінше ніж у Львові.. Начальник Краєв. Шкільної Ради мені прямо сказав в Празі що 1 січня 22 р., але сказав, що строк може продовжитись. Канцт не служить місця, бо поміж ним і каменя, щоби не було крайнього переконання місця до М. Освіти нас підтримує і у поміщ., щоб нікого пускати студентів у Прагу, з ними барантєва.

Граф. К-г розвивав широку акцію: Я — за відродження культ.-осв. відділів! Моя порада: культурно-осв. відділ — „О" бо нікого в відділі більше не має.. Я би сердечно хотів, щоб Ви перейшли сюди коли не на цілу посаду, то хоч в мої бічні помічники, бо мені одному буде дуже тяжко. Я на-

мальовів К-ту такі плани, що і самі вони
боялись; щоб не уподобитись самим журнальні
в небі і не мать синиці в руці: тут і до-
помога ~~та~~ укр. членам і ~~деяких~~ кафедри
Укрінозивчих при Практис. У-ті і Педаго
гічні курси, і курси новим мов і факівчі,
і автомобільні і різні виклади, і екс-
курсії і т. д. Слова ці ~~ніяк~~ цих писав
відношення до Нач. Ш. Осв. і на днях
піду до самого М-ра. Ясно, що одною
мною ані М-ва Осв-ти" не висидять ті
ділки, що я їх сиджу в цих словах.
Робіть все, щоб Нас перетягнуть слова.
Це вчорашні розвороти після ревізи-
ти слова нового бюджету Нач. Управи.
М. Е. Ш-а — треба видать тому сло-

купить нові зараз до одержання утримання. Я уклав ряд перекладів М. А. чудова
певно 200-250 кор. виходить, а коли некупному зараз черевиків і взуття,
Певність – поїв сиру дуже широко
і я певен, що вдасться, коли й не всі за-
дання то гимало перекласти в життя.

Тут багато росіян, які сидять в
Земгорі і мають тепер стоїку. Обід (дуже
добрий) тепер коштує 10½-12½ кор., але
моєму добре обідають і за 6 кор. в при-
кордонних столових і кондитерських. Я по вечорах.
Марусь сьогодні обідав у одній гешефтній за
6 кор. дуже добре. Половину мене обідає
в нашім Ерш. К-ту. В Уяві Ш. Гр. і М.
Органі друкує "Укр. Хата" з своєю столовою.
Взагалі робить – тяжко. Передніте Л. М.,
що і їдо, які і тяжко сиро побачать Гр.
Все буду робить, щоб сидіти тим буть зі
тиєб. Вибачте, що пишу тепер дуже коротко
і мушу йти по одній справі. Буду писать.
Пишіть мені частіше Roma, Vinogrady,
Chodzki 9/XI Ніжкова для мене.
Стискую Вашу руку.

Я одержав сьогодня 1000 кор. і бесіду з Л. А. Чудовим. Незнаю сидіть
буду, бо незнаю чи вийдуть ще гроші. Треба буде

14/XI

Дорогий товаришу!

До сього часу по інтригам Кременецького Союзу Спілчанок т-в ще відбувався в Кременці наряд інструкторів спілч. Союзів (Волині) у справі розвинення діяльности Союзів Спіл. т-в і злиття тих Союзів. Вважаючи на те що на цьому засіданні можливо було б обговорити справи комерційні „Boh-Сяйво" ми не знайшли би можливим організувати не що не відбулось 16 минулого місяця. Можна було б викликати Андрія і Марка, але це набліже було б дорогим нам. Звичайно за вашою згодою міг би це зробити я, але не знаю чи встигну одержати від Вас відповідь до 20.

В Дубні зимна нема. Біля 15-16 минулого місяця від виїхав до батька, котрий хворував і до сього часу до Дубна не приїхав, так що ледви чи можливим буде його дочекати.

Про решту повідомлю Вас.

З пошанованням

Ад

Праця 16/II 21 р. 29

Шановний Товариш

Шмасаку.

До цієї і тих через Краків. Від'їзд поїзд (Сабінська вул., N 10, Кроков) Від'їзду йде до Сілезької пром. N 1; сирени гудіння. Не їхати де ешус. Консул. Через їхні поштово до від'їзду через місто. Консульський паспорт, а Сибір паспорт з візою міліції і 2 год. часу. Поїзди йдуть до Петроград о 6'; 5 год, (в поспішний) о 11.30, 2.40 (чи 2.30); і о 5.30 дня. На останній станції на польсь. території Звєйковіце - один день - паспортів і річей, а в Петрограді (з Варшави 5-10 від Звєйковіце) вимога ешус. території - один день чеський один день. Мило, їдальні у кожній річі багато, бо треба тасувать і до паспорт з Варшави 6 назад. Передовіре

про це М. А-ні; хто кого-н.
згоди в тому напрямі до-
пам'яті їй в цьому. Цікаво
що чеські душі добрі
і їхні душі удобно: ми-
лів моря і не видно. Зно
такі рус., укр., нех-нас
всі зрозуміють.

Не відомо чи мо-
жливо допомогти видру-
шить М. А-ні з дірки.
Душі будь ласка. Нех-
хто душі, що все небу-
ду і — міні наш-ме-
не грає диву О.К. що досі
нас не чекає сюди, але
ні чув видно не могли;
бо неможливо сам пі'де до
Львова. У М. А. певно не
вистачить сумів. Через до
Т. знайомих (через одерду / знайомих)
могли їй допомогти, а я дов
чисельно, що / знайомих вимило
все що взято. Зараз мені не трудно
брать у Т. К. знову, бо я взяв 1000 К.
350 кварт. 350 - М. А-ні і у мене
самого душі мало вимилося.
А я хотів би щоб М. А. виїхала, щоб
посунути свої гаразди перед усіх
поляки сраками, а що коли маю

Будуть мені і чекаю Ваші обіцянки. Ваш

Шановний товаришу!

На лист Ваш ~~від~~ переданий через Т-ча не відповів зразу, бо у Львові мав бути панахід, який краще Вас підкреслив ніж це можна листом. Нового з того часу нічого. Коли розмови з панством вплинуло заходів до переїзду до Львова на Шкільство, Коли не удасться поїду туди де Михося Ваш. Тут нема рації бідним бути. Чому Ви нічого не пишете про упорядкування до дов Вашої К-ль. Я, коли був у Рівному, чув, що вони поїхав до Вас. Справи відносно Львова я гадаю з'ясувати за тиждень, про це потім напишу. Чи є ще панахід, чи уже відбув? Що нового у Вас?

У мене до Вас ще є просьба особисто-
го характеру: Цей лист, що вла-
дений всередину вийме сьогодня
в Львові в поштовий ящик.
Пізніше, коли на Ваше ім'я буде
лист з написом для Л. Р. то цей
лист перешліть мені, запечатавши
його в конверт і наклеївши потрі-
бну кількість марок. Вибачайте
цю мою особистого характеру
Вам нічого не загрожує, а мені
це потрібно. Будьте здорові

Пишіть.

Ваш

22. IX. 1921.
31

Дорогий
Григор Уласович!

У мене дуже хотілось побачитись з Вами перед виїздом зі Львова, отже бігаючи по ліквідах, купуючи то-що запізнився мені сільки часу, що не лишилось вільної хвилини щоби забігти до сеседії. Маю на думці неводові знову вирушити до Львова на днів кільна і тоді, звичайно, постараюсь забігти і до Вас. Гадаю ще на „Східні Шорги" поглянути, але шкода мені

ж

„Кварцлярня" питання до сих пор
уже з великим клопотом діється лічна
у „збірній" кімнаті „Нар. Господарства"
а гамір місто буде переповнене. –
Маємо Вам довелось їхати через
Рівне – то дуже і дуже Вас прошу
не минути осені нашої.

Календарь українського за
р. 1915 під ред. Вахтова вислав
наказкою рекоменд. оплатою 1/4
двітня почт. 8662/. Инших Ваших
замовлень, на жаль, чрезвичайних,
ні в Бем., ні в мене не знай-
шлося окрім кількох недокарних
брошур; побачивши мою бібліо-
теку, де хроміяє инших була
збірка антиболыпиковицких відо-

"Рідний край"

Виходить її в Києві "Українську Хату" і включила "ауто-да-фе". Особливо, що окрім мені чудової збірки, маємо єдиної на Україні, лицьової укр. / до 1000 ілюстрованих / де, мабуть найкращі, були поміщені цікаві картки з Мадагаскару на українській виконані родичем М. І. Шевченка. Все це вилізла Київ московська навала, після чого видання Кобзаря під не дочекалось....

Маю до Вас одне прохання: бувши у книгарні Наукового т-ва я замовив мою повість тільки улюбленого мого автора Дра Д. Донцова п. з. "Підстави

[illegible]

нашої поліції". Сподіваюсь
ту книжку одержали і неза-
баром її вислали на зазначену
адресу мою. Отже, як що зло-
вісне, що досягає був Ви Вами
водячий коли б забігли до
них і нагадали про цю фір,
а дальшим сердечно Вас
здоровлю і цілую щиро
Вашу руку — Жаборів

Щирий привіт від зна-
йомих.

Кажуть, буде лекція. Чи сумлять
ти еще, чи дрогне ярмарку весь ві-
з злого перемогувать? дось від
пекрівлено? Можеш ще й тепер
вибратись до Львова.

30/IV 92 р.
Дубно

Ш-ий Добродію!

Коли продаватиме пенсфрокна, то прошу не пересилати мені марок, а купить в книгарні „Просвіти" за половину грошей „Погарків" Чернігівська (вони були по 50 марок штука), а на половину — „Українських" чубатки" курдиловії для 4 имен. Так буде краще: Приїду Заберу. На 8 генваря, можне, й не вдасться сі приїхати, бо з'їзду у Погарові обіцяють бути дуже довгим. Самітла у Рівному не бачив, але передав. Був і в Луцьку; там бачив Вогуславського. Бідний дуже бідує з ліжкою. Передав через мене прохання до Канського Комітету, щоб дали їйому щонебудь, як бідствуючій. Я думаю, що йому треба б було грошей зо 2 кіло вовни. Отже майте

чого на увазі. Приїду сюди – Вам чого привезти? І через мене передасте тому. Він працює в книгарні в Луцьку. Марко [redacted] збирається на 1-ше до Почаїва. Має пропозиції до вас той юнак, що ми бачили у Львові, ~~з книгою~~ за допомогою. Оточе нелегко допомогти тому бути студентом європейського університета. Всі формальності він вже вирішив тут, у Дубні.

Невдовзі новою поштою прислав ж.р. Марка (в тім він мене запевнив) конверти ~~ва~~ тільки поспішити на станцію Луцьк вагонжір (700 п.). Він спеціяліст по солодкому ж.р. Текав тільки умов. Довелось мені працювати за певний відсоток. Це – українець. Оточе, коли ми в Луцьку

самі ми через кордон без закордонних
паспортів. Забути мандатуру, по
за неї буде би тяжко дістати
виїзду. На обмін не згоджуюсь.
Спасибі — Кращайте в цьому
напрямку — бо хочу стати
конкурентом. Над першою
комбінацією так мало до-
думайте, до через кордон
можна забути. Зерно —

З повагою. М. Черемшина

Тернопіль д. 24/10 921.

Дорогий Ґжанрій Уласович!

Передаючи Вам описи міста через д. Годицьку уважу Вас дуже ласкаво попрудитись до недільного мені Вами вказаного ул. Ів. Блощівських 20 II поверх, двері 2, котрий заховує в „Тонікрольвіси" з продажу мікроскопу, оглянути цей мікроскоп, сказати про ціну, скільки разів любіть вами а найважніше чи є до нього, та ласкаво мені відвороткою почтового доставу. Коли не дійсно гарний мікроскоп і не дуже дорогий - прошу покупити цього мені, щоб не придбав а задержався якийсь день сер я по одержанні Вашого листа приїду.

Чи одержались Зоні ми, які недавно висилала моя дружина на Вашу адресу? Взагалі вишлю решту до кінця, бо думаю, що небезпечні грози.

У нас все по старому. Були мами д. Бурової вакаціями вже у нас, дружина і д. Годинська Шепарович ще до Львова, може вже сої

академії. Як скоро маї ще будуть цікаві
нові бібліографії. Тепер нашими друзями
Здоров'я Вас щиро
Кордуб

Високошановний Григорій Ульясович!

Посилку Вам мій вислала, коли не було дома, бачите мій добрий і мені напишіть.
У нас мало нового. Життя – а відомості
мізерні продовжаються.
Тепер мене друка болить і не можу спокійно вимагати. Загалом дозвіл прийняв маєтрій успіх
Ваші рукописі переховано і їм передам
як вони прийде.
Маю надію що скоро побачимося.

Здоров'я щиро
А. Кордуб

Do zakończenia

архів зви.

Листи

Яненка

В Ефрамені – Сила

До Д. Донченка
або pater Мухомченко
Доположить в Управу з Олександрову
в яких зверхностях і а також особливо, коли не справа
уроків – на якого горба Ви і Скіданові голову Вашо-
рожим?

Дам Ефрамень

Тернопіль 30/II 921.

Дорогий Григорій Йосифович!

Дама мав довге мовчанка
проти нас занехотіла. Що власне я
ми Вам не дасть ніяк про себе чути
Як приїжджаю не опинимся Вам
на „украй" некому уділеного" ?...
В генеріцькому нас вже мокриве.
Недавно здорова мала
від Кведора Александровича, що не
дуже пудкує та має охоту верт
до Тернополя. Тут дуже гуляйпо
кім його давно хазяїнка. Знам
гуляє, до мене дуже зверхньо

дурних шахматів. Як Ви одер-
жали Зооо м. да хіть котрі Вам
недавно вислав друкарня. Чи ще
ви потрібно Вам прощай — то ще Вам
вимаю. Що Ви тепер робите
після рувзації Ук. у Львові
мабуть очер ожрко нема де
буде заняття. Через п. Годицьку
писав я Вам листа коротенько, але
не одержав жадної відповіді, чи
Ви чо одержали? Дня 21/12
виїжджаю на 2 дні до Львова моя
друкарня на тамошній Конгрес.
Як одержу від Вас листа,
напишу більше. Здоровлю щиро
Скородуб

В. П.

Пане Денисенко!

Звертаюсь до Вас з просьбой як до
земляка і як до відпоручника У. Г. К.
допомогу бідженцям Полтавщини.
Я довідався від Полтавців в. Макарівщини.
що за місяць по моїм відїзді з Терношиц
прийшли різні, котрі відтам всі за вин-
ткою мене - в той час відставали
присутні і не присутні
Як відомо Вам я подібної платні не одер-
жував і не одержую - предоставляючи
сам собі, кому взяти під увагу, що
серед бідженців таких, котрі відстава-
ли платно в уряду і різні запомоги.
Богато з них добре стояло з матеріа-
льного боку - і все таки відставали
різні, ніж я одержуючі на свойій посаді

таку платню, яка ледве дає спроможеність, удержать кінці з кінцями, а щоб купити собі білізни, або теплої зимової одежі, нема й мови.

Я вдруге прошу Вас відписати мені чи є надія дістати що небудь з тих річей що розданні в Тернополі, або з яких причин.

З повагою

Петро Шкурат.

P. S. Не дивуйтесь що я звертаюся з проханням - ідеї ніякої, а тепло нема ніякого і коли давніше бувало в цитирку, то тепер мушу відчути - гостинність панську.

Городенко Krasnowskiego 14. II р.

До Міністерства
Народньої Освіти.

Громадянина Х. Н. Р.
Землемірa-факсатора
Степана Іванівича
Ковальського

Прохання.

Заходу на те, що під час моїй останніх років мої документи, що свідчили б про мою освіту і фах, загинули, прохаю М. Н. О. видати мені таке посвідчення, що замість мені свідоцтво про освіту, що уділяло мені

не рідкість подружування праві по своєму фаху, а факт і вступ до одної з Вищих Шкіл за кордоном, куди має паспорт подавши для закінчення освіти.

Я свідчив Земленіфно-Макаторську державну Школу в Полтаві 20 серпня 1915 року.

Потвердили дані мої відомості подружо:

1) Архіконісар Хв. Ол. Сумцевич;
2) Помічник Архіконісара Гр. Ул. Денисенко;
3) Був. Інспектор Вищої Початкової Школи ум. Смотрич на Подолії Кость Олекс. Станіславович
4) Мих. Букшований.

1/VIII

Прикладчик Г. Кваленович

м. Рівне.

Правдивість підпису свідчимо в урядовій

пана Кравченка Сл. Сидячу свою
справу з підписом і відтиском Сл.
свої печатки

2/VIII 1922 р. Архієрей

Довіреність.

Посвідчує Сіу М. Н. Осв.

про скінчення Полтавської

Земельно-Макаторської

Школи Г. Ковальською

довіряю одержати Полім.

Ар. Комісара Гр. Ул. Денисенкові.

1/VIII Президент УНР.

м. Рівне. Г. Ковальський.

Власноручний підпис

Ковальської одержу

Ар. Комісар

Судимін

До Міністерства Народньої Освіти

Громадянина Степана
Ковальського-землемірa-таксатора

Прохання.

Бажаючи вступити на студії до одної з вищих шкіл за кордоном і не маючи при собі відповідних документів, котрі свідчили б про мою осв.ту, маю честь прохати Вас, Пане Міністре, видати мені таку посвідку на право вступу до вищої школи.

Тут подаю відомости що-до моєї освіти з потвердженням їх установами та особами, котрих міг здобути за кордоном.

Я скінчив Полтавську державну „Землемірно-Таксаторську Школу" у 1915 р. 15 липня (ст. ст.) з іменованням землеміра-таксатора, а перед тим у 1909 році 1 червня (ст. ст.) Ромненську 4-х клясову міську школу.

14-X-1921 р. Степан Ковальський.
м. Рівне.

Правдивість поданих тут відомістей в цілому змісті підписами та печаткою стверджуємо.

Рівне на Волині.

"19" жовтня 1921 р.
Ч. 182.

ГОЛОВА РАДИ РІВЕНСЬКОГО ПОВІТОВОГО
Т-ВА "ПРОСВІТА"

Рівенська Повітова „ПРОСВІТА"

СЕКРЕТАР

Правдивість написаного в Ковальській Степанові
сьвердлую своїм власним підписом бувшій Управи Волинської
Губерської Земської Управи Сьвятиною Підпрадкій
27/X – 1921 р.
м. Рівне

До Міністерства Ісповідань.

Громадянина Степана Ковальського-землемірa-таксатора.

Прохання.

Маю честь просити Вас, Пане Міністре, видати мені метрикальну посвідку, потрібну мені для вступу до однієї з вищих шкіл за кордоном.

Подаю тут відповідні відомости з тим, що я зобов'язуюсь їх установити за особою.

Місце й час народження — м. Житомир, 1888 р. 6 серпня

Ім'я й по батькові — Степан Іванович Ковальський

Батька — Іван Григорієвич Ковальський

Матері — Параскева Леонтієвна, дівоче прізвище — Коломієць.

Місце сповідання — с. Левків Жит. п., 7 серпня 1888 р. — в церкві Св. Покрови, — у віри православній.

19/X-21 м. Рівне.

Громадянин С. Ковальський

Правдивість поданих відомостей в цілому змісті підписами та печаткою стверджуємо.

Рівне на Волині.

"19" жовтня 1921 року.

Ч. 183.

ГОЛОВА РІВЕНСЬКОГО ПОВІТОВОГО Т-ВА "ПРОСВІТА"

СЕКРЕТАР

Правдивость написанного Ковалевским Степаном свидетельствую своей собственной подписью Дубовик Иосиф Военной Ревизионной Губернской Судовой Частью Мундродский

27/X – 1921 г.
м. Овруч.

Довіреність

Довіряю одержати належні мені гроші від п. Антоненка у суді Надаю цим також п. марк п. Денисенкові, що ствердую своїм підписом.

26-X-1921. Г. Ковальський

14/II 2 Тарнава й Відня має намір, що нема буде керувати ні одною книжкою, Вебмо "Сніжка". Те, що Ви хочете бачити (Ком), як собаці сидка. Всі мають нас, і немає радіо. Негайно висилайте до Відня, книгарня Голдшмідта: Buchhandlung H. Goldschmidt, Wien I Wollzeile 11. Також висилайте дітям, та-сестрі і до нас. (У Відні вам буде дуже 500 кр. авто-кон це буде і звичайно для нас. Вишліть адресу 20.

З щирого поважання А. Крушельницька

50 h

Galicia.

W. P. Dorosz en ko Wol.

dla Sybilla Denyscuka

Ul. Czarnieckiego 24

Lemberg

Lwow. Lwów

24/I 1922
м. Львів.

До
Закордонного Комітету
У. Н. С. р.

Шановні Товариші!

З закінченням друку „Вільної Спілки" я на другий же день вислав на адресу Громкана т. Лицюку листа до якого приклав грошовий звіт про видання „Вільн. Сп." та повідомлення про те як іде розповсюднення „Вільн. Сп." Через день було відправлено Вам по почті дві посилки „В. С." по десять примірників на адресу т. Григор'єва і т. Лицюка (на квартиру). Від т. Григор'єва маємо повідомлення про одержання посилки, але з даними цією пропажною „В. С." це свідчить, що очевидно мій і вторинний вислані т. Лицюку не попали. Позавчора одержали від т. Лицюка листа де він нарікав, чому ми йому не пишемо і нічого не повідомляємо про одержання „В. С." Справа очевидно з одержанням листів т. Лицюком від нас довгим пахана. Я вислав йому два екземпляри (один перед польським Різдвом і другий перед нашим) с роспіски. Крім того після приїзду з Відня Вашої родини т. Зозуля сам надав посилку і... нічого не одержано! Коли Ви мене там маєте то дорогі

но, бо я вважав потрібним перенисувати з тим, кому ця справа доручена. О тім, що я писав і не раз дяк. Кудиловичу, то повинні засвідчити товариші, які є живими свідками (т. Іваниченко і Зозуля)

Отже видання „В.С." закінчено. На всі видатки провідчого Вам споряджання на Разі через п. Листовецького переслано тут з рахунками спорядження на 361.001 м-пол. тобто на видатки по день випуску „В. сп." Невиправданих грошей за мною числиться 42.0 тис м.. Борги маємо такі: Друкарні 45.000 м. і т. Зозулі із коштів, які він мав на оборотні торговельні 85.000 м.

З виходом „ВС" зараз же всі були оплачені крім с. ч. Дано в комісову продаж на Волинь у всі Укр. книгарні, а також по Укр. книгарнях Галичини. Видано по 10—20 пр. для уникнення ризики конкурсами. Розрахунка зроблена на такому розрахунку: 1/ беручи на увагу суму грошей витрачену на всі справи видання „ВС" тобто 403.050 м. і 2/ маючи на увазі продаж 1000 примірників такими умовами комп. примірник обходитиме 400 м. для книгарень знижка 20%.

Це показник думці початкова ціна для більшого поширення. Згодом маємо ціну повищити до 600 м. п. Зараз же роздрібна ціна 400 м. п.

В продажі йде розумієтесь, но вони, бо вона має невинний вигляд читачів. Однак все буде залежати від енергічності наших товаришів на місцях.

Зараз ми зацікавлені продажом такої кількості, щоби покрити борги (130 крб. п.).

Що до висилки за кордон, то все буде залежати від місцевих і кордонних почт. Всі міста і поселки дезінфікуються. З окрема з виїздом до Вас то справа стоїть зле. п. Ластовецький не може взяти нічого крім листів, бо він їде з дружиною і дітьми і страшно перегружений своїм багажем. Русова кажуть вже виїхала.

Будемо висилати почтою по 10 примірників.

Для Федіна передано п. Рожепському 30 пр., який на днях поїде до Німеччини. Повідомте куди і скільки треба висилати Ві до закорд.

Книгарень. Що до передачі на Україну надійшло відомість, то на днях приїздять Кооператори Київської Союз Спілки (тепер Сільж. Госп. Союз) спільно поїдять через них.

Грошова справоздача на виручені суми від продажі надішлю при нагоді.

З товариським привітом

Ів. Дніпр

До
Закордонного Комітету
У. П. С. Р.
Прага чеська Ječná 4/III

Справоздання
Гр. Женецька
до суми одержаної на видання органу
партії „Вільна Спілка",

Одержано 403.050 м. польск.
представляється справоздань 361.001 м. польск.
Лишається невитравданих 42.49 мар. польск.

23/I 1922. Львів
Гр. Женецька

Прибутки

1/ Одержано від т. Григорійва в час його приїзду до Львова 111.650 м.
2/ Виручено від продажі ~~коней~~ т. Григорійва 6.000.
3/ Одержано від т. Мицюка у Львові 52.500.
4/ Одержано від т. Мицюка через Скидана 7.000.
5/ Одержано від т. Мицюка через Дорошенка 36.900
6/ Одержано від т. Мицюка у Львові 1000 нім. мар. + 1000 ч. к. через Мартоса + 1000 ч. к. через Войцеховича. Загальну суму обмінено по курсу нім. мар. 17, а чеські корони 34 дня 20 грудня. Обмін зробили в присутності т. ~~Мартоса~~ Львова Дмитровича. = 91.000.
7/ Одержано переводом з краю 13.000.
8/ Позичено на збільшення фонду і створення осіб коротко-термінов. 85.000.

разом. 403.050 м.

Гр. Дмитр

Видатки.

I. Видання „Вільної Спілки".

1) Друкарні „Ставропігія" за папір, друк і набор по рахунку N 1 — 291.900 м. п.

2) Переплетні за брушеровку по рахун. N 2 — 39.375 м. п.

3) за Кліше по рахунку N 3 — 3.500 м. п.

разом. 334.775 м. п.

II. Організаційні видатки на „Вільн. Сп."

4) За шпагат на упаковку по рахунку N 4 — 1.120 м. п.

5) За папір на упаковку по рахун. N 5 — 880 — —

6) Перевозка „Вільної Спілки" (без рахун.) — 1.100 — —

разом. 3.100 м. п.

III. Канцелярійні видатки на „В. Сп."

7) За переписку ст. „Адр. зов. Укр. вид. хроніки" т. Остановичу (рахунок у т. Остановича) — 2000 м. п.

8) За папір по рахунку т. Остановича за N 6. — 270 м. п.

9) Телеграми Рижепезькому про висилку пакунків N 7 і 8 — 301 м. п.

10) " т. Мицюку про висилку мот. на „В. С." в гот. прийдуть т. Григоріїва Кв N 9. — 575 м. п.

11) Оплата дрібних видатків при одержанні грошей з пошти і при повернені грошей Рижепезькому — 200 м. п.

12) Посилка листів (кв. NN 10, 11, 12, 13, 14) — 430 м. п.

разом. 3.776 м. п.

IV. Позички із фонду „Вільн. Сп."

13) т. Скибному — 7.000 м. п.

14) т. Городецькій — 1.500 м. п.

15) т. Чорнявському — 3.000 м. п.

16) Висилка книжки Вожа т. Григорієву — 3.250 м. п.

Решта зберігається до повернення боргів.

14.750 м. п.

V. Партійні видатки із фонду „Вільної Спілки"

17/ Оплата за поїздку т. Животову до Львова
Рестен. N 15 2000 м.п.

18/ Оплата за поїздку до Львова т. Лівицькому
Рест. N 16 3000 м.п.

5000 м.п.

VI. Адміністраційні видатки будуть установлені в порозумінні з Зак. Комітетом.

Всього: 334.375 м.п.
3.100.-
+ 3.776-
14.750
5.000

витрачено 361.001 мар. п.

Прибуток 403.050 м.
Видатки 361.001

Залишок Ратунок сіл. господарка і 42.049.
не представлені документи

Борги „Вільної Спілки" = 45000. фрукорі
85.000 позичка

130.000 м. п.

Гр. Денисенко.

Обидва німецькі марки і німецькі боргові марки не повинні мати вимінний курс відносно відносно до польської марки!

Правильно! Шверен

I Видання „Вільної Спілки":

1/ Друкарні Ставропігії за друк, набор і папір по рахун. № 1.		291.900 м.п.
2/ Переплетні Ставропігії за брошурівку по рахунку № 2		39.375 —
3/ За ключе до Ст. Лжв. кау. корм. по рахун. № 3.		3.500 —
II Накладні видатки по видан. „Вільн. Сп." =	разом	334.775 —
4/ За шпагат на упаковку по рахунку № 4		1.120 —
5/ За папір на упаковку по рахун. № 5		880 —
6/ Перевозка 2000 пр. „Вільн. Сп"		1100 —
III Канцелярійні видатки на „Вільн. Сп" =	разом	3.100 —
7/ За переписку статті „Суч. зав. укр. визвольн. руху" т. Остановичу		2000 —
8/ За папір по рахунку Остановича № 6		270 —
9/ Телеграми Рдянецькому про висилку паперу (кв. № 7 і 8)		300 —
10/ Телеграма в Краєу Олен. Кор. про висилку матеріялу на „Вільн. Сп."		575 —
11/ Оплата видатків при одержанні грошей з Праги і з Варшави через Роен.		200 —
12/ Висилка мес'ів по справам „Вільн. Сп" (кв. №№ 10, 11, 12, 13 і 14)		430 —
IV Оплата видатків із фонду „Вільн. Спілки" =	разом	3.776 —
13/ Оплата за поїздку Животівської до Львова (Роен. № 15)		2000 —
14/ Оплата видатків за поїздку до Львова Лівицькому (Роен № 16)		3000 —
V Позички із фонду „Вільн. Сп." =	разом	5000 —
15/ Окидаму		7000 —
16/ Горобцеві		1.500 —
17/ Горлівському		3.000 —
18/ Инкуп. Лжв. Гр. за книжку Вязла „Учеб. пов. (стодуй)		2.250 —
VI Борги „Вільної Спілки" =	разом	14.750 —
19/ Друкарні Ставропігії за друк „Вільн. Сп." =		45.000 —
20/ Позичка на видання „Вільн. Спілки" =		85.000 —
	разом	130.000.

1/ Одержано від Миколая Яковича в час його приїзду до Львова	111.650 м.п.
2/ Вирручено від продажі ~~гобіт~~ Миколая Яковича	6.000—
3/ Одержано від Олександра Радиловича у Львові	52.500—
4/ " " ~~нбого~~ по переводу з Тарнова через Ск-ка	7.000—
5/ " " ~~нбого~~ по переводу з Праги через Волод. Вікторов.	36.900—
6/ " " ~~нбого~~ у Львові 1000 нім. марок + 1000 ч. Кор. через Мартоса + 1000 ч. К через Вайн-ка. Загальну суму обмінено на польські марки по курсу нім. марки — 17 і чеські корони 37 (20/XII 921.)	91.000—
7/ Одержано переводом з Праги	13.000—
8/ Короткотерміново позичено на видання „Вільн. Сл."	85.000—
9/ Невиплачений борг друкарні за „Вільн. Сл"	45.000—
Разом.	448.050

Відомість про здачу полк. поліції По...

54

Сейм.

1) Уповноважень Ради Республіки.

2) Члени сейму { Уряду / Сейму / Президії.

Партійний склад сейму:

У ~~сеймі~~ Р.Р. 96 - голосів.

Мають { праві / центр / ліві } Загальна Сотацька

2) Визволення (сеймова партія — 30 голосів / мужеських.

а ось П.С. роспис / партій має багато інтересів / ні. / 20 % ставлять найбільше / значіння. Цікаво конгресовая / Група.

3) Текст — сеймова Група кількістю найбільша в Державі але найслабша / Відносно.

4) Р.С.С. (Совєти) Група Сторонніх. / інтелігенція Група відограє / велику роль в Парламент. / заміст визволить

5/ N.P.R. (народна Партія Робітництва) / нац. робітнича організація.
вплив ксьондзів і священиків
не солідаризується з П.П.С.
ультрамонтське робітництво.
до Укр. ставиться вороже.

6/ N.Z.L. (~~народ~~ народовий
Дмитрук ~~Вилобич~~)
Берла Стулевого. організувалась з незалежницької
Сільської і ксьондзів.
вплив архієпископ Теодоровича
ліва частина Сейму.

7/ N.D. (народова Демократія)
= російські кадети.
найбільш організована Преса
і найбільш інтелігентна (провідна

PPS. — Robotnik. — Пролом
" — Trzy słowa. Свободомыслие.
(Литневичу)
Krzyż Żałniecki
" — Przedświt ludowy.
" Głosy Ziemi ludowej
Krzyż Grunwaldzki.
" Krakowski Naprzód.

Piast (Krzyż Piastowski) Kurier Litewski.
" Litewski Piast.
Wyzwolenie — литневск. „Выволенне"
Орган Пилсудского Naród
„Nowa reforma i kurjer poleski"
„автономической Литвы стоящая
за украинофильство.
Głos Stoińskiego = głos ludu.
N Z L = Pz полностью
и Kurjer poleski

№2. – Газета Варшавского
і газета Українна.
Слово Польське.
– місячна літературно-наукова =
Друга Робітничого газета
Сила
(Стоїть поміж Робітничого)
Українське Слово.
= твердо знаду – без
отвороту –
Ясного ніяка
ходіду здавлюнка

Ефіопіх
Ф-т
Ел 6 2 3
31/

УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ РЕСПУБЛИКА
МІНІСТР ФІНАНСІВ

"7" серпня 1920 р.
Ч 1125
м Станиславів

До п. Представника Міністерства фінансів при фронтовому Комісарієті Уряду У. Н. Р. Левка Шрамченка.

До переведення встановлення порядку і інструкцій для представника Міх-ва фінансів при фронтовому Комісарієті Уряду У. Н. Р. пропоную Вам, керуватись і користуватись у своїй діяльності ст. ст. 355 - 358 і 360 Положення про польове управління військ вид. 1914 р. а також міжнародним становищем, які передбачають участь представників Міх-ва фінансів в питаннях фінансового характеру, виникаючих в Війській Армії У. Н. Р.

Керуючий Міністерством
фінансів
А. Марченківський

Міністерство фінансів * Департамент Загальної Канцелярії * У. Н. Р.

1 марта 1920 г.

Дорогой Леонтий Дмитриевич!

Много раз писал Вам, но очевидно письма эти собрали меня и сами взявшие не доставили. Это письмо будет доставлено, так как будущий день сделает это путь. Дела будет идти довольно порядочно, - по приезде в Закавказье я все сделаю чтоб сделать свой знакомый, особенно близкий в это время Министром финансов Ф. Курдиани, очень хорошего приятеля, а затем его место займет тоже мой знакомый Канделадзе

Благодарю только еще я удалось обнаружить маленькую
деревню, которую мы добавили у пристливой военной миссии
Черского. Благодарю Ивана Ивановича Жердяева, быв-
шего у нас в Керенке, когда жила у нас падерда
Михайловна, также удалось устроить и вы от-
дыхаем у меня в Красноярске, также Миссии, пер
хорошо, но я все же не удовлетворен, так как
вам визиты Красноярских чиновников миссии осу-
ществ без отзыва. Моя работа идет хорошо
- вам моя книга в Владивостоке будет удовлетворена и я жду.
Вопрос улаживается
легко. Благодарю своим прежним отношениям, ко-
торые теперь должны улучшиться и роль начнется
время, что мы можем завязать торговые сно-
шения с Китаем, то я сразу двину это дело, так как
все подготовлено. Сейчас я не посылаю своего Эко-
номического отчета только потому, что только
в Канцелярии застал служебного отдыхающего жур-
нал Красноярского, очевидно находящегося в не-
желательном чтобы я доставил телеграмму

свой отчет, ибо у него по
следнее время явилось какое
то двойственное и вполне
зловещее в начале моего
знакомства и внимания
теперь очевидно ревнует
мои дружеские отношения
к Министерским Чинам и ко
более к Азербайджанам и Армени
ну председателю Алекс. Иван.
Хатисову, который относится
ко мне очень хорошо, а Красков
ский до сих пор не покрыл ка
ким-то Кривым, что конечно
сквозь пальцы смотрел. Я должен от
метить в отчете, что от чи
новника Министерства, брата М. И.
Эмин Армении, был консультант
но берет на себя [illegible] Это приписка,
плательщика, бывший Александро

польский Пр. Тимова и фамилия Крыленский, мой родной знакомый говорил со мной по этому поводу и сказал мне только потому что не член. Комсомола – Это характеризует меньше, что Красинский все хочет приписать себя до приобретений работы сек. Комсомола. Я конечно работал вполне и все для Масс считаю что работать должен и для дорогой Украины, но те

ных выражений что у Красинского преобладают чисто
мышечные ощущения. Это меня
обладило и так как я
все свое внимание сосредо-
точивал душой, то ме-
перь я стал меньше
замечать мышечных ощущений
Опыт по физиологии
Комиссии Красина дышать
не считаю, когда нет ни
крыто, - это сидение
у носа относится к ды
жанию. Как же Ва

60'

Дорогий Лєвко Дмитровичу!

В коротких словах повідомлю Вас про нашу
зустріч в Харкові. Нашу, бо практично вдвох
з папашею, який в Харкові, у мене вис.
Тут же Чернявський, що кілька тижнів
Кам'янецької організації. Відбули інформа-
ційну нараду з ес-деками (Шадлун, Романченко)
і говорили про ексцентуальний бувах чи кон-
такт. Принципово прийшли до певної згоди,
умову можливо буде скласти (кінцево ніяз-

61

сам взаимних уступок.

Окрім цього повели похід на необхідність здержування політичного тіла. Після відповідної підготовки силами мира свого зійшлися на нараду усіх політичні партії с.р., с.с., с.д., н.р., с.ф., соц. сам., і погодились між собою. Великих розбіжностей в думках не було. Єдність майже повна. Погодились уже принципово на необхідності утворення, на правах (законодавчий орган,

який мав бути вищє всеми тими, на
назві - „Українська Народня Рада", зали-
шилося невирішеним ще питання про
склад і представництво.

Думаємо, що нарада буде нам відбути
конференцію. Це ліпше буде зробити
в Чернівцях. Що Ви на це скажете?
Перереєструйте усіх членів партії
в Чернівцях і організуйте їх.
В Львові 4°/= дачився з Мицьком. Хто
потребі виписати його до Тарнова.

Завтра відбувається партійна нарада
тих, які є тут. Рішення наше, яку ми
вам з Напанієм прибиємо відповідає
думкам товаришів. Про хід подій
буду сповіщати те. Пишіть мені
по адресі Бристоль 18.

З тов. щирістю

І. Ленін

8/XII. 1920 р.

Вельмишановний товаришу

Левко Дмитровичу!

Транспорт випадково нагода передати до Вас листа від незабудьких наших товаришів.

В тутешніх місцевостях — в придністровій смузі — здебувають нас кількох чоловіка, які завжди відрізані від тутешнього центру. На всі наші листи і заявки, які адресовані нами на Ваше ім'я та наших товаришів — Київського Обкому. Довідалися мимо від Командарма, що в Тирасполі скликають якусь Державна Рада чи ради Республіки, що наші товариші відограють активну роль.... в скликанні її.... від президіюючого Шліхтера. Висилаю кавтть спеціяльного (випадкового і другого до Тирасполя) посланця до Вас т. Савен-

ком (листу. Сумівича на Ваше ім'я). Г. Савюк повідом., що Вп. п. Грицьк і Лобівуда мали виїхати спеціяльною дорогою інформаційною відділу Г. Сумівича. Інформацій тих ми не отримали й досі.

Дійне прошимо в часі якнайбільшім дорогого нарадні місця через певні руки подати нам словесно найновіші інформації про наступне:

1/ Яку позицію займала Група парт. товаришів надсилаючих в Тудонові в відношенню до Уряду і його політики (коли вона є) зокрема, що до нових спроб дружнього порозуміння.

2/ Який напрям політичної праці намічають партійно

3/ Чи маються зв'язки з Укр. і закорд. делегатурою, і які взаємовідносини з ними.

4/ Які перспективи для УНР. в міжнародному відношенні.

5/ Яке внутрішнє становище і яке співвідношення політичних сил в даному хвилю.

Для ілюстрації маємо радянські вислови старшого Штабного Старшини Командира, які часто їздять до Японії, Китаю і Індії.

Полотнище у нас тільки — публіка, яка взагалі не може вистачати (бо для цього треба або "коштовності" або надзвичайно високу) голодує і бідує і через це нечувано демонструвати військо дезертує назад на Вкраїну надзвичайно. Всі і вас кличуть Батьківщину, а про Україну лише з іронічного українського говорять.

З поїзда біля дороги добувають різноманітні вироби, подають вироби через вікно поїзду — одні пропонують, що варті більш сучасний товар, а другі кажуть, що ціна значно менше чим раніш і пропонують сильніша українізація ніж раніш. Гроші подають українські.

Дістатися до Калінінграду дуже легко — Можете використати про подорож.

Прошу дати мені повідомлення, яке становище тих урядовців, яких позбавлено по другим повідомленням і чи є гарантія від Слідчої, коли б прийшлось в них одержати.

Повідомте також для мене одну і другу свою адресу.

З товариським поважанням

28/XII

адреса м. Ташкент
вул. Ленина 21-А.

Воронеж. Дорогая Лена! Получила сегодня
твою открытку. Видела
М. Сред. 5-го мая. Приехали
сейчас очень усталые и бо-
лодные. Поехала от Л. в
Ран 5 м. на дрожках и во м.
на тачке. 1½ т. вещей.
Пишу эти строки
Вер. спешно обрадовала.
Комната у нее теплая
и уютная. Отопление
прекрасное. Видела Ольгу
Ив. и Ольгу Ник. Ольга
всё время сама и
разговаривает о себе
по часам. Наши все в
Воронеже. Вер. Ив. и Ольгу Ник. видела
Зач. будет крестная мама
Ольги. Пишу сама
тебе, т.к. Ольга спит. Да
здоровы.

Вер. прости, что давно
не писал, но я так
занят, а сейчас я
переехал в Лондон
на квартиру с Тобой.
Теперь я успокоился,
что Он нас всех на-
ших спасет от врагов.
Вчера писал тебе
письмо и теперь. Прости
Бог, что я так редко пишу
тебе. Но я всегда
и везде думаю о тебе
и молюсь Богу, чтобы
Он тебя сохранил, но
письмо это, вероятно, не
дошло и это. Скоро
будет Он. всё разрешит.
Терпение, самое
нужное. Я

дашей, тепло-день и
и сухо, а ночью всегда
а днем они у меня
все время в саду
сад-обязанность, что я
очень хорошо помню.
И два соловья-их
тоже всегда у меня
поют. Сейчас я сад
-де карло, т.к. они
поставили очередную
ванну крупнуто на
от вертолета и 3 ван-
ны труб на потолку
тепло-ровно и чудно,
т.е. это я де старай-
ся так сами делать
практиковать. Кушаю
фрукты сада, отдыха
ю. Завтра выезжа-
ю домой.

Папа у меня отобрали
и ей предложили
комнату, т.к. они боятся
что у нее от тифа
какой-нибудь микроб
будет. Тогда
Тогда обещают ей хорошую
прислать телеграмму,
если не откажется и оставят
это место (тифозных).
Восемь
дней крутились около
всех инстанций и добились
себе денег у меня взяли
Тогда ее самое главное.
Не отдают денег без
письма от нач. квартиры
Так она будет тут
и так дальше все придется
Откуда квартиру достать
придется. Никто не
знает что от вас
этой квар. требуется

20/VI

Вельмишановний

Левко Дмитрович!

Ще днях післав Вам по почті
листа. За цей час нічого визначного в
нашім повітовім житті не сталось.
Олек. Фед. зак. капітул. до поворотом
пізда не одзивав. Без поворотної візи не
рішаються їхати. У нас нуг сильна мала
пика, що Вам мстив того чекати. Повід
п. Гр. або Вишнур. Жов. сидя безнадій
Гавмочає. Сторонні відносини стиш
Олек. Гр-ського, який пише до Гр. мов
не одзивається паспорт тільки здесь здчі. Ці
провідники мовлять бути такі як обіцяли
дяку на видачу грошей.
Загал нуг тяжка атмосфера. Населення в
тяжкім гнетючих провокацій.
Олек. Фед. дав отпбой „Бужу = який як одрим
ми ми коліно „дзюлєнга = одвітувачує або в
болшевизмові = за що його і було вислано якимсь
„дорабкованим з Відом = комендатурів. Буг поч
вав бадьорим себе і старається уповажнює за
вираз (мет до Радян. Уар - Труб в 2 33) „ не час і
не місце оголошувати любимі по яким мешкає

виключено із числа членів Київ. Кооператив. Ком. т-ва
бо це мов „любити більшу обрядового характеру".
Олекс. Кор. посилав цю одну лист до Редакції
Укр. Тр.", але дуже добре було б коли б Київський
Комітет на приватну адресу до того ж
листа, де говориться, що в Редак. мовиться „про
відчуту" який робить вовчий з „громадського
погляду відношення, писав свій протест, що
з погляду громадського не можна судити
тільки як партія з погляду своєї партійної етики.
Всю цю Вашу в Редакції „роботу" дуже
ні смак. Звичайна „грошова і модерна душ
бі" „чоловічки і Героїні".
Ще поезія що коли для „Укр. літ. та ма одно-
вельо і від партії то „Буковельо" Ко
може сісти на Малі.
Будь ласка не одмовте повідомити, як
перекрутив на гроші? Як з Київ. Ком.
Які політичні новини і Відношення
нашого Центру?
Привіт товаришам.
Привіт Вашій родині.
З пошаною

В. Ш.

Всеволод Дмитрович!

Вчера третій день пишу Вам листа, якого не дорушив вчасно привезти Ваш Ваня, а нині вже нового. Язовітеро від Катерини Германівни прислано листівку т. Шишкоєдову і передано. Недавно відповідав до мене а саме: за гроші і паспорт. Я те і другоє виконав. Паспортна Висилав тому від 20/21. Гадаю що до сего часу вже мусить вже одержать. Про гроші ви знаєте. Я тим збираюсь зверху написать. Сьогодні фінфом Катерина Германівна прислала 15 тис. м. Я вам дуже і дуже вдячний. Замінив би вже їду зовсім без грошей. Сьогодні тиждень в вересні. Температура доходить до 30°. Народ все добре. Забинков мкорз відповідно, який з оповіщ, що все прийде. Я зараз робію заготовку, аби буть готовим до від'їзду. Заготовив хлів і т. ч. Судячи по листі Ні т. Шишкіно — нічого втішливого, що приїзд буде скоро. Сидіть без роботи скучно і неясно і сердито.

Про все те, що тут робиться Вам розкаже т. Мартинович. Якось ся обійдіть справи з придбанням шість кабельщиків. Я гадаю, що не продовіть на самому початку. Тому краще тут купити дешевше як 25 ж. місяць. Потім продовіть частину. Зразок зразу будь ласка. Щасливо і щасливого в дні справі. Сердечний привіт т. т.

З пролетарським щирим Ф. Дзержинський

28/X 1926 р.

Lwów

70

Ul. Czarnieckiego, 24

W. W. Doroschenko

b. k. p. Smoleńsko

dla Lewka Dmitrjewicza

Tarnów
Rzeźnicza Kwiatecka,
№ 3 m. 8. Krzyżanowski
H. Krygier

Lwów

Ul Pilsudskiego 40/15

St. Zakrzewskiewiczowa

3 Piętro

Zozulja

25. IV. 1921. Зараз дістав одержану від Миз. з/кий листа, що Ви возвернулись з Ва Київ і т.п. Вашого листа з Кремл. дістав. Дякую. Щиро. Послав Вам наші гасла на Зах. К. (підтвердження всі кандидатури, окрім від. цив.). Швидше кінчайте з кандидатами, 12 години тому назад прийде. Є надія на добру допомогу але треба ще нової руки і освоювання. Як би Шраєр написав мені уповноваження для Ро- бити роботу. Як прийде Балаш, то я раю корбі йому усе бачить. Перешліть копію листа від Астрахан. і Любинського. Дістав 3 примірники „Рев. Росія" (орган Чернова). В ч. 2 надруковано [illegible] переговорів з нашими ЦК. [illegible] Вибивається примітка з обох боків. Нарком. фінансів Вайнштейна-Богомолова і може вдасться зреалізувати справу з допомогою, то і без уповноваження від Зах. К. Вчуюсь Ваш, що пахнає змови до Відня. Тому це не наші. Ми з вами офіціально ще не говорили, але фактично немає сумніву. Шульгіни мене дратують з нудним режимом „совітниками". Всю справу боротьби з нудним режимом ка Ухр. вони назвали контр-рев. і нас контр-рев. Ведуть справу добре, але за ними „Вашаша", „Місіс" з Ухр. і підводять дуже тягучу справу. Мене обвинувачують за те, що я передав Чемерову копію листа Л. Чемерова! Брехня. Чемерова не було. Листа товаришів в Сочі й досі не одержав

Ja Herrn
Iwan Palywoda
bei Kirghorizja
Tarnów
Hotel „Bristol“
Jaslo

Привіт всім товар. 15.V.1921
72
Чи немає у Вас відомостей: а) про бровця Никляк куди слід, б) чи у Вас, а чи в кутузці сидить перейшовший Збруч Балаш - він 1 тиждень як вступив у творців. в) яка відповідь получилась від чекістох. т. зв. кооп. пол. Зостиг партії в моїй справі, і скільки дут з-пар. вий тко за штат і тукає місця. Шкодію, що Демиденко не підозрював мене. Я всього одні сутки був під Львовом. Остаю. виїзд Збруч. Обранний лист М. Ю. з надією. Питаю собі пропуску. Справа не легка. # Передайте Літвіцькому, що кооп. автор-видавців у Львові фактично заклався, готовий уже сотнут, йде діло до юридичного оформлення. Шкода що він мовчить.

KARTKA POCZTOWA

ADRES WYSYŁAJĄCEGO

O. Sicinek

Ul Czarnieckiego,

26, 10

Lwów.

Денисенко, [illegible] Бачево

L. D. Шраменко

Tarnov - (Тарнов)

„Hotel Bristol" № 17

Авт. Товариші! 30. V. 1921
43

Куди збираюся ще не можу рушити. Затримують ріжні справи. Може днів за сім. Тимчасом тут зробіть так, аби мати всі потрібні нам з перших джерел інформації. Думка є викликати сюй хтось з Тарнова (Декіа.), але нехай справи піде, там видко буде. При потребі про телеграфуєте.

В моїй справі (з псевдокооператор.) правління т-во, якого членом я являюся, затребувало матеріали од Бук'а, але Бук уже місяць як не одповів. Посилко підтвердження, після чого викаже вот правління т-во свою резолюцію. Мабудь і Вам теже не одповів? Так роблять всі клевретники....

О. [illegible]

KARTKA POCZTOWA

ADRES WYSYŁAJĄCEGO

Bom. Denuceńskiej

(Pawiłodi - Ukraina)

Tarnow

Hotel Bristol, N17

Шановний Лесько Дмитрович!

Дозвольте, хоч і з запізненням, привітати Вас, Катерину Германовну і Лесю з Великоднем.

Сумний Великдень і нема радости „воскресіння".

Хоч я ніколи не був релігійною людиною і не хорував на сантиментализм, але, мабуть, чомусь тужно, хочеться бути в тісніших близьких оточенню, якого довкола не бачу і брак якого чомусь в ці імениодні відчувається сильніше ніж коли.

Чи це відгук традиції та звички, чи заздрість до інших, що вже чогось тішаться...

Як то Вам святкувалося? Мабуть, тішитися також не було чому?

Товариші з нагоди Великодня напевно влаштували „товариську бесіду" і робили спроби найти такі для себе якісь

же один підходящий „центр"? Чи може лист Любимського вказав їм такий центр? Я сумнівалось. Взагалі, кажучи одверто, я багато де в чому сумнівалось зараз і навіть в деяких товаришах зневірювось. Сижу, розумієте, тут над Збручем і переоцінюю цінності, а головне, як каже Алочка, шукаю свою „точку", та на жаль ніяк не можу найти, а замість точки, все натикаюся на різні „центри". Але остогидли мені.

Як би було добре, як би чоловік міг бути сам тою „точкою"! Цілком окремою, ні від кого і ні від чого незалежною, абсолютно самостійною, самодовліючою „точкою", нічим не звязаною з жадними „центрами". Так щоб можна було бути самому собі одночасно і центром і точкою, але не центральною точкою, Боже

Боронь! Ви будете 3 сміятись з мене, але
ей тоді без "точки" почуваю себе досить пога-
но, а зима низка центрів „центробіжної" і
„центростремительної" сили не дають
змоги прийти до якоїсь рівноваги, валять
з ніг, перекидають кубарем...
Де тут найти „точку"! А треба, гостро
відчуваю, що треба, хоч маленьку, точеч-
ку... Щоб зупинитись, найти відпо-
відь на питання „Кам'я гряду?"
Втрочім, я нікуда не ~~йду~~ тільки не „гря-
ду", але навіть не йду, а просто тиня-
юсь поміж збруч без роботи.
Знаєте, мені іноді чогось страшно стає.
Знаєте, коли дитина заблудиться у ве-
ликому лісі, уже вечоріє, а вона все не
може найти дорогу. Стає холодно, ноги
ледаче затерпають...
Тоді вона гучно-голосно і довго кричить.

і плаче.

Мені теж, коли я забуваюся серед „цеглин" (не лише полуд. чи дерт.), страшно хочеться сфотографувати, або навіть замалювати, так зовсім по дитячому.

Але я нізащо цього не роблю.

Правда, що це зле?

Вибачте, Левко Дмитровичу, що Катерина Вам стільки нісенітниці.

Вже перечитала і прийшов до висновку, що мусите мене за божевільну вважати.

Це в мене сьогодні такий безглуздий настрій. Сюжету без жодної роботи; от і лізе всяка дурниця в голову.

Не вважайте нічого!

От напишіть, як Ваше здоровля та Катерини Германовни з Алочкою?

Як загалом живеться-можеться.

Навіть про цегли нічого не пишете

й останнього, ліквідованого.

Як це добре, що аж два „Цитри" зразу ліквідуються - Віденський (Нац. Вада) і Марніваський!

Все менше буде!

Може й Вільма, або Катерина Германівна капнуть.

Будуч дуже вдячний!

Щирий привіт і найкращі побажання!

Ваш Зізік.

7/V. 21.

Моя адреса: „Husiatyn-dworzec, Antonina Budak dla Zuni", або „Husiatyn, Dmytro Szachnowycz dla Zizika".

24 червня 1921 року

Дорогі товариші Теофан і Аркадій

Деякі ваші вказівки ми одержали, але на жаль великий шмат т. Балан не зміг доставити меморандум, який зараз для нас набирає надзвичайної ваги. Коли буде яка б змога постарайтеся нам його доставити. Т. Б-ш сьогодня або завтра виїздить до України і Відня, але я думаю, що йому не вдасться залікувати ті загострення, які сталися й є зараз між Зах. Держ. і всіма іншими організаціями закордоном, остання особливо після процесу Шварцбарда. Наших безумовно відкинуть тупиковість і тактику Зах. Держ, яка дає змогу на міжнародній арені (але самі будуть зрозумілі) співпрацювати з урядом Раковського, на яких одержано наші відомості про переговори з совітськими агентами в Празі. Також сформувалась Закордонна організація єдиної партії і треба на цій основі, аби Ц.К. був в своїй роботі твердо і ясно до кожної партії, а не давав карт бляшки своєму емісару - Зах. Держ. робити тут що вона хоче не рахуючись з думкою повноважного органу партійних організацій на еміграції. Буду чекати остаточних результатів від Балана, але надзвичайно й дуже відмінні від попередніх. Перед голодовкою ми часто конференцію і ці зустрічі вам товаришам на підмогу в обговоренні цього. Літературні речі ще не готові, але трохи маємо готові.

Привіт Вам сердечний. Усіх ваших щиро вітаємо. Ваш Семенко

Лист Семенка, написаний "з офіцинами" (тюремними).

Kurzbuk błek deserowych. Zgłoszenia: ul. Issakowicza boczna l. 9, I p. 77 4959

Mikroskop najnowszego typu sprzedam. Jabłonowskich 20. II piętro, drzwi 2. 4973

Auto ciężarowe 3 tonnowe na gumach i kocioł parowy Kornwall o powierzchni 40 m., nieużywany, sprzeda Wojtowicz, Lwów, Sapiehy 9. 4968

MIESZKANIA.

Mieszkanie 8 pokoi w najpiękniejszej dzielnicy Poznania zamienię na 4—5 pokoi we Lwowie. Wiadomość Adwokat Głuszkiewicz, Wałowa 14. 4938

Pokój umeblowany z opałem okolica Zielonej do odstąpienia poważnej pani za konwersację francuską lub szycie. Zgłoszenia pod „Pokój" do Reklamy Prasowej. Chorążczyzna 7. 4954

OZNANIU
, I-sze piętro, tel. 594.
ansport wszelkich towarów lądem i wodą ze
szystkich stron świata,
wo-rolnicze, węgiel, drzewo,

posyłki w obrębie miasta, jakoteż z dworca
dworzec.
mieszkaniowych i załatwia
iązane. 4980
transportu i w magazynach.

Antoniego Skrzyczyńskiego.

Високоповажаному п. Шухевичу.

З новим роком, Високоповажаний Пане Професоре! Кажуть, що людей, котрі не люблять самі себе, ніхто не любить. Ви самі не любите себе, а тому й інші Вас не люблять. Тепер чутки про розпуску Палати, про указ с.-р. і про відставку міністерства не вщухають. Вас просять кореспонденти нас про Вашу думку і ніхто не знає, що Ви скажете, бо ніхто не чує. Радикальні самі, як Ваші Товариші, не знають, що їм робити. Ліві не знають, що їм робити. Праві не знають. Чого Вас вчити!

Ваш

Герилье – 1/2
Толивода +
Квасилк —
Тарабан —
Кочарский +
Гайвиол +
Керенцкий +

Відень 5 II 1921 Довірочно, тільки для партійних товаришів!!

Дорогі Товариші!

Користуючися з подорожі товариша пересилаю Вам копію нашого останнього листу до Ц.К., а при тім вважаю потрібним додати кілька слів до тих матеріалів які везе з собою товариш.

В нинішніх тяжких обставинах вважаємо дуже важним зберігти цілою і несплямованою нашу партію, аби в потрібний час трудові укр. маси не зістались без провідників, до котрих могли б поставитися з повним довірем. На торішніх конференціях ми прийшли до гадки про необхідність відмежуватись від ріжних непевних, занадто опортуністичних і нашу соціалістичну фізіономію компромітуючих елементів; хоч як мині особисто було прикра відмежування від декотрих людей, з котрими у мене були давні приязні відносини, об'єктивно беручи я не міг не згодитися з правильністю сеї позіції. В результаті зломилась група т.зв. "настоящих с.-рів" /М. Залізняк, М. Ковалевський, і Базяк з "примикающими" - есерів більше в сій групі не відомо/ Чую, що сей факт на Вас ніби зробив прикре враження. Розуміється, що люде деморалізуються і правлять се прикро, але як в Виннициі партія відмежувалась від Швеця, Шимоновича, С. Бачинського, і з сього вийшла "селянсько-соціалістична партія", так очевидно и далі, вона коли не схоче загубити свою соціалістичну і революційну фізіономію, - буде нераз змушена відмежовуватись від елементів для неї не підхожих. В такі серіозні моменти партія мусить чиститись, коли не хоче морально загинути.

Прикрійше було розходження, котре зазначилось у нас з т. Шаповалом і всею празькою групою після повороту з України Винниченка, який різко змінив своє відношення до Сов. Росії й большовицької влади на Україні й захотів втягнути й с.-рів в орбіту своєї нової против-большовицької акції. Делегація і віденська група не схотіли звязуватись з сим новим курсом "Нової Доби" як з огляду на попередній досвід так і по більш принціпіальним міркуванням. З статей тт. Чечеля і Шрага Ви знаєте, що якраз від т. Винниченка вийшла ініціатива розриву блъоку - після того як б. боротьбисти устами Любченка негативно поставились до нього і заявили що УПСР повинна скінчити своє істнування: віденська група запропонувала нам піти слідами боротьбистів, і коли ми не згодились, блъок розірвано що поставило нас в доволі таки неприємне становище! Ставити себе під можливість повторення таких інціденітів ми не вважали користним. Се одно. Друге - психольогію "Нової Доби" в її новім курсі ми вважали психольогією повстанської /товариші які слухали доклад т. Винниченка в Празі винесли таке враження, що Винниченко на сім розійшовсь із УКП на Україні, що ті ставили собі завдання організаційні і відкидали повстання, а він з такою тактикою не погоджувавсь/, а ми з Ц.К. відкидали повстання. Ми вважали що анти-большовицька акція в стилю Винниченка і Н. Доби ввела б нас автоматично в ряди контр-революційного европейського фронту, а ми не вважали се для себе і своїх товаришів на Україні бажаним. Ми старались се виясните празьким тов. на конференції, але вони видимо стоять під враженнями емоцій тов. Винниченка - його докладу котрий він робив празькій групі в надолисті. Вони не голосували за пункт резолюції /4/ де відкидається оружна боротьба против большовицької влади на Україні і я маю таке враження, що в "консолідиніншьої укр. революційних сил" вкладається не висловлено ясно але відмінний від нашої лінії зміст: від конференції взагалі лишилось враження недоговоренности, не вважаючи на всі мої заклики до товариської щирости. Будемо сподіватись, що з часом емоції ослабнуть і принціпи візьмуть гору над ними та вирівняють се розходження.

Ще розуміть ся прикрійше було, коли ми відчули ріжницю між позіцією нашою і Вашою.. Питання про входження до "РАди Республіки" послужило по мотивам Ви рішили не брати участь. Вам очевидно ті мотиви по котрим ми [illegible] казником. Товариші перекнуть /і напіть с.-д. так само!/ не вважаємо можливим брати участь ні в раді віденській ні в раді тарнівській. Се питання можливости единого національного фронта. Я не відкидаю національного фронта з равнением на соціалістичну революцію, під проводом соціалістичних радянських партій, - але в теперішніх обставинах я не бачу можливости такого фронту. В нинішніх обективних даних національний фронт буде неминуче рівнятись на контрреволюцію, по волі чи по неволі опиниться в рядах світового контр-революційного наступу. Ізолювати українську революцію з світового поділу сил зараз неможливо, се утопія, ніякі хитромудрі наші домашні маневри тут нічого не помогуть: революція або контрреволюція, треба ясно поставити собі сю дилему і рахуватись з тим, що

---

1) Виробленого зак. делегацією спільно з членами віденської групи.

"середні дороги" тепер здебільшого ведуть направо. Розуміє,що Вам які на собі дізнали всіх прикрих сторін нинішнього большевицького режіму,при кро стає від гадки,що ми можемо в якійсь мірі підтримувати сей режім.Але треба рахуватись і з тим,що III Інтернаціонал фактично стає провідником світового революційного руху,а російський комунізм при всіх його негатив них сторонах таки сповняє роль його рухового фактора,і боротьба проти нього автоматично вводить його противників в ряди контр-революції.

Розуміється,се не може нас заплющувати очі на його негативні сторони-напр в російській політиці на Україні.Наше відношенне до нього негативне і ми не укривали його ні в наших прилюдних виступах ні в зносинах з совіт-ськими представниками.Ці зносини,поза чисто технічними питаннями /як справа повороту на Україну наших товаришів,зносин з нашим Ц.К./ власне й мали сю мету -висвітити грубі помилки большовицької політики на Україні і необхідність її грунтовної зміни в інтересах світової революції.Коли ріжні наші противники закидають делегації "москвофільство" і орієнтацію на совітську Росію(скупчення) се не більше як полемічні випади негарного тону. Ніякої "тайної дипльоматії"делегація не вела і не веде/з своїми розмовами які мав з совітськими представниками -а мав їх колегіально а не одиноки личне-публікував в американських часописях укр. і взагалі в переговорах не було і нема чого небудь такого що не могло б бути повністю опубліковане/.Ніяких зобовязань(жадних) перед ними не приймала і нічим себе з ними не звязала:хто робив би якісь підозріння в такім духу,можете його з спокійним совістю назвати брехуном і подлецом.Але з другого боку,з того часу як наша партія стала твердо на соціалістично революційний грунт і ми прийняли її представництво за кордоном не для яких небудь практичних справ,а(для) представництва її принціпів,ми пильнували не зійти з сього принціпіального грунту і не робити нічого що могло б кинути підозріння на соціалістичну чистоту нашої партії.Сього ми(й) хочемо і далі триматись,і я думаю що Ви не заперечите правильности взятої нами принціпіальної лінії.

Посилаючи щирий товариський привіт від себе і від делегації,я прошу прийняти нашу подяку за те що Ви прислали товаришів для звязку.На конференції делегація висловила побажанне прийняте і конференцією,щоб від Ваших організацій був при делегації представник,на правах члена делегації. Оскільки б Ви могли се здійснити і знайшли на се кошти /бо делегаційні засоби дуже малі,на жаль!/ то се було б дуже бажано і користно. В кождім разі просимо тримати з нами як тіснійший постійнійший звязок.

Ваш М Грушевський

22. II. 921, Відень. Конфіденціально

Високоповажаний товаришу!

Вернувшись з села до Відня, я застав тут пор. т. Б., який сказав, що він після 23. II, і просить у мене особисто місця. Т. Чернов написав уже Вам від оцтаўї. І могу додати лише слів: порадкально від себе.

Ми дістали тепер ґрунтовні відомості про становище еміґрації. Ви, державний інтересанте т. Григорієв і Р. Чернова, матеріали і конференції, ґ. т. и. Ваша позиція могла бути поставлена ясно: беріть Ви участь в Радянській Республіці солідарність з пацифізмом, дрібнобуржуазними інтересами, не займаючи відмінку ідеї, бо з цього в дворку з побутом Ваших земляків в Празі і Відні, тим Крокам, котрі вони робили тут, очевидно пригадуючи дальші Ваші інструкції. Отсими днями, в дійсності з зустрічами Ваших з викликами з порту не лишають не тільки чутки, а й факти, які спару одверто, гроздять повний розголос. Виключені заявляють, що Ви, товаришу, і емісар (т. Григорієв з Вами разом не українське т-во Дубиш, а дальші члени Ц. К. С-Р, не лише в розмовах, а і в пресі. Все починаючи Вами, що повинно з ві-

Домовій приведеним Григор'євим виходить, що Ц.К. не подітъ нашої позіції, і Ви також в редакції т. Бой" нашим товаришам скажіть, що в наступний № має бути сказане Виконкомом про те, що з відомостей наших йому Григор'євим виходить, що каїсся перевіз фальшиво; додасте, що ~~чорний~~ т. Григ-ка і пит. ~~Смирн~~ стоять на позиції т. Бой, а не нашій, і т.д. Т. Григор'єв дуже мало інформував нас, про свої розмови і зносини, навіть про його ставлення до Виконкому ми довідались випадково, не від нього. Нікого з нас не має тепер підстав бажати в ряди нашої партії т. Григ., всім розвідавши вона як чужа Вашій, погорч Ц.К., і публічно все крізь, почнемо відділяти нас від „лівих с-р" від Вас, М. Ковалевського, К° От сьогодні, в день час, повинен послати пропозиції Вашій черзі пит. Гр. і Ран., для надрукування в „Боротьбі" в „Вільній Волі", і вперше в „Волі Росії", в „Волі" чужій, в „Волі Р" в кількох в статті М. Сухомлина (№ 133, 3 19.II.) „Большевики на Україні", з ссылкою на „Чрезвичайно-подовітовий доклад в одній із фракцій партії с-р тільки що получений із Украіни"). Т. Чечель Нам це послане було видане т. Григор'євим „в Волі", після 1.II, і тов. Чечель не йому його видав. Відки дістали його „Воля" і наш товарищ друг М. Сухомлин? Ми маємо його конспірувати, тобто з Вашими будущими, в Б.

ми тепер, як бачите, ми живемо в цілому непогано; як тепер тих наших друзів? Чого того, бо чуємо, свій мій були оголошені нами, як свій, ідейний, тепер обернулися в свої осудження нашої політики нашими поводирями, до чого ми мусимо привчати свою молодь?!

Я пишу Вам по товариськи, довіряючи, і не утаю, що на вітання з Вами (Вашою делегацією) відносини повинні бути до відомої ступені вимушені добрі політичні мотиви. Спершу тепер Вас з своєю боєм зафарбить вимушені, як погано (поганий) в сій руці. Простіть відвертість до дитячого віку. Бажаю, щоб Ви не мали потребу нас про Вашу поїздку, коли не буде скоро жаль, що погано товариство витало Вас! Ваш щирий

Адреса т. Чечель.

буде рад, що Вас
не було в Укр. Раді.

11.II.921

Дорогий Товаришу!

Після що дурав з вашого
міста передано чуру Байлока.
Тому що з Вами вдвічі
скучно і у нас буде нашо
гості, а чому п. Чалий нашо-
сор Вам шлях з дитьед.
б. Комарівки у Вас є дуже
гарні, а наша пісочна
Вам, як будете дуже рад,
досі - давну машину - ми
вам більше нічого не бачим
- не у Вас осочки, а будемо у
нас на полях якусь
щось [illegible]

найдуть нам передачу
до нас листа і можливість
повідомлять, що я на-
корбармеє буду вчора.
І нас увечері будуть кор
бувати о 12 год. в Кафе
Herrenhof, і ми можем
їдом їхати. Бо у нас бага-
жів і посилунок і офіц.
крупних немає.
Дуже найпильніше. Ко-
ли ще не відіслали нашого
листа до Ортанд. комітету,
то по моїй гадці треба Ви
вповідити дуже швидко.

Се є група виключення
і корній і. членів (утворення
сим буде дводенне ви-
ключення), корні і корені і
Ч. К., і деклінації і корінну
структуру. Ним часом От
-кох в своїх виводах се
все ім виключає - формаль-
но тракутне із ін кор-
нійну групу, нашивання
до однини, чудне буде
толкити деклінації і ме-
нов фразе між ними і
него. Скажуть, ж ріжеслова,
але ранні джерела будь

документом нужного
розмірів. Про цьому на-
пише т. Гетеш, і я Вам
написав в великому ін-
тересі діла вер. в Ужгороді.
А тільки щиро вдяч
дякую Вам за поміч
Ужгороді. Я не від падаю
що помічник а декадій,
що поїздку, що в ро-
мінне під нами. Ми ма-
ємо розбудувати в новому
і трудно оплатити в
сих обставинах. Але треба
сподіватись, що вони не ви-
тримають довгого ряду подій.
А нашу пекаї пливе. Вам

Wien, XIX Hofreica 27 bei Tschetschel

5. I 1921

Довірочно

86

Високоповажані Товариші!

В листі т.Н.Я.Григорєва присланім ним з Праги до секретаря Зак.Делегації з дня 13.І написано між иньшим таке: "Неприємне враження на членів партії в Ченстохові зробила звістка, передана через одного студента в Празі /члена партії/, що проф.Грушевський, як вони кажуть, розсилає допомогу студентам взагалі в Празі, а студенти члени партії в Ченстохові перебувають в надзвичайно тяжких умовах. Розуміється, що проф. Грушевський має право роспоряжатися своїми грішми, як хоче, але це зробило неприємне враження. Навпаки, передані мною 500 чесь. корон даних Жук. для допомоги парт. товаришам свідчили, що товариші бажають допомогти один одному."

Я дуже жалую, що товариші які пробувають в Польщі й Галиччині не звернулись до мене безпосередно відразу, коли бажали дістати запомогу з тих грошей про які їм привіз звістку празький товариш. На свої листи розіслані на ріжні адреси до товаришів в Польщі й Галиччині в січні й лютім, я взагалі здебільшого не дістав ніяких відповідей, приходили чисто офіціяльні листи до секретаріату Зак.Делегації, але в них про се не було нічого. Тим часом я дійсно дістав, в березні и квітні, кілька жертв від укр. організацій в Америці з проханням ужити їх в допомогу землякам за кордоном. Переважно вони призначалися для точно вказаних категорій галицьких біженців в Чехо-словаччині /Гудулуг, жертв польського терору в Галиччині, інтернованих вояків і т.ин./ і згідно з сими вказівками я сі жертви й розподільвав між організаціями, які ними опікуються. Але останніми днями я дістав додаткові розяснення, котрі дають мині дещо більшу свободу в роспорядженню останками сих сум. Ид

Не можу і далі, розуміється, обертати їх на підмогу партійних товаришів яко таких: се і для партії було б некарячно /віденські товариші, котрих я з самого початку запитав, чи не схотіли б вони занятись сею запомоговою акцією, правильно стали на тім, що партійні організації в се мішати не годиться/ і на американських жертводавців /взагалі дуже неприхильно настроєних до партійности/ се зробило б дуже недобре враження. Так само з огляду на їх настрої /се ж еміґранти з Галиччини!/ треба бути обережними щоб не вийшло на якусь підтримку зближеної їм своїм звязком з Петлюрівцями. В першу голову поміч мусіла б даватись жінкам і дітям, далі -учащійся молодіжи і людям не служившим в установах УНР в моменті виходу до Галиччини і підчас побуту в Галиччині и Польщі. Товариші наші могли б ~~також~~ скористати з помочи таких запомогових організацій оскільки підходять під сі останні категорії.

Міркуючи по теперішньому курсу я міг би з тих остатків які у мене есть післати на сю мету тисяч шістьдесять поль. марок, а може й більше -коли тим часом не дасть наспіє з Америки. Щоб се зробити, я мушу одержати установчий протокол кождої такої запомогової організації, з означенням її мети і з підписами людей, серед котрих принаймні два чоловіки під кождим протоколом мусіли бути мині добре відомі -щоб я міг заявити що тих людей добре знаю і їх певен. При протоколі лист, в котрім би заявлялось бажанне дістати запомогу і пояснялось, скільки тих людей, котрим потрібна запомога, де вони, якого стану і в якім становищі. Все се мині потрібно для пізнійшого справоздання американським організаціям. Вони до мене звернулись зневірившись у ріжних запомогових комітетах, і я не хотів би щоб вони попеклись і на мині.

Вважаю кращим, щоб такі потоколи прийшли від кількох організацій, з кількох місць -напр. Тернополя, Львова, Ланцута, Тарнова, Ченстохови, і вказано було, на яку адресу, через який банк посилати куди гроші. Краще щоб не концентровано все в одним місті і в одним комітеті. Тому й пишу до вас циркулярно. Міг би післати й потроху книг, бо посилаю з тих американських жертв, тільки не знаю, як посилати, щоб не пропали.

З товариським привітом і побажаннями всього добра

Адрес мій до кінця червня:

Oesterreich, Vöslau, Villa Reim.

М Грушевський

Постійний адрес віденський вгорі.

Wien
Wien XVIII/1 Hofreite 27 bei Tschetschol 5.VI 1921 довірочно

Високоповажані Товариші!

В листі т.Н.Я.Григрфва присланім ним з Праги до секретаря Зак.делегації з дня 13.У написано між иньшим таке:"Неприємне враження на членів партії в Ченстохові зробила звістка,передана через одного студента в Празі /члена партії/,що проф.Грушевський,як вони кажуть, розсилає допомогу студентам взагалі в Празі,а студенти члени партії в Ченстохові перебувають в надзвичайно кепських умовах. Розуміється,що проф. Грушевський має право роспоряжатися своїми грішми, як хоче,але це зробило неприємне враження. Навпаки,передані мною 500 чеськ.корон даних мук.для допомоги парт.товаришам свідчили,що товариші бажають допомогти один одному!"

Я дуже жалую,що товариші які проживають в Польщі й Галиччині не звернулись до мене безпосередно відразу,коли бажали дістати запомогу з тих грошей про які їм привіз звістку празький товариш. На свої листи розіслані на ріжні адреси до товаришів в Польщі й Галиччині в січні й лютім,я взагалі здебільшого не дістав ніяких відповідей, приходили чисто офіціяльні листи до секретаріату зак.делегації,але в них про се не було нічого. Тим часом я дійсно дістав, в березні й квітні, кілька жертв від укр.організацій в Америці з прошенням ужити їх в допомогу землякам за кордоном. Переважно вони призначались для точно вказаних (категорій) галицьких біженців в Чехо-словаччині /Гуцулув,жертв польського терору в Галиччині,інтернованих вояків і т.ин./ і згідно з сими вказівками я сі жертви й розподіловав між організаціями,які ними опікуються. Але останніми днями я дістав додаткові розяснення, котрі дають мині дещо більшу свободу в роспорядженню останками сих сум.

Не можу і далі,розуміється,обертати їх на підмогу партійних товаришів яко таких: се і для партії було б менаручно /віденські товариші, котрих я з самого початку запитав,чи не схотіли б вони занятись сею запомоговою акцією, правильно стали на тім, що партійні організації в се мішати не годиться/ і на американських жертводавців /взагалі дуже неприхильно настроених до партійности/ се зробило б дуже недобре враження. Так само з огляду на їх настрої /се ж емігранти з Галиччини!/ треба бути обережними щоб не вийшло на якусь підтримку ненависної їм своїм звязком з Польщею Петлюрівщини. В першу голову поміч мусіла б даватись жінкам і дітям,далі -учащійся молодіжи і людям не служившим в установах УНР в моменті виходу до Галиччини і підчас побуту в Галиччині и Польщі. Товариші наші могли б також скористати з помочи таких запомогових організацій оскільки підходять під сі останні категорії.

Міркуючи по теперішньому курсу я міг би з тих остатків які у мене есть післати на сю мету тисяч шістьдесять поль.марок, а може й більше -коли тим часом ще щось наспіє з Америки. Щоб се зробити, я мушу одержати установчий протокол кождої такої запомогової організації,з означенням її мети і з підписами людей,серед котрих принаймні два чоловіки під кождим протоколом мусіли бути мині добре відомі -щоб я міг заявити що тих людей добре знаю і їх певен. При протоколі лист, в котрім би заявлялось бажанне дістати запомогу і пояснялось ,скільки тих людей,котрим потрібна запомога,де вони,якого стану і в якім становищі. Все се мині потрібно для пізнійшого справоздання американським організаціям. Вони до мене звернулись знавірившись у ріжних запомогових комітетах,і я не хотів би щоб вони попеклись і на мині.

ВВажаю кращим,щоб такі потоколи прийшли від кількох організацій,з кількох місць -напр.Тернополя,Львова,Ланцута,Тарнова,Ченстохови, і вказано було,на яку адресу,через який банк посилати куди гроші. Краще,щоб не концентровано все в одним місті і в одним комітеті. Тому й пишу до Вас циркулярно. Міг би післати й потроху книг,бо посилаю з тих американських жертв, тільки не знаю,як посилати,щоб не пропали.

З товариським привітом і побажаннями всього добра

Адрес мій до кінця червня:

Völkau, villa Reim (Oesterreich)

Постійний адрес віденський вгорі.

М.Грушевський

11.X.921. 88

Дорогий Товаришу!

В доповнення до мого, дня
буев т. Волинського, я ще хо-
дну дізнав сів. Вам ува-
гу з Ц.К., цікавлячі
тучки, що долітають до
Вас і до нас, викликають
неспокій і хвилювання, а з
ним обопільне відчуження,
підозріння і обвинувачення.
Се дуже шкідливо відбивається
всім, нашій роботі. І
хоч підозрівати шкідливо

в першій половині, рад-
ости й душі слухати
голосом нашого національ-
ного відомого підспіву, а
робити (душі) все можливе
і вельмі дальнє,
щоб скарги - самого
(не)знання, і щоб гідно
бачити той маленький
розвиток ідеї. І пове-
дання п. Грінченка за сі
два томи на нас повинно,
скажу правду - холодан

Тополиных пушек.

Я вижу Вашу фигуру
у фонаря. Тёплый ветер
— июля се́ет уже сред-
ний дождь. Спрашиваю вас
жду ли я вас. Спрашиваю
умный надёжный ответ
незаменимый друг.
Что Вы видите!

Високоповажаний Товаришу!

Не маючи адреси наших товаришів із
шибениці, прошу Вас і т. Калнберу,
кому можливо повідомити рідних, що
розстріли не мої вини не було.

З товариським привітом.

М. Гоцуляк

Vöcklau, 7. VI. 921.

91

Herrn A. Schramtschenko

Hôtel Bristol

Tarnów

Polen

Exp. N. Tschetschek
Wien XIX Hopfeild 27

11. лютого 1921. року
м. Відень.

P.S. Я обійшов т. Григорієвим. Тепер я рішив Вам писати 22. III., тоді, на котрий я думаю дописавши.

Дорогий Товаришу!

I. Ваші листи, власне – Ваш лист проекту листа до т. З. „настоящих" від т. Остаповича одержано Мих. Сер., і ми всі його перечитали.

Коли ще Ваші Сергієвич і Жевира, своєї самії з Відня, то обмежуюсь ще додам, а відповідь ширшу пишу ще я.

Дві справи порушено Вами в листі: вихрещення до Ради Республики і справа Замізлека & Со. Першу можна вважати вичерпаного, бо т. Григорієв, очевидно, розминувся з листом, перекаже Вам нашу думку в цій справі. Тому я зосталось лише на другій.

Ми знаходимо, що Вам не слід вступати в будь-яку переписку з „настоящими", тому ми пропонуємо Вам до них того листа, якого коли Ви нам посилаєте, як також публікації його в пресі. Ваш лист до них (чи публікація) припускає, що ті панове ще й досі єсть членами партії, що не відповідає фактичному становищу речей.

Вони виключені з партії ще на III конференції за кордоном в місяці маю 1920. року. Виключення відбулось правно, на підставі п. а) §4 Статуту Партії, по якому загальні збори організації мають право виключати своїх членів з Партії"; виключеним дається право апелювати до ЦК і до з'їзду; про це виключених було своєчасно повідомлено. Перебуваючи за кордоном, де було засновано зак. орг. УСР., про що вони знали, вони автоматично належали до цієї організації (статут Зак. Делег. і інструкція їй від ЦК) і були нею виключені з партії. Після того лише ЦК міг би підняти знов цю справу, коли б вони до нього апелювали. Знаючи про це виключення, Ваші організації мали б прийняти це лише до відома. Між тим Ваша публікація має такий основний тон, по якому Ви вважаєте їх і досі членами партії і навіть закликаєте нас і їх до об'єднання. На наш погляд, це недопустимо з формального боку і по суті. Вони почали засновувати свою організацію тільки через кілька місяців після їхнього виключення, а з якою ціллю, про те Ви добре знаєте.

P.S. прислать „замітки"

Ви обіцяли написати докладніше про т. З. 2½ тижня в пресі відмовитись усі доклад і прислати його, як відбудеться в Відні конференція його, бути присутнім в характері інформації, ми гасим щирий привіт вам. Чи одержали книжки від т. Янсенської? Як би Вам смар це? Пишіть. Ваш Ілліч

Вам хочу ще одного листа, який Ви одержали від до Мих. Сергієвича, а при ній копію с-єрть "Замізлека & Со, як також лист

Канці виїздить на де-який час до коротким листом, якого я до цього

Отже вільно кожному засновувати собі об'єднання, які вгодно, коли ж вони мають нахабство навивати свою організацію УПСР, то лише тому, що чують свою безкарність, перебуваючи за кордоном. Коли Ви боїтесь, що їхній вчинок може внести сомнів в ряди членів УПСР, то, на наш погляд, партія тільки виграє від того, коли її ряди покинуть ті (як і що є десь вони), що захотять пристати до залізняково-ковальської організації. Тут, за Карпатами, такої небезпеки немає, бо всі українці, що тут є, чудово знають цю ту організацію, і ніхто не змішує їх з УПСР. Так само закордонні соціалісти належно орієнтуються по самій фігурі лідера — Залізняка, якого тут добре знають (краще за нас з Вами!) і соціалісти і не-соціалісти. Тому ми вважали би обмежитись своєчасною публікацією про їхнє виключення з УПСР і заявою в пресі, що ті, хто від імені УПСР бере участь в віденській всеукр. нарад., нічого спільного з партією не має.

В Вашій публікації є ще одне місце, яке стосується нас вималовитись проти неї і її опублікування: це-там, де Ви говорите про помилки зак. делегації. Те, що ми проти цього, не означає, розуміється, що ми вважаємо себе за непомильних, як також не означає того, що ми проти критики нашої діяльності. Одначе така публікація, в такій формі, це мов на воду зализняківців; сфокусований промінь, з якою Ви писали цей документ, бо він вносить не об'єднання, а роз'єднання в ряди партії і підриває авторитет наш, як правомочного представника партії за кордоном. Такий документ міг би бути призначений лише для внутрішнього ужитку в партії, на конференції, наприклад, а в ясному світі не для зовнішнього. Розуміється, ми проти його публікації, бо він ослаблює дисципліну в партії.

Така оцінка нашої діяльності з боку ЦК. позбавила б нас можливості представляти далі Партію, коли ж вона виходить від партійних організацій, які входять, по статуту зак. дел., до її компетенції, то це змушує нас просити Вас відкликати свій замір публікувати цей документ.

ПОСТАНОВА

Конференції Організацій Української партії Соціялістів революціонерів, перебуваючих на теренах Польщі і Галичини, яка відбулась 20-24 лютого 1921 р.

І. АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ.

Український народ підняв революцію за волю державно-національну й соціяльно-економічну. Подвійність природи українського визвольного руху поділила українські революційні сили на три головніші течії: національно-демократичну, соціялістично-національну й комуністичну.

Національно-демократична течія в своїх змаганнях гадала використати капіталістичні сили Европи, комуністична-комуністичні сили Московщини, а соціялістично-національна орієнтувалася на власні сили трудових мас України, але в процесі боротьби [illegible] не спромоглася утворити ні окремої реальної сили ні окремого осередку.

Тому фактично на Україні склалися два табори визвольного руху: один з яких [illegible] переважно національні, а другий - із комуністичних. Обидва табори помилялися в своїх надіях - капіталістична Европа й комуністична Московщина однаково хворобливо поставились до головного завдання Українського визвольного національно-соціяльного руху - незалежности України.

Як капіталістична Европа, так і комуністична Московщина, нехтуючи соціяльно-національні особливости українського визвольного руху та соціяльно-економічний і політичний уклад України, під декларативними гаслами визволення - використовували Український визвольний рух в своїх імперіялістичних цілях, зменшуючи найменші гарантії та ознаки державно-національної й соціяльної волі Українського трудового народу. Орієнтація на їхні сили і спроба порозуміння з ними ціною уступок соціяльних, або державно-національних, вільно чи невільно співробітництво одного табору з капіталістами Европи, а другого з комуністами Московщини, окупація, та військово-поліцейська диктатура, терор та го-

сподарська руїна, яку чинили на Україні обидві чужі сили,- все це здіскредитувало в очах народу обидва табори українського визвольного руху.

Трудовий народ в більшості не пішов за ними і залишився осторонь при своїх старих домаганнях волі, як державно-національної так і соціяльної.

Українські трудові маси, обстоюючи свої національно-державні й соціяльні здобутки, за три роки революційної боротьби виявили тверду волю, не повертати поміщикам і капіталістам одібраних у них земель і засобів виробництва, не допускати повернення капіталістичної влади.

Разом з тим

Трудовий нарід виявив свою тверду волю проти окупаційного режиму військово-поліцейської диктатури, комісародержавія, терору й господарської руїни, хтоб їх не чинив. Задовольнити прагнення трудових мас до соціяльно-національної волі можна тільки завершенням соціяльної революції, тоб-то вилученням природніх багатств і засобів виробництва та переданням їх в громадське користування, при заведенню влади трудових мас; скасувати-ж і не допустить військово-поліцейської диктатури можна утворенням влади по принципу виборности, федеративности, децентралізації й об'єктивности.

Всього цього не спроможні здійснити ні табор національно-демократичний ні комуністичний, як з причин принципіяльного розходження з ними, так і через свою здискредітованість в очах трудових верств народу. Тому завданням найближчого майбутнього Українського визвольного руху є створення нової консолідації співзвучних соціялістичних революційних українських сил на лозунгах необхідности завершення соціяльної революції на Україні й закріплення влади трудових рад, бо лише сили сконсолідовані на цих принципах, зможуть дати лад, оборону, як національних так і соціяльних інтересів

українських трудових мас і тим самим взяти в свої руки провід українським визвольним рухом і довести його до державно-національного й соціяльного визволення українського народу.

III.

ЗАВДАННЯ СУЧАСНОГО МОМЕНТУ.

Консолідація революційно-соціялістичних сил України.-

Звважаючи на все вищезазначене, а також і на сучасний стан боротьби за незалежність України, на господарську руїну, стомленість населення, дискредитацію московськими комуністами далекосяглих планів соціялістичної перебудови світу і т.п., Конференція організацій у.п.с-р., які перебувають на теренах Польщі й Галичини, підтвердивши правдивість погляду партії на необхідність завершення соціяльної революції на Вкраїні й передачі влади трудовому народові, ухвалила визнати завданням сучасного моменту-консолідацію революційних соціялістичних сил України з метою утворення такого провідного осередку в українському визвольному рухові, який би:

Політичні змагання.-

I/ Для закріплення національної волі українського народу своєю організаційною роботою й використанням народніх сил стреміти зреалізувати бажання трудових мас через утворення в Самостійній Україні суверенної влади трудового народу по принципу колегіяльности, виборности, децентралізації управління й об'єднаности діяльности з забезпеченням громадських вольностей/демократичний режим /; зслі слова/ друку, зборів недоторканости без постанови суду, скасування смертної кари і т.п.

Економічна програма.-

Земельне питання.-

і 2/ Для забезпечення соціяльної економічної волі змагався-б закріпити здобутки соціяльної революції в такій формі:

а/ земля передається в громадське користування /соціялізується /, а на переходовий час залишається закон Директорії / Наказ. /, який необхідно доповнити установленням порайонної трудової норми в залежности від природніх місцевих умов, упорядкуванням права

користування землею в містах і містечках на загальних умовах та пристосуванням до фактичного стану користування землею в сучасний мент на Україні,

Народне господарство.-

б/ Природні багатства, засоби виробництва і торгу вилучаються й переходять в громадське користування по принципу кооператизації та управляються через Вищу Раду Народнього Господарства, яка складається з виборних представників від Всеукраїнських (кооперативних) Союзів: (робітників індустрії і сільного господарства та споживачів, крім представників науки та держслужбовців продукційних)

Недопущення ломки господарчого апарату, та поступове його вилучення.-

в/ В інтересах збереження існуючого господарського апарату і найменьшої ломки його в переходовий час ~~вилучення~~ і передача в громадське користування природніх багатств і засобів виробництв повинні переводитись повільно й поступово,

Концесії приватний капітал.-

В цілях же нагромадження засобів виробництва й відновлення зруйнованого господарства, Вища Рада Народнього Господарства має право допускати концесії й приватний капітал під своїм доглядом

Вільний торг і дрібне виробництво.-

г/ Дрібне виробництво і торг, знаходячись під доглядом Б.Р.Н.Г. мають існувати вільними як до того часу, поки самі під натиском конкуренції з кооперативно-державними підприємствами не вільються з ними.

лівим способом боротьби українських трудових мас з контрреволюційними заходами і насильствами імперіялістичної Московщини, а ними за ті помочами й реакцію, до якої вони призводять покладає виключно на засліплену шовінізмом Російську Комуністичну партію та її обласну організацію- Комуністичну Партію большевиків України, які є фактичними керовниками політики на Україні.

Відношення до уряду Раковського, Всеукраїнської Нац. Ради у Відні, Національного Комітету Моркотуна в Парижі, гетьмана Скоропадського та Рада Республіки у Таврові.

Призначений на Україну Московською Совітською окупаційною владою уряд Раковського, як один з місцевих апаратів окупації, нищить всі національні й соціяльні здобутки української революції, творить контрреволюцію, загрожує всьому визвольному рухові й абсолютно не відповідає бажанням українських трудових мас, які провадять з ним рішучу оборонну боротьбу.

Так званий Всеукраїнська Національна Рада у Відні, Національний Комітет Моркотуна в Парижі і екс-гетьман Скоропадський в Берліні жадного зв'язку з українським трудовим народом і буд-які їх уповноваження від нього не мають. Тому конференція У.П.С-Р визнає єдиним дійсним носієм ідеї української державности Український осередок, що купчиться навколо концепції У.Н.Р.

Зважаючи на те, що керуючі кола цього центру також не відбивають бажань українських трудових мас, Конференція У.П. С-Р. визнала необхідним прикласти зусиль до наверження громадянства, яке в тому осередку перебуває в сіх консолідації його з українськими революційними силами на принципах визнання необхідности завершення соціяльної революції й задоволення дійсних потреб трудових верств українського народу, з якою метою визнала потрібним вступити в Раду Республіки, але вступ цей зробити за попередніх порозумінням з Центральним Комітетом У.П.С-Р.

Витяги з постанов II тарнівської конференції.

III. ВІДНОШЕННЯ ДО РІЗНИХ ЧИННИКІВ ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ.

Відношення до III інтернаціоналу.-

Прагнучи до всесвітнього об'єднання всіх сил революційного соціялізму, які визнають необхідність соціяльної революції та заведення диктатури працюючих по радянській системі влади.

Конференція цілком негативно ставиться до існуючого III інтернаціоналу, як до штучного витвору московського комунізму з імперіялістичною метою запанувати над всіма революційними народами світу./що особливо виразно видно з 21 пункту умов вступу до нього/, а тому визнає необхідним змагатися до створення такого всесвітнього об'єднання працюючих мас, яке-б спромоглося стати поверх державно-національних інтересів одиниці країни, а фактично обстоювало-б працюючих як соціяльну, так і національну волю всіх народів, і держав зберігаючи повну суверенність працюючих

Відношення до стихійних народніх повстань на Україні.-

Вважаючи, 1/ що Московська Совітська окупація на Україні хронічно вчинює всі політичні громадські вольності та видобуває з України не тільки вироби, а й засоби виробництва, чим цілковито нищить злобуту революційну національну й соціяльну волю українського трудових мас , тоб-то: творить контрреволюцію ; 2/ що з контрреволюцією повинен боротися всякий обороняти волі трудових мас всіма способами ;3/ що при відсутности громадських вольностей українські трудові маси не мають иншого засобу оборони своєї волі, як зброя,- Конференція У.П.С.-Р. в Тарнові, на своєму засіданню 24 лютого 1921 року, визнаючи, що збройні стихійні повстання українських трудових мас проти Совітської Москвофілії шкодять справі зміцнення революційно-соціялістичного руху не тільки на Україні, а й по всьому світу, що безперечно йде на користь реакції, і що ті повстання часто використовуються просто реакційними силами- все - ж таки констатує, що стихійні народні повстання на Україні є неминучим і одиноким

Відношення до т.з.Організаційного Комітету У.П.С-Р. за кордоном.-

Заслухавши й обмірковавши інформації про те, що особи виключені Закордонною делегацією з партії утворили „Організаційний Комітет У.П.С-Р."-Конференція у.П.С-Р. в Тарнові 24-го лютого ухвалила:, не входячи в оцінку мотивів виключення й відносин виключених до Закордонної делегації, бо це належить до Компетенції Ц.К., або з'їзду партії, визнати утворення „Організаційного Комітету У.П.С-Р." без попередніх зносин з Ц.К. партії неправною узурпацією імени партії в невідомих цілях, а тому зазначає, що як організації, так і окремі члени у.п.с-р., що перебувають за кордоном категорично входити в „Організ.Ком. у.п.с-р." в жадні зносини й всюди виявляти його неправність, самозванність і цілковиту непричетність до У.П.С-Р.

Привітання до Ц.К.У.П.С-Р.і товариша на Україні.-

Заключуючи свою працю Конференція у.п.с-р., що перебувають на теренах Польщі й Галичини, шле свій товариський привіт Ц.К. партії і всім товаришам, що залишилися на Україні, а разом з тим

Привітання до закордонної делегації і товариша.-

Засилає свій товариський привіт представникам партії-закордонній делегації У.П.С-Р. і констатує, що хоча вона й не цілком зійшлась з поглядами делегації на сучасну тактику партії, а все-ж таки бачить свою ідеольогічну єдність з нею і вважає необхідним висловити делегації свою щиру товариську подяку за велику і цінну працю, переведену в справі розроблення важних ідеольогічних партійних питань.

Одночасно з цим Конференція просить Делегацію передати наш щирий товариський привіт всім партійним товаришам перебуваючим за кордоном.-

Привіт Франції У.С.Д.Р.П..-

Кінчучи за товариський привіт Францію У.С.Д.Р.П., Конференція У.П.С-Р. перебуваючих в Галичині і Польщі висловлює надію, що в недалекому майбутньому, після оснуючі ці постанов Центральним Комітетом партії, члени У.П.С-Р. стануть поруч з товаришами У.С.Д.Р.П. для обстоювання здобуття національної і соціальної революції українських трудових мас.

Разом з тим Конференція вітає бажання товаришів провадити свою політичну працю в Раді Республіки в тіснім зв'язку з нашою партією, вбачаючи в цьому натуральний початок консолідації соціялістичних та революційних сил українського визвольного руху.

IV. СПРАВИ ОРГАНІЗАЦІЙНІ.

Організація партії за кордоном.-

Для об'єднання й координування діяльности окремих груп у.п.с-р. за кордоном, встановити таку систему організації:

а/ На місцях членів у.п.с-р. об'єднуються в місцеві групи й обирають свої комітети в складі трьох осіб.

б/ Місцеві групи об'єднуються в кожній державі за кордоном в одну крайову організацію на чолі якої стає Комітет, що має складатися з трьох членів президії, обраних конференцією, і голів місцевих організацій.

ПРИМІТКА: Президія комітету про день своїх зборів повідомляє голів місцевих організацій, які мають їх на своїх зборах повідомляють своїх членів, постановам самої президії є радомочні.

в/ Всі крайові організації у.п.с-р. за кордоном об'єднуються в одну закордонну організацію, на чолі якої стає Закордонний Комітет в складі чотирьох членів, обраних шляхом референдуму і одного члена від Закордонної Делегації У.П.С-Р.

Перший референдум має перевести Крайовий Комітет у.п.с-р. Польщі і Галичини за попереднім порозумінням з иншими крайовими організаціями /Прага, Відень/.

Дозвіл на технічну посаду.-

Підтверджуючи своє негативне відношення до сучасного складу Уряду У.Н.Р. і заборону партійним товаришам брати участь в ньому, Конференція уважала дозволити т. Палієвді Івану залишатись лише на посаді радника Міністерства Пошт і Телеграфів, як на посаді технічній, а Міністерства, що не має нічого спільного з політикою.

П О С Т А Н О В И

Конференція Організації Української партії Соціалістів Революціонерів, що діє на терені Польщі і Галичини відбулася 20-24 лютого 1931 року в м.Тарнові.-

І АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ.

Українська нація після революції за мету державно-національну і соціальну. Відмінність програм українського визвольного руху поділили українські революційні сили на три головні течії: національно-демократичну, соціалістично-національну і комуністичну.

Національно-демократична течія в своїх змаганнях голову використати капіталістичні сили Європи, комуністично-комуністичні сили Московщини, а соціалістично-національна орієнтувалася на власні сили трудових мас України, але в процесі боротьби цих крайніх сил не спромоглася утворити на окремій реальних сили від окремого осередку.

Тому фактично на Україні склалися два табори визвольного руху- одна з сил на національно-демократичних колах цих країн перемішалися з соціалістичні, а другий- із комуністичних. Зокрема табори появилися в своїх цілях- Капіталістична Європа і комуністична Московщина однаково ворожо поставилися до головного завдання Українського визвольного фронту національно-соціального руху- відновлення України.

Як капіталістична Європа, так і комуністична Московщина, відкинувши соціально-національні особливості українського визвольного руху та соціально-економічні і політичні умови України, під оперативними гаслами визволення використовують Українську визвольну рух в своїх імперіалістичних цілях, знищуючи найкращі гарантії та сили державно-національної і соціальної волі Українського трудового народу. Орієнтація на їхні сили і спроби порозуміння з ними цілої низки соціальних, або державно-національних, а також часткових спіпрацівництво одного табору з капіталістичної Європи, а другого з комуністичної Московщини, опущення, чи визвольно-політичної доктрини, тактики та господарської програми, яку виявили на Україні обидва чужі сили,- все це дезорганізувало цілий народ обидва табори українського визвольного руху.

Трудовий народ в більшості не пішов за ними і залишився окремою армією своїх споконвічних цілей, як державно-національної так

Українські трудові маси, осягнувши свої національно-державні й соціальні здобутки, за три роки революційної боротьби виявили тверду волю: 1/ не повертати поміщикам і капіталістам сконфіскувану у них землю і засоби виробництва, 2/ не допускати повернення капіталістичної влади.

Разом з тим трудовий народ виявив свою тверду волю проти окупаційного режиму військово-поліцейської диктатури, коли сформувався, терору й господарської руїни, хтоб їх не скинув. Завоювання прагнення трудових мас до соціально національної волі можна тільки закріпленням соціальної революції, тобто знищенням приватних багатств і засобів виробництва та переданням їх в громадське користування, при знищенні влади трудових мас, скасуванні і не допустити військово-поліцейської диктатури можна утворенням влади по принципу виборності колегіяльності, децентралізації і самостійності.

Всього цього не спроможні зіскинути на табор національно-демократичний і комуністичний, як з причин принципіяльного розходження з ними так і через свою залежність в очах трудових верств народу. Тому завданням найближчого майбутнього Українського визвольного руху є створення нової консолідації, спираючих революційних соціялістичних українських сил на лозунгах необхідности завершення соціяльної революції на Україні і закріплення влади трудових рад, бо лише сили сконсолідовані на цих принципах, зможуть дати стати на оборону, як національних так і соціяльних інтересів українських трудових мас і тим самим взяти в свої руки провід українським визвольним рухом і довести його до державно-національного і соціяльного визволення українського народу.

II. ЗАВДАННЯ СУЧАСНОГО М-НТУ.

Консолідація революційно-соціялістичних сил України.-

Зважаючи на все вищезазначене, а також і на сучасний стан боротьби за незалежність України, на господарську руїну, стомленість населення, дискредитацію московськими комуністами двадцятьох літ влади комуністичної перебудови світу т. зв., Конференція організацій у.п.с-р., які перебувають на терені Польщі і Німеччини вважає

власть погляду партії на необхідність знищення соціальної революції на Україні в порядку класу трудовому народові, ужилося вживати завдання сучасного моменту моменту повсюдного усвідомлення соціальної сили України з метою утворення такого правильного ставлення українських національних рухів, якими би:

I/ Для знищення національної волі українського народу своєю організаційною роботою в виборчих комітетів сил трудових мас чорної утворення в Самостійній Україні суверенної влади трудового народу по принципу конфедеративності, добровільності демократизації управління з об'єднаності кількості з використанням громадських волостей /демократичних рад/; волі слова, друку, зборів, недоторканості особи постанови суду, скасування смертної кари і т.п.

Політичні вимагання.-

Економічна програма.-

Земельне питання.-

II/ Для знищення соціальної волі вимагають-в покращення здобутків соціальної революції в такій формі:

а/ земля переходить в громадське користування /соціалізується/, а на переходовий час визначається землі територій / волостей//, який необхідно доповнити установленим нормальної трудової норми в залежності від природних і сільських умов, упорядкованим права користування землею в місцях і частинах на загальних умовах та пристосуванням до реального стану користування землею в сучасних часів на Україні;

Народне господарство.

б/ Природні богатства, засоби виробництва і знаряддя виключаються з переходять в громадське користування по принципу кооперації та управляються через Вищу Раду Народнього Господарства, яка складається з виробників представників від Всеукраїнських Союзів індустріального господарства та споживачів;

Недоторканість основ господарського апарату, та поступового його вивласнення.-

в/ в інтересах збереження стихійного господарського апарату і належної волі його в переходовий час перехід в громадське користування природніх богатств і засобів виробництва повинен переходить повільно- й поступово;

Концессія в приватний капітал.-

в цілях накопления способів виробництва підприємств державного господарства, Вища Рада Народного Господарства має право допускати концессії в приватний капітал; ~~[illegible]~~

Вільний торг в дрібне виробництво.-

г/ дрібне виробництво в торг, залишаючись під догляду В.Р.Н.Г. може існувати в межах, що до того часу, поки воно під впливом конкуренції і кооперативними підприємствами не зільється.- в цілі.-

ХІІ. ВІДНОШЕННЯ ДО РІЗНИХ ЧИННИКІВ ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ.-

Революційна до ІІІ Інтернаціоналу.-

Прагнучи до всього тільки об'єднання всіх сил революційного соціялізму, ми вважаємо конечною ліквідацію соціяльної революції та диктатуру працюючих по радянській системі влади.

Конференція цілком категорично ставиться до існуючого ІІІ Інтернаціоналу, як до штучного витвору московського комунізму і контрреволюційною силою визнає всіма революційними колами світу,/що особливо виразно видно з 21 пункту умов вступу до нього/, а тому вважає необхідним змагатись до створення такого всесвітнього об'єднання працюючих мас, яке б спромоглося стати повним корінно-національних інтересів одніїї країни..... І практично обстоювало б, як соціяльну, так і національну волю всіх народів, і перша виключна ціль буде суверенність працюючих.

Відносини стіжених народів поневолених на Україні.-

Виходячи на увагу, 1/ що Московська Совєтська окупація на Україні збройною силою знищувала всі політичні громадські вольности і вимагає з України не тільки хліба, а й засоби виробництва, чим цілковито виключає засобу революційну національну і соціяльну волю українських трудових мас, тоб-то творить контрреволюцію; 2/ що з контрреволюцією повинні боротися всякі оборонять волю трудових мас всіма способами; 3/ що при відсутности громадських вольностей українські трудові маси не мають иншого способу оборони своєї волі, як збройний,- Конференція У.П.С-Р. в Торонті на своїй засіданню 24 лютого 1934 року, виключає, що збройні стіжені повстання українських трудових мас проти Совєтської Москвофільської окупації справі визвольної революційно-соціялістичного руху на Україні, а й по всьому світу, що вони безпосередньо йдуть на користь реакції, і що ті повстання чи то використовуються просто реакційними силами- все-ж таки повстання, що стіж-

лінії народів, що живуть на Україні в взаємодії і взаємодопомозі способом боротьби українських трудових мас з контрреволюційними виходками і каверзами націоналістичної Московщини, а яку ми ті повстання в Росії, до яких вони прилучали більшовицьке керівництво на чолі з політично-Комуністичну Партію більшовиків України, які з фактичним керівництвом політики на Україні.

Відношення до уряду Раковського, Всеукраїнської Нац. Ради у Відні, Нац. Комітету Жорнстуна в Парижі, Англо-Французького Співробітництва та Ради Республіки в Таріжі.

Призначення на Україну Московською Совітською владою уряду Раковського, як одна з масових операцій окупації, мала всі національні і соціальні здобутки української Революції, створює контрреволюції загрозу всьому визвольному рухові і абсолютно не відповідає бажанням українських трудових мас, які провадять в ним рішучу збройну боротьбу.

Так званий Всеукраїнський Національний Рада у Відні, Національний Комітет Жорнстуна в Парижі і Англо-Французьке Співробітництво в Парижі цілого світу з українським трудовим народом і будь-які інші уповноваження його не мають. Тому пожертвування у.н.с-р. мають самий фактичний контроль над українською дійсністю Українського уряду, що купчиться навколо Комітету У.Н.Р.

Зважаючи на те, що нарукні коло цього центру також не відбивають бажань українських трудових мас, Конференція У.П.С.-Р. вважала необхідним приєднатися до висловлення громадянством, що в тому особливу роботу всіх консолідації його з українськими революційними силами на принципах визнання необхідності завершення соціальної революції і задоволення життєвих потреб трудових кругів українського народу, а також могло вважати потрібним виходити в Раду Республіки що могли б зробити за попередніми порозуміннями з Центральним Комітетом У.П.С-Р.

Заслухавши і обмірковавши інформацію про те, що особи включені Закордонною Делегацією в наряді

Відношення до так званого Орган. Комітету У.П.С-Р. за кордоном.-

утворили Організаційний Комітет У.П.С-Р." Конференція У.П.С-Р. в Таріжі 24-го лютого ухвалила: не входячи в оцінку мотивів виключення з лавів виключених до Закордонної Делегації, що не належать до конференції Ц.К., або з'їзду партії, вважати утворення Організаційного Комітету У.П.С-Р. без попереднього зносин з Ц.К. партії відповідним фракційною кидки партії з його лавів цілях, а тому визначає, що як організації, так і окремі члени У.П.С-Р., що перебувають за кордоном..... входити в Організ.Ком. У.П.С-Р." в жодні можливі, а коли виявлять його відповідність, самовиключність і цілковиту непримиренність до У.П.С-Р.

Привітання до Ц.К.У.П.С-Р.і товаришів на Україні.

Закінчуючи свою працю Конференція У.П.С-Р. не перебувають на теренах Польщі і Галичини, шле свій товариський привіт Ц.К. партії і всім товаришам, що залишилися на Україні, а разом з тим

Привітання до закордонної Делегації і товаришів.-

Висилає свій товариський привіт представникам партії-закордонній Делегації У.П.С-Р. і колективу. що хоча може і не цілком зійшлися з поглядами Делегації на сучасну тактику партії, а все-ж таки обидва свою ідеологічну єдність з нею і вважає необхідним виголосити Делегації свою пару товариську подяку-бо вважу і цінну працю, перевірку в справі розроблення низки ідеологічних партійних питань.

Одночасно з цим Конференція просить Делегацію перелати наш щирий товариський привіт всім партійним товаришам перебуваючим за кордоном.

Привіт Фракції У.С-Д.Р.П.

Дякуючи за товариський привіт фракції У.С-Д. Р.П., Конференція У.П.С-Р. перебуваючи в Галичині і Польщі висловлює надію, що в найближчому майбутньому, після скликання до постання Центральним Комітетом партії, коли У.П.С-Р. стануть поруч з товаришами У.С-Д.Р.П. для остаточного добуття національної і соціальної революції українських трудових мас.

Разом з тим Конференція висилає товаришам привіт Російської Республіки

Депутатський. Д.П.ЖС

в тісній зв'язку з вищою парт.орг., комітетом і відділом пропаганди почасти консультації, одержаними на районових нарадах від українського центрального органу.

IV. СПРАВИ ОРГАНІЗАЦІЇ.

Організація партії на місцях.-

Для об'єднання і координування діяльности місцевих груп Ї.Н.С-р. конференція, установила таку систему органів зв'язку:

а/ для кожної групи Ї.Н.С-р. обирається в кожній групі з'їзді або конференції окремий орган зв'язку.

б/ кожна група об'єднується в районі в районову організацію Ї.Н.С-р. на районовій нараді обирається районовий орган зв'язку Комітет, до якого входять по одному представникові від кожної групи, обраних на з'їздах або конференціях, і один з членів районового органу зв'язку.

ПРИМІТКА: Право голосу на районовій нараді мають всі члени місцевих організацій партії. Кількість делегатів від кожної організації визначається районовим органом зв'язку, з розрахунку один делегат від кількості членів.

в/ всі місцеві організації Ї.Н.С-р. об'єднуються в одну загальну організацію, на чолі якої стоїть Центральний Комітет, обраний загальною нарадою делегатів від місцевих організацій, скликаною Центральним Органом зв'язку Ї.Н.С-р.

Центральний Комітет Ї.Н.С-р. є найвищою організацією Ї.Н.С-р. Постанови і рішення ЦК обов'язкові для всіх нижчих організацій /Проти В.Ладні/

Центральний Орган Зв'язку відповідає безпосередньо Центральному Органу Уряду У.Н.Р. і виборює партійним шляхом права Уряду. Керується в своїй діяльності постановами ЦК. Перебуває тому, розміщується там, де перебуває Центр. Комітет, як на території України, так і поза її межами, в залежності від обставин.

Зносини між Центральним Органом Зв'язку.-

Винесено з протоколу наради Крайового Комітету організації У.П.С-Р. на терені Галичини вкупі з Членами У.К. та представниками організації У.П.С-Р. у Тарнові, Ґенсерові, Тарнополі і Кракові 18-19 лютого 19[illegible] р.

I. Справа: Зовнішня і Вказівки по справозданню Центру і Крайових завдань.

Ухвалили: Констатуючи факт, що московсько-большевицька окупація на Україні систематично знищує здобутки українсько-революційної державно-політичної і соціяльно-економічної волі укр. трудового народу і тим творить ґрунт революції на контрреволюцію;
2) що укр. трудовий народ в умовах тяжкого воєнно-політичного терору, який скував усі громадські вольності, не скорився цій залишає свої революційні здобутки мобільним способом, а тому стихійно повстає проти окупації зі зброєю в руках;
3) що розпорошені повстанчі групи визвольних сил народу кидаються його в бій ім реакційних організацій, які використовують повстанський рух в свої цілі;
4) що суспільний настрій укр. визвольного руху в концепції У.Н.Р., який перебуває на еміграції в Польщі, не дає жадних реальних даних і перспектив для об'єднання українських визвольно-революційних сил і керування рухом на правдивий визвольний шлях. –

Рада Крайового Комітету організації У.П.С-Р., що перебуває на терені Галичини і Польщі вкупі з Членами У.К. та представниками організації У.П.С-Р. в Тарнові, Ґенсерові, Тарнополі і Кракові – ухвалила: приступити до утворення на Україні революційного осередку, який би в основу визвольної боротьби поклав організацію Укр. трудового народу і його одностайні виступи в оборону своїх інтересів. –

Резолюція була прийнята одноголосно.

III Про консолідацію революційних сил на Україні.

Ухвалили: Для переведення в життя постанови по справозданню Центру (п. II.) Зак. Комітет мусить утворити консолідацію тих революційних сил на Україні, які визнають суверенність У.Н.Р. і стоять на ґрунті постанов Конференції 20-23 лютого у Тарнові.

Додаток до цієї резолюції, внесений т. Животком про застереження Зак. К-ту перед консолідацією з Кабу. Ук. К. голосованим відкинуто (+1; –5;), після того т. Животко

від імені Комсомольської організації завжди і скрізь за-
являти до протоколу [illegible] Комсомольська група
буде протестувати проти [illegible]
[illegible]

V. Прийняти до кандидати кандидатів до Зак. К-ту.

Надіслати: до голову Зак. К-ту одного з м. Шахтна
Єгелка – Григорієва, Денисенка, Шуєва, Сухих.
Вика і Кулешівська.

Голова Краєвого К-ту /підпис/

Секретар /підпис/

Справжність підпису!

Секретар Кр. К-ту

*) Обмінюватись думками щодо [illegible] роботи
комсомольських організацій з К.П.Б.У. до-
ручити [illegible]

Правдивість –

Секретар Кр. К-ту

БОРІТЕСЯ--ПОБОРЕТЕ.

Лист Укр. Гр. до Зак. Делегат.

Не руйнуйте партії.

" В нинішніх тяжких обставинах вважаємо дуже важним зберігти цілою і несплямованою нашу партію, аби в потрібний час трудові маси не зістались без провідників." М. Грушевський / лист до ченстоховської групи: У. П. С. Р. 5-II-1921року./.

Як радісно й приємно нам чути ці високі і мудрі слова дорогого Михайла Сергіевича. Ще більш приємно сконстантувати їх своєчасність. В цей скрутний час, коли всім громадянством переводиться оцінка попередньої роботи та вишукуються шляхи до майбутньої праці в цей час, коли не окремі громадські й політичні кола, перекладають вину з хворої голови на здорову, до немочливости загострюють кризу громадської думки, ми члени У. П. С. Р. не можемо не зробити такої ревізії у самих себе. Не будемо спинятись на тому, як і чому ми опинились на еміграції, бо то всім добре відомо, а підійдемо до справи з боку питань сучасного менту. Ось тільки що ми відбули дві конференції Віденську і Тарнівську, одержали інформації з закордону й України - і що ж. Чи маємо моральне заспокоєння, чи намітили вже провідну лінію поведінки. Ні, ні іні. Михайло Сергіевич писав, що у нього "від конференції /віденської/ взагалі лишилось враження недоговоренности", а чи можемо сказати і ми, що у нас лишилося щось доброго від першої або другої. Коли перша конференція в більшости питань зовсім розійшлися з нашими думками, то постанови другої мусимо вважати недоносками, сирим матеріялом прийнятим після тяжких мук, душевних болів і пресією докладів т. Григорьева. Але, в надії що товариші поміркують над ними спокійно, зважать їх під взглядом пізніших і точних інформацій з України і на другій чи третій нашій конференції зможуть більш правдиво відчути свій настрій і тоді вже вкладши свої думки в конкретні ясні форми, знайдуть правдивий шлях. Ми спокійно від'їхали з конференції ми бачимо вихід. Але лист т. Грушевського і пізніші факти що трапилися після конференції приводять нас до сумних висновків. В них ми почули страшну загрозу самим собі і тому примушені говорити про це і другім товаришам.

Віденці обвинувачують Праську групу в тім, що вона під враженням емоцій Винниченка пристала на "анти большовицьку акцію в стилю Винниченка і Нової Доби" повстання/." що ж тоді вони повинні сказати нам а може багатьом иншим товаришам. Повстанську психольогію Нової доби й Пражців / коли вони її дійсно поділяють/ ми також вважаємо цілком правдивою і в сучасних умовах необхідною і єдино можливою. Думки З.Д. про те, що Ц.К. відкидає повстання необхідно давно вже забути. З того часу, як Ц.К. виражав за кордон делегацію, трапилось стільки нових подій, що не може бути і мови про старі позіції. До нас надходять відомости про те, що одні члени Ц.К. сидять по тюрмах, а другі керують повстанням. Ми певні, що це також відомо і Віденцям, але вони, очевидно з якихось иншихміркувань не беруть того на вагу. Однаке, не стільки дивує нас "повстанська психольогія", скільки думка, що "антибольшовицька акція . . . ввела нас в ряди контр революційного европейського фронту" коли б це казали представники совітської московщини, ми в сотий раз почули б большовицьку демагогію, що повторюється на кождому їх мітінгу. Але коли це кажуть наші ідеологичні провідники то вибачте, товариші, це вже річ не допустима як супроти дійсности, так і супроти страждан та мук українських трудових мас. Товариші Віденці мусять же, на решті, проснутись і мислити по людськи, мусять, нарешті, називати річі власними іменами. Пора вже вважати сучасних большовиків за контр-революціонерів, а вчитись, правдиво оцінювати сучасну ситуацію, правдиво уловлювати момент. Далі ми так само вважаємо не допустимим думати і казати, що " національний фронт можливий лише зрівнянням на соціалістичну революцію, під проводом соціалістичних радянських партій". А коли цього ще не утворено, то національне домагання можна відкинути так чи що, для нас це річ не зрозуміла. Коли всі ми признаємо, що " світовий контр-революційний наступ буде, цеб то ми ви знаємо, що рано чи пізно збройна боротьба між визискуючою буржуазією, або світовою контр-революцією і комунізмом, або московською деспотією троцького, - наступить, то мусимо напружити всю свою увагу, щоби не прогавити цей момент і правдиво намітити собі лінію поведінки. Не мусимо ставати ні на сторону деспотії троцького, яка іде під спровокованими гаслами комунізма, і яка свідомо / так гадаємо /, чи не свідомо, приведе де через довший чи короткий час до абсолютної монархії, ні на

сторону явно організованої вел кої бур уазії, що використає в своїй боротьбі справжні гасла демократизму; при нашій необережності ці дві контрреволюційні сили зітруть нас з лиця землі в перших же сватках, то продадуть ст ашному торжищу. А тоді уже запанує запізнілий кулак пов ідника і не буде ні носителів революційних ідей і не здобутків революції.

Дилема: революція чи контрреволюція - нами давно рішена. Революція за всяку ціну. Чи ведуть дороги на право чи наліво це надзвичайно трудно вгадати і ці поняття умовні і слушливі: здається підеш на ліво а видеш якраз на право. Інстінкт і совість нам кажуть, що нема революції на сході що нема революції і на заході. Установивши, що обереться дві противо революційні сили, нам треба бути мудрими яко змії, об не опинитись між Сцілою і Харібтою. Наша тактіка мусить бути направлена на нейтралезування одної з них, на використання їх сил в наших інтересах. На Харківській конференції ясно і не двохзначно було постановлено, що повстання в Україні не відбудуть, цьому вих ідуть, цьому відповідають же в цього, як-то роблять товариші Віденці, не значить поставить хрест над своєю діяльностем, відмовитись від революції. А та такий шлях ми стати не хочемо і не можемо. Ми свої позіції зазначили ясно і твердо. Не знаємо, чи прислужиться для цього "конференція Укр. революційних сил" чи ні. Ми дуже мало вірємо, що в консоліпації з комуністами нами якісь глібокі ідеологічні відмінності. Вся їх попередня діяльність скорше каже про те, що ніякої консолідації з ними не буде" боріться по орите ч.2 факти і документи "Нова доба ч.I-44 УКП п.13/4". Цілком правильно зазначають товариші Віденці, о сьогодішній режим ми відчули на власні шкурі. Але цим зовсім не можна пояснювати нашого відношення до большевиків, як то роблять Віденці-фізмінні почуття ми зовсім не втілюємо свої думки. Ми багато в них бачили і добрих річей, як на то мість приймаємо велику кількість хиб в самих себе. Але так само знаємо їх душу, методи роботи і їх мету. Іменно мету-бо це саме головне. Вигукання віками і впитане в плоть і кров, кого московля почуття великої росії примушує всіх вклонятись перед одним іменем .ії, як монархісти так і комуністи. Ми бачили на Україні настрої народу, ми бачили його спльованну душу і найсвятіші ідеали-вещі і воля. Ми бачили там профанацію народної влади ми знаємо про стихійну ненависть до всього, що несуть комуністи. Народна стихія ще переходить безумовного терпіння і недалеко вже той час, коли вона в одну хвилину знищить всіх теперешніх поразітів, ось тут то ми, революційні соціалісти, з велікою болью в серці і тужно відчути весь свій трагізм-свою внутрішню кризу. Ми боїмося що через спровоковані большевиками гасла, які ми так легко від них перейняли, недовелось попасти в число цих паразітів. Ми боїмось, що в цей мент великих народніх хвиль, в мент найбільшого нахилу корабля наліво, коли він буде ось ось ліпше ніж правцівою хвилею-чорна сотня не перехилилась на правий кремп. І боїмось, що в момент боротьби двох жорстоких контрреволюційних сил, як би вони не називались і під якими вони гаслами не йшли, народня стихія не зна шовши по лизу своїх провідників, не попала в руки реакції. І боїмося, що наше перебування в стані Анабіоза, в стані саботажу проти самих себе не опричинилося до самого бетва партії. Далі, ми вважаємо необхідним підкреслити товаришу Грулевському, як-то товаришам Віденцям, що вони гірко помиляються коли гадають, що 3-й інтернаціонал фактично стає провідником світового революційного руху. Російський комунізм спотворив "його духовного батька", цей погляд не тільки суб'єктивний і помилковий, а ми б сказали-шкідливий, оскільки він доходив до широких кол товаришів і вводить їх в блуд. Природа московського інтернаціоналу для нас цілком ясна. Це так звана бюрократична посада РКП-і процького. Це так сама провокаційна рука, що нищить все Україні, і рубає все що інако мислить. Це прокруст, що всіх кладе на ложе своє ліко і рівняє по його ірці. 3-й інтернаціонал в руках РКП руйнує робітниче проф. спілки, дезорганізує своїм організованим трудовим масам і відштовхує від себе всіх тих хто може хотів-б щиро йти за чужими гаслами соціалістичної революції. 3-й інтернаціонал-це "потьомкінські Петергоф з газонами і ф-ами. Тут так самі форми московщини, з її звичаїв до паради, до розкошів, до розгулу. Це ті Потьомкінські асамблеї, про яких грехів весь світ. А все то фальш і фальш. В будинку бюрократії, весілья повно світа, а за ними голодні і холодні сидять, засинають, закалявані діти московської робітничої маси, пролетаріяту селянства, голоти. Картина не змінилась. Суть одна-нагоси другі, фарби инші. Ісіцізм 3-го інтернаціоналу нікого не вводить в блуд нікого не гіпнотізує. Ці пасовані карти вже і так відомо. Перебуваючи в московщині чудиські "іх і за царя було сто пятків", які носять назву своєї нації, зовсім не є д-с представниками трудових

мас. А коли б справді до 3-го інтернаціоналу попалось справжніх комуністів, тільки не москалів, то гадаємо, що фанатізм їх скоро проїде і вони перші відкриють завісу, що так пильно ховає секрет цієї парадної інституції РКП. Тут ми також боїмось, щоб темна московська стіхія не вирвала з лиця землі і цю високу ідею всесвітнього трудового парляменту працюючих; ми боїмось що ця стіхія уломши 3-й інтернаціонал не поклала б на гробі його тяжкий камінь, що буде давити на весь працюючий люд і надовго обезсилить його в боротьбі за кращі ідеали. Провокація з третім інтернаціоналом може дати страшенні наслідки і коли ми дійсно є соціалісти ре олюціонери, не приклад аймо своїх рук до опроваженного діла і не підпомагаймо контрреволюції, не впадаймо в гіпноз, а ставаймо з рушницями на варту. Коли ми хоч на оту солідаризуємось з третім інтернаціоналом-ми автоматично станемо в ряди контрреволюції. Відомі обережімося цього. Товарищ Грушевський нам пише, що віденські товарищі не з цікавлять очей на негативні сторони української політики московської окупації. Це дуже добре. Але признаємось, цього замало. Ми дуже багато знаємо всяких негативних сторон, але зовсім нічого не робимо, щоб їх не заповнювати, оголошувати і ганьбити, чого вимагає справедливість. Ми все боїмося "по думках Грушевського та товаришів Віденців" стати в ряди "контрреволюції". Та я тяжко крилось поплатимось за ціх два проклятих стільці. Наші, що до зносин з представниками московщини, то мусимо зазначити, що, коли вони дійсно велись тільки з технічною метою, їх занадто мало. Реальний політик і сторож народніх інтересів, оборонец трудових мас-зусить використовувати всі методи і всі шляхи, до яких сягає людська уява, до знищення свого ворогів, до вимушування їх навіть в "лицому другові братові синові. Етикетки не виявляють справжнього смаку здирай червоне, а часто знайдеш дуже добре. У всяких зносинах ми хотіли б більше революційности, більше реальної політики а не віри фальшиво-моне тської і провокаторам соціалізму. Ми не маємо підстав закидати товарищам віденцям "московфільство", як-то роблять наші комуністи "не тільки комуністи" з метою "полемікі негарного тону", ми цілком ставимось до їх думок. Але мусимо констатувати, що і "на самих полях читання" "орітеся побо рите і других документів лист Грушевського", дійсно вийшло не зовсім гарне враження. Коли товарищі віденські не знаходили підходящих слів та виразів, до яких не вдалось висловити свої думки але той матеріал, що маємо і цінемо робить ще гірше враження. Як ми ідеалістичні послідовні так і більшість громадян що користувалося "орітеся поборите" відчували погане враження і ловили на думках про суду. Нам уже прикладно кидають, що ми вищемо до федерації з московщиною і відкидаємся "самостійности" посилки робляться на "орітеся поборите ч.1 ст. 47-49 і ч.2 ст.59" нарешті вважаємо необхідним спинитись на завданнях закордонної делегації. Ми признаємо, що делегація правдиво зрозуміла свої завдання-предоставництво принципів партії і додержання її соціалістичної чистоти. На жаль не можемо згодитись, що вона виконала їх як слід. О до принципів, що в більшости вона згадувала про них, в багатьох промовах і документах. Але все це оставлялось і пояснялось взятими додатками думками і умовиключеннями, від яких чісти були як кришталь, не сплямовані були пасля-проявились в іноземовій, затемнялись змістом і нарешті зовсім відсувались на друге місце. Крім того треба зауважити, що чужесторонні впливи і другорядні питання надавали їм якось инший відтінок. Очевидно тут була певна тактика, якої дуже боїться один з наших товаришів. Закордонна делегація, оглядаючись все на пролітаріят европи, провадила в свої тактиці політику запобігання перед большовиками. І тепер деякі товарищі нападаються власти надану ідеології як раз в формі комуністичних постулятів. Переконались в цьому по трудно-досить яскраве прийшлось по написаного в нашій пресі і комуністів і не стане очевидним. Правда, в цих інтуїтивних висловлюваннях посуваючи вони відчувається дух, прориваться власний інстинкт, але і відчувається не ясність, от вони пять это само делегатове не, що приїхало самого товарища Грушевського. Гадаємо, що така тактика делегації як і инших товаришів, вийшла в наслідок не сталих і думок серед НР, в той час

коли ми його мяких знали, в наслідок віде тності звязку і вказівок центру, а також в наслідок цілого комплексу инших різних причин. Ми шукали роботи, пригадували попередньо роботу, жували старую жвачку, товкли воду в ступі, а від цього мали один сміх. Ми завше хитались і завше будували свою ідеологію під впливом ко біжучого дня, тоді як революційні соціалісти мусять мати одну сталу лінію повідінки, як для нормального часу, так і революційного. В цих двох випадках час впливає лише на легкість чи трудність осягнення соціальних домагань. Ми переконані, що при отриманні вказівок від ЦК ті товариші які тримались згаданої лінії, щиро признають свої помилки, або, коли їх психологія дійсно змінилась, відійдуть від партії. Нам каже про це реальне життя, і тому ми висловлюємось просто і щиро. Про те не знаємо, може з часом сплануть "емоції" як каже тов. Грушевський і ми будемо думати инакше. Але тоді і нам доведеться стати на позицію тов. Віденців. Але коли це і станеться то не тому, очевидно, що "емоції" сплинуть, а тому, що ми тоді в основі відірвались від рідного грунту, не будемо відчувати народніх впливів, і так за судемо заплутатись комуністичними провокаціями, що в кожній спробується роспорошити наші сили. На наш погляд, Віденці коли вони дійсно важать свою повідіку щодо, мусять кінчити з комуністами і повести всю партію як цілком правильно сказав тов. Якименко. Варто лише уважно простежити зовнішніх хід нашого партійного життя і ми переконаємось, що Якименко дуже правильно відтворює ход боротьби тієї, це послідовне перетворення, від присвоєння до форм, а потім і суті комунізма, коли ця робилась в тактичних міркувань, то воно лише показує на скільки делегація відірвалась від реальної дійсності і стала на шлях вражих і загрожуючих партії шанівців. Взагалі, треба признати, що тов. Віденці надто завелись, і зайшли в такі дебри, що нам здаються вже цілковитими комуністами. Правці ближчі до реального життя, але все таки не можуть цілком вповні вільно виявити свого духа; на їх шляху відчувається комуністична закваска, правда, вони борються з нею і здається при зміні деяких умов, легко перемогуть. Але ще більше стоїмо до життя і наслідків здається, більше відчувається в них трагізм. Одначе маючи в собі рішучих сил, щоб вирватися і показати свої муки і болі тов. вийти, до ледве вдержуться. В думках Віденців і явно бачимо, що приверну їх на правильний шлях. Тут нужно зазначити, що на нашу думку, наявність наші праві по вашому, теоретизуючі для України дійсності яко дозрілі" комуністичними, і того дорого нам так замо доведеться переконувати найближчих своїх сусідів в Україні і доказувати їм свою правоту, як то роблять наші західні товариші. Тепер перейдемо до дозрівання соціалістичної чистоти партії. Чи дійсно делегація і товариші Віденці здержали. Так, з погляду проголошених на весь світ високих гасел, вони праві. Поскільки поділяють такі-же погляди студенті заходу-вони сергосправі. Але що скаже про це ваш трудящий, працюючий Український люд, ми не знаємо. Поскільки-наші поняття і наша духова природа хоч і почасти відмінна, вони, однако, вже не так вони не праві. Вірніше відмітити, що Віденці називають соціалістичним те, що у нас називається не соціалістичним; що у них є революційним те у нас контрреволюційне, що вони вважають тактичним нашим супротивом західнього пролетаріату-ми вважаємо загрозливою супроти наших трудових мас. Ми не далеко підемо для них тов. Віденцям" нового плюсуду-може нас вронити. Вище ми сказемо ще про крик нашої думі про наші соціальні суперечки. Ми почуємо, що під впливом Відня та нас називають "контрреволюціонерами", але і тись товариші, що наш сумний досвід нашої дружби трудового народу. Ви кажете" коли партія не хоче запустити свою соціалістичну і революційну філософію мусить відмовитись від елементів для неї не підходячих. Цілком слушно. Але чи ви справді добираєте ці принципи до кінця і вже в домівку. Ви самі пригадували себе як соціалістів і ми вас в домівку. Ви самі пригадували себе як соціалістів і ми вас в домівку. Ви самі пригадували себе як соціалістів і ми вас

і все піде як слід. Але останні події і зневаження та глум над постановами конференції з боку деяких товаришів, явні чи таємні незадоволення свідомі чи не свідомі образи, що явно ведуть до розвалювання і знищення решток партії примушують нас кричати, гукати о поміч взивати о розум. товариші не руйнуйте-ж партії, бережіть її хххххіхх єдність.

Комітет: Чемеровецької групи
Укр. парті с. революціонерів

Використувавши другий
Прошу зберегти.
Твій.

Луцьк ~~Ковель~~ Ковель
Ківерцях Ковель
Ківерцях Ковель
Переконаєш. —

ДИРЕКТИВНИЙ ЛИСТ ЗАКОРДОННОГО КОМІТЕТУ У.П.С.Р.
до місцевих партійних організацій.

Закордонний Комітет вважає теперішній момент з багатьох причин за незвичайно серйозний, критичний, як для революції на Вкраїні, так і для нашої партії, що була осередковою в українсько-соціялістично-революційному рухові й несе на собі відповідальність за нього.

ПОГЛЯД НА МИНУЛЕ. Партія наша ввійшла в революцію ледве зорганізованою, без розробленого програму, без традицій боротьби, без випробованих провідників та ідеольогів і ледве ставши на ноги, мусіла прийти до влади, що тяжко відбилось на її моральному, організаційному і ідеольогічному стані. Політика партії в Ц.Раді не була самостійною й принціпіяльною, а хитливою й залежною не тільки від об"активних умов, а й ще гірше- від різних инчепартійних та особистих впливів і т.п. Через те вона повна викривлювань, які иноді доволі тяжко зрозуміти. Не дивно, що вже весною р.1918 партія роскололася на ліву й центральну течію. Ставши на революційний шлях в боротьбі проти гетьмана й німецьких генералів, партія потім через московсько-комуністичну навалу псіхологично одкинута була вправо, а побачивши наслідки політики урядів У.Н.Р. знов пішла вліво, одначе не висуваючи знов таки своєї самостійної програми й політичної лінії. Через те, що партійна маса не вихована була в партійному дусі, а партійні провідники не створили твердого самостійного політичного світогляду, ліва група партії /"боротьбисти"/ одірвались і злилася з комуністами, а права створила нову партію селянських соціялістов. Процес роспороження партії не закінчився й досі: з одного боку маємо викинуту з партії групу-членів /Залізняк, Ковалевський, Базяк та инчі/, а з другого боку-Виденську групу й З.Д., яка напевно сама вийде з партії.

Розходження ідеольогичне йде в парі з розпороженим організаційним, і ми мусимо одверто признати, що організаційна наша слабість залежала від неопрацьованости програми та ідеольогії, що давало змогу розвиватися в партії гуртківству та особистим впливам.

Коли це сталося в найбільшою Українською партією, то нема нічого дивного, що українська революція вийшла з під впливу нашої партії й вийшла на той фатальний шлях, який може довести Україну тільки до первобутнього стану. На помилках своїх мусимо вчитися, а тому використовуймо їх, як досвід для ближчої доби.

Основною помилкою партії була відсутність самостійної, ясноусвідомленої лінії, що губилася в розпливчатих туманних концепціях, навіяних подіями, а це, в свою чергу, доводило до неясної, хитливої, часом безпринципної тактики наших партійних верхів, що тягли за собою на хистку позицію й партійну середину з низами.

Друга хиба - с л а б и й з в я з о к з м а с а м и, а тому легке підлягання впливам україн. дрібно-буржуазного міщанського осередку, по своїй натурі консервативного й контрреволюційного.

Третя хиба - близькість до державного осередку, і через те брак принціпіальности в тактиці.

Усвідомлюючи це, ми не повинні недоцінювати самокертвенну й героїчну працю партійної середни й низів, що в гущі народніх мас по найглухіших закутках робили й роблять, прислухаючись до народньої волі, й не були залежні від деморалізуючих впливів деяких наших міністеріябельних товаришів.

Маючи все це на увазі, мусимо оцінити скрутне становище партії, тверезо розглянутися навкруги й вимагати від всих товаришів серйозної ревізії, перегляду пройденного шляху і переоцінки проблематичних цінностей.

СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ МОМЕНТ.

Е в р о п а. Сподіваної революції в Европі скоро не буде. Пролетаріят росклався на взаємознищуючі групи. Приклад Московського безладдя й лютости налякав його, і він не хоче міняти буржуазного хліба й порядку на комуністичний голод і безладдя та ще більше безправство

ніж зараз є. Буржуазія скріпилася незвичайно сильно не тільки матеріяльно, а й морально. В тому їй особливо допомогли своїми безглуздями московські комуністи. Для повної перемоги буржуазії потрібується ще тільки одно: торгівля її з Східною Европою. Але й у цім уже допомагають їй московські комуністи, які благають її про це. Вона лише тактикою зволікань хоче виторгувати повну капітуляцію большовиків. В досягненні цього вона цілком вірить і незна так своєї перемоги, що не мріє вже про збройну інтервенцію проти них, бо це могло би передати владу в такі руки, які не дали би їй таких вигод, які дають большовики.

Економична перемога Европейської буржуазії над Совітською Московщиною буде остаточною перемогою над Европейським комунізмом, який в недалекій будучині змушений буде зійти на стежку соціял-демократії. Так московський комунізм допоміг і допомагає Европейській буржуазії запровадити в Европі "порядок, лад і спокій."

МОСКОВЩИНА И УКРАЇНА.

Комуністична революція на Московщині скінчилася. Тепер іде боротьба комуністів " за спасеніе Россіі", як національно-державного фактора. Комунізм провалився, і комуністи дбають тільки про те, щоб будь якими засобами затримати в своїх руках державну владу. З тією метою вони не гребують старорежимними псевдодержавними методами використання національного й державного почуття московського народу аби хоч тим привернути до себе його сімпатії і ще на якийсь час задержатися при владі. Інтереси комунізму та інтернаціоналізму залишено для теоритичного вжитку, а в практичній діяльности висунуто такий шовінізм, якого не було в попередні часи. Це ясно для всіх, і московські чорносотенні кола стають уже на позицію, що валити большовизм збройною силою небезпечно, бо в момент упадку большовиків повстане анархія і почасти реставрована большовиками "Единая недѣлимая" Росія роспадеться. Інчі народи, мовляв, під час анархії зорганізуються й протиставлять свою силу Московщині. Тому вони визнають за доцільніше аби большовизм залишився і під впливом економичних причин поволі трансформовався в таку владу, яка їм до смаку. Московські комуністи, граючи на національнім почуттю московського народу, самі підтримують думку й страхи перед тим, що їхній упадок призвів би до роспаду Росії. Отже тепер на Московщині комуністи творять не соціяльну революцію, а лише "Русское Національное дѣло в Россіи", на підтримку якого вони зручно підпрягають і "симпатиків комунізму" з інченаціональних кол колишньої Росії, в першу чергу Українців.

З процесу над членами Ц.К. нашої партії ясно виявилося, що московським комуністам найбільше ненависною є ідея української державности. Це свідчить про те, що всякі ілюзії на можливість будування української державности під панування московських комуністів, хоч би й у формі Української Радянської Соціялістичної Республіки, повинні розвіятися. Найвиразніше шовіністичний характер московської комуністичної влади виявився у Ризькім договорі з поляками та в переговорах, які зараз провадяться нею з европейськими капіталістами. Аби врятувати себе від збройного розгрому поляками, московська комуністична влада одкупилася від них українськими землями, продавши з неволю польським поміщикам і капіталістам інтереси трудового населення Галичини, Волині, Холмщини та инч. Тепер коли московській комуністичній владі загрожує загибель від господарчої руїни, вона шукаючи порятунку для себе й московської держави, як такої, здає в архив "світову революцію," комунізм, інтернаціоналізм, боротьбу з капіталом і вживає всих заходів до того щоб задобрити капітал і вабити собі на допомогу. Не бажаючи й платити капіталістам Европи за допомогу московській державі інтересами свого московського народу та московської держави московські комуністи продають у неволю український трудовий нарід, віддаючи в концесію европейському ка-

піталови Донбас, Катеринославщину та инчі частини України. Привертаючи капіталізм в Росії, комуністи свідомо й умисно насаджують його в першу чергу на Україні і то в найгіршій формі-віддання підвалин українського народнього господарства в концесію европейському капіталові і то в формі фіктивної аренди. Через те Донбас і Кривий Ріг опиняються в руках Франції та Бельгії / До війни 65% акцій Донбасу й Кривого Рогу було в руках французських та бельгійських капіталістів, а теперь московські акціонери спродують їм і решту акцій./ Отже перед нами перспектива відновлення на Україні капіталізму заходами московських комуністів, які рятуючи себе, продають Україну.

Це змушує українські трудові маси та іхніх провідників на самостійний виступ в обороні своіх інтересів, запроданих московськими комуністами.

СУЧАСНІ ЗАВДАННЯ.

Необхідність боротьби й її форми. З вищенаведеного ясно, що політика московських комуністів на україні фактично знищує всі здобутки Української революції, знищує волю не тільки державно-національну, а й соціяльну. З цього логично випливає необхідність боротьби українських трудових мас за свою національну й соціяльну волю з московською комуністичною владою, як винищувателем всяких форм української державности і підмагачем хижацького походу европейського капіталу на Україну. Це покладає на нашу партію обовязок більшої активности чому шкодила віра де-яких товаришів в те, ніби-то московські комуністи творять велику справу світової революції, всесвітнього визволення працюючих і поневолених. З того часу, як московська комуністична влада стала на шлях порозуміння з европейським капіталізмом, вона одверто виявила, що клопочеться не про інтереси всесвітнього визволення, а про інтереси власної державности, стала продавати інтереси українського трудового люду, на обовязок всих революційних партій України спало завдання створення власного революційного осередку, який би ловів українську революцію в напрямку захисту всих її національних і соціяльних здобутків не тільки від отвертого походу контрреволюції, а й від запродання іх московською комуністичною владою в своіх вузько-шовіністичних і особистих інтересах. Торговля інтересам українських трудових мас змушує всі українські революційні соціялістичні сили виступити в оборону тих мас, виступити на боротьбу з московською комуністичною владою, як політичним і економичним гнобителем українського трудового народу. Така боротьба може довести до бажаних наслідків лише при умові об"єднання всих революційно-соціялістичних сил на спільних ідеалах і переведення праці й усякої акції по одному спільному плянові. Основим постулятом соціялістичної тактики є консолідація і єдність соціялістів. Ми де що здобували лише тоді, коли виступали сконсолідовано в середині і солідарно, в згоді з инчими співзвучними нам партіями зовні. Отже цей досвід і основний постулят соціялістичної тактики-єдність - мусимо покласти в основу боротьби для захисту здобутків революції. Через те першим лозунгом акції проти контрреволюції, яку роспочали московські комуністи, мусить бути-утворення окремого, незалежного від москви, осередку української революції, а другим - консолідація всих революційних соціялістичних сил України. З цією метою наша партія повинна порозуміться в першу чергу з Українськими партіями революційного соціялізму, до яких числимо У.К.П. й лівих С.Д., і утворити консолідацію з инче-національними револ.-соціялістичними партіями України /московські, жидівські/ на певній платформі. Але жадного натяку на консолідацію з правими колами або такими, які погоджуються на коаліцію з ними, не повинно бути, як з причин принціпіяльних так і тактичних. Жадної користи консолідація з ними принести не може. За часи революції вони досить виявили повну свою нездатність зрозуміти завдання часу і хоч будь що зробити. Марність іхніх надій на "Европу" особливо яскраво

////

видко тепер, коли "Европа" стає до співробітництва з Московськими комуністами, аби купити в них значно дешевше, те що продавали їм по високій ціні українські праві кола.

Коли би консолідація революційно-соціялістичних сил в цю хвилю не здійснилася, то наша партія мусить поставити собі метою самостійно, власними силами повести відповідну акцію в купі з селянством. Селянство жде, що наша партія жвавіше візьметься за справу, покаже йому напрям у боротьбі і візьме в свої руки провід нею. Не маючи змоги виступити в цей момент так, як то велять революційні традиції партії партії соціялістів-революціонерів, мусимо сдверто прилучитись до селянства і робітників, щоб підтримуючи й розвиваючи їхній стихійний рух, в купі з ними домогатися від існуючої на Україні влади зімни ладу й режиму, а саме: запровадження влади дійсних виборних, а не призначених, селянських і робітничих рад: з"їзду обраних рад і вибору ним дійсного Уряду України, запровадження української червоної армії, скасування "чрезвичайок" і введення по ініціативі вибраних рад законного Народнього Суду і т.п. Принціп виборности рад, уряду, народнього суду, впорядкування укр. червоної армії, скасування "чрезвичайок і т.п. - все це повинно стати політичними лєвзунгами щоденної боротьби селянства і робітників, а в тім числі й нашої партії проти скасування здобутків революції, яке насильно переводить московський комунізм. Домагання виборности й боротьбу з "призначенством" треба поставити в основу наших змагань, бо тільки виборність може гарантувати трудовим масам успіх в боротьбі з новими агентами европейського капіталу.

Для того, щоб не допустити до продажу українського трудового люду в неволю Европейському капіталові, необхідно роствлумачити населенню, щоб воно ніяким способом не давало в руки московської комуністичної влади урожаю хліба. Коли народ не дасть большовикам хліба, то Европа перестане з ними зовсім розмовляти. Тепер Европейські капіталісти розмовляють з московською комуністичною владою тільки через те, що гадають, що вона аби врятувати себе продасть їм усе дешевше, ніж сам народ або яке инче правительство. Коли урожай попаде в руки московських комуністів, то це означає скріплення не тільки їх самих, а й панування на Україні капіталізму, який заключить з большовиками договори і признасть їх ба ті концесії, які в них візьме.

За час пасивної сорстьби українські революційні сили повинні добре підготовитись до того, щоб коли наступить час останньої кризи большовиків, вони могли б енергійно використати сприяючі обставини і не допустити до влади реакції. З цією метою потрібно перевести певну підготовчу роботу в тім напрямку, щоб маси зрозуміли, що ніхто з боку їм кадної волі не принесе, атому вони мусять самі свідомо виборювати кращу будучину. Рух треба зробити організованим і масовим; кадних авантюрницьких повстань не допускати, з бандитськими виступами бороться, культ отаманів знищувати. Наш принціп - ініціятива, самодіяльність і боротьба мас. Справа мусить бути всенародньою, массовою, а не гуртівською або партійною. Партія повинна тільки допомогати масам, освітлювати їм події, давати загальний провід, освідомлювати, звязувати, організовувати і т.п.

Для успішного об"єднання мас навколо одного свого революційного осередку необхідно аби він мав ясну й бажану масам програму змагань У.Л.СР. мусить поставити від себе в тій платформі так домагання: заведення влади виборних рад трудового народу /селян робітників і трд.інтеліґенції/; з"їзду обраних рад і вибору ним народнього уряду України; запровадження режиму радянської демократії, тоб-то: волі слова, зібрань, агітації, недоторканности без суду і т.п. для всіх працюючих; виборного права для всіх працюючих і т.д. Скасування військово-поліцейського терору мусить бути зроблено в першу чергу. Для налагодження народнього

господарства не можна допускати ні своїх, ні закордонних капіталістів а треба все господарство кооперативувати: фабрики, заводи й усякі виробництва передати в гуртове громадське /кооперативне/ володіння й користування робітників та всих працюючих в тих підприемствах. Управління Народнім Господарством повинно перейти до спілок і союзів кооперативів, на чолі яких мусить стати Вища Рада Народнього Господарства, обрана з"їздом робітників і співробітників, з додатком представників від Республіканської влади, вибраних Радами, а не призначених Урядом, для контролю та від наукових закладів і науково-технічних корпорацій для поліпшення госпдарства. Економичну політику в Республіці повинна провадити В.Р.Н.Г., а не бюрократія. Торговля також мусить бути кооперативизована. Обмін вільний під керуванням і допомогою В.Р.Н.Г. В руках держави можна залишити завідування тільки транспортом, природніми багацтвами і кредітом.

Головна ознака нового способу господарства в тім, що засоби виробництва й керування виробництвом мають бути не в руках капіталістів і не в руках держави, тоб-то: ні до чого нездатної бюрократії, а в руках самого працюючого населення, яке найкраще знае що, коли, де і як треба зробити, щоб господарство дало найбільше користи. Перевдення господарства по такому способу гарантує і від повернення капіталістів і від бюрократичного комуністичного безладдя та руїни. Разом з тим це е певний крок до соціялізації, повільної, але правдивої, а не демагогичної.

Земля повинна залишиться в селян по трудовій нормі у вічне користування, але без права продажу, а ліси в руках Республіки.

Основи програму подаються ильки в головних рисах, а деталізація їх повинна бути зробленою на ширшій партійній конференції.

ВІДНОСИНИ ДО СУСІД. Стоючи на принципі федерації народів світу, але рахуючись з тим, що найкраще потреба федерації усвідомлюється самостійними нарлдами, вважаемо потрібним обстоювати самостійність України, як необхідний крок до федерації з другими народами по власній волі, во імя власних інтересів. До того ж часу визнаемо користним для українського трудового люду тісний військовий і економічний союз з Московщиною, але не буржуазною і не такою комуністичною як зараз, а соціялістичною. Як далеко можуть зайти умови договора, покажуть обставини. В будучині не виключається можливість конфедерації, а то й федерації, коли Московщина /соціялістична/ дасть докази відсутности в неї стремління до гегемонії над Україною. В сей час союз України з соціялістичною Московщиною вважаемо потрібним проти буржуазної капіталістично-імперіалістичної Польщі та Західного капіталу який хоче зробити Московщину й Україну своїми колоніями. З сучасною буржуазно-капіталістично-імперіалістичною Польщею жадних союзів і торговельних стосунків не повинно бути. Треба готуватись до того, щоб в купі з майбутньою демократичною Московщиною одібрати від Польщі всі українські землі. З цих причин жадних договорів, підписаних з Польщею урядоами У.Н.Р. та У.С.Р.Р. ми не визнаемо. Всякі політичні комбінації з нею рішуче засуджуються.

До.

...країни до комуністичної влади, нев-
...способами, лютий терор з її боку гос-
...окої и ширші кола населення, якої спра
..., останній час страшний голод
...муністична влада на Московщині й Укра-
...ні в...
...Розв...падає.
...к безладдям, насильством і голодом народніх
мас, з о... творення допомогових проти голоду громадських
комітетів з ...авниками буржуазії на чолі /Кіщін, Прокопович, Кус-
кова та ин... ...рів. Тихона до Єпископів Ам... й Ан-
глії, з др... ...лен... ...ереси, що ... ...овуміння
з с.р. та с.д., з третього-дають підставу гадати, що ко... ...
да заміниться иншою в наслідок: І/ або голодного бунту, 2/ або
роту, зробленого буржуазією, яка знуртується в допомогових ком...
3/ або порозуміння з с.р.та с.д.

Всяка зміна комуністичної влади, зроблена без участи Українського народу та його політичних репрезантантів, загрожує тим, що нова влада на Московщині, використовуючи фактичне істнування Единої Неделімої Комуністичної Росії" скасує в ній лише комуністичний лад, але не дасть державно-політичної волі новоутвореним державам, підбитим під комуністичну Росію силою зброї "Червоної Армії".

Тому перед Українським трудовим народом стоїть погроза з під комуністичної Московської деспотії перейти до рук Московської ліберально-буржуазної, а то й просто чорно-сотенної деспотії.

Це покладає на українські соціялістичні партії, особливо на нашу, як партію більшости трудового населення України обовязок вжити всих засобів до попередження вищезазначеної небезпеки.

Зважаючи н... , що лише демократичний ... д початку революції дав можливість українським трудовим масам ... рганізуватися й висунути свої вимоги і що на випадок заміни Московської комуністичної влади, такою, якам використовуючи фактичне положення затримає Україну під Московщиною, лише демократичний лад міг-би забезпечити українському трудовому народові можливість організуватися наново і бороться за свої права, україн. соціял. партії повинні вжити всіх заходів до того, щоб наперед звязатися з московськими соціялістичними колами і не допускаючи їх до порозуміння ні з московськими комуністами, ні з буржуазією, в купі з ними створити міцну опозицію, яка би стремила до запровадження соціялістичного або хоч демократичного ладу на Московщині і Україні при якому український трудовий нарід міг би бороться за свої права.

Дуже користно було би в цих попередніх переговорах здобути від них визнання, хоч би фактичного істнування самостійности України та обіцянки не виступати зьройно проти самостійницьких змагань Українського трудового народу.

Скріплення московських соціялістичних сил силами українськими не допустилоб іх до коаліції з буржуазією, яка загрожує реакцією, ні до порозуміння з комуністами, що повело би іх на якісь півкомуністичні шляхи, якіб тільки здескредитували остаточно всякий соціялізм і дали би змогу закріпиться на Україні тому комісародержавію, яке панує там зараз. Порозуміння Українських та Московських соціялістів дало б змогу Московським соціялістам в купі з соціялистами инчих народів повести самостійну акцію для утворення на Московщині влади соціялістичної.

Перехід же влади на Московщині до соціялістів має для українців такі вигоди: І/ Московський соціялістичний уряд приверне до себе симпатії Европейських соціялістів, голос яких в міжнародніх справах починає грати першу ролю, а европейські соціялісти впорядять міжнародню допомогову акцію для відновлення господарства і порятунку голодних на сході Европи.

ді Европи.

2/. Соціялістичний Уряд після повалення [illegible] соціялістами не буде вороже настроєний до [illegible] Зважаючи на це все, наші партійні організації [illegible] вязувати добрі стосунки з московськими [illegible] вищезазначеним [illegible] врапії монархизму [illegible]

ЦИРКУЛЯРНИЙ ЛИСТ ЗАКОРДОННОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ УПСР ДО ВСІХ ПАРТІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УПСР ЗА КОРДОНОМ.

До організації УПСР в Тарнові.

Т О В А Р И Ш І !

Сучасне політичне становище на Україні не дає змоги нашій партії нормальним способом, себ-то на партійнім з'їзді, обміркувати ситуацію і зафіксувати свої ідеольогічні й практичні позиції. Тому до чергового партійного з'їзду ~~ніякі~~ ~~принципіяльні~~ постанови й рішення нашого Ц.К. мусять бути для членів і організацій УПСР єдино керуючим, а строго додержаними їх лишається запорукою організованого істнування УПСР в сей тяжкий час. Між тим останні події в нашім партійнім житті за кордоном створили йому загрозу. Партійні організації на території Польщі й Галичини, до котрих приєдналась пражська організація, виявили розходження з позицією Зах. Дел. повноважного представника нашого Ц.К. за кордоном. Це розходження, що до недавна мало тільки теоретичний характер і не виявлялось на практиці, тепер набрало гострійших форм і виллялось в спробу згаданих вище партійних організацій заснувати т.з. "Закордонний Комітет УПСР", що мав би поставити себе поруч з Закорд. Делегацією що до функцій і компетенції. Окрім порушення партійної дісципліни, звязаного з самим своїм заснованням, сей т.з. "Закордонний Комітет" призначеною йому вищезгаданими партійними організаціями роботою /"консолідації укр. револ. сил"/ грозить втягнути ім'я УПСР в проектовану де-якими українськими емігрантськими колами комбінацію, відому в українській пресі під назвою "українського соціялістичного рев-союзу", що стремить до ізоляції української революції, підводить її таким чином під удари міжнародньої імперіялістичної контрреволюції і тому являється антисоціялістичною і контрреволюційною.

Представник Зах. Делег. на нараді з представниками всіх партійних організацій за кордоном в м. Празі в кінці мая с.р. виявив точку погляду Зах. Дел. на справу заснування Зак. Ко-ту, як також довів до відома їх протвердий замір Зах. Дел. ужити всіх засобів і прав, наданих Зах. Делегації Ц. Центральним Комітетом УПСР, щоб не допустити до втягнення імени УПСР в будь-яку сумнівку з соціялістичної точки погляду закордонну політичну комбінацію. Ідея консолідації соціялістичних революційних сил на Україні може бути реалізована тільки там; тільки Ц.К. УПСР в тамтешніх конкретних обставинах може вирішити цю справу, і після того вона знайде автоматично свій прояв за кордоном. До того часу справа консолідації не може бути в нашій партії за кордоном виходити за межі дискусій. Пригадуємо, що цей погляд Зах. Дел. був прийнятий IV партійною конференцією за кордоном.

Посилаючись на одержаний Вами лист від Ц.К. з дня 20.III.1921 р., і звертаючи Вашу увагу, товариші, на ту твердість, з якою нам Ц.К. серед невимовне тяжких обставин стоїть на займятих ним з початком 1920 р. позиціях, Закордонна Делегація повідомляє Вас, що вона так само твердо буде противитись всяким стремлінням в рядах УПСР за кордоном відійти від позицій Ц.К., репрезентованих Зах. Делегацією.

До свого долучаємо передання представникам З.Д. на нараді в Празі погляд З.Д. на справу організації Зах. К-ту.

З товариським привітом

10.VI.1921 р.

Закордонна Делегація Української партії Соціяліст. Революціонерів Delegation à l'Etranger du Parti Socialiste Révolutionnaire

x Повноважний представник

xx) нічого подібного.

1) Цілу порушену комісію як трибунали вважав засновання Зак. Комітету, як рахувався самий Зак. Делегації то же так, а наші рахунки мірковані як рахунки Зак. Ц. Комітету, то нічого спільного не мають.

2) Комісія Ц.К. Сим. повинна провадитись Зак. Комітетом (Стрільцем) лише в присутності Зак. Ц.К. (Ліпінського) і Зак. Делегації (Ліпінського і Шапіро) без останніх недійсна. З. Кам. подання згоди (Ліпінського і Шапіро)

Думка Закордонної Делегації
в справі заснування Закордонного Комітету, висловлена Секретарем З.Д.Миколою Чечелем
на нараді 21-23, травня 1921 р.
в Празі тт.Григоріва, Чечеля,
Шаповала і Штефана.

З А Я В А.

В справі заснування Закордонного Комітету УПСР Закордонна Делегація розріжняє дві сторони: в н у т р і ш н ь о, істотну, та зовнішню, ф о р м а л ь н у. З істотної сторони беручи, заснування Зак.Ком-польсько-галицько-пражської групами УПСР являється проявом ідеольогічних і тактичних розходжень, що намітились між Зак.Дел., з одного боку, та згаданими групами -, з другого. Зміст тих розходжень видно з порівняння резолюцій, ухвалених конференціями згаданих груп, і резолюцій 4-х конференцій З.Д. і закорд.організацій без польсько-галицьких. Ці розходження породили недовіря згаданих груп/по заявах їхніх представників, тт.Григоріва і Шаповала/до політики З.Д. і були причиною їх бажань створити організацію-Зак.Ком., який став би поруч з Зак.Дел., зробився б, так би мовити, сторожем її політики і в потрібний момент міг би відмежуватись від неї, та відмежувати її від партії. Опріч того, група одразу при заснованні Комітету надала йому завдання-організацію консолідації укр.соціялістичних груп за кордоном-яких виконування есть політичною акцією, жесть функцією ЗакДел. Таким чином, з внутрішнього боку заснування Зак.Ком. есть бажанням польсько-галицько-пражських груп УПСР звернути закордонну політику УПСР з тої лінії, по якій її веде Зак.Делег., і надати їй той напрям, який був би бажаний пражській і польсько-галицькими організаціями.

З формального боку справа стоїть так, заснування Зак.Ком. взагалі, як вищої адміністративно-організаційної одиниці, есть нормальним проявом розвинутого партійного життя, і переведення його есть законним правом організацій УПСР.

Закордонна Делегація не протестувала б проти того, і не буде протестувати, коли цей Зак.Ком. буде заснований з додержанням партійної дисципліни, без привласнювання собі функцій політичної акції, яка за кордоном належить виключно Зак.Дел.

Одначе тому, що заснування З.К. після постанов квітневої конференції польсько-галицькі організації УПСР, до котрих приєдналась і празька організація відбулось порушенням партійної дисципліни/узурпація функцій ЗД./і має метою підпорядкування політики ЗД. собі, щоб направити її по тій лінії, яку ЗД вважає невідповідною партії, то Зак.Дел. не може признати законним і доцільним існування такого Зак.Ком. і вважає заснування його свідомим вчинком, який творить розкол УПСР за кордоном.

З.Д. звертає на це увагу тих організацій, що взяли участь в заснуванні З.К. робить їх відповідальними за наслідки цього вчинку. Зак.Дел. пропонує цим організаціям переглянути своє рішення в цій справі. Коли організації не задовольняться тим способом звязку з З.Д., який пропонує З.Д.-делегування одного члена до З.Д. для роботи в ній на правах члена З.Д.-, якою вони вважають необхідним мати свою вину, об'єднаную в с і закорд.орг.адміністр.-ради, Зак.Ком. то Зак.Дел. не має нічого проти її заснування з додержанням форму, Зак.Ком. легальності.

Секретар Закордонної Делегації УПСР

Думка Закордонної делегації УПСР
в справі заснования Закордонного
Комітету, висловлена Секретарем З.Д.
М.Чечелем на нараді 21-23.травня 1921р.
в Празі тт.Григорііа, Чечеля, Шаповала
і Штефана.

З А Я В А.

В справі заснования Закордонного Комітету УПСР Закордонна делегація розріжнює дві сторони: в н у т р і ш н ю, істотну, та зовнішню, ф о р м а л ь н у. З істотної сторони беручи, заснования Зак.Ком. польсько-галицько-пражською групами УПСР являється проявом ідеольогичних і тактичних рбсходжень, що намітилась між З.Д., з одного боку, й вищезгаданими групами, - з другого. Зміст тих росходжень видно з порівнання резолюцій, винесених конференціями згадуваних груп, і резолюцій чотирьох конференцій З.Д. і закорд. організацій без польсько-галицьких.

Ці росходження породили недовірря згаданих груп /по заявам іхніх предьявників, тт. Григорііа і Шаповала/ до політики Зак.Дел. і були причиною їх бажань створити організацію Зак.Комітета, який став би поруч з Зак.Дел., зробився б, так би мовити, сторожм її політики і в потрібний момент міг би відмежуватись від неї та відмежувати її від партії. Опріч того, група одразу при засковані комітету надала йому завдання-організація консолідації укр. соціялістичних груп за кордоном - яких виконування есть політичною акцією, цоесть функцією Зак. Делегації?

Таким чином, з внутрішнього боку заснования Зак.Ком. есть бажанням польсько-галицько-пражських груп УПСР зверпутя закордонну політику УПСР з тої лінії, по якій її веде Зак.Дел., і надати їй той напрям, який був би бажаний пражській і польсько-галицьким організаціям.

З формального боку справа стоїть так. заснования Зак.Ком. взагалі, як вищої адміністративно-організаційної одиниці, есть нормальним проявом розвинутого партійного життя, і переведення його есть законним правом організацій УПСР.

Зак.делег. не протестувала б проти того, і не буде протестувати, коли цей Зак.Ком. буде заснований з додержанням партійної дісципліни, без присвоювання собі функцій політичної акції, яка за кордоном належить виключно У.П.С-Р.

Одначе тому, що заснований З.К. після постанов квітневої конференції польсько-галиц. організацій УПСР, до котрих приєдналась і пражська організація відбулось з порушенням партійної дісципліни / узурпація функцій З.Д. / і має метою підпорядкування політики ~~ЗЗ~~ З.Д. собі, щоб напрвити її по тій лінії, яку З.Делегація вважає невідповідною партії, то З.Д. не може признати законним і доцільним існування такого З.К. і вважає заснованя його свідомим вчинком, який творить розкол УПСР за кордоном.

Зак.Делег. звертає увагу на це тих організацій, що взяли участь в заснованні З.К., робить їх відповідальними за наслідки цього вчинку.

Зак.Делег. пропонує цим організаціям переглянути своє рішення в цій справі.

Коли організації не задовольняться тим способом звязку їх з З.Д., який пропанує З.Д. - делегування одного члена до З.Д. для роботи в ній на правах члена члена З.Д. -, коли вони знаходять необхідним мати свою виду, обєднуючу в с і закордторг. адмін. - організ. форму, Зак.Ком., то Зак.Делегація нема нічого проти її заснования з додержанням цілої легальности.

Секретар Закордонної Делегації У.П.С-Р.

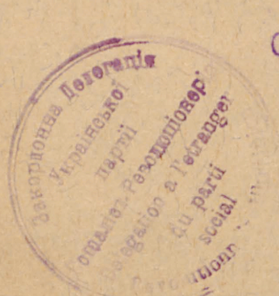

Конференція Українських Соціалістів-Революціонерів перебуваючих на теренах Польщі і Галичини II липня 1921 р.обміркувавши циркулярний лист Закордонної Делегації до всіх партійних організацій У.П.С.Р. за кордоном від 10 червня 1921 р. разом з заявою Секретаря Закордонної Делегації на нараді 21-23 травня б.р. в Празі, ухвалила:

I.одноголосно рішення попередньої конференції про необхідність і негайність переведення об'єднаної партійної роботи як за кордоном, так і на Україні і утворення для цієї мети Закордонного Комітету,- підтвердити і визнати безумовно доцільним.

2. В своїй організаційній роботі, як всі партійні організації за кордоном так і Закордонний Комітет повинні керуватись головними засадами програму і тією лінією політичного поводження, яка накреслена Центральним Комітетом У."Трудовій Республіці"від 20 травня 1920 р. а також додатковим повідомленнь Центрального комітету У.П.С.Р. товаришів, які перебувають на терені Польщі і Галичини шляхом листовних а також через товариша Белаша.

3. Конференція констатує розходження з Закоржонною Делегацією в дуже важливих питаннях партійної тактики, але вважає, що Закордонна Делегація занадто широко і глибоко інтерпретує своє формальне право повноважного представника Центрального Комітету за кордоном, особливо при сучасних умовах становища партії, бо право це перевертається в свавілля, коли вищі органи довір'я не прислухаються до життя і голосу партії, і не рахуються з нею.

4. По найважнійшим питанням партійної тактики і ідіольогії вищі органи партії в випадках свого росходження зі значною частиною членів партії повинні вишукати вирішення цих питань на зїзд або референдум для виявлення поглядів більшости. Неможливість здійснити це зараз ще не дає права вищим органам розвязувати ці питання виключно самостійно, а тим більш циркулярними приписами, та обвинуваченнями місцевих організацій в порушеннях дисципліни і заставляти їх думати і робити так, як їм приказують. Такі методи роботи дійсно підривають дісципліну у партії і убивають цілком зріст її розвитку і самодіяльности її членів.

5. Зусилля Закордонної Делегації тягнути партію до співпраці з московськими більшовиками та до підпорядкування їй московському інтернаціоналові, конференція партії визнає шкідливим і доручає Закордонному комітетові вжити заходів до припинення цього напрямку діяльности Закордонної Делегації, шляхом неофіціяльним, а в випадкові неможливости досягнути порозуміння - офіціяльно та заявити про переві-щення Закордонною Делегацією наданих їй прав і порушення нею товариського довіррям.

6. Роботу по консолідації українських соціялістично-революційних сил, а також і співзвучних їм сил инших країн, конференція визнає необхідною і доручає закордонному комітетові провадити її і надалі, стоючи разом з тим непохітно на головних ідіольтичних засадах партуйного програму та на захисті інтересів українських трудових мас без ріжниці національности.

Підписи.

З первотвору вірно

Голова Крайкому

До.....с. Львівської..... групи У.П.С.Р.

ШАНОВНІ Т О В А Р И Ш І!

На загальних зборах Празької групи від 26і 29 жовтня б.р. т. Григоріїв вніс заяву про т. Кондпаненка М.колу. Заява зводилась до того що т. Кондраненко Григоріїв а значить і Закордонний Комітет Партії не можуть виконувати своїх партійних обовязків перед групою через те що за т. Кондраненком числиться випадок неправдивого повідомлення т.Кондраненком голови місії У.Н.Р. п. Славінського буцімто У.П.С.Р. брала гроші для партії від рос. с-р а також зносини водіозними особами /Гірняк, Краковецький, Закордонна Делегація / і подавання оглядів українського життя невідомо кому без повідомлення про це партії. Під час дискусій і обопільного заперечення виявилося що коріння такої неясности між Григоріївим і навіть Закордонним Комітетом з одного боку і т. Кондраненком сягають в дуже далеке минуле і вони погодитисяабо переконати один одного та договоритися до чогось конкретного не можуть. Тим більше що Кондраненко не повідомив кому подає огляди укр. життя і прилюдно або на письмі не спростував того, що він Славінському нічого не казав. Цим група поставлена перед фактом розкладу й недовірря, виключаючими будлі яку працю групи, а непорозуміння між т. Кондраненком Григоріївим і Закордонним Комітетом розвязати на партійній конференції. Пропозіція більшістю була прийнята але т.т. Кондраненко з ним Харусь, Веретка й Бутрим заявили що цьому рішенню не хотять підлягати. Насильно забрали протоколи та матеріяли зборів; оголосили, що вважають Празьку групу надалі існуючою й залишили збори. Після такого інціденту т.т., які залишилися, а вкінці ВИРІШИЛИ: групи нерозпускати, а тих товаришів, що непослухалися попередньої постанови про роспуск, виключити з групи, про що й повідомити инчі партійні організації., в цілях уникнення ними регістрації т.Кондраненка, Харуся, Веретки і Бутрима.

В.об. голови празької У.П.С.Р. К. Славінський

1 листопада 1921.

П Р А Г А.

Постанова Варшавської організації У.П.С-Р. в справі „Відбитки" з №9 „Боротьба побореш".

Варшавська організація У.П.С.Р., ознайомившись з циркуляром Закордонної Делегації" партії під назвою „Відбитка з №9 „Боротьба побореш", і, даючи йому окрему оцінку, вважає своїм моральним обов'язком цею постановою підкреслить свій сум і душевний біль, який принесла нам Закордонна Делегація оголосивши свій отказ від партії.

Ми з глибокою болью констатуємо, що працю Комуністичного Інтернаціоналу — розбиття соціялістичних партій — в рядах нашої партії зачинилась для нього перемогою.

Закордонна же Делегація, яка творила це розбиття, тим самим одмежувалась від партії і надалі уже не може претендувати на будь які зносини з нами, ні то репрезентацію нас за кордоном.

Що ж до суті „Відбитки" то, з обуренням відкидаючи негідні соціялістичної Етики брудні інсинуації б. Закордонної Делегації по адресі Закордонного Комітету, і, не признаючи правними її" постанов, що до розвязання партійних організацій і їх керуючих органів, а також виключення з партії найдостойнійших її провідників, ми стаємо в оборону доброго імени покривджених організацій і ос., і виказовлюємо свій рішучий протест проти такого свавільного поступування б. З.Д., а також заявляємо, що, не дивлячись на відсутність повних інформацій —

Ш товаришу!

Рада моя - повинна
бути Рада революції
і ніяка не судова
вирок розгляд з
молебствіями.

До суду! Е Гільки
провідники!"

"Хто за вибори до
ради не відповідає
всією суворістю
революції!"

Через Ю. ревбюро
не пропускати
(прохання)

Копія 115

Крайового Комітету У.П.С.Р. і

ПОСТАНОВА ТАРНІВСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ~~У.П.С.Р.~~ з приводу ~~по~~ циркулярного листа Закордонної Делегації У.П.С.Р., надрукованого у „відбитці" з № 9 "Борітеся-Поборете".

Ознайомившись з ~~передмовою~~ циркуляром Закордонної Делегації ~~партії~~ УПСР від 3-го серпня 1921р. ~~до витягів з протоколів засідань Закордонної Делегації та з цими протоколами №9 Борітеся-Поборете~~ та протоколами її засідань, Крайовий Комітет і Тарнівська організація У.П.С.Р. ~~ухвалює~~ ухвалює:

1. ~~Передмова~~ Циркуляр в значній мірі суб'єктивно і неправдиво освітлює процес революції на Україні, а ще більше роботу і тактику партії в цій революції;

2. Кидає великий частині членів партії, що перебували на терені України, несправедливе обвинувачення в хиткости їх революційно-партійної ідеольогії і тактики, через що буцім-то заарештовано Ц.К. партії у Київі.

3. Все це є наслідком того, що Закордонна Делегація завше захищала і захищає концепцію, що "в інтересах світової революції конкретні інтереси української революції наказували і наказують звязати долю трудових мас України, шляхом щирого трівкого порозуміння з московськими комуністами, як з реальною і найблизчою соціалістичною революційною силою". Ця концепція безумовно відкідається Крайовим Комітетом і Тарнівською Організацією.

4. Через те і напрямок діяльности Закордонної Делегації, що до найтіснійшої солідарности партії з ІІІ Московським Інтернаціоналом і афішування цієї солідарности Крайовий Комітет і Тарнівська Організація вважає порушенням тактики партії і шкідливим.

5. Обвинувачення членів Закордонного Комітету в веденні буцім то персональної партійної політики серед місцевих партійних організацій з метою розбиття партії Крайовим Комітетом Тарнівська Організація вважає безпідставним.-

Крайовий Комітет і

Через те, Тарнівська Організація У.П.С.Р. стоячи твердо на партійному програмі та на основних засадах партійної тактики, яка ~~на~~ є наслідком хибної і надзвичайно шкідливої політики московських большевиків відносно трудящих мас України, ще раз підтверджує свою солідарність зо

всіми пуктами прстаков конференції від II липня 1921 р.У.П.С.Р. перебуваючих на терені Польщі і Галичини, висловлюють своє довір'я Закордонному Комітетові і вважають його організаційну і партійну роботу за кордоном доконче необхідною. Разом з тим організація і Крайовий Комітет знаходять необхідним аби Закордонний Комітет як найскорше дав на відбиток № 9 вичерпуючу і грунтовну відповідь, котру оголосив би в партійній пресі.

Постанову Закордонної Делегації відносно позбавлення партійних прав товаришів, що беруть участь в Закордонному Комітеті, та про роспуск Пражської Організації і Закордонного Комітету, Крайовий Комітет і Тарнівська Організація вважають непідлягаючим виконанню до розвязання цієї справи Центральним Комітетом і З'їздом партії.

2 листопаду 1921 року

Підписи.

І печатка Київ

Голова Крайкому

НАШЕ ВІДНОШЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ РАДЯНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА СУЧАСНОЇ ВЛАДИ НА УКРАЇНІ.

Обстоюючи соціяльну революцію, трудову диктатуру та радянську владу У.П.С.Р. стремить до того, щоб на Україні всі природні скарби й виробництва перейшли в громадське володіння та користування працюючих /робітників, селян та труд.інтеліґенції/, вся влада належала тільки трудовому населенню і здійснювалася тільки через органи трудового населення рад.

З цієї причини У.П.С.Р. не тільки не виступає проти Соціялістичної Радянської Республіки на Україні, а навпаки, скрізь підтримує основи її існування й допомагає зміцненню її у напрямку, соціялістичного й радянського характеру.

Одначе сучасну форму існування України в якій мірі не можна назвати ні українською, ні соціялістичною, ні радянською.

Українською не можна назвати через те, що влада, яка керує Україною, не вибрана трудовим народом України, а прислана з Москви московською комуністичною партією і підтримується тільки московською окупаційною червоною армією. Та влада керує не по волі робітників та селян України, а по приписах московських народніх комісарів. Так звані Всеукраїнські з'їзди Рад, якими сучасна влада хоче підтасувати волю народу, насправді є з'їздами лише призначених нею ревкомів та їсполкомів, провідниками яких в великій більшости є елементи наслані з поза меж України.

От же то ні в якій мірі не є влада Української, а лише кляпат московської окупації на Україні. Кілька зрадників українського трудового народу та обдурених українців, що пішли на послуги до сучасної влади не можуть зробити її української.

Не можна назвати сучасну форму існування й соціялістичною. Той насс, безладдя, руйна, грабіжництво, наркотрафство й насильство, які творяться там буцім то во ім'я соціялізму, не є жадним соціялізмом; влада й, яка там існує цілком складається не з соціялістів, а з комуністів, і то переважно псевдокомуністів, змагання яких суперечить вимогам соціялізму і правдивого комунізму.

Не є сучасна форма існування України і радянською, бо до сього часу жадних виборних робітничих та селянських рад на Україні немає. Членом рад там називають ревкому та їспокоми призначені по вказівках московської комуністичної партії та її філій на Україні К.П.Б.У., а фактично вони правлять призначені тими ж партійми комісари. Отже замість радянства там є лише комісародержавіе.

Сучасна влада на Україні ні в якій мірі не є ні робітничо-селянською.

Всі органи влади складено не з робітників та селян, а з членів комуністичної партії, хоч би вони й не були з ні робітниками, а ні селянами і взагалі не працюючим елементом. Дійсних же помасчих робітників і селян не допускається не тільки до вибору рад, а навіть до участи в ревкомах, їспокомах та комісаріятах. За те багатійші перекінчики, царські посіпаки та ледачі інтелігенти, що записались в комуністичну партію, заповнюють всі органи влади. Через те диктатура сучасної влади є а ні трудовою, а ні пролетарською, а лише партійною, комуністичною.

З наведених причин У.Л.С.Р., обстоюючи соціяльну революцію, трудову диктатуру та ра-

дянську владу, не тільки не може підтримувати ні сучасного ладу, ні сучасної влади на Україні, а навіть мусить боротись з ними для скасування московської окупації та псевдокомуністичної комісарської диктатури в інтересах суверенности робітництва й селянства України та заведення їхньої трудово-радянської диктатури, і для припинення злочинно-легковажних комуністичних і псевдокомуністичних експерементів, які руйнують народне господарство, та запровадження таких перехідових форм народнього господарства, які б без руїни й винищування найшвидче привели трудовий народ до соціялізму.

Одначе, розуміючи, що сучасну владу поборюють, хоча і з инших міркувань, не тільки соціялісти, а й буржуазія та капіталісти, як українські, так і не українські, і що безоглядна боротьба з нею трудового населення використовується буржуазією в своїх інтересах /для знищення всіх здобутків політичної й соціялістичної революції/, У.П.С.Р. для досягнення своєї мети мусить вести боротьбу таким способом, щоб, знищуючи московську окупацію, комісарство та диктатуру псевдокомунізму, не руйнувати і не ослаблювати грунту для соціялізму та справжньої трудової диктатури й радянської влади.

Через те У.П.С.Р. жадним способом не може брати участи в тих акціях проти сучасної влади на Україні, які провадяться буржуазією, бо остання має на меті повалення не тільки сучасної влади, а й усих здобутків політичної й соціял-б-ної революції на Україні; не тільки комунізму та комісародержавія, а й соціялізму та радянської влади, не забезпечуючи разом з тим од якоїсь инчої окупації. Так само У.П.С.Р. не може брати жадної участи в тих стихійних повстаннях, які вибухають на Україні наслідок надзвичайно гнебного й тяжкого окупаційного режиму, бо ті повстання лише розпо-

рюють народні сили та часто переходять в руки реакції й отаманства т бандитизму.

Поборюючи сучасну владу, як не народню, а окупаційну, не соціялістичну, а псевдокомуністичну, не радянську а комісарську,-У.П.С.Р. вживає всіх заходів до того, щоб її повалення не використане було буржуазією, а тому поруч з боротьбою проти окупації, псевдококунізму та комісародержавія провадить велику будівничу працю по скріпленню соціялістичних і радянських стремлінь трудових мас для фактичного переведення диктатури всіх працюючих.

Головним засобом такої боротьби з окупацією, насильством, злочинством та безглуздям У.П.С.Р. вважає самоорганізацію трудових народніх мас та зміцнення тих умов сучасного ладу, які в супереч бажанню існуючої влади можуть бути використані для скасування окупації й комісародержавія та для заведення справжнього радянського ладу на Україні.

Зо всього наведеного, ясно, що У.П.С.Р., борючись за соціялізм, трудову диктатуру та радянську владу, підпірає не тільки ідею Української Соціялістичної Радянської Республіки, але й усі ті реальні заходи, які дійсно ведуть до її сотворення, не-залежно від того, звідки вони походять і ким переводяться. Одначе дійсне становище на Україні У.П.С.Р. визнає а ні соціялістичним а ні радянським і не погоджується, бо визнає її протинародньою, як окупаційну й комісарську; протитрудовою, як однопартійну і протисоціялістичною як псевдокомуністичну та терористичну, а тому рішуче з нею бореться, вживаючи для того однак способів не деструктивних, а організуючих нову народню силу і владу.

"КООПЕРАТІЗАЦІЯ ЯК СТУПІНЬ

С О Ц І А Л І З А Ц І Ї"

Це Драгоманів писав: "вірити в те, що велика корінна зміна усіх громадських і господарських порядків, котру звуть "соціяльною революцією" може статти ділом одного великого повстання навіть і в одній великій країні - це показує звичку думати більше про державні справи, ніж про громадські й господарські. Звичка та вкорінилася в людях письменних за ті часи, коли люде, поставлені в державних урядах, думали, що вони можуть державною силою з гори повернути життя й самі думки і звичаї тисяч і мільонів людей, як їм завгодно". В XIXв. було багато повстань, але не одно з них не здолiло змінити до коріня порядків не то громадських і господарських, а навіть і державних: всі порядки в людських громадах ростуть, а не робляться відразу і державні та протидержавні взагоди повстання - тільки частина тих приводів, якими посуваються зміни в людському житті; а далеко не все. Дійсність, як найкраще підтвердила правдивість цих думок, збентавши вкрай безгрунтовні і злочинно легковажні експерименти московського комунізму. Дійсність показала, що соціалізації по команді з Москви зробити не можна. Одначе та сама дійсність показує, що й повороту назад, до старих форм капіталізму також не може бути. Ми стоїмо на переходовім ступні від капіталізму до соціалізму. Це треба усвідомити і подбати про те, що переходовий процес відбувався як найшвидче і в найлекшій спосіб. Головна справа соціалізації - скасування приватного капіталістичного володіння природніми скарбами та засобами виробництва, передача їх в громадське володіння, організація громадського користування та виробництва й забезпечення права кожного працюючого на повний продукт праці. Для цього необхідне в першу чергу всі природні скарби й виробництва відібрати від власників та передати громадянству а в другу чергу організувати громадське користу-

[illegible] співробітництво, [illegible]
манів усі сили природи й струменти, що потрібні для здобуту користихлюдям річей,себ-то: земля, вода з усіма що в них є,машини й фабрики й т.п. були просто в руках товариств і громад хліборобських і робітницьких і щоб люди не мусіли продавати свою працю в найми панам та богатирям, а робили просто на себе.Першу справу революція уже зробила:одібрала й передала, але з другою - налагодженням соціалістичного господарства їй не посчастило.Ті комуністичні методи, якими безоглядно зловживали комуністи, лише вкрай зруйновали господарство. І не дивно. Форми господарства не можна переміпити по наказу з гори, а лише перетворити певною роботою знизу.Драгоманів про це сказав:"яким способом перемінити особину власність/особину,батьківщину/ на гуртову;а далі як упорядкувати спільну працю і як ділити вжиток від неї, це мусить залежати від доброї волі кожного товариства-кожної громади: Певно, що розвага й проба /практика/над потребами господарськими навчать особні громади не тільки спільности праці /кооперації/ й розумному поділові вжитку від неї посеред самих громад,але й поміж громадами цілих країн і на цілому світі."Комуністичний метод налагодження нового господарства збанкротував, бо

господарство не можна перебудувати одним махом пера.Сила психольогічних звичок та інд'відуальних інтересів так велика,що власники не можуть легко віддати своїх бувші маєтків на громадянство,а немовче громадянство перебіраючі їх в свої руки не може зразу поставиться до нього ,як до особистого інтересу,який вимагае від нього певного інтересу,праці,догляду, сохранности і громадської справедливости. Одбіраючі природні скарби й виробництва від власників й віддаючі їх громадянству треба було раніш все громадянство навчити поводитьсяя з тими скарбами так,як поводились з ними їхні попередні власники уміло оцадно і дбай-

ливо без лінивства. Цього не зроблено, а тому скарби опинившись в нових, неумілих і недбайливих руках, не зважаючи на всі накази з гори стали не піддержкою нових форм народнього господарства, а засобом хижацької наживи з боку тих осіб, що найближче до них стояли.

Маючи на увазі, що інтереси громадянства найкраще може захістити воно само, нівяким разі не варто було справу налагодження нового соціалістичного господарства передавати в руки держави, бо всяка держава є лише апаратом бюрократії, яка дальше стоїть від живого життя у ніх само громадянство. В тім, що полагодження нового господарства було передано в руки держави - перша й головна помилка комуністів. Соціалізм може бути утворений тільки вільним розвитком соціальних сил, а не приписами бюрократії, хоч би й комуністичної.

Виправляючи зроблені помилки, в першу чергу треба справу налагодження нових форм народнього господарства сдібрати в рук державного апарату й цілком передити його громадянству. Рахуючись же з тим, що різні кола громадянства перебувають і досі під психольогічним впливом свого виховання та попереднього існування і психольогічно ще не усвоїли ідеалу соціалізму, а фактично не раз всупереч своїм словам про соціалізм чинять падалі річі як раз йому супереч /руйнація робітниками громадських виробництв, крадіжка, недбальство і т.п./ в будуванню нових форм господарства треба творити не ті форми, які вимагає остаточний ідеал соціалізму, а лише переходові і більш зробуміли для мас і легчі для призвичаення до них обох борючіхся сторін і при яких можна буллоб використати досвід, дбайливість і уміння бувших власників на рівні з трудовою силою та бажанням сучасних. З цієї причини ми свідомо говоримо про необхідність заведання зразу не соціалізму, а лише передових форм до нього. Для здійснення соціалізму впершу чергу потрібно вбити власність. Самім одібранням скарбів від власників

власність не вбивається, бо залишається легенда про неї, як про ідеал щасливого життя. Щоби знищити власність назавше, треба вбити цю облудливу легенду, а це можливо зробити лише створенням таких форм господарства, в яких власність стало б невигідною, і власники мусіли б самі зректися своєї власности на користь громадського володіння.

Шукаючи таких передових форм, які б убили саму ідею власности, Ми вважаємо доцільним перевести організацію народнього господарства на таких засадах:

В першу чергу касується всяка власність на всі природні скарби й засоби виробництва.

Вивласнена буває поміщицька та селянська понад норми трудової норми земля передається в громадське володіння працюючих з правом індивідуального користування без права продання, заставу й дарування, але з правом спадщини, вивласнена селянська земля в трудовій нормі залишається в індивідуальне користування буцім власників без права продажу заставу й дарування, але з правом спадщини.

Ліси й води передаються в державний скарб. Працьовники коло землі повинні згуртовуватися на кооперативних принципах в спілки: сільські, волосні, повітові, губерніяльні, нарешті Всеукраїнську. Правління хліборобських кооперативів повинно складатися із тих, хто працює коло землі та споживає продукти хліборобства, як з робітників, так і керовників та инчих співробітників справи. Хліборобським спілкам мають бути видані у кооперативне володіння й користування всі інтензивні й показні та досвідні господарства, сади, виноградники і т.и. та всякі хліборобські виробництва. Всеукраїнський кооперативний Хліборобський Союз має взяти в свої руки провід, догляду і керування всією хліборобською справою на Україні. Зважаючи на велику господарчу руїну та відсутність не тільки удосконалих, а навіть просто організованих громадських апаратів для провадження виробництва й задоволення всіх господарських потреб населення. Передання решти природних богацтв і засобів виробництва в громадське користування мусить бути переведене повільно, в міру того як налагоджуватимуться для того відповід-

ні апарати громадського користування.

Апарати громадського користування на перші переходові часи /може й десятки літ/треба впорядкувати не як державні,а як чисто громадські органи,по типу кооперативів, у які мають увійти всі працюючі в виробництва й споживачі виробів. Всі працюючі в одним окремім виробництві /заводі,робільні/мусять складати першу громадську,кооперативну одиницю громадського володіння,користування й переведення певного виробу.Завод чи робільня має належати такій громаді,і вона за них має відповідати перед вищими органами громадського користування.Для керування справою кооперативна громада має обрати із працьовників /робітників,співробітників і фахових керовників/та споживачів виробництва Управу,яка й відповідатиме перед нею та вищими органами народнього господарства за технічний бік справи.Кооперативні громади повинні обєднатися по роду виробництв у спілки,а спілки в союзи повітові й губерніяльні з тим, щоб технічне керування ними належало управам, вибраним по вище наведеному принципу.Всі індустріяльні союзи мають обєднатися в один Всеукраїнський індустріяльний союз.Всеукраїнський індустріяльний та хліборобський союзи мають обрати із своїх представників Вищу Раду Народн. Господарства,якій і повинно належати право керування всіма технічними справами народнього господарства Республіки. Вища Рада Народнього Господарства порядкуватиме всим господарським життям Республіки:встановлюватиме,хто,що,де,скільки,як,за допомогою яких засобів і т.и.повинен зробити;хто,що,коли,скільки й куди повинен доставити,де і яка ціна має бути на сировину й на вироби;скільки й чого потрібно виробити; куди і як роспреділити і т.и.Вища Рада Народнього Господарства через виробничі спілки та їхні одиниці на місцях роспреділятиме й обмінюватиме всі вироби місцеві, а також провадитиме торг і обмін з сусідніми державами.

Таким чином керування народнім господарством перейде до рук 1/громадських, 2/виборних, 3/фахових і 4/під широкий демократичний контроль зацікавленого громадянства. Там не буде місця ні для визиску працюючих капіталістів, ні для самочинства урядових комісарів, ні для непродуманих експериментів політичної бюрократії яких би то не було гатунків.

Жадного встановленья політичною владою диктатури ділн, як то робили більшовики й не більшовики, не повинно бути. Ціни, як і способи обміну, мають встановлюватися не політичною владою, а Вищою Радою Народнього Господарства на підставі вислідів і спостережень підлеглих їй виробничих союзів і спілок та їхньої згоди. Вища Рада Народнього Господарства повинна бути цілком самостійною в справах господарського будівництва.

Така будова народнього господарства визволяють його з під партійної й ~~грунтової~~ диктатури, а разом з тим дають змогу використати всі живі сили, які дійсно стоять за соціяльну волю трудових мас.

Конкретною роботою на користь трудових мас, щоденною обороною їхніх інтересів, спільною громадською виробничою працею та сумісним шуканням правдивих шляхів до щастя, громадські виробничі спілки без жадних насильств підготовлять громадянство до соціялістичного ладу. Капіталізм позбавлений свого живчика приватно-індівідуальної власности, неминуче згине, а на його руїнах, на підвалинах кооперативно-громадського користування вільно збудується новий лад соціялізму.

Лад, при якому керування виробництвом опиниться в руках самих працюючих, що за допомогою своїх організацій господарства не допустять відновлення приватнього капіталу й його керування в державних як економичних так і політичних справах, буде справжньою ділевою, а не реклямною, диктатурою працюючих.

Одначе запродавати її в два дні по декрету згори не можливо. Для того, щоб передати природні скарби й засоби виробництва в руки громадянства, а не ярмо на хребтах трудових, треба за

громадянство. Вперед як слід згуртувати. Треба вперед зібрати, налагодити і впорядкувати громади - кооперативи які б ті скарби й виробництва прийняли тай пустили в рух, а не розвезли по дворах окремі части виробничих засобів. На згуртування виробничих громад-кооперативів, їхніх спілок і союзів, налагодження звязку і взаємовідносин між ними потрібно ще мало часу, а на налагодження виробництва в них - ще більше.

Аби в той переходовий час населення не залишилося без нічого, необхідно передачу виробництва від колишніх приватніх власників у громадське користування перевести повільно, в міру того, як згуртовуватимуться й підготовлятимуться громади-кооперативи. Спершу передати тільки ті, які цілком придатні для сучасного громадсько-кооперативного користування, напр.: копальні, металюргічні заводи, цукроварні, гуральні, броварні, залізниці і т.и. Инші ж на деякий час, поки налагодяться постійні відповідні кооперативно-громадські установи передати в тимчасове орендне користування чи то спеціяльним кооперативам чи містам, земським громадам, чи навіть і приватній особам, хочби й колишнім власникам, аби тільки вони налагодили добре виробництво. Розуміється, що це орендне користування повинно бути під доглядом відповідних громадсько-кооперативних спілок та Вищої Ради Народнього Господарства.

Так само треба поставити і справу торгу.

Дрібні виробництва й торг мають залишитися вільні аж до того часу, поки під натиском конкуренції виробничих кооперативних громад не змушені будуть самі з власної ініціативи злитися з тими громадами.

Дрібний транспорт, водині пляхи й суходольні так само повинні залишитися вільними, як і дрібний виріб та дрібний торг.

В міру того, як міцнітимуть кооперативно-громадські виробничо-торгові спілки і за допомогою державних апаратів та всяких громадських засобів спромогтимуться виробляти й постачати населенню кращий і дешевий виріб, дрібні приватні ремісники й крамарі, не маючи змоги

конкурувати з ними, знікатимуть самі собою.

При таких заходах до поступової соціалізації виробництва дрібні ремісники й крамарі не матимуть підстав для обурення на новий лад, а великі без дрібних на значний опір не спроможуться, бо їх не багато.

Під впливом зросту виробничих кооперативів та спілок дрібні приватні виробники й крамарі самі пристаратимуть до них і віддаватимуть в громадське користування ті засоби виробу й торгу, якими до того часу користувалися на правах власности. Отого поволі зникне й дрібна власність виробу та обміну, а разом з тим зникне й сама ідея власности, бо власність стане непотрібною. Вигідніші будуть форми громадського користування й виробництва. Тоді останні заходи до здійснення нової соціалізації прийдуть самі собою, непомітно, цілком безболісно.

Де хто вкловлює, сумнів, чи спроможиться громадянство налагодити вжент зруйноване народне господарство способом кооператізації, без участи приватного капіталу. Як, скажемо налагодити способом кооператізації залізниці? Вони зруйновані. Магини попсовані. 360000 робітників голодає. Поки вони згуртовуються в кооперативи, поки наладяться звязки між організаціями і т.и. Їм же треба їсти, а хто їм дасть їсти? А на машини, на залізо, на всякі струменти грошей не треба? А де їх взяти? Держава надрукує? Так що и за ті гроші можна купити за кордоном? Дай хиба держава спроможна задовольнити друком грошей всі ті підприємства, які потребують для свого відновлення міліарди капіталів? Все це правда. Безперечно наївно було б покладати надії на допомогу від держави. Для того вся справа народнього господарства й мусить бути переданою громадянству, щоб не залежати від державного друкарського станка. Для відновлення залізниць треба вкласти величезні капітали. Знаючи, що держава цього не спроможна зробити, радять

передати до справу приватнім капіталам, приватній ініціативі. А хиба приватні капіталісти України спроможні це зробити? Хиба вони мають капітали? У них же тех усе зруйноване й пропало. Капіталісти України йдо війни жили на субсідію від держави а тепер і зовсім нічого не мають. Вони мусять теж десь мукать десь позичать за кордоном. Нуа позику за кордоном може зробити й кооперативі то краще й швидче навіть, ніж приватній зруйнований капіталізм.

Нема жадної рації штучним способом відживлювати та підтримувати капіталістів. Треба самому громадянству взяться до налагодження всіх господарської справи. Тому й до справу залізниць треба передати кооперативові всих працюючих на залізницях. Такий кооператив має змогу вже від себе, де треба, притягти до роботи під своїм доглядом, на своїх умовах приватні капітали, а друге, й саме головне він має змогу увійти в порозуміння й торгові відносини з закордонними фірмами, які дадуть йому все потрібне в замін того збіжа, яке він може одержати від хліборобських кооперативів за майбутній транспорт хліборобських продуктів, а також за обовязання перед закордонними фірмами на транспорт виробів тих самих фірм для населення України вкарлі й транзіту його в інчі країни. Центральна Управа Всеукраїнського Спілки кооперативно- громадського користування залізницями має більш шансів притягти на Україну приватній крам, капітали і машини, ніж приватні капіталісти, бо залізниця є ключ на Україну і кожна закордонна фірма дасть Кооп. Управі їх під певне зобовязання частину свого крану щоб потім користуватися її послугами для розповсюдження свого краму на Україні і через Україну. Управа кооперативованих залізниць має можливість через кілька день

після свого зорганізування здобути за кордоном найтирші кредіти і негайно приступити до роботи, а позаяк та робота буде не"на пана" і не для держави, яку всі звикли дбати, то вона має підстави бути найінтенсівнішою і найкращою. Так і по инших галузях народнього господарства кооператівація вбиває головного живчика капіталізму - приватню власність та визискування й зацікавлює робітників до праці, як до своєї власної справи, до своїх інтересів. В цім полягає її надзвичайне значіння як переходового ступня від капіталізму до соціалізму.

"Мало знищожити користування одного чоловіка працею другого. Треба так упорядкувати працю людей, щоб навіть таке користування і наступити не могло."

"Земля повинна належати до громад людей, котрі на ній працюють, так само, як і струменти, машини, будинки потрібні для хліборобства:..

"Так само всі ремісницькі майстерні, мануфактури, фабрики, повинні належати до громад тих роб'тників, котрі на їх працюють...

..."Кожен працюючий чоловік повинен мати вільний доступ, на рівних в усіма правах, в громаду такої праці, до якої він має найбільше прихільности, або навіть і до кількох громад, коли він багатиме працювати рівну роботу."

О. Подолинський. Ремесла і фабрики на Україні.

Женевське видання р. 1880.

НАУКА НЕ ХОДИТИ В ЛІС БЕЗ ДРУКА.

Пишучи свою замітку до "Вільної Спілки"про опублікованні в "Вперед1" /ч.202/постанови /фактично - лист/ Ц.К.маючи на увазі обставини, я припускав, до постанови ті вийшли тільки з Харькова цеб-то тільки від тих членів Ц.К., які увязнені по "суду" над ними.Я напевне знав що члени Ц.К., що перебувають на нелегальному становищі, не брали жадної участи в тих постановах. Цей погляд тепер справдився в повній мірі,бо як с"Борітеся-Поборете"/ч9/ принесло докази цьому.

М.Чечель був у Харькові,говорив з ласкавого дозволу п.Раковського в тюрмі з т.т.Петренком,Голубовичем,Лизанівським /і Ярославом/, одержав від їх ті постанови /лист/,а також продовження від Делегації. Про все це можна прочитати в "Звідомленні" М.Чечеля про його командировку на Вкраїну в ч.9 "Пор.Побор."

Лист-постанови ми вже аналізували і прийшли до висновків, що ті постанови, опріч двозначного і декоративного додатку,п.1,цілком відповідають поглядам і настроям подавляючої більшости членів партії,що перебувають за кордоном,приймаючі очевидно їх в тій інтерпретації,яку можна і слід логично вивести з їх, а не ту, які тенденційно накручує Ц.К. Одначе річ не в тім.

Для нас цікаво тільки те, що є центральним пунктом і змістом всієї командировки М.Чечеля:добитися легалізації У.П.С.Р.,побачитися з Ц.К. і дізнатися про його позиції.Одначе М.Чечель вів першу акцію про порозуміння з "урядом"Раковського і навіть пропонував такі річи,які міг пропонувати тільки М.Чечель, що усвоїв легкість поводження з партійним правом в тому осередку, де прийнято за добрий тон не рахуватися з волею партії і партійним правом. Не спиняючись поки-що над цим,вернемось до справи.

Уповноважень

Перш над усе, не зважаючи на те, що З.Д. прийняла платформу III Інтернаціоналу, М.Чечеля не пущено на засідання III Конгресу Комінтерна не то що як рівноправного члена, а навіть дорадчого голосу не дано; не пущено навіть, як гостя. Об'єктивна наука з цього та, що до III Інтернаціоналу приймають не всіх тих, що стоять на його платформі! Ми це знали ще й раніш, на підставі українського досвіду, бо власне не якісь там ес-ери", а навіть У.К.П. не прийнято до III Інтернаціоналу. Значить розум і такт вимагають від українських соціялістів не лізти туди, куди не пускають навіть комуністів українських. Треба шанувати достойність соціялістів.

З.Делегація, яка не має скромности на стільки, щоб робити кроки тільки відповідно своїй удільній вазі, а уявляє себе /цілком чудно/ як якусь "сторону" в переговорах - вона не мала чуття міри і пішла туди, куди їй напевно не треба було йти, щоб не компромітуватися.

Отже з III Інтернаціоналом З.Делегації не повезло.

Не повезло так само і з легалізацією У.П.С.Р. Цей пункт цікавий, бо вперше з такою оттвертістю почули соціялісти од большевиків /од соціялістів, як думає З.Д./ про причини цієї "соціялістичної" події. Шумський, який мусів був не раніш переказати З.Делегації постанову "Політбюро" К.П.б.У., переказав М.Чечелеві, що вони, комуністи, знають позіцію З.Д. і вважають З.Д. за лояльну до влади, але на яку соціяльну базу ви хочете спиратися? Відповідає селянство? Але тут працюємо ми, комуністи; для нас не вигідно і не допустимо, щоб ви стали тут нашими конкурентами. Ми працюємо й "серед середняка", отже й тут ви зайві. До куркуля ви самі не підете. Хіба що ви могли б працювати між укр. інтелігентами, пів-інтелігентами, учителями, кооператорами, земцями то що, за котрими стоїть куркуль, це все дрібнобуржуазне, реакційне і контр-революційне стоїть до нас в опозиції

мукає нагоди, де-б і як зорганізуватися. Коли-б ми вас легалізували, воно-б все полізло до вас, а ви б опинилися у його в полоні. Ми, бувші боротьбісти, були в такій ситуації і врятувались тільки тим, що злилися з К.П.б.У. Та й в чім-би полягала ваша діяльність? Ви-б хваталися за неминучі мінуси в нашій праці, критикували б нас; до вас би лізло все, незадоволене нами /себ-то вся Україна!/ тут булаб небезпека для нашої влади, а владою ми ні з ким не хочемо ділитися. "Розширення соціяльної бази диктатури на користь селянства, про це ви говорите, нам не бажане."

Ми судили вашу партію." Нашою ціллю було остаточно дискредітувати в очах народніх мас цю партію, і ми процесом цю ціль осягнули".

М. Чечель вислухав ці "аргументи" і мав грунт у Шумського, чи не помогло-б де-що, коли б У.П.С.Р. де - до змінила свою назву. Шумський на цей гачок "хитрої політики" не піймався і сказав, що од зміни назви суть справи не міняється. /Переіменуйтесь хоч і в українські комуністи, то нічого не пособиться!/.

Словом, московські большевики ніколи не легалізують українських большевиків, коли вони захотять бути й лишаться українськими.

Річ не в комунізмі, а в москвизмі, не в соціяльній революції, а в преданості Москві.

3. Делегація годила їм, старалась, "чистилась" од інакомислящих, "виключала", "розпускала" і все дарме. Липень місяць 1921, місяць "чистки" і ... разом з тим Москва-Харків не зарахувала в заслугу нічого, де раніш постановивши дати од коша конкурентам. Коли питання стоїть в площині боротьби за владу і знищення конкуренції соціялістів, скріплення монополії на владу, то ми маємо діло з самодержавством з монархизмом при царі, з олігархією - при комісарах

хіба олігархія ділиться владою, хіба можливе "порозуміння" хіба такими конкуренцій-

нього порозуміння - тут можлива? З. Делегація не розуміла елементарного: шляхом "порозуміння" вона може здобути тільки одного - політичного ляпаса.

І вона його одержала вповні, публічно роспинавшись в ньому одержанні.

А тепер про "здобутки" для партії. При розмові М. Чечеля з п. Раковським - був присутній і Пятаков, який сказав представникові З. Делегації, укр. соц-революціонерові: "вона група настільки здійнала од ес-ерівства в своїй ідеольогії й тактиці, що нам по вас вже й звязку з У.П.С.Р.; тому з ваших слів випливає необхідність для вас вийти з У.П.С.Р., після чого перед вами відкрита дорога як для політичної, так і для всякої иншої роботи."

Можна собі уявити, що говорив М. Чечель про ідеольогію і тактику У.П.С.Р., що аж навіть Пятаков зазначив, що в їх вже ес-ерівства майже нема. А Зак. Дел. ще недавно так гордо заявляла закордон. організації, що майбутне покаже, хто ближче до справжньої есерівської ідеольогії: вони чи вона.

Члени Ц.К. в своїх розмовах заявили М. Чечелеві, що робота З. Делегації де в чім ріжниться ідеольогично від того, на ніж отоїть Ц.К. /Це-ж на підставі звіту М. Чечеля, який очевидно підкреслював партійну правовірність З.Д.!/.

От же, факт стоїть ясно: З. Делегація одійшла від ідеольогії, програми й тактики нашої партії. Це було і є ясно для нас. Це помітили і сторонні люде. Але ще більше: це помітили і члени Ц.К. хоч висновок зробили такий якого не варто було робити, навіть сидячи у большевицькій вязниці, людей, які хоч і де-що а все таки одійшли від партійної ідеольогії, він призначає репрезентувати ту саму ідеольогію, якої вони не поділяють. Цей факт доріжнується своїй волинністю хіба тільки до факту при-

значення непартійної людини на чолі партійного представництва. Але й з другого боку: люди, що одійшли від партійної ідеольогії, над якими не висить рука чекістів, беруться з легковажною спритністю репрезентувати її, розробляти, захищати і т.д.

Для чого існує партійна ідеольогія: щоб за неї боротись, чи щоб нею поплювати? Відпала та партія, яку репрезентують ті люди, що не поділяють хоч би і в де-чім її ідеольогії і які так легко пропонують в "де-чім" змінити її назву. Легко міняються тепер назви, ідеольогії, тактики. Пройдений нашою партією за 5 років шлях багатий спогадами про це. Чи при таких умовах може скріплюватися наша сила? Очевидно, ні. Але спокійно глянувши на діло, треба признати, що орієнтація на "тов. Раковського" вже переживає величезну кризу: після спроби 3. Делегації яка де українська соціялістична група наважиться повторити? Хто не буде розповідати байки про "своєлиций більшовиків", про соціялізм їхній і комунізм? І хто буде не відпукувати в більшовицькому запущанні з українського народу доброзичливу соціялістичну добродійність їх для України? Там, де йде вже розпродажа останнього, де незабаром сяде концесіонер - капіталіст з Лондону, Берліну і Ню-Йорку, де політику ведуть Раковські і Штінеси, там, будьте ласкаві, про соціялізм не говоріть.

3. Делегація нарікала і критикувала В. Винниченка, який "не зумів" зробити згоди з Москвою-Харьковом. Тепер вона одержала наглядний доказ своїх успіхів.

З чим і поздравляємо щиро.

Тепер ми чудово слухаємо оптимістичні глаголи про справжню соціялістичну тактику. М. Грушевський вже сказав своє магічне слово - час, один лікар - час.

цеб то основним принципом тактики З.Д. є провокація, кунктаторство.

Після великих успіхів на зовнішньому фронті тепер З.Д. очевидно піде за тим самим на внутрішній і буде знов " виключати ", "розпускати" і т.д., ах поки їй доведеться виключити саму себе.

Об'єктивна наука з спроби З.Д. порозуміться з більшовиками та, що порозуміння не можливе для тих, хто не хоче капітулювати цілком. Навіть і думати про порозуміння не треба. Конкретні результати для нашої партії: розбиття, розколи, ненависть, внутрішня боротьба, бруд. Більшевики, петлюровці, чорносотенці можуть собі задоволено сказати: ми досягли свого, ненависна партія С.Р. метушиться і займається самопохиранням.

Вони цього давно хотіли і досягли: завдяки нашій З. Делегації.

...

[illegible]

[illegible] всіх партійних товаришів.

Редакція "Боротьби" просить усіх партійних товаришів надсилати через свої організації матеріяли для друку, особливо інформації.

[illegible]

С Т А Т У Т

української партії соціялістів-революціонерів

ухвалений на засіданню Центрального Комітету дня 31-го липня 1918 року з доручення партійного зїзду дня 15-19 липня 1918 р.

I ЧЛЕНИ ПАРТІІ.-1.Членом партії є кожна особа, що поділяє її програм,підлягає партійній дісциплині,виплатила вступний внесок і точно виплачує чл.внесок. Чл.партії не може бути рівночасно чл.якої иньшої партії./Російськ.парт. С-Р.;С-Д.і т.п./.

II.ВСТУП ДО ПАРТІІ І ВИХІД З НЕЇ.-2.Вступ до партії відбувається через місцеві,сельські, містечкові,міські,військові та иньші партійні організації,за рекомендацією двох членів Партії,відомих комітетові,відповідної організації.Коли хтось,що хоче вступити до Партії не знає осіб,які його рекомендували,то його приймають в співробітники Партії,а опісля вже в члени,коли організація вважатиме відповідним це зробити.

Примітка:Про прийняття до партії рішає Комітет відповідної організації.

Примітка 2:Особа,що вступила до Партії приписується до тої організації,яка її прийняла.Перехід з одної організації до другої відбувається автоматично через подання заяви до організації,з котрої член Партії виходить і до організації,в котру вступає,на основі посвідчення від організації,з якої виступив.

3.Всі чл.Партії повинні бути зарегістровані в Ц.К.для чого всі парт.організації повинні надсилати списки.

4.Члени Партії виключаються з партії в слідуючих випадках:

а/по постанові Загальн.Зборів організації,до котрої він приписаний /більшістю 2/3 голосів

б/по постанові Ц.К. Партії.

в/по постанові партійного зїзду /більшістю

2/3 членів/

Прим.1.Член Партії, виключений місцевими організаціями може апелювати до Ц.К.Партії. Ц.К. може або затвердити постанову відповідної організації про виключення, або скасувати її або передати справу на рішення парт. з'їзду.

VII.ПАРТІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ.7.Основною формою партійної організації є організація певного населення пункту /хутір, село, містечко, місто, станція, станиця або на фронті певної військової части/.Та організація творить собою місцеву, хутірну, сельську, містечкову, міську, станційну, станичну, військову організацію партії в даним населенним пункті, або належить до даної військової части.

8.Завданням місцевої або військової організації є дбати про поширення й розвиток партії і взагалі провадити партійну роботу в межах свого населеного пункту або своєї військової части.

9.Законодавчим органом місцевої або військової організації є Загальні Збори організації, а виконавчим органом Комітет організації, котрий обирається на загальних Зборах організац.

Прим.1.Про кількість членів Комітету рішає організація.

Прим.2.Докладний статут для себе виробляє сама місцева /або військова/ організація, керуючись загально-партійним статутом.

10.Всі місцеві організації одного повіту на Україні складають повітову організацію.Військові одної армії складають армейську організацію партії.

Прим.1.Ініціятиву заснування повітової організації повинна взяти в свої руки передовсім міська організація повітового міста.

11.Завданням повітової організації є дбати про поширення й розвиток партії і взагалі провадити партійну роботу в межах свого повіту, координувати діяльність місцевих організацій повіту та засновувати партійні організації по тих населенних пунктах повіту, де таких організацій ще не має. Ті самі завдання

має армійську організація до до своєї армії й до окремих військових частин, котрі входять в її склад.

12/ Законодавчим органом повітової або армійської організації є повітовий або армійський з'їзд партії, виконавчим органом-повітовий або армійський комітет партії, обраний на повітовим, або армійським партійним з'їзді.

Прим.1 Делегатів на повітовий /або армійський/ з'їзд партійний обирають Загальні збори місцевих /або військовий/ партійних організацій.

13/ Всі повітові партійні організації одної губернії на Україні складають губернільну організацію партії.

Прим.1. В тих губерніях, де лише частина повітів українська, повітові організації сих повітів входять в склад губернільної організації сусідньої губернії.

Прим.2. Ініціативну заснування губернільної організації повинна взяти в свої руки передовсім міська організація губернільного міста.

14/ Завданням губернільної організації губернільного міста розвиток в партії, й взагалі провадить партійну роботу в межах своєї губернії, координувати діяльність повітових організацій губернії та засновувати повітові організації по тих повітах, де таких організацій ще не має, а також міські організації по тих повітових містах, де ще нема таких організацій.

15/ Законодавчим органом губернільної організації є губернільний з'їзд партії, виконавчим органом - Губернільний Комітет Партії.

Прим.1. Спосіб скликання губернільного з'їзду виробляє сам губерн. комітет партії.

16/ Губернільні організації в інтересах партійної роботи можуть лучитися в ширші краєві організації.

17/ Всі місцеві та військові організації складають У.П.С.Р.

18/ Законодавчим органом партії є партійний з'їзд, виконавчим органом Ц.К. партії, обібраний згідно з пар.22.

19/ Партійний з'їзд скликається Ц.К-том не менше ніж один раз на рік. Ц.К. також скликає з'їзд, коли того вимагає, з зазначенням порядку денного 1/5 часть зарегістрованих місцевих організацій. Делегати на партійний з'їзд обираються Загальними Зборами місцевих та військових організацій, в пропорції, вказаній Ц. К-том.

20/ Партійний з'їзд уважається праводатним, коли він представляє найменше як 1/3 всіх зарегістрованих членів партії.

21/ Ухвали партійного з'їзду може змінити тільки слідуючий партійний з'їзд.

22/ В межичасі між партійними з'їздами партійним органом є Ц.К. партії, котрий керує всею ідейною й практичною роботою партії, й постанови котрого є обовязкові для всіх членів партії й партійних організацій.

23/ Ц.К. партії складаєтьоя з 18 осіб, обібраних партійним з'їздом, та делегатів від губерніяльних організацій, по одному від кожної. Крім цього Ц.К. має право кооптації в розмірі не більше 1/3 числа обраних членів.

24/ Уповноваження Ц.К. тягнуться від з'їзду до з'їзду.

25/ Ц.К. відбуває пленарні збори по найменче один раз на місяць. Тісніші збори Комітету складені з тих членів Ц.К., що мешкають в місці осідку Ц.К. - відбуваються що тиждня.

26/ Ц.К. обірає собі президію, а також виділяє зі свого складу постійне Бюро для завідування технічними справами партії, та для переведення в життя ухвал Ц.К. Для успішного виконування своїх завдань Бюро може засновати при собі різні комісії, як організаційно-агітаційну, фінансово-господарчу, редакційну та инші.

4.-ВІДНОСИНИ МІЖ Ц.К. І ОРГАНІЗАЦІЯМИ.

25/ Всі організації мусять бути зареєстровані в Ц.К.

29/ Всі місцеві, військові, повітові, армійські, губерніяльні та краєві організації є автономні в межах своєї діяльности, зазначеної сим статутом і підлягають тільки загальним директивам Ц.К.

30/ Ц.К. вноситься з організаціями або безпосередньо, або через ширші районі організації /напр. з повітовими організаціями через губерніяльну, а з місцевими через повітову і т.д./ Так само й організації вносяться в Ц.К. або безпосередньо, або через ширші районі організації, дбаючи лише щоби не затроднювати Ц.К. тими справами, котрі можуть бути, згідно з сим статутом, розвязані організаціями місцевими або районними.

Прим. 1. Організації вносяться конче безпосередньо в Ц.К. в слідуючих справах:

а/ в справі реєстрації членів та організації.

б/ в справі виключення з партії.

в/ в справах вказаних пар. 38.

31/ Реєстраційні відомости подаються до Ц.К. не рідше ніж один раз в місяць. Копії сих відомостей подаються одночасно вищій в порядку ступенування районні організації.

38/ Всі повітові організації подають не рідше ніж один раз на місяць безпосередньо до Ц.К. загальні відомости про стан партійного життя в межах свого повіту, по спеціяльно виробленій Ц.К. Анкеті. Копії сих відомостей подаються одночасно до губерніяльних організацій. Те саме роблять губерніяльні організації що до своїх губерній.

5. КОШТИ ПАРТІЇ.

33/ Кошти партії складаються:

а/ з членських внесків та спеціяльних

партійних податків.

б/ з прибутків партійних підприємств.

в/ з грошових допомог, жертв і т.н.

34/ Членський внесок встановлюється в розмірі 50 коп. на місяць і вноситься в скарбницю тої організації, до котрої член партії приписаний.

35/ Окремі партійні організації можуть встановляти через свої законодавчі органи окремі податки для своїх членів на свої спеціяльні потреби.

36/ Всі організації віддають 25% своїх прибутків до Ц.К. на його потреби.

Прим.1. Цей додаток пересилається до Ц.К. не рідше ніж один раз на місяць.

Прим.2. З сього оподаткування виключаються слідуючі прибутки організацій:

а/ партійні податки на спеціяльні потреби відповідних організацій.

б/ доходи районих організацій, котрі вступили від низших районих організацій в порядку оподаткування.

в/ грошові допомоги або пожертвування, призначені спеціяльно на потреби відповідних організацій.

37/ Оподаткування організацій низшої категорії на користь вищих районих організацій, встановлюється за порозумінням сих організацій.

6. РЕФЕРЕНДУМ.

38/ В справах надзвичайної ваги, а також в тих випадках, коли вищі партійні органи в якихось питаннях не доходять до повної згоди, Ц.К. переводить референдум серед членів партії.

39/ Референдума може вимагати також 1/5. всіх зареєстрованих членів.

Приблизно 10-11 липня р.1921 п. Харусь Мик-
ита повідомив т. Григорієва в Празі, до від,
Харусь, має говорити з п. Жуківським, який при-
їхав до Праги, в справах "Студенського Соція-
ліст.чного гуртка" для того, мовляв, щоб виявити
дійсну політичну лінію Зак. Дел. У.П.С.Р.
При тім Харусь обіцяв докладніше про все роз-
повісти після переговорів з Жук'вським.

Раніш ніхто нігде нічого не чув про іст-
нування "Студен. Соц. Гуртка". Але в цих днях
т. Григорієв випадково бачив в пійськім саду
/ на дітні/ якесь зібрання кількох студентів
/ в тім числі Харуся й Білоуса-Савченко/, яке
прийняв за " Студ. Соц. Гурток"

13 чи 14 липня Харусь і Веретька повідоми-
ли Закордонний Комітет У.П.С.Р., що вони
без відома партійних організацій склали фік-
тивний "Студ. Соц. Гурток" не мов би для того,
щоб переговорити від його імені з проф. Гру-
шевським виявити дійсну політику Закордонної
Делегації, що вони вже говорили з Жуківським
і де до чого дійшли, і прохали директив надалі.
Закордонний Комітет заборонив їм провадити
надалі всякі переговори, а про минуле подати
писаний доклад партійній організації. Тим
часом т. Григорієв писав приватнього листа
до т. Христюка і в ньому на підставі інфор-
мацій, одержаних від Харуся і Веретки, вис-
ловляв своє обурення з приводу ганебної по-
ведінки Жуківського в Празі, який потай від
місцевої партійної організації вів перегово-
ри з студентами - членами партії, направ-
ляючи їх проти політики партії.

Через кілька день після того Закордонна
Делегація надіслала т. Григорієву листа,
датованого 17 липня і доклад Жуківського
про його переговори з " Студ. Соц. Гуртком",
прохавчи Григорієва розслідувати справу
вкупі з т. Штефаном. Т. Григорієв одмовив-

ся виконати доручення Зак. Дел. з тих причин, що він є членом Зак. Комітету, якого Зак. Дел. не визнала.

Через кілька день після того п. Харусь подав до Празької Групи свій доклад в справі "Студ. Соц. Гуртка", отверджений підписами Веретки й Білоуса-Савченка.

Закордонний Комітет доручив тт. Григорієву, Баламезі й Ріпецькому розслідувати справу. Т. Ріпецький, ознайомившись з докладом п. Харуся, одмовився від участи в Комісії на тій підставі, що в докладі зроблено йому закид, як голові "Драгоманівської Громади". Григорієв розглянув обидва доклади, відобрав писані відповіді на запитання і склав свій висновок. В той час п. Кондрашенко Микола й Бутрим Яків заявили від Григорієва передати їм доклади для розгляду на тій підставі, що вони є слідча по цій справі Комісія, обрана Празькою Групою. Григорієв передав їм обидва доклади під росписку. Бутрим від 4 жовтня. З того часу доклади, не зважаючи на неодноразові вимоги т. Григорієва, не повертались йому. Харусь же на однім із зібрань заявив, що вони в нього.

У т. Григорієва залишились відповіді на його запитання, з яких виразно видно мету і діяльність так званого "Студенського Соціялістичного Гуртка", яку можна трактувати тільки як плантаж.

ПОСТАНОВА ЗАКОРДОННОГО КОМІТЕТУ У.П.С.Р.

в справі так званого "Соціялістичного Гуртка Студентів"

Розглянувши доклад т. Григорієва в справі так званого "Соціялістичного Гуртка" заснованого був. членами Празької Групи У.П.С.Р. Харусем і Веретою разом з неналежним до партії д. Савченко-Білоусом, Закордонний Комітет У.П.С.Р., приймає до уваги, що

1/ "Соціялістичний гурток" без огляду на його мету і діяльність засновано без всякого відому і згоди Празької Груп. і Закордонного Комітету У.П.С.Р.- що є безумовно тяжким порушенням партійної дисципліни.

2/ Притягнення неналежного до партії д. Савченко-Білоуса до "Соц. Гуртка" з викриванням перед ним партійних справ є показчиком дуже слабого усвідомлення з боку Харуся і Веретки своєї приналежности до У.П.С.Р..

3/ Вступлення партійних членів в подібну групу з п. Жуківським з тайною метою чи здобути кошти чи що-небудь розвідати показує на повний брак політичної підготовки і моральних критеріїв у названих осіб.

4/ Спроба в критичний час підвести свою сепаратну акцію під партійну покришку, а також настирливе вимагання Харусем авансом довір'я від Празької Групи і Закордонного Комітету показує на повну нечутливість його до престижу і інтересів партії, а також ганебний намір використовувати партію для своїх егоїстичних цілей.

5/ Видурення членом партії Бутрим, зв'язаним моральною з акцією Харуся і Веретки, документів в цій справі від члена Закордонного Комітету т. Григорієва вказує на безоглядне порушення елементарних основ етики.

Закордонний Комітет У.П.С.Р. постановляє:

1. Вважати Харуся і Веретку, справивши "Соц. Гуртка" і Бутрима, морально з ними зв'язаного і обманно захопившого документи, недостойними

називатись не тільки членами У.П.С.Р., але й взагалі соціялістами.

2. Повідомити про це всі партійні організації, як також і инші соціялістичні партії.

II

Розгляд попередньої справи показує, що партнером "Соц.Гуртка" був член З.Делегації Жуковський, який вступив з Харусем Веретков і Білоусом-Савченком в стосунки, переговори і пер-трактації, не повідомивши про це а ні Президію Празької Групи, ні Закордонного Комітету, оберігаючи разом з Харусем і Веретков таємницю "Соц. Гуртка" від партійної організації, до якої Харусь і Веретка належали.

2/ Пропонував їм гроші, вимагаючи робленія послуг совітській місії, признання ними III Інтернаціоналу, Совітського уряду і правильности політики З.Делегації, а також пропонував "Соц. Гурткові" вести акції проти Празької групи і Закордонного Комітету.

3/ Клеветав на окремих членів Празької групи і Закордонного Комітету, вигадуючи ганебні брехні.

4/ Неправильно інформував З.Делегацію про суть своєї акції, що видно з його письменого докладу З.Делегації.

5/ З.Делегація, морально поділяючи акцію Жуковського, сепаратно доручила йому вести пер трактації з членами Празької Групи, не повідомивши Президії Праж. Групи ані Зак.Ком.

6/ Коли Закордонний Комітет почув про таємну і підозрілу акцію Жуковського, доручив т.Григорієву приватно повідомити близьких до З.Делегації віденських т.т. /Христюка/-лише тоді З. Делегація, схаменувшись, що акція Жуковського відкрита, взяла тон незалежного судії в своїй справі і виступила з контр-атакою проти своїх партнерів з "Соц. Гуртка", дійшовши в своїх публікаціях до нечуваного цінізму, інкримінуючи справу "Соц. Гуртка" членам Закордонного Комітету, щоб замести сліди своєї злочинної тактики і корумпування малосвідомої молодіжи - що ще раз показує

судяться, як шкідлива для українського трудового народу, бо вони провокують його на неоправдані виступи, викликають лютий терор, в боку окупації, зривають започаткування справжнього народоправства, яке всупереч бажанням існуючої влади налагоджуються самоорганізація селянства, а міжнародній капітал та реакційні й бандитські сили Польщі, Румунії й України використовують їх в своїх цілях; все це не вкупі знищує український трудовий народ, як в живій творчій силі, так і політично та економічно.

2. Окупаційна політика московських комуністів на Вкраїні, будучи фактично антисоціяльною й антикомуністичною, своїми насильствами над трудовим людом України викликали серед нього загальне озлоблення й бажання активної збройної боротьби з існуючою владою за волю, за своє національне й економічне розкріпощення. Ці можливі, як прояви ненормальних відносин між окупаційною владою та трудовим населенням України, Петлюра, Польща та Румунія лише використовують в своїх інтересах. Тому вся вина за повстання й наслідки їх падає не тільки на міжнародню реакцію, але й на московську окупаційну владу, яка своєю політикою насильства над українським трудовим людом творить грунт для вибухів народнього протесту і гніву.

Причетність в цю справу до повстання Польсько-Румунської агенції безперечно обтяжує існуючий на Вкраїні владі боротьбу з ним, як з чужонаціональною інтервенцією. Одначе подавлення цього повстання не усовує грунту й небезпеки нових. Повстання виникнуть і то самі собою лише тоді, коли буде скасовано окупаційний лад на Вкраїні і заведено трудове народоправство через справжні виборні робоче-селянські ради.

Закордонний Комітет і Празька група У.П.С.Р., засуджуючи повстання, як шкідливий для народу спосіб боротьби з окупацією разом з тим вважають, що У.П.С.Р. не перестає боротьбу за скасування окупаційного ладу й заведення справжньої Радянської влади на Вкраїні більш доцільними в сучасних умовах способами, серед яких перше місце займає організація трудових мас народу.

моральність осіб, які осміюються інкримінуються представниками У.П.С.Р..

З огляду на попереднє Закордонний Комітет постановив публічно запятнувати ганебну дезорганізаційну поведінку З. Делегації і застерегти партійні організації від необережності в поводженні з п.Жукорським і його колегами не здібними стояти на принципах соціялістичної і товариської моралі.

Прага 5 XII- 1921

ВІДПОВІДІ НА ЛИСТИ.

Товаришам Д. та С.

На Ваші запити повідомляю, що п.п.Кондраменко М., Харусь, Веретка і Бутрим виключені з Празької організації як "деструктивний елемент" минулого 1/Харусь і Веретка без відома організації склали фіктивного "Студенського Соціялістичного Гуртка" від імени якого викагали гроші у Проф.Грушевського і Жуківського; 2/Кондраменко. Веретка вимагали від члени партії, які працюють в Управі Громадського Комітету в Празі видавали їм з громадських грошей 1000С к.ч. на допомогу невідомим товаришам. 3/Кондратенко М. рос-пускав недопустимі брехні про діяльність громадської організації, в якій працював з инчими членами партії Бутрим і Кондратенко вимагали у Грушевського документи в справі "Соц.Гуртка" не повернули їх. 5/ Кондратенко М. не дав відповіді організації для кого він складав звіти з української преси.

З партійного архиву.

Ознайомившись 8-9/XI повідомлення преси про події на Вкраїні, Закордонний Комітет і Празька група У.П.С.Р. ухвалили підтвердити свій попередній погляд в справі повстань на Вкраїні, а саме:

1. Всякі окремі повстання для повалення існуючої на Вкраїні окупаційної влади рішуче за-

УР. 192

Довірочно

л 132

8./Сообщеніе /в копіи/П.Е. Бутенко, от 15 го Сентября с.г. в Парижскій Комітет Партіи к.д. о том, что к нему обратились б.пред сѣдатель Украинской Рады в Тарновѣ П.А.Феценко-Чеповскій и Л.Е. Чекаленко с заявленіемчто дѣйствуя от имени представляемаго ими демократическаго блока, состоящаго изъ укр.С-ф, укр.с-д кооператоров и профессіональних организацій, они предлагают Варшавской группѣ партіи к-д. начать с ними переговори по вопросу о взаимоотношеніях русской и украинской демократіи, сообщив при этом, что аналогичние переговори начаты уже в Парижѣ с П.Н. Милюковым их представителем А.Д. Марголиним, и что они, с своей стороны считают эту форму паралельних переговоров в Парижѣ и в Варшавѣ весьма удобной. В отвѣт на заявленіе его/Бутенко/ что Варшавская группа считает возможним вести эти переговори лишь как предварительние и будет затѣм посылать их на утвержденіе в Парих. П.А. Феценко-Чеповскій сообщилъ о своем согласіи на это, но тут же выразил настойчивое желаніе, чтобы в обсужденіи этих вопросов в Парижѣ обязательно участвовали бы группи П.Н. Милюкова и Н.В. Чайковскаго.

П.Н. Милюков, в связи съ этимъ сообщает, что дѣйствительно нѣсколько времени тому назадъ явился пріѣхавшій изъ Берлина Марголин вмѣстѣ съ Панейко, по порученію, по ихъ словам, группы отколовшейся отъ Петлюри и переходящей къ нимъ на федеративную позицію. Указав на то, что представляемая ими группа, в отличіе отъ группи Моркотуна, является серьезной они предложили от ея имени начать переговоры о будущих русско-украинских взаимоотношеніях на началах федераціи, исходя при этом изъ признанія самостоятельнаго Украинскаго Учредительнаго Собранія. Осведомившись о том, что возможность этого никоим образом отнюдь не отрицается, они высказали затѣм пожеланіе объ устройствѣ для начатія такихъ переговоров съѣзда изъ русскихъ и украинских представителей, по 5 человек съ той и другой стороны, гдѣ нибудь впредѣлах Германіи - примѣрно въ Висбаденѣ, въ виду трудности полученія для них визъ сюда на что я отвѣтилъ, что подумаю и переговорю об этом съ другими. Это происходило въ началѣ сентября, а на днях я получилъ изъ Берлина отъ этого же Марголина письмо, отъ 23 сентября, в котором он сообщает, что выезжает в этот день в Варшаву, а затѣм в Вѣну, чтобы повидаться и переговорить по этому вопросу с с-ф и представителями другихъ украинских партій и что по возвращеніи оттуда спишется со мной о мѣстѣ и времени будущей встрѣчи. Все это я имѣл в виду доложить в нашей группѣ и въ Исполнительной Коммиссіи Учредительнаго Собранія.

П.Я.Рисс спрашивает П.Н.,что ответил он Маргулиесу на его предложение признать Украинское Учредительное Собрание съ суверенными правами до момента начатія переговоровъ о федераціи.?

П.Н.Милюковъ - "Я отвѣтилъ,что вполнѣ пріемлемъ,ибо вытекаетъ изъ признанія нами принципа федераціи путемъ свободнаго соглашенія федерирующихся сторонъ.

П.П.Вронскій заявляетъ,что хотя онъ и состоитъ на точкѣ зрѣнія федераціи,но полагаетъ,что говорить о ней слѣдуетъ только въ отношеніи фактически отдѣлившихся уже отъ Россіи частей:Эстоніи, Латвіи и т.д.Украина же не отдѣлилась отъ Россіи,и поэтому факта суверенности ея,какъ и Бѣлоруссіи,признавать нельзя, ибо иначе пришлось бы,пожалуй,признать право на нее за буратами,чувашами и другими народностями.-

А.А.Свѣчинъ - полагаетъ,что при федерированіи съ тѣми или другими частями возможны,конечно,оттѣнки,но ясно одно,что стоя на позиціи, единаго Всероссійскаго Учредительнаго Собранія,федераціи осуществить нельзя,ибо она создается только свободнымъ соглашеніемъ сторонъ.И въ происходящемъ теперь англо-ирландскомъ спорѣ правъ де Валера,а не Ллойдъ Джорджъ,если рѣчь идетъ о федераціи,а не о подчиненіи.Мы можемъ,понятно,сговариваться съ украинцами только о федераціи а не ихъ самостійности или независимости,но для такого сговора нужны равноправные органы выразители воли того и другого народа т.е.Учредительныя Собранія.-

П.Я.Рисс - находитъ,что мы можемъ признать суверенность Украйны только въ томъ случаѣ,если другая сторона /украинцы/предварительно и при томъ формально заявитъ,что рѣчь идетъ именно о федераціи. В противномъ же случаѣ т.е.если такого встрѣчнаго заявленія не будетъ сдѣлано наше признаніе украинской суверенности опасно тѣмъ болѣе,что эти люди,которые начинаютъ съ нами разговоры,не тѣ,которымъ можно вполнѣ вѣрить,ибо мы не знаемъ,что они за люди и есть ли за ними реальная сила.Въ частности же о Маргулиесѣ и его прошломъ можно многое разсказать и притомъ такое,что отнюдь,не внушаетъ довѣрія къ нему.В свое время на Украинѣ С.Р.-сами представлены Славинскимъ и другими,а Маргулиесъ и тѣ,отъ имени которыхъ онъ сейчасъ выступаетъ боролись

тогда за самостійность. Теперь же они превратились вдруг в соціялистовъ федералистов или слились съ ними. Поэтому, ведя съ ними переговори, надо потребовать от них формальнаго признанія принципа федераціи, ибо иначе- они откажутся от нея, если Украина освободится раньше Россіи. Кромѣ того, надо знать, съ кѣм именно вести переговори, чтобы в Россіи, не обвинили насъ потом въ заключеніи соглашенія съ безответственными или несоответствующими элементами. Послѣднее возможно дѣлать Савинкову, но не намъ.

Н.Н.Гронская - говоритъ, что предрѣшать сейчас вопрос о будущих русско-украинских взаимоотношеніях, по ея мнѣнію, несвоевременно, ибо пока неизвѣстно, как сложатся впослѣдствіи настроенія украинской народной массы. Теперь населеніе Украины склонно отдѣлиться от Россіи, потому что напрасно против большевиков и считает прежнюю Россію панской. Но это настроеніе временное, и оно, вѣроятно, измѣнится, когда не будет ни большевиков, ни крупних помѣщиков. И сходить ко в этом вопросѣ надо именно на настроенія широких масс, а не украинской интеллигенціи.

А.А.Свѣчин - находит, что вопрос этот можний, но что не считаться со взглядами интеллигенціи нельзя, ибо в них отражается и настроенія народа, который еще не отдастъ себѣ в них полнаго отчета. Сам он еще в 1-ой Государственной Думѣ был за федерацію, ибо уже тогда ясно чувствовал другую психологію украинскаго крестьянина, отличную от психологіи великорося. И для него несомнѣнно, что сейчас украинскіе крестьяне, хотя и не отдавая себѣ в том отчета, стремятся именно к федераціи. Стремленіе к самоопредѣленію существует и в других частях Россіи / в Грузіи и т.д./, но всѣ они прекрасно понимают, что надо жить вмѣстѣ, ибо жить врозь нельзя. В тоже время каждая из них, и Украина в том числѣ, хочет это рѣшить у себе дома - в своем Учредительном Собраніи. Поэтому на это надо идти, ибо только путь федераціи может создать сильную Россію. В группу, начинавшую теперь с нами переговори об этом, входят отдѣльные украинскіе федералисти, прибавившіе затѣм букву "с" и превратившіеся в "с-ф". Многіе из них и к самостоятельности или ради будущей федераціи, ибо другого пути к ней не видѣли. В частности и Марголин, котораго оратор лично знает, отнюдь не самостійник, хотя он и был министром в Петлюровском Правительствѣ. За федерацію также и Чекаленко.

П.П.Гронський заявляет,что он,как и П.Я.Рисс,не возражает против федерации,но перед ними также встает вопрос о способах достижения ея.Нельзя,и по его мнѣнію,говорить только о признаніи суверенности,а надо,чтобы Марголин шел в Украйну с лозунгом создания федерации.

П.Н.Милюков поясняет,что Марголин так и говорит,что это признаніе нужно для пропаганди идеи федерации.

А.С.Ващенкий - полагает,что,вообще,когда мы говорили о федерации,то учитывали при этом именно существующія в интеллигенціи настроенія,которыя проходят затѣм в народныя массы.Отрицать Украинское Учредительное Собраніе - это значит навязывать украинскому народу свою волю.Если мы только дѣйствительно признаем возможной федерацію с ним,то должны признать предварительно и его самостоятельность.Возраженія же против этого лишь показывают,что мы все еще,повидимому,не можемо отрѣшиться от нашей идеи единой и недѣлимой Россіи,от чего отрѣшиться необходимо.

М.А.Рисс - находитъ,что некоторая нервность,проявленная в настоящем спорѣ,объясняется вовсе не сомнѣніем в том,допустима ли федерація с Украиной,а лишь опасеніями,не явится ли вопрос о ней только одной из возможных предпосылок разговоров,а мѣсто того,чтобы быть единственной.По этому мы должны,по его мнѣнію,сразу же заявить украинским представителям,что только на почвѣ федерації и могут вести с ними переговоры.Сдѣлать это необходимо,ибо Марголин и другіе смотрят,вѣроятно,на федерацію как на одну из возможностей,а мы должны добиться от них офиціяльного признанія ея единственно возможной.Вмѣстѣ с тѣм М.А.считает неправильной и точку зрѣнія П.П.Гронского, что переговоры о федерації могут вестись лишь с самостоятельно существующими государственными образованіями,ибо в такомъ случаѣ пришлось бы придти к выводу,что при захватѣ большевиками Эстоніи та Латвіи нельзя было бы говорить о федерації и с ними.

А.М.Михельсон - обращает вниманіе на необходимость соблюденія с назва нными лицами,ибо отлично,напримѣр,знает Марголина,которому его постоянныя заявленія,что он федератистъ,не помѣшали однако бытъ съ Петлюрой.И еще всего два мѣсяца тому назадъ этот самый Марголинъ подписалъ вмѣстѣ с другими заявленіе в

Лиг[illegible] Наций о независимости Украйны.Такое же заявленіе было подано имъ ранѣе и въ Высшій Финансовый Совѣтъ.При этомъ Марголинъ не имѣет за собой,кажется и никакой группы.Болѣе серьезнымъ и интереснымъ является зато другой изъ бывшихъ П.Н.Панейко,ибо за нимъ галицій ское укр.теченіе.Галичане же противъ Поляковъ и интересни поэтому въ будущемъ для Россіи.Опасность же этихъ переговоровъ в томъ,что вед ихъ съ Марголинымъ и друг.легко себя скомпрометировать,ибо мы призна емъ не независимость Украйны,а въ отвѣтъ на это они будутъ говорить т только ,что будущее Учредительное Собраніе признаетъ федерацію.А между тѣм,если оно будетъ сувереннымъ,то можетъ,вѣдь и не согласить ся на нее.

П.Н.Милюковъ - возражаетъ на это,что и искренній федералистъ можетъ стре миться къ независимости именно для послѣдующихъ переговоровъ о федераціи,что понятно,и имѣется вами только в виду. Что же касается возможности нарушенія обѣщанія,то оно вѣдь развязываетъ руки и другой сторонѣ.Поэтому,если есть право отказа отъ него,то сохраняется и право принужденія.И/Ю.

В.Д.Зубовъ - полагаетъ,что нельзя добиться федераціи признавъ предвари тельно самостоятельность другой стороны.Что касается лю дей начавшихъ переговоры съ нами,то,если эта группа не стоя щая,не надо,понятно,и разговаривать съ ней.

Н.К.Волковъ - присоединяется къ мнѣнію М.А.Рысса и высказывается за соблюденіе необходимой осторожности въ переговорахъ и рѣшительно возражаетъ противъ точки зрѣнія П.П.Гронскаго, усматривая в ней отсутствіе искренняго признанія самого принципа федераціи,ибо,если послѣдовательно стоять на ней, то придется придти къ выводу,что нельзя федерироваться только съ Украиной,но и съ Грузіей и Арменіей,тоже захва ченными сейчасъ большевиками,а завтра,быть можетъ,и съ Эсто ніей и Латвіей т.е.короче говоря ни съ кѣмъ.А между тѣмъ для всѣхъ насъ ясно,что возстановить силу Россіи можно только путемъ федераціи.

П.А.Рысъ - полагаетъ,что мы должны исходить изъ презумпціи,что мы искренніе федералисты,но другая сторона должна предварительно признать [illegible] таковыми же.Къ сожалѣнію,мы имѣя сейчасъ передъ собой людей,знаемыхъ нами съ плохой стороны,и поэтому должны быть сугубо осторожны.Мы не должны сыграть въ руку самостоя никамъ и тѣмъ связать себя.[illegible]

Опасность в томъ,что противная сторона получивъ заранѣе права на самостоятельность,можетъ надуть затѣмъ насъ.Поэтому я необходимо считаю ее формальнымъ признаніемъ его,принципа федераціи и при томъ не въ общей формѣ,а именно съ Россіей,ибо иначе можетъ стать в будущемъ вопросъ о федераціи ея съ Австріей или съ Польшей.

П.Н.Милюковъ - я не знаю пока,какъ это будетъ сдѣлано въ дальнѣйшихъ переговорахъ,но несомнѣнно,что взаимныя позиціи должны быть таковы:сходятся федералисты искренно желающіе федераціи и идутъ на нее.Противная сторона говоритъ при этомъ объ Учредительномъ Собраніи,но объ этомъ и спорить нечего.По собственному признанію они были Петлюровцами,а теперь уходятъ отъ него. Плюсъ уже въ томъ,что они сами приходятъ и говорятъ съ нами о федераціи и это ихъ довѣріе къ намъ надо использовать.Кто-либо де не заявляетъ себя авторитетнымъ.Онъ лишь началъ переговоры назвавъ,какъ участниковъ въ нихъ въ дальнѣйшемъ рядъ авторитетныхъ лицъ,съ именемъ и положеніемъ,которыхъ,какъ это видно изъ его письма,онъ поѣхалъ теперь вытаскивать.Ужъ это одно говоритъ о серьезности ихъ намѣреній.И мы признавая принципъ федераціи не можемъ отказаться отъ предлагаемыхъ намъ переговоровъ /въ Висбаденѣ или въ другомъ мѣстѣ /которые могутъ конкретно и мирно кончиться.Осторожность само собою,разумѣется нужна,какъ нужна увѣренность,что это дѣйствительный отвѣтственный людей.По этому вопросу я сдѣлалъ еще докладъ въ Исполнительной Комиссіи Учредительнаго Собранія и неизвѣстно,какъ тамъ отнесутся къ нему,ибо всѣ они больше центровики,чѣмъ даже мы,какъ это показали нами январскіе переговоры съ ними.Наши же теперішнія рѣчи показываютъ,что у насъ есть еще перехитки стараго.

ибо называя себя сторонниками федераціи,мы въ тоже время боимся такой необходимой предпосылки къ ней,какъ признаніе за другой стороной права на самостоятельное Учредительное Собраніе. Между тѣмъ,на этомъ стоятъ не только украинцы,но и казаки и не кубанец Скобцев представитель умѣреннаго казачества ,- говорилъ о томъ.

А.А.Свѣчинъ - полагаетъ,что Украйна никогда не отдѣлится отъ Россіи хотя в тоже время крестьянство,какъ и кубанцы и донцы,больше все то стоятъ за свое Учредительное Собраніе,которое лучше все

всего по его мнѣнію подѣлить землю.

Дальнѣйшій обмѣнъ мнѣній по настоящему вопросу откладывается за тѣснотой времени до одного изъ слѣдующихъ засѣданій.

Засѣданіе закрывается въ 12 час.10 мин.ночи.

Предсѣдатель Секретар.

X. Совѣт Партіи соціалистов-революціонеров.

3 августа в одном из городов восточной Россіи состоялся десятый совѣт партіи с.-р., принявшій ряд резолюцій по слѣдующим вопросам: 1) организаціонный вопрос, 2) политическія задачи момента, 3) задачи и методы работы среди пролетаріата, 4) работа в деревнѣ, 5) тезисы по экономической полишикѣ.

Совѣт партіи с.-р. образуется из представителей областных и губернских партійных конференцій.

Мы дадим в ближайшіе дни болѣе подробныя свѣдѣнія об этом совѣщаніи, происходившем нелегально, в условіях жесточайшаго полицейскаго террора.

Ему несомнѣнно суждено сыграть большую роль в дѣлѣ сплоченія сил партіи с.-р. Несмотря на всѣ старанія, большевистской полиціи не удается уничтожить партійныя организаціи и остановить партійную жизнь, т. к. на мѣсто „изъятых чрезвычайками трудящіеся города и деревни выдвигают новых работников, продолжают дѣло организаціи, об'единенія, сплоченія трудовой двмократіи.

Тезисы по организаціоному вопросу, принятые X-м Совѣтом партіи с.-р.

I. Конструкція высшаго партійнаго органа.

Впредь до возобновленія работ Ц. К., X-ый Совѣт избирает Центральное Бюро партіи в составѣ 5-ти членов. Члены Ц. К. входят з состав Ц. Б.

Ц. Б. предоставляется право кооптаціи новых членов в случаѣ выбытія из его состава кого-либо из членов Ц. Б.

II. Областные Комитеты.

Областные Комитеты, как руководящіе партійные центры в областях, отличающихся національными, экономическими или бытовыми особенностями, сохраняются.

Очередность возсозданія Областных Комитетов и их территоріальных границ, предоставляется Ц. К. или Ц. Б.

О. К. могут создавать свои бюро в отдѣльных наиболѣе важных центрах области, в этих случаях Областные Комитеты не рѣже одного раза в 2 мѣсяца должны собирать пленумы К-та.

III. Переброска партійных сил.

В цѣлях наиболѣе планомѣрнаго использованія партійных сил и усиленія партійной работы, Ц. К. или Ц. Б. предпринимают переброску партійных сил.

Переброска производится через заграничную делегацію, Областные или гдѣ их нѣт — через Губернскіе Комитеты, предоставляющіе Ц. К. или Ц. Б. списки членов Партіи, могущих быть переброшенными и использованными в различных областях партійной работы.

В вопросѣ распоряженія членами партіи Ц. Б. представляются всѣ права Ц. К.

IV. Об институтѣ инструкторов при центральном партійном органѣ.

В цѣлях установленія связи между центральным органом партіи и мѣстными организаціями, и постановки организаціоной работы, при Ц. К. или Ц. Б. учреждается институт инструкторов.

V. Партійная организація заграницей.

Всѣ члены партіи, находящіеся заграницей, должны входить в образуемыя там партійныя организаціи, подчиняющіяся руководящим партійным центрам и пользующіяся всѣми правами партійных организацій в Россіи.

Заграничная делегація партіи, являясь представительным органом партіи заграницей, руководит там работой партійных организацій, и подчиняется непосредственно центральному органу партіи.

VI. О членствѣ партіи.

Всѣ члены партіи, как в Россіи, так и заграницей, не входящіе в состав мѣстных организацій или отказывающіеся от подчиненія руководящим партійным центрам, считаются состоящими внѣ партіи со всѣми вытекающими отсюда послѣдствіями.

* * *

Резолюція о партійном печатном органѣ.

Заслушав сообщеніе о журналѣ „Революціонная Россія“, X-ый Совѣт П. С.-Р. привѣтствуя возникновеніе печатнаго органа партійной мысли, под славным старым названіем и выражая удовлетвореніе общим направленіем журнала, обращает вниманіе редакціи на необходимость усиленія в журналѣ раздѣла, в котором находили-бы свое отраженіе вопросы, касающіеся пересмотра партійной программы в их конкретной постановкѣ.

Вмѣстѣ с тѣм — Совѣт, признавая, что „Революціонная Россія“ должна стать оффиціальным печатным органом партіи, поручает вновь избранному Центральному Организаціонному Бюро принять всѣ необходимыя мѣры к проведенію в жизнь настоящаго постановленія.

Совѣт партіи призывает всѣ партійныя организаціи к оказанію самой широкой дѣйственной помощи своему партійному органу.

* * *

Резолюція о международном политическом об'единеніи рабочаго класса.

Подтверждая обращеніе Ц. К. в Вѣнское Бюро международнаго об'единенія соціалистических партій от 23-го апрѣля 1921 г., X-ый Совѣт П. С.-Р. поручает с своей стороны заграничной делегаціи принять самые энергичные шаги к проведенію его в жизнь. Вмѣстѣ с тѣм Совѣт поручает избираемому им Центральному Бюро веденіе всѣх переговоров от имени партіи по вопросу о возстановленіи боевого революціонно-соціалистическаго Интернаціонала.

* * *

Привѣтствіе членам партіи, заключенным в тюрьмѣ.

X-ый Совѣт П. С.-Р., собравшійся вопреки всѣх усилій большевистских диктаторов распылить и физически уничтожить нашу партію, шлет горячій привѣт всѣм членам партіи, томящимся в тюрьмах.

Партія гордится своими членами временно вырванными из ея рядов, высоко держащими знамя партіи, и вѣрит, что недалек день побѣды, который вернет вас в наши ряды для дальнѣйшей борьбы за торжество русской революціи и соціализма.

* * *

Резолюція по отчету Ц. О. Б.

Заслушав отчет Ц. О. Б., X-ый Совѣт П. С.-Р., одобряя его дѣятельность, полагает установать нижеслѣдующія положенія в качествѣ основных вѣх дѣятельности вновь избраннаго Ц. Б.

1) Обстановка полицейскаго террора, в которой приходится жить и работать партіи в Россіи, требует в качествѣ первоочередной задачи самаго строгаго неукоснительнаго подчиненія партійной дисциплинѣ.

В этой обстановкѣ партія по всѣм вопросам внутренней и внѣшней жизни, как в Россіи, так и заграницей должна выступать в лицѣ своих полномочных организацій или отдѣльных членов партіи, спеціально ими на то уполномоченных.

2) Ц. Б. должно принять самые рѣшительные шаги в борьбѣ с персональной политикой. с сепаратизмом мѣстных организацій, с ослабленіем партійной дисциплины.

Созданіе сплоченных партійных рядов, хотя-бы цѣнок их количественнаго сокращенія, должно стать основной задачей партійнаго центра.

3) В цѣлях планомѣрнаго развитія партійной работы на мѣстах, необходимо установленіе регулярной связи между центром и периферіей, как путем живого общенія, так и путем взаимнаго информированія, (снабженія мѣстных организацій партійной литературой из центра, присылкой регулярных отчетов в центр и т. д.).

ВОЛЯ Р

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

	1 мѣс.	3 мѣс.	6 мѣс.
В Прагѣ и Чехо-Словакіи	20 кр.	60 кр.	110 кр.
Во Франціи и Бельгіи	9 фр.	27 фр.	50 фр.
В Швейцаріи	5 фр.	15 фр.	28 фр.
В Германіи	20 мар.	60 мар.	110 мар.
В Австріи	125 кр.	375 кр.	725 кр.
В Болгаріи	40 л.	120 лева	220 лева
В Юго-Славіи	15 д.	45 дин.	80 дин.
В других странах	40 кр.	120 кр.	220 кр.

Военноплѣнным, легіонерам и обществ. организаціям скидка 50%.

ВЫХОДИТ ЕЖЕДНЕВНО КР

Адрес конторы

Tchéco-Slovaquie, Praha I., Uhelný trh 1,

Почт. чек. счет № 3099. Účet

Пріем в редакціи

Послѣ разгона. Едва успѣли большевики расправиться с Общественным Комитетом, едва успѣли они освободиться от пугающаго их призрака „общественности“, как все опредѣленнѣе и острѣе начинают давать себя знать зловѣщія для голодающих послѣдствія этого безсмысленнаго проявленія большевистской паники.

Дѣло, конечно, не в самом Обществ. Комитетѣ, который не успѣл еще ничего серьезнаго сдѣлать. Дѣло в психологіи.

Дѣло в той отравленной общественной и государственной атмосферѣ, в которой не может развиваться никакое нужное, полезное народу начинаніе.

Внося всюду разлагающую струю политиканства, превращая каждый необходимый акт государственнаго дѣланія в шулерскую махинацію, большевики и великій порыв на помощь голодающим растоптали в грязи своего человѣконенавистничества! Они сдѣлали все, чтобы оттолкнуть от умирающих русских крестьян протягиваемую к ним руку помощи!

Если-бы политическая спекуляція большевиков на голодѣ ограничилась лишь распыленіем сил русской общественности, то и тогда населеніе Россіи лишилось бы одного из серьезных источников притока помощи.

Но, повторяем, послѣдній полицейскій жест Ленина явился лишь достаточно ярким, но всетаки, пожалуй, не самым характерным выявленіем „холодной тактики“ Совнаркома.

Гораздо характернѣе, гораздо значительнѣе, по роковым для населенія послѣдствія, являются результаты московской голодной тактики в Европѣ. Здѣсь цѣлью голодной кампаніи большевиков было отнюдь не стремленіе поскорѣе доставить умирающим от голода возможно большее количество хлѣба. Напротив, чѣм больше Москва кричала о своей „аполитичности“, тѣм с большей настойчивостью, иногда граничащей с наглостью, она добивалась, пользуясь „благопріятной обстановкой“, осуществленія своих завѣтных политических цѣлей: признанія и кредитов.

Была еще одна, чрезвычайно важная, но всетаки побочная цѣль — поймать на удочку „гуманности“ двух крупных „акул капитализма“ — С.-Шт. и Францію. Вѣдь не случайно было совпаденіе покаяннаго обращенія Чичерина к французским капиталистам с началом „безпартійной“ „благотворительной“ работы большевиков в пользу голодающих. Не случайно была в этот как раз момент „капитуляція“ Литвинова перед Хувером.

Прикрывшись временно общественностью, устроив из выступленій Чичерина и Литвинова, так сказать, артилерійскую подготовку, московскіе стратеги перешли, наконец, в открытую атаку, выпустив в Европу вмѣсто ожидавшихся там гг. Прокоповичей, Фритьофа Нансена, „уполномоченнаго Совнаркомом на переговоры с правительствами Антанты“ . . .

Однако, результаты этой смѣлой атаки оказались, как будто бы, не совсѣм удачными. Прежде всего, по сообщенію из Женевы, сам, находящійся там Международный Комитет Кр. Кр., от имени котораго г. Нансен ѣздил в Москву, заявил, что его посланец „превысил свои полномочія“.

Затѣм, вновь созданная Международная Комиссія помощи голодающим в Россіи при Верховном Совѣтѣ союзников, не только категорически высказалась против всякой à la Нансен попытки протащить под благотворительной видимостью политическую контрабанду, она самую реальную помощь голодающим отложила на неопредѣленное время, впредь до возвращенія из Россіи особой снаряжаемой туда анкетной (опросной) комиссіи. С своей стороны Ленинскія заграничныя рептиліи, ссылаясь на яростную травлю „Правды“, смѣло предсказывают, что Совнарком не допустит в предѣлы Россіи „штаб Верховнаго Совѣта“, т. е. эту самую анкетную комиссію.

Таким образом, общеевропейская государственная организація помощи голодающей Россіи дѣлается болѣе, чѣм призрачной. Даже Ан-

Голод в

Телеграммы.

От агентств.

Ужасы голода.

Лондон, 3. IX. Лорд Гиббонс сообщает „Чикагской Трибунѣ,“ из Самары от 24 августа:

„Общее количество населенія застигнутаго голодом я оцѣниваю в 40 милліонов, среди которых 15 милліонов тяжко страдающих. Минимум один милліон людей обречен на медленную смерть, несмотря ни на какія мѣропріятія.

В теченіе 8 дней я всевозможными путями сообщенія из'ѣздил 2000 миль. Сцены разыгрывающіяся в городах и деревнях не поддаются описанію.“

Лорд Гиббонс считает невозможным значительно облегчить страданія населенія. В нѣкоторых мѣстах люди слишком слабы для того, чтобы предавать труппы землѣ. Отсутствіе элементарных гигіенических мѣропріятій содѣйствует распространенію эпидемій. Желудочныя и кишечныя заболѣванія вызываемыя сквернымі и даже отравленными продуктами питанія, косят населеніе наряду с холерой и тифом, царящими во всей странѣ.

Дѣятельность Нансена.

Копенгаген, 4. IX. (Ч. Т. А.) Нансен бесѣдовал с представителями англійскаго комитета помощи Россіи о подробностях соглашенія с совѣтским правительством, равно как и о планах, выработанных им, как верховным комиссаром, назначенным Красным Крестом в Женевѣ для организаціи помощи голодающему русскому населенію. Совѣтское правительство предоставило Нансену всѣ права и гарантіи, какія получил Хувер, и кромѣ того, еще нѣкоторыя гарантіи, имѣющія большое

юз чехословацкаго студенчества. Высшая торговая школа в Прагѣ. Союз чехословац-

подсушить, цѣпом обмолотить и съѣсть. Пока же — тощіе всѣ, мрачные и раздражен-

остальные рабочіе обязаны состоять членами профсоюзов. При наймѣ отдается предпо-

послѣ обсужденія современных политических и экономических вопросов выражает свое

140

Резолюція о политических задачах момента,

принятая X-м Совѣтом П. С.-Р., состоявшимся в августѣ 1921 года в одном из городов Восточной Россіи.

Міровая война, обострившая и обнажившая всѣ классовые антагонизмы и глубокія противорѣчія, скрытые в буржуазном обществѣ, поставила перед трудящимися классами во всем об'емѣ вопрос о коренном переустройствѣ этого общества, таящаго в себѣ вѣчную угрозу прогрессу человѣчества и самым жизненным интересам трудящихся.

Вмѣстѣ с тѣм война, революціонизировавшая трудовыя массы и облегчившая возможность завоеванія ими политической власти, особенно в странах, потерпѣвших пораженіе, истощила до крайних предѣлов производительныя силы по обѣ стороны фронтов и вызвала общій кризис мірового хозяйства, чрезвычайно ограничив тѣм самым возможности непосредственных матеріальных достиженій революціи.

Все это дает право утверждать, что непосредственная борьба за соціализм, в которую вступил мір в результатѣ войны, независимо от ея форм, будет длительной и тяжелой; в процессѣ ея трудовым массам предстоит ряд столкновеній со старым міром за расширеніе своих прав в управленіи производством и обмѣном, за расширеніе в этой области прав коллектива за счет прав отдѣльнаго предпринимателя.

X-ый Совѣт, подтверждая правильность этого неоднократнаго анализа сущности переживаемой исторической эпохи, устанавливает, что гибельная для дѣла Россійской и международной революціи 4-х лѣтняя политика большевистской власти поставила Россію под непосредственную угрозу имперіалистической интервенціи и крайне осложнила дѣло борьбы международной демократіи за соціализм — но ни в какой мѣрѣ не сняла с очереди этой борьбы и не измѣнила общих перспектив переживаемой эпохи.

Переходя к анализу внутренняго положенія Россіи необходимо прежде всего констатировать, что новый курс экономической политики власти, на который она вынуждена была встать в результатѣ полнаго банкротства созданной ей экономической системы не в состояніи остановить продолжающагося процесса развала всей народно-хозяйственной жизни.

Чрезвычайная сложность проблемы возстановленія производительных сил Россіи при данных политических и экономических условіях до крайности ограничивает возможность приложенія частнаго общественнаго и иностраннаго капитала к крупной и средней промышленности.

Наиболѣе возможным полем на ближайшее время для проявленія частной иниціативы является сфера мелкаго производства и обмѣна. Борьба с мелким предпринимательством, распыляющим производительныя силы страны и легко принимающим хищныя спекулятивныя формы, могла бы быть с успѣхом проведена при соотвѣтствующей политикѣ государственной власти, коллективными хозяйственными организаціями-кооперативами, артелями и коммунальными предпріятіями, что в свою очередь, подведя прочный фундамент под коллективныя формы экономической дѣятельности, обезпечило бы в дальнѣйшем развитіе и побѣду этих форм над формами частнаго капиталистическаго предпринимательства. Однако, правящая партія, стремящаяся к сохраненію власти во что бы то ни стало, цѣною любого компромисса и отказа от всей своей соціальной программы, неизбѣжно должна стать и уже становится на сторону частнаго предпринимательства, союз с которым требует от нее в ближайшем меньших политических уступок. Таким образом суждено совершиться давно намѣтившемуся процессу вырожденія большевистской власти от утвержденія революціонной классовой диктатуры пролетаріата к „противоестественному“ на первый взгляд союзу „коммунистической власти“ с хищнической буржуазіей против трудящихся. Но и в этом союзѣ с хищнической буржуазіей большевистская власть не сможет обрѣсти выхода.

Полная неспособность ея к созидающему творчеству, невозможность для нея отказаться от диктаторских методов управленія, поддерживающих в странѣ состояніе вѣчной гражданской войны, вызывающей крайнее переобремененіе государственных расходов и дѣлающей невозможным какіе-либо прочные экономическіе расчеты, наконец, психологическая невозможность, для власти отказаться от нѣкоторых остатков соціалистической декораціи — все это должно заставить возраждающуюся буржуазію очень скоро обратиться к другому политическому покровителю.

Однако, экономическая и политическая слабость отечественной буржуазіи не могут дать прочной опоры с ея стороны тѣм или иным реставраціонным попыткам.

Новый курс экономической политики власти открыто агрессивный по отношенію к рабочему классу создает сильнѣйшій стимул к возрожденію здороваго классоваго самосознанія пролетаріата и приведет его к борьбѣ за улучшеніе условій существованія и возрожденія своих боеспособных независимых классовых организацій, к непримиримому столкновенію с большевистской властью.

По отношенію к деревнѣ, новый экономическій курс, является своеобразной и безнадежной при наличных условіях Столыпинской ставкой и лишь ускорить политическое пробужденіе крестьянства и его тягу к политическому об'единенію, как в борьбѣ против интересов глубоко враждебной ему большевистской государственности, так и против угрозы новой эксплоатаціи со стороны возрождающейся под ея покровительством буржуазіи.

X-ый Совѣт партіи, правильно учитывая всю утопичность надежд на постепенное перерожденіе диктаторской власти в формы демократической государственности и вмѣстѣ с тѣм полную безнадежность реставраціонных замыслов генеральской контр-революціи, опредѣлил ближайшую позицію партіи, как позицію накапливанія сил распыленной трудовой демократіи, той „третьей силы“, которая одна только способна своим активным вмѣшательством вновь вывести революцію на торный путь и обезпечить торжество начал полнаго народовластія.

X-ый Совѣт партіи, собравшійся в момент обнаружившагося со всей очевидностью полнаго идейнаго и политическаго банкротства большевистской власти, потерявшей всякіе моральные корни в странѣ и выродившейся в си-

стороны отдѣльных мѣстностей или профессій.

лу открыто враждебную трудовым массам, в обстановкѣ небывалой катастрофы, разразившейся над страной, подготовленной всей предшествовавшей политикой власти и поставившей ее перед лицом полной гибели и вырожденія-заявляет, что вопрос о революціонном низверженіи диктатуры коммунистической партіи со всей силой жизненной необходимости становится в порядок дня, становится вопросом всего существованія Россійской трудов. демократіи.

В этом сознаніи необходимости и неизбѣжности грядущаго революціоннаго движенія, партія должна учитывать, что многочисленныя за время большевистской диктатуры вовстнія против нея трудовых масс и деревни каждый раз терпѣли пораженіе, вслѣдствіе их полной неорганизованности и малой политической зрѣлости масс, не умѣвших до сих пор в своей борьбѣ с большевистской властью подняться до пониманія обще-государственных вадач и методов этой борьбы.

Распыленность демократіи города и деревни, психологическая усталость глубокое разочарованіе в своих чаяніях, деморализація и значительное деклассированіе широких слоев трудящихся в результатѣ уродливаго соціальнаго экспериментаторства большевиков, все это представляет собою наибольшую угрозу дѣлу революціи, является тѣм подводным камнем, на котором она может потерпѣть послѣднее и окончательное для долгаго періода лѣт крушеніе.

Поэтому первой и основной

тельно организаціи обороны.

задачей партіи для ближайшаго момента является работа по организаціи активных сил города и деревни и идейной кристаллизаціи широких масс, трудящихся классов.

В этой работѣ партія должна выдвигать свой основной лозунг — послѣдовательной системы народовластія, как единственной политической системы, обезпечивающей развитіе народной самодѣятельности этого основного условія побѣды революціи и соціалистическаго строительства.

Не упуская вмѣстѣ с тѣм никаких возможностей открытой работы в тѣх общественных органах, которые под давленіем жизненной необходимости создают, или должны будут создать большевики, партія должна выявлять скрытыя в них противорѣчія, подчеркивая свою позицію „Третьей Силы“, силы трудовой демократіи.

Как в первый подготовительный період, так и в дальнѣйшей борьбѣ, партія должна строго отмежевываться от всѣх элементов справа, отказаться от какой-либо, хотя бы и временной, хотя бы тактической коалиціи с буржуазіей.

В связи с этим, руководящіе партійные органы должны принять самыя рѣшительныя мѣры к устраненію на будущее время всѣх попыток навязать партіи отвергаемые ею методы и цѣли, и к недопущенію самой возможности сепаратной политики как отдѣльных товарищей, так и цѣлых организацій.

леметов и 50 офицеров составляют роту.

Число инсургентов должно достигнуть 30.000. В ожиданіи этого, существующія войска должны ворваться в нижнюю Австрію и Штейермарк и вызвать монархическій „путч“. Сначала должны быть завязаны сношенія с австрійскими монархистами. Политическое руководство всѣми дѣйствіями находится в руках депутата Альбина Линдауэра. Венгерская казенная желѣзная дорога предоставляет в распоряженіе инсургентов безплатные экстренные поѣзда.

В дѣйствующих в западной Венгріи отрядах находятся по полицейским свѣдѣніям много уголовных суб'ектов, и характерно, что при транспортѣ, отправленном 28 августа с будапештскаго восточнаго вокзала, находилось не менѣе 44 человѣк, задержанных полиціей, в качествѣ профессіональных карманных воров. Кромѣ этих рекрутов инсургентскіе отряды будут также входить активные солдаты: которые получат штатское платье. Численность войска, которое будапештское правительство держит наготовѣ, колебляется от 60.000 до 80.0000 человѣк.

„Prager Presse“

Германія.

Распоряженіе президента. Президент германской республики отдал слѣдующее распоряженіе:

Политическое возбужденіе послѣдняго времени вызвало, к сожалѣнію, в различных случаях ничѣм не вызванныя оскорбленія и даже нападенія на представителей вооруженной силы. Эти печальныя событія можно об'яснить лишь тѣм, что в политическіе споры была втянута и государственная оборона. Не дѣлалось различія между носящими форму представителями подчиненной конституціи вооруженой силы и политическими противниками. Общегосударственное правительство рѣшило положить этому конец.

По распоряженію президента, основывающемуся на ст. 48 конституціи, и по особому приказу министра государственной обороны запрещается в будущем всякое злоупотребленіе военной формой. Правительство требует поэтому от всѣх кругов населенія и от всѣх партій поддержки его в его стремленіи обезпечить государственной оборонѣ должное уваженіе. Согласно конституціи солдат—есть гражданин в военной формѣ,

же канцлер надѣется, что уже в теченіе этой недѣли будет достигнуто дружеское соглашеніе с баварским правительством.

По поводу монархической агитаціи, д-р Вирт замѣчает, что монархисты лишают нѣмецкій народ его послѣдняго достоянія — политическаго и экономическаго единства родины. Та любовь к родинѣ, которая сказалась и результатѣ голосованій во всѣх плебисцитных областях, существует также в рейнской и саарской областях. Чтобы отстоять свои права, Германіи совсѣм не надо бряцать оружіем, а только отстаивать право самоопредѣленія народов, для торжества котораго в Германіи всѣ должны подняться против реакціи и стать под знамя германской демократической республики.

Чтобы, при теперешнем положеніи дѣл, честные люди в Германіи могли выступать на политическую арену, необходимо по возможности скорѣе провести закон, ограждающій честь граждан, участвующих в политической борьбѣ. Канцлер заявляет, что, составляя свой кабинет, он соображался не с партійностью его членов, а с их способностями. Между ними находится человѣк, оставившій свои громадныя дѣла, чтобы послужить германской республикѣ. Это — Вальтер Ратенау, против котораго ведется подлая агитація за то, что он — еврей, но который имѣет перед нѣмецким народом больше заслуг, чѣм вся клика милитаристов вмѣстѣ взятая.

Возражая против злобной статьи в „Giesbacher Anzeiger“, канцлер заявляет, что обслѣдованіе податных дѣл Эрцбергера, при всем стараніи слѣдователей, не дало никаких основаній обвинять Эрцбергера в чем нибудь предосудительном. Канцлер выражает пожеланіе, чтобы всѣ граждане были такими же добросовѣстными плательщиками налогов, как покойный, и при этом случаѣ, переходя опять к стремленіям монархистов, изобличает жадность и эгоизм крупных капиталистов, которые своими спекулятивными плутнями затруднили выплату контрибуціи, задерживая выдачу иностранной валюты, чтобы выждать поднятія курса доллара.

В заключеніе канцлер высказался в защиту своей программы против нападеній справа и рѣшительно заявил, что употребить всю силу государственной власти против попыток реакціи, направленных против тѣх демократических принципов, которые одни способны оздоровить Германію и весь мір.

...ерсітет
...країни

§5 ...
...дуцій подібно
...ого ...
...
...
...
...
...
...
...

§7 — Ідея — ...
...ого —

§10 — ... — по законах
...ендо

2. Будь-яка [illegible]
на підставі двох делегатів
Статистичної [illegible]
мірок, [illegible]
3. За будь-яких [illegible]
у організаційні передумови
наприкінці [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
Комісії одержані [illegible]
з комісії [illegible]
комісії [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
4. Протоколи [illegible]
Зразкову форму [illegible]
[illegible] [illegible]
Загальні [illegible]

Відділ Емігрантів (закордонний представник ~~міжнародної~~ преси)

Закордонний кореспондент зобов'язується на свій ризик з правом вибору шляхів відвідати службові і організаційні установи Держави, без права одержання від неї матеріальної допомоги на розвиток зумовленої цілі.

Уряд не зобов'язується 3) порушувати
1) нікого не оплачувати, а через те не має певної цілі
2) не робити здавати
4) без програми і плану
5) не виконати подорожі в строки, зазначені в цій Закордонній і не представити

1) Розширення ~~цілі~~ ~~сфери діяльності~~
2) ~~Ознайомлення всіх Емігрантів~~ і кореспондентів

Вимоги: партійні робітники
преса робітники
~~Робітники всього світу~~ Діячі
Діячі виробництва

Проб не було цілої сили, а тому не підписувала угоду ~~сторона~~ дала цілу силу, а не давала належних своїх висот

Невиконання договору (?)

Про виходження в III інтернаціонал, до ви дерлися.

а колонізація вирішена?
За реформи, а не 1) конституція
2) проти отруєнь!
3) проти конституції

в провід - минулий
сього року взяті
з комітетів комсомоль-
ської організації і відпо-
відальними членами
~~бюро~~ організації
в інших місцях України
негайно
надіслати детальні
звіти до Закордонної
Комісії ЦК КП(б)У - і ~~Оргбюро~~
відповідні організації
доручити і направити
для перевірки, надан-
ня ~~допомоги~~ і
~~конкретно~~
спільно скласти
план безпосередньої
з'їзду
і доповісти до 15 вересня
і направити Центр. Комітет

Комсомолу Закордонні справи
та ЦК КП(б)У і Ради
Народних Комісарів.

Голова ЦК і Головний
Крайового Комітету
Комуністичної Організації
Західної України
Голова Орг. Бюро ЦК КП(б)У
по Організації

§ 11 - Про ~~КП~~ Західних
Областях України

Просити надрукувати
Конференції

Непорозуміння – наслідок розкладу сов. влади через некваліфікацію урядовців сов. д; Неприхильне політичне с–д: одні сепаратизм, а другі домагаються від с. п.

—"—

На сов. Укр. 1) немає радянської комбінації комп.
2) представництво – збіг рад – фракції сільських;
3) керуються з Москви сповіщаючи збір, мілітар, пошту, бічний кордон
4) населення не визнає [illegible] суду, повстанцями чуже їм суд;
5) партійного життя немає;
6) торг розладився
7) хліб не ідеться
8) репресії практично дезорганізують незалежні Укр.
9) фронтів Укр. нема, сов. сил незначна кількість.

В наслідок того з такого Укр. [illegible] можливість якої-небудь [illegible]
10) Знищення партійного й урядницького життя; диктатура Ком. партії.

—"—

Можливі перехідні Уряди не тільки в Києві, але й в провінції, що перешкоджають в Києві.

—"—

Гроші: рекв., ізлишки.

II

1) Відсутність [illegible] Ком. [illegible]

Ком. господарство – наслідок [illegible] комбінаторних ком., [illegible] зайнятість [illegible] [illegible] Свого справу; [illegible] [illegible]

2) нездатність уряду
3) роспорошеність громад. і відсутність зв'язку з його боку
4) уніфікація армії, ком. Ук. Нар. Р.
5) відсутність здорового авторитету в середовищі.

6) Роскладова робота в армії чорних комп. Укр. і [illegible]

7) невикористання [illegible] звичайно служивого населення як укр. так і неукр. [illegible]
8) [illegible] [illegible] любить [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] населення.

Можливість кредиту комп.

Співробітництво – нуф:
Маєш вимоги

145

БОРІТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!

УКРАЇНСЬКА ПАРТІЯ
СОЦІЯЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ.

ЧЛЕНСЬКИЙ КВИТОК

№

Прізвище

Ім'я

Підпис власника квитка

Голова
Технично-Організаційного
Бюро при Ц. К.

Секретарь

Ч. Ч.	Розмір платні.	Місяць.	Росписка Скарбника.
1500	45	Січень.	
	45	Лютий.	
	45	Березень.	
180	45	Квітень.	
2500 180	125	Травень. 1921 р.	
180	125	Червень. 1921 р.	

Ч. Ч.	Розмір платні.	Місяць.	Росписка Скарбника.
	125	Липень.	
		Серпень.	
		Вересень.	
		Жовтень.	
		Листопад.	
		Грудень.	

В боротьбі здобудеш право своє.

Головні обов'язки члена партії.

1) Знати твердо партійний програм.

2) Тримати партійну дісціплінy.

3) Вести уперту боротьбу за соціяльні здобутки і самостійність України.

4) Поширювати партійні гуртки.

Гарантовано використати у зразка

Безнадійна суперечність.

~~Загадкові постанови~~.

18 жовтня ц. р. „Вперед" в ч. 188 містить ні ким не підписані „Постанови УПСР", які поділяються на дві частини: постанови ЦК партії і постанови Закордонної Делегації.

В першій частині постанови звучать:

„1). Партія визнає недопустимою участь членів партії у всіх тих комітетах, організаціях чи блоках, які є направлені проти сучасного уряду радянської України.

2. Партія обстоює, щоб теперішній диктаторський режим КПбУ, який катастрофічно відхиляється на соціялістичному будуванню Української Радянської Республики, був змінений дійсною владою робітників і селян України.

3. ЦК. УПСР. не погоджується з методами і тактикою Комінтерну, вважаючи їх дискредитуючими сотворення Єдиного, обійманого всі революційно-соціялістичні сили Інтернаціоналу, до чого змагає УПСР."

Дальший 4-й параграф підтверджує уповноваження Делегації, 5-й — підтверджує виключення ~~з~~ яких членів партії (м. Заторська, М. Ковалевського, Гарячка і Кедровського), 6-й — закликає закордонних членів партії до дисципліни і т. п.

Політичну позицію ЦК УПСР характеризують перші три параграфи, які ми тут і розглядаємо.

Перший параграф забороняє (участь членам партії) в будь-яких Комітетах, організаціях чи ~~партіях~~ блоках, які направлені проти сучасного уряду рад. України. Цілком ясно, що члени УПСР не можуть нічого робити проти радянського уряду.

Але другий параграф характеризує теперішній уряд (Київ), як Катастрофічний в соціялістичного будування і вказує, що УПСР обстоює (домагається? бореться?), щоб цей уряд був змінений і то дійсною владою робітників і селян України.

Отже: теперішній уряд є не дійсною владою селян і робітників, щоб то не селянсько-робітничий, а його політика є Катастрофічною в соціялістичного будівництва.

На думку ЦК. УПСР не можна (висувати) проти цього уряду, щоб то ЦК. очевидно тоге, щоб (цей уряд) був Катастрофічну політику, щоб соціялістичне будівництво провадилось (цим) урядом, тому тільки і можна бажати дійсного, не селянсько-робітничого уряду.

Невже ЦК. стоїть за продовження Катастрофічної політики?

Тільки цей висновок логічно виходить з характеристики „уряду" і тільки тепер зрозумілий є зміст першого параграфу: не треба виступати проти цього недійсного уряду, бо він доведить до кінця свою катастрофічну політику, хай кращого його руйнує його власної роботи, а натомість прийде дійсний селянсько-робітничий уряд.

Через те, що „сучасний уряд" є урядом Комінтерну, недійсний і катастрофічний для соціялістів, а разом з тим він є урядом Комінтерну, то як УКП не подібне тактики і методів Комінтерну. Комінтерн є об'єднанням тільки комуністичних партій, а УКП не є комуністичною партією, а тому й домагається зміни складу Комінтерну, бажаючи змінити його конституцію.

Отже: ЦК УКП. є проти Комінтерну, проти недійсного, не селянсько-робітничого сучасного уряду України.

Такий дійсний зміст резолюції ЦК. А щоб хтось зробив з неї той висновок, що то ЦК за сучасний „уряд", то ця стаття в новій редакції суперечить з §2: тіла тісні прихильники селянсько-робітничої влади соціялісти, мусять бути за недійсний, не селянсько-робітничий уряд, який до того веде катастрофічну для соціялізму політику?

Коли ЦК обстоює зміну цього уряду на дійсний, то кожний член УКП повинен так само обстоювати, щоб то добиваючись зміни цього „сучасного уряду", не може ж ЦК. мати привілей добиватися зміни катастрофічного уряду, а членам партії заборонялося добиватися того самого?

Тобто ніяка ЦК. тільки проти того, щоб таке обговорювання було в різних комітетах, організаціях та бюлетенях: хто видно партійний закон ЦК — він хоче, щоб члени партії добивалися зміни катастрофічного уряду тільки через свої партійні організації.

Коли ЦК. згідно з цим постановив, як що ЦК. вважає, що проти всяких організацій, навіть проти „сучасного уряду", то очевидно ЦК. мусить бути і проти УКП., яка обстоює, щоб зникло

Комів. ставлення

і недійсний, не селянсько-робітничий Уряд буцім дійсно.

Партія соціялістів-революціонерів обстоює, а тому не може не обстоювати і ЦК, цеб-то осуджувати і осуджує проти УПСР, ЦК, існуючий в сучасного уряду і Комінтерну.

Такі висновки і загально-політичною лінією виходять з постанов ЦК., але Закордонна Делегація УПСР цеб-то п. п. Гришевський, Жуковський, Чехель і Чрат явно ідуть проти ЦК., що видно з двох постанов і „останніх пояснень" Делегації.

Приглянемося до їх.

II

Делегація з приємністю констатує, що вона стоїть на соціялістично-революційних принципах, підтримує Укр. радянську соціялістичну Республіку і ... засуджує всяку боротьбу проти сучасного її уряду та висловить готовність приступити активно до боротьби з бандитизмом.

„Революційно-соціялістичні принципи" і „Укр. рад. Соц. Республіка" — це добре але як же бути з катастрофічним для Соціялістичним Урядом, недійсним, цеб-то фальшивим „селянсько-робітничим урядом", зміни якого на дійсний добивається УПСР, по думці ЦК.?...

Делегація засуджує всяку боротьбу проти сучасного уряду, — це значить, що вона обстоює його і діє проти ЦК УПСР. Так чи не так?

Засуджувати всяку боротьбу проти того уряду, значить підтримувати, а підтримувати — значить підтримувати його катастрофічну для соціялістичної політику і вважати його дійсний, коли він не дійсний, цеб-то значить іти проти ЦК, проти соціялістичної і проти селянства робітництва України.

Ні, Делегація ~~вважає~~

„констатуючи соціялістичний сучасного радянського правительства України і відмічаючи у нього

антинаціональних в відношенню до українства тенденцій, вбачає в цім потвердження правильности зайнятого ЦК. УКП. відношення до цього „правительства", як до соціялістичного правительства України". (§2 посланія ЗДелегації).

Як бачимо, ЗДелегація (сама) констатує „соціялістичність" сучасного правительства, але підсовує цей погляд до ЦК. Хіба ЦК констатує соціялістичність сучасного уряду? Ми ж читали і бачили, що ЦК констатує катастрофічність в соціялістичному будівництві і недійсність, не дієздатність (ні характер) цього уряду. Це є погляд ЦК, а не цей „констатує" (на підставі чого?) ЗДелегація, є її власним поглядом, який цілком суперечить поглядам ЦК.) ЗДелегація констатує правительство цілої ЦК. політичної, як так і ЦК. общо-пое за цілий уряд, а ЗДелегація проти цілого, бо закидає всьому боротьбу проти сучасного уряду. Яку ж політичну взяла ЗДелегація за правительству: свою чи політичну ЦК?

Ми ж констатуємо, що ЗДелегація займається або нечесним крутійством, або не здібна робити логічні висновки з постанов ЦК. або просто нічого не розуміє ні в тім, що говорить сама, ні в тім, що говорить ЦК. В крутні ЗДелегації виблискує яскраво повна безсилість в оправданні своєї двоїстої, суперечної політичної.

Це наше підтверджує і кінець §2 посланія ЗДелегації:

„Посилаючи т. Чечеля на Вкраїну, закордонна Делегація мала на меті добитися легалізації УКП. в вищевказаних рамках." Негативна відповідь комітету Зак. Дел. дійшла від правительства, являється в її очах проявом зазначеної вище помилкової політики КП(б)У на Україні. Не запропонова-

---

Приписка:

*) „говорить ЗДелегації" завше здійснити свій намір приняти активну участь в роботі на Україні для зміцнення Української Соціялістичної Радянської Республики" але голосує і досі, невважаючи на соціялістичність уряду, цього наміру не здійснює!

ний поворот безпартійним, ні вступ до КПбУ не можуть бути виходом зі становища."

Дозвольте, панове! Як же це так: УНР на Україні соціялістичний уряд, який [illegible] його підтримує, засуджує всяку боротьбу проти нього, лагодиться здійснити наміри (звичайно вже від'їжджає!) "приймати участь в совєтській роботі" на Україні і т. д. УНР - також соціялістична. Можна і треба думати, що соціялістичний уряд і соціялістична УНР не конкуренти якісь, змусять ладком працювати, але чому УНР нелегальна? Чому соціялістичний уряд відмовився легалізувати соціялістичну УНР? Чому члени ЦК УНР які будуть-то вирахують сучасний уряд, як соціялістичний, сидять в концентраційному таборі, в політізоляторі? ~~засудили як представники контрреволюційної партії?~~

Значить, соціялістична УНР, соціялістичний уряд є пройдисвіти? Це неможливо логічно, а тому тут щось не соціялістичне: або УНР або уряд. "Уряд" той засудив представників УНР як контрреволюціонерів, відмовив легалізувати УНР значить, як контрреволюційну партію, отже на думку уряду не соціялістична є УНР, і через те його пропозиція приїхати на Україну п. п. Грушевському, Жуковському, Чехівові і Шрагові або вступити в КПбУ. Е

Едино-рорумною і логічною з цього становища: Коли ви, панове, комуністи, то вступайте в КПбУ, а коли не можете вступити в КПбУ, то сайте безпартійними громадянами, але у всякому разі відмовляйтеся від політики, від контрреволюційної УНР., відмовтеся від контрреволюційности і будьте або просто громадянами або активними учасниками державної праці КПбУ, бо Е Едино-комуністичною, Едино-державною, Едино-легальною (Е КПбУ). Один Алах і пророк його Магомет.

Це логічно, прикайміні, і доречно від панування
КПбУ
ЦК УКП навіяки. Вважає за несоціяліс-
тичну КПбУ, її уряд не дійсним, не дивлячись
-робітничим і за це сидять в тюрмі, за це
не мають УРСР і
Делегація вважає уряд КПбУ за соціялістичний,
але не хоче виховувати з УКП, не хоче вступати
в КПбУ. Це не логічно. Коли Делегація не
хоче вступати в КПбУ, значить вона не хоче
бути в рядах Едино-соціялістичної партії, зна-
чить вона (ЗД) в таємних глибинах душі
не соціялістична, значить лицемірить, коли гово-
рить про підтримку уряду, про III Інтернаціонал (у „Відомостях" з 7. 9. Бовіда-Побо-
реже"), значить вона крутить або не розуміє
свого становища, або-то в першім випадку —
вона нечесна, а в другім — безглузда. Це
або друге але у всякому разі це не дозволяє
для ніякої політичної, громадської чи моральної
вартости.

III

Які ж висновки можна зробити з цих всіх поста-
нов?

Перш над усе: відкіль взявсь тут ганьба ЦК? Оче-
видно, привіз з України М. Сечень. Він конферу-
вав з ЦК. Але з України ЦК? Хай і про це М. Сечень
скаже правду і ми тоді зформуємо свої круті судо
вимоги. Делегації. М. Сечень говорив у Харь-
кові з членами ЦК, які (чи який?) сидять в тюрмі.
Ми б хотіли знати, чи говорив М. Сечень з тими чле-
нами ЦК, які товаришують в підпіллі і не в Харь-
кові, і які Едино, як не звязані практично
соціялістичного" уряду, виступають як ЦК на-
шої партії. Чи говорив з ними М. Сечень?

Маємо підстави думати, що не говорив.

Але й те, що він привіз від увязнених членів
ЦК, говорить за те, що увязнені члени ЦК.

Таким чином, сучасний друг і США є явищами, які вайлово виключають одно одного. Як їх можна погодити, примирити?

Хтось з них мусить скоритись перед другим, а хто мусить визнати себе за тимчасу і в покорі зникнути.

Обидва чинники є непримиренно ворожими.

Тільки ідея Високої можна здобути.

Чи на це Делегація?

не вважають сучасний уряд за соціалістичний, його політику вважають за катастрофічну для соціалістичного будівництва і сам уряд — за не власне-селянсько-робітничий. І логічно ЦК виливає від часть партії (§6) бути досвідченими тієї важкої боротьби, яку веде трудова Україна за своє визволення, в стражданнях і крові, випрацьовуючи свій меч і досвід.

Проти кого меч? В умовах рад. не воборонної катастрофічного уряду, змінну якого ЦК обґрунтує. Така політика ЦК!

А здвигація пересмикнула думку ЦК і примусує цілу політику, продиктовану його попередньої. Здвигація не хоче чи не може зробити логічного висновку з факту нелегалізування УКСР не рорує чи не хоче рорушити відповідні "сучасного уряду": або будує безпартійними або від "сучасного уряду", живе на "сучасний уряд", здійснює в ЦК, дозрюючи його в притьмі до національних вимог в українства і вводить в цей живий організм чужу думку за кордоном, збиваючи громадську думку з толку, картяжких часів, суперечить сама із собою, суперечить на цілу, суперечить здоровому розумові. Партія наша обороне дійсну, селянсько-робітничу радянську Україну, але при чім тут "сучасний уряд"? На Україні влада не власна, не селянсько-робітнича, це говорить сам ЦК, це говорить і партія, але здвигація хоче втовкти в голову партії, що уряд "не фашистський". Факти і логіка розбивають на маячню здвигації, що по суті є урядово-настроєною групою людей, що хочуть вплинути всю партію на позиції не дійсному, катастрофічному урядові, нібі з цього мірою практикувати антисоціалістичної політики завоювників України. Здвигація хоче знайти прикриття для свого переходу на службу окупантам, але партія

на Раду своїй програмі не піде. Це ясно.
Партія революційного соціялізму не може піти
на службу катастрофічній політиці і не-дій-
сному урядові, а щоб бути дійсно полі-
тичною партією, мусить шанувати своє полі-
тичне достойність, мусить собі політично поважа-
ти, одно-то боротись за дійснення свого іде-
алу за переведення в життя своєї програми.
Партія наша не комуністична, а тому вирі-
шити її в шорі „Комінтерну" ніхому не вдасться
завдяки розумові нарід і самому Комінтер-
нові, котрий тримає нарід нашу в
лапцюгах, закував в Кайдани насиль-
ства, боронячи (політично) нашої нарід ної ідії
відсталости. „Комінтерн" логічний по-своєму
нарід такий, але що з себе удавляють
ті соціялістично-комуністичні ієрархо-
дії, які не хочуть чи не можуть розуміти
рідної ім тенденції нашої нарід
і окупаційної влади на Україні?
Вони не шанують програми нашої нарід,
не шанують ні змісту її боротьби, не шанують
жертв, понесених нашою нарід ею і украї-
нським трудовим людом, во ім'я дій-
ного визволення, во ім'я дійсного уряду.
Українське селянство і робітництво стікає
кров'ю, борючись за свою свободу проти оку-
нантів і насильників, а купка людей не ша-
нує ні жертв, ні минущих жертв, ні со-
ціялістично-революційної ідеології, з лекі-
стю імперіялістів не одягнувши суперечки і нама-
гаючи перед нашими очима, покрутити пальцями, переконати, що окупація і насиль-
ство над Україною є соціялізм!

Чи має політичну вартість позиція ЗДелегації? З попереднього ясно, що ні, але ми мусимо підкреслити ще раз, що КПбУ має метою опанування України і втримання її в складі єдиної неділимої Росії. Оце дійсна конкретна мета КПбУ. Чи вона погодиться з українськими хоч би рожевокомуністичними партіями, коли вони не відмовляться бути українськими? Ні, бо КПбУ (згадаймо XKII) не може погодитись на суверенність України. Головне "де тут" про це, хто має бути суверенним Україні: Москва чи Київ? Два суверенітети разом не існують. А тому доки суверенною Україною є Москва, доти кіюмі і ніякі партії (українські) не будуть легалізовані більшовиками. Грушевського більшовики не пустять до роботи, доки він не відмовиться від українського суверенітету.

І більшовики шукають таких українців, яких можна одурити, корумпувати їх посадами, грошима і т.п., бо завжде Москва панувала над Україною через посередництво українських зрадників.

Винниченко не "продався" Москві і за це він "контрреволюціонер", Москва не погодилась на мікроскопічні вимоги Винниченка, не уступить свого суверенітету над Україною добровільно нікому і ні за що. Не переговорами, а тільки боротьбою з Москвою добуде Україна своє право. Боротьбою різними засобами: від словесної критики аж до наївної включно.

Така дійсність. Яку політичну вартість має такий-ка ЗДелегації, котра сама в собі ділиться: вона і комуністична і соціялістична, вона за платформу III Інтернаціоналу і ... не хоче вступати в III Інтернаціонал, вона "проти" КПбУ і ... не хоче боротьби з нею, вона хоче йти на Україну і ... осуджує боротьбу совєтської роботи і ... не їде, а вичікує, коли український народ своєю боротьбою, жертвами і кров'ю здобуде право на існування і на свій суверенітет.

Що це за тактика? Це тактика окупістів в III і IV Думах, що були і в опозиції і з урядом. За режим, бездіяльна тактика політичних імпотентів, які не можуть здійснити свої політичної мети. Це лібералізм. Лібералізм є настроєм, але ніколи не політичною силою. Тактика ліберальної опозиції нічого не має спільного з революційною боротьбою. ЗДелегація, власне ті люде, що її складають

ніколи не буде революціонером, а тому його тактика є дрібнобуржуазним ліберальним курсом і пасивністю. Вона не дає (фактично) нічого проти Петлюри, не буде боротись проти Петлюри, коли він засяде на місці "сучасного уряду". Петлюрівщина ліберальну є мертвою, пасивного, не здібною до широкозадуманої і сміливої боротьби, а завжде робитиметься в дрібне і куріозне, хитру політичну гру, крутню по-за кулісами і т.п. Вона виключає самостійне стремління до якоїсь мети, ліберали мети ніколи не мають, вони говорять в ім'я про корективи до чужої мети. Ліберальщина — це коректорство в політиці, реформізм, а не боротьба. Така тактика для України не годиться. Україну окупувала чужа сила, окупація ніколи не вирве, доки й же діяльність. Тому дійсно ліберальною тактикою революційного українства може бути тільки тактика боротьби аж до здійснення УНР. народом свого суверенного права рядити на своїй землі.

І має громадську вартість позиція Дмитрієвої? Ні, не має, а то власне через те, що вона тактика хибна. Тільки тоді, коли вона стане на ґрунт своїх сил і забезпечує тог в будучині перемогу. Конкретно, корисною тактикою для нас була б така, при якій сили українства (революційного) росли б, розвивалися, а не падали, українство росло б політично, духовно і т.п. Але чи це має тепер місце? Україна не розвивається. Господарство вмирає. Українство систематично винищується, розстрілюється, деморалізується. Школи нема, видавництв нема, культурна праця не росте, а деградує. Українство занепадає, Україна обертається в безправну безсловесну голодну масу, з якої можна звести до повної безсилості. Практичного цього-дня торгівський ренегат КПБ, катастрофічна політика її, що веде революцію до катастрофи. Така становище. Дмитрієва підтримує катастрофічну большевицьку політику, підтримує тим самим, що не дає українству рости, розвиватися.

Борис

Хіба "де скупчення укр. революційних сил? Ні, не
ніде. Яку громадську вартість має такий
з Швеції? Ні їхньої не має, бо такий дистанцію
від до нинішньої окупаційної сили є такою підтри-
муваний ранньої фарбованого режиму, такою
консервацією. Від Грушевського до своїх ко-
рі консервації і тому вона довго, чверть сто-
ліття за буржуазним режимом видубила повну нечут-
вість до народніх змагань в 1917 році, тому й не-
пер вони не можуть створити визвольного руху
народу і побачити новий горизонт його розвитку.
Це вчасні долі консервації в дрібно-міщанську
фразеологію, нездібність на революційний крок, не
здібність активно і сміливо служити своєму богові.
Вірки прийняв платформу III Інтернаціоналу, а не
і дух в партію III Інтернаціоналу! В цьому помилка
нової "революційності" і хуторянства...
Моральної вартості ніяка партія не має тому, що в ній
нема моральної сміливості і відваги. Суб'єктивно кожний
член партії, що має переконання і погляди, а не мо-
же їх висловити. Суб'єктивно Грушевський від УПСР
нічого не вирізняє, коли не одвертість принципів її
якою вона є. Коли вони не вважають можливим з нею
боротись, зважаючи вважають її за велику вартість,
тимчасом не сміють служити їй, займають
"з застереженнями". З застереженим ставлять гілки
до чогось підозрілого, неясного, а що до неясного
не відмовляють від боротьби з ним.
Грушевський з своїми однодумцями не хотів боротись з УПСР і не приймає її,
це політика страхополохства, цебто не політика.
Грушевський і раніш не вміє орієнтуватися в кри-
тичні моменти і тепер не знає, як поступити.
З морального боку така позиція не має вартості.
Слабодухі люди чіпляються, стають ще більш
пасивною аморфною масою, що кладе на-
перед собою. Ні віри, ні пориву таке явище
не творить, породжуючи суспільну тка-
нину паразитів. Нинішній старечий маразм охопив суспільні сторони.
Демократія в суспільстві вносить велика:
Коли "провідники" перебігають в табір пе-

ремонтнуд, гуртують почуття ідності перед завойов-
никами, тобто ~~ма~~ горе-борцями, ~~ромарнуєть~~, роз-
порошують пітливо, пивні надає дискусійна,
турботливі анархічні думки, почуття і вчинку.
Не на нові дороги веде така тактика боєро-
стя, а ~~на~~ кидає маси в марази, демо-
раліза. ~~Шодо~~ провідники здаються без
мас. Так сталось і з ~~Грушевським~~ Делегацією: навіть в
партії вона зрадовська. Грушевський, викликує см-
бенькими голосками, ~~повертає до влади~~ не має відваги виступити отверто проти во-
ни с ~~всім~~ ~~всіх~~ в обороні своєї "нової віри". ~~Ні~~ ~~з боєм~~ ~~гідне~~ ~~рішення~~ ~~вихід~~ ~~з~~ ~~такий спосіб~~ тискання
~~всі~~ ~~вихід~~ резолюцій ~~не~~ без підпису, без імені у
~~газеті~~ в газеті кіби з-за кущка ...
Не політична праця, а кротоборство, дешевий удер
жа самовпевнену, а не добрі жнива на широкобра-
мій ниві.
Сідниця Директорії без виходу на новий шлях
є злочином, ~~політичним~~ грушевщиною з суспіль-
ством, до якого належить. Це робить тільки полі-
тичні бездарності, ~~а~~ бо здібні люде завжде вик-
дуть на новий шлях, той і не левий, але новий.
Не здібні ж будуть в тупику сидіти, здрескуючи
свою принципіальність якнайскоріше", щоб замаскува-
ти "національною політичну журбу свою.
В такий тупик зайшла ЗДелегація під про-
водом Грушевського. Тупик з якого нема виходу:
порозуміння з "сучасним урядом" хоче ЗДелегація, а
уряд не хоче. ~~Уряд не хоче~~ Як бути?
Нічого виходу нема, як боротьба або капітуляція.
~~На~~ боротьбу за свою програму ЗДелегація не здобна
і права. Вона — капітулює, обертаючись са-
літричного чи безпартійного уряду при уряді Ки.
Публікуючи свої „постанови", ЗДелегація думала, що
вони мають значіння і послугують страхопудом
для всяких „бунтівничих" елементів в партії.
Який „постанов" вкаже на брак в ній всякого
політичного, громадського і морального
бистрю. На такі приклади ні що не кмює:
ні „сучасний уряд не повірить в щирість

і контури Здвигації, ні „недостатньо ва-
жливі" елементи в партії не постраждають Здвигації, яка
для „уряду" і для живих сил партії, що ходять
„по колесу" за свій ідеал — є живим трупом.

Для трупів всі процедури милі.

Наша партія, коли вона хоче жити і творити, йде
на поміч арештованого ЦК з тим, щоб
усунути катастрофічну для соціялістичну
політику і змінити той уряд, що є
не дійсним демократичним урядом
українського народу, а фальшивим Кагом
завойовників з Москви. Ваша і історична
задача, поставлена перед цим народом,
і вона буде рішена, не вважаючи на загро-
зу Здвигації наші роки підуть з відділ на
„боротьбу" з бандитизмом.

Нічого не вийде і того: до бандитизму укра-
їнського народу є наслідком бандитизму
завойовників.

Чий чорт старший на Україні — покаже не-
далека будучина.

23. X. 1921

М. Шаповал.

Ostland Institut
DANZIG

160

Drucksache!

Заяви Закордонної делегації УПСР
1921, Тарнів

(2)

An die
Ukrainische Schewtschenko-
Gesellschaft
L w ó w
---
ul. Czarnieckiego

СОЮЗ
Українських Студентських Громад
у Польщі
ГОЛОВНА УПРАВА
ч. 359
17 Грудня 192[illegible] року

До Центрального К-ту
У.С.-Р.П.

Головна Управа Союзу Українських Студентів в Польщі має за честь отсим повідомити Вас, що вднях 18, 19, 20 і 21 грудня с.р. у м. Варшаві відбудеться 3-ій Зізд представників Українських Студентських Громад у Польщі, програм праць якого при сьому Вам надсилається.

Українське Студентство, яке досі разом із цілим українським громадянством кровю і потом своїм прокладало шлях до збудування ВЕЛИКОЇ, ВІЛЬНОЇ, НЕЗАЛЕЖНОЇ, СОБОРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, - нині, опинившися на еміграції, - все туж святу мету має на думці і в серці свому. Час перебування на еміграції українське студентство прагне використати для закінчення своєї освіти, для прідбання досвіду, для зміцнення своїх моральних сил, - на пожиток НАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ. Для сего українське студентство вступае до закордонних вищих шкіл і зеднуеться поміж собою в академичні організації на позаполітичному грунті. Такі організації, зеднані поміж собою в союзи, істнують по всіх Державах Середньої Европи і мають поверх 5,000 членів українських студентів. Організація українського студентства на еміграції в Польщі провадиться пляномірно вже другий рік, зеднуе нині поверх 600 членів в 2-х академичних і 3-х таборових Громадах, і досягла певних здобутків на полі корпоративному, академичному і матеріальному.

Однак в цій своїй праці українське студентство до сього часу було цілком відосібнене. Як урядові, так і громадські чинники українські дуже мляво реагували на акцію студентства і не спромоглись, за поодинокими виняткаами, на яку будь ініціативу в помочі чи то моральній, чи то матеріяльній.

Особливо негативно на праці українського студентства відбиваеться сучасна відсутність авторитетного громадського центру, який зміг би визначити певну провідну лінію в національно-культурній праці, як рівнож подати до неї ініціативу і перевести пляномірну організацію її на еміграції в Польщі.

Потреба при сучасному положенні української справи істнування такого культурно національного центру для пляномірного переведення і розвитку здорового академично-організаційного життя, - спонукуе Союз Українських Студентів в Польщі звернутися до організованого українського громадянства в Польщі з проханням порбити в зазначеному напрямку відповідні заходи. Першим кровом до сего, на думку Союзу, може бути зустріч представників організованого українського громадянства в Польщі на цілковито невтральному і позаполітичному грунті, яким являеться Студентський Зізд, і обмін думками сприводу певних конкретних справ культурно-національного характеру, які буде поставлено під розвагу Президією Зізду.

Отже Головна Управа Союзу Українських Студентів в Польщі має за честь отсим просити Вас, по обмірковању порученої справи, прибути на Зізд на УІ іУІІ засідання у Середу 21 грудня с.р. для спільного розваження зазначеної вище справи.

Запрошення прибути на Зізд висилаються до державно-політичного центру, партій, громадських організацій, кооперації, преси.

Приймітъ запевнення в щирому поважанні

За
Союз Українських Студентів в Польщі

Голова М. Олесюк

Секретарь

СОЮЗ УКР. СТУД. ГРОМАД. В ПОЛЬЩІ
СОЮЗ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА ГРОМАДЯНСЬКОГО В ПОЛЬЩІ
СОЮЗ СОВЕТ. УКР. СТУД.

Ухвалення про місце зізду будуть повідомлені на Адрес Руди 6 м. 9. т. 283-65.

Проект програму праць

III з'їзду представників Українських Студентських Громад в Польщі

18 грудня Неділя

Ранок. Реєстрація делегатів у розпорядника з'їзду, одержання від господаря з'їзду квиток на обіди і вечері та одержання вказівок, що до помешкання на час з'їзду.

Початок з'їзду о 4 год. п. п.

I-е Засідання а) Відкриття з'їзду з) Вибори президії з'їзду
в) Вибори мандатної комісії і перевірка мандатів
г) Доклади з місць

19/XII Понед.

2-е Засідання. Початок о 10 г. ранку. а) Загальний доклад про діяльність Головної Управи по відділах: а) секретаріату в) по господарсько-економічному в) організаційно-академічному д) інформаційному і в) доклад Головн. Управи. Дебати по докладах б) Головний звіт

3-е Засідання. Початок о 4 годині п. п. а) Організаційні справи Союзу Українських Студентів в Польщі.

А) Внутріш. а) Принципи загальної організації С.У.С. б) Загальні принципи і схема організації в) Компетенція і взаємовідносини організацій чи корпорацій, що входять в склад Союзу д) Члени й організації е) Принципи кваліфікації академічної моральної та національної р) Академічні д) Товариська дисципліна к) Товариський суд і) Культурно-освітня справа. бібліотека, преса і видавництво ї) Притягнення таборового студентства до академічної праці к) Корпоративна форма

13) Матер. Забезпечення. а) Загальні принципи в) фінансово-матеріальні дослідження і такт. до них, в) Каса взаємної допомоги д) Біржа праці е) Справа кооперації ж) Справа підприємств з) Структура і принципи кваліфікаційної економічної комісії к) Стипендії і) Інтернати ї) Медична допомога к) Ставлення до проектованого Громадського Комітету допомоги студентам України

Завтрашні доповіді — а) Зв'язок з закордонним Українським Студентством в) переїзд членів Союзу за кордон с) Матеріальне забезпечення студент під час переїзду за кордон d) Зв'язок з Україною е) здобуття документів з України f) З посвідчення з Укр. Центр. К-тому відноситься до якого g) З посвідчення з "Bratnia pomoca" і) Відношення до „Кругів" і відношення до білоруського і російського студентства к) З посвідчення з чехословацьким допомоговим К-тетом л) Меморандум з Польського Уряду і Громадянства. Статут С.У.С. в Польщі

20 грудня (В'второк) — 4 засідання: Початок о 10-ій ранку. а) Справа взаємовідносин з Українським Громадянством: а) Громадянська акція в академично-науковім, в) Громадянський Національно-культурний і допомоговий центр с) Справа до Державно-політичного центру 10) Справа Всеукраїнського Студентського з'їзду

5 засідання. Початок о 4 год. п. п. Вибори головної Управи С.У.С. в Польщі 12) Справа Літературового преміінарію 13) Різні справи

21 грудня (Середа) — 6 засідання Початок о 10 г. ранку. Засідання з'їзду з представниками організованого Українського Громадянства по питанню утворення спільної акції в академично-наукових та загальних національно-культурних справах

7 засідання Початок о 5 год. вечера Інформації для представників чехословацького та українського громадянства й студентства. Товариська бесіда.

Голова М. Олесюк

Секретар [illegible]

10/III 1921 р.

Дорогий
Борис Миколаєвич!

Надто вже довгий час з нашої вини
тягнеться наша з Вами переписка. Ще
минулого літа я Вам написала з Кам'янця
про наші з Вами взаємини і Ваш
від'їзд. Відповіді я не дістала — одна
річ була тут, цілком зрозуміла мені
самій. Але тепер? Обмінявши свої
почуття Ви, Борис Миколаєвич, не
могли собі уявити, якою зверхньою
до Вас я тоді ставилась. Тепер
мене від тих вражінь з часом
відділяє ціла прірва, і я не
можу, навіть, зрозуміти, як
Ви могли мене любити. Я тоді
була дуже нещасна, і Ваше
кохання було для мене

чує радості від думки Вас. Вірні нашої
церкви посади в Канаді, але уже
подумав я багато працювавши
на користь своєї церкви, до всього рідне
і миле є душі, і ось це зробило
Вам кривду в душі й прикру Вас
вірні в своєму довголітньому служінні
церкві не повинні відняти посади,
аби будучі з Вами, насолодитись
вповні взаємною любов'ю своєї церкви дали ще не
зовсім знищені, а до цього не дійшло.
Горіло в Канаді, горіло, церковне
діло наше, коли я був в Канаді
писали до Вас. Вислали вам
документ радості в тому, вислав
до вас ще з дуже ось Вас у ще
спеціально до Едмонтон а ся-
гаю вернувся назад до Ш.
Вроді з якою посіяли. Згоди
в Едмонтоні коли вже
церкві Київській спеціальні

на місце Горького.

Бачу я з Ваших листів, що Ви
дуже в Канівщині. Повторюю ще раз
спасибі і низький уклін від Бориса
Антоновича. Це я про нього робив
Вам згадку в листі. Він нагадує
Вам, дорогий Борис Антонович,
і просить про ласку, до речі, фото
Ваше. Всім тепло вас пригадує
сердечно вітає.

Видання за Бориса Антоновича
це рослінь. Фадєєва ще. Вказки,
що пишуть Вам. Ось поки що
Ваш І. Ф.

Адреса: m Hrycaluk
Nadgorska 1
Widuszyn bei Kazimierz
Ukr. Kreis Lublin

Всеукраїнський
Кооперативний Видавничий
Союз
„Книгоспілка"

4/V 1921 р.
№ 21
м. Ягрин'с.

До Голови Фінансової Комісії.

Високошановний Пане!

Одночасно в цим маю за честь надіслати Вам копію Вашої, надісланої мною до М-ва Освіти У.Н.Р. в справі уложення ним умови з Видавничим т-вом „Вернигора" яко концесіонером по постачанню книжок і шкільного приладдя.

Прошу прийняти запевнення в найщирішій до Вас пошані

Член Правління Книгоспілки

Копія.

Всеукраїнський
Кооперативний Видавничий
Союз
„Книгоспілка"

4/V 1921 р.
м. Катеринослав.

До Міністерства Освіти
У. Н. Р.

Члена Правління „Книгоспілки"
– контрагента М-ва Освіти –
М. Литвинського

Заява.

В розмові з п. Міністром Освіти П. К. Холодним і співробітником М-ва Осв. Ст. Ол. Сірополко, мені було відомо про вроблені видавничим твом „Веронігора" пропозиції перебрати на себе обовязки контрагента М-ва Осв. по постачанню його книжками і шкільним приладдям. Докладно в цій справі пропозицій мене не ознайомлено, лише повідомлено, що умова з Т-вом „Веронігора" може набрати чинности після першого транспорту книжок на Україну

Не знаючи докладно умов, запропонованих т-вом „Верхшора" я, як член Правління „Книгоспілки" на підставі уложеної кл. Правління із Прикладної умови, вже взяло на себе зобов'язки контрагента М-ва Осв. о той же самій справі, вважаю своїм обов'язком протестувати проти уложення нової контрагентської умови до вигінчення терміну, або до вірування умови з попереднім контрагентом.

Таку поведінку М. Осв. з державного погляду вважаю недоцільною, а дому прошу:

1) Ознайомити мене з причинами, що примусили М. Осв. шукати нового контрагента,

2) Коли причини до шукання нового контрагента поважні, до шукання його шляхом конкурса між окремими „соіскателями", повідомивши про це якнайбільше відповідні українські особи, а в першу чергу контрагентів М-ва, умови з якими ще не вірвані,

3/ Заключати умови в новими контрагентами не раніше виключення терміну контрагентської умови в „Книгоспілкою"

З справдливою повагою

Член Правління „Книгоспілки"

Акерів Середня 5.

Копія: 1) Голові Ради Міністрів
2) Голові Фінансової Комісії
3) Голові Кооперативної Фракції Р. Р.

Ефрем Андрійч.

З кооперативної Волині

I

Приглядаючись до тієї розрухи, що запанувала нині в кооперації на Волині, вслуховуючись у ті балачки де „кооперативні фронди" відіграють найголовнішу ролю кооператорі і не волиняк приходить до висновку що на Волині в кооперації робиться щось чудне. Місцевий волиняк добре знайомий з людьми й умовами кооперативної праці на Волині для того що коїться має свій діягноз:

— Кооператори змігнюються.....

Ознайомившись з тим „змігнюванням" приходиться сконстатувати що в деяких кооперативних волинських колах запанувала безробітність, яку ледви чи бачила укр. кооперація. Люди котри ніколи, нічого спільного не мали ні з укр. кооперацією, ні з укр. вивольтним рухом, колишні „палящі" рантово починають розвивати й поширювати „Невидиму кооперацію." Утворюються нові кооперативні організації, скликаються наради, складаються проекти і обідають, обідають, обідають. А на кооперативній Волині поки що зле.

Зруйнована подіями минулих літ волинська кооперація до свого часу перебуває в стані якоїсь прострації." (Економічна руїна, що панувала на Волині до свого часу, ледви чи давала

можливість говорити й думати про завойовання економічного життя. З приходом поляків волинської кооперації зісталося одне – це боротьба з дороговизною й господарчою розрухою. Але на жаль волинські кооператори цього перевести в життя не змогли. При сучасному становищі ринку, валютових змінах, зубивши звязки з периферією, зацікавившись й на поталу приватного капіталу – об'єднуючи центри врешті решт звузили свої "операції" до мінімума. Районові Союзи, завдяки валютовим змінам і відсутности дійсних проводирів перевернулися торговельними спілками, залишивши кооперативну оріїрму й зовнішні відзнаки кооперативної" установи.

Нині районові Союзи споживчих Т-в у Дубні, Острозі, Рівному й Кременці існують постільки поскільки Правління їх удається випадково перевести яку будь операцію чи одержати при допомозі якого будь „ходатая заочгодного" мізерну допомогу від гмін. Правління Союзів складаються переважно з людей недобних психольогічно що будь збудувати, дарма Волинь зовсім потребує нових сил.

II.

Відшукуючи можливости що до відживлення волинської кооперації" де якими волинськими кооператорами ще з Грудня 1920 р. вживалося заходів що до об'єднання волинської" кооперації". На жаль ідея створення центру для всеї" кооперативної" Волині тоді по різним причинам не змогла бути переведеною в життя. Тільки в Листопаді б. р. групі кооператорів над-

кіпрядкув при участи Кременецьких кооператорів удалось скликати нараду кооператорів Дубенського, Кременецького і Рівненського повітів. Острізжеський, Луцький, Володимирецький і Ковельський повіти на нараді тій репрезентованими не були.

Розглянувши цілу низку питань загально-волинського характеру нарада ця, що відбувалась 20-21 Листопаду, обравши Бюро волинської кооперації не забула між іншими питаннями дотепнути так звані „будовельні питання."

Суть будовельного питання полягала цілком у тих грошах які був. Член Правління Київського Сою-банку п. Буц передав Рівенському Районовому Союзу для спільних з ним торговельних операцій. Невідомим есть дні то були гроші і в який сумі передавались вони п. Буцом Рівенському Союзу, але справа „спільних торговельних операцій" так склалась для п. Буца що „volens nolens" він повинен був звернутися до кременецьких за ініціятивою в скликанню наради для „розв'язання волинських кооператив. питань."

Нарада по „будовельному питанню" не прийняла ніяких постанов, винесши тільки побажання щоби в реорганізації Рівенського Союзу прийняла участь комісія у складі: Лева, Треперя й Мацушенка.

В постанові свій що до окреслення компетенції" Бюро нарада висловилась так: „для здійснювання завдань, консолідації" в житті та праці Вол. Кооперації" та переведення в життя постанов цієї" наради організувати Бюро Волин. Кооп." до управи якого Бюро й обрано: п. Буца, Панкевича і Грабова,

Підходячи цілком об'єктивно питання що до заснування бюро Волинської" Кооперації" невиключенним фактом відношення до бюро кооператорів тої" частини Волині, яка на нараді не була репрезентованого Довіт. Участь у тому бюро сімнадцяти отрядів кресової", як н. Ваньківка, і надіятрьох, неблизьких ні з Волинью, ні з умовами праці на Волині дуже до деякої міри ті цілі, якими проєктуватиме те бюро і які треба ми можуть бути до приняття Волинянам.

Ш.

III.

З всіх існуючих на Волині Союзів найліпше організованим вважають Кременецький Союз й найгірше Рівненський.

Кременецький Союз складається з 60 функціонуючих т-в і має досить велику порівнюючи з ~~ін~~ іншими Союзами оборотну. Інструкторський відділ, збудований за допомогою надінспекційних кооператорів (Грабіт, Трепет, Герашенко) налічує 4-5 інструкторів практикантів і звязав досить міцно повітові т-ва з центром. Завдяки допомозі референта „заточисьведа" при Старості в Кремянці п. Леха й старости Багинської відділ цей переводить реорганізацію т-в на повіті, видобувши для Союза від міст спеціальну, під різними сосами, допомогу. Такий альянс між кооперацією а адміністрацією, зміцнюючи розвиненню кооперації на Кременещині, стає зрозумілим ще й тому що п. Панкевич - голова Союзу єсть кревняком п. Леха референта Староства. Маючи це на увазі що серед укр. кооператорів на Кременещині досить мудро вже мистифікується значіння й вага п. Багинського і Леха, наколиб із обрано було до Сейму, кооперативний сприт Лехів і К° стає зрозумілим.

Розглядаючи з боку кооперативної етики такий комбінування ледви чи можна схарактеризувати „кооператорів" з Кременещини тільки як „кооператорів" а не „щирих, молодих людей." Тому що можливо

певно сказати що й Т-во розповсюдження кооперативного знання на Волині на голі котрого стоїть п. Лех, спричинилось не до поширення кооперативного знання, а більше „ад маіорем Лех дівчат", ставши нелегально-працюючою експозитурою нелегально існуючої" на Волині Страни кресової."

А між тим з міцним інструкторським відділом, з великими, порівнюючи, кошами, повною допомогою адміністрації, з досить об'єднаним складом Правління, Кременецький Союз уявляє із себе організацію, яка при інших умовах Волинського ринку, дійсно могла б спричинитися до об'єднання волинської" Кооперації."

IV.

Головним завданням, яке стоїть перед сучасною волинською кооперацією і яке переводиться в життя зі всею експансівністю волинської" натури есть „Зміцнювання." Пояснюючи цей популярний серед кооператорів вираз необхідно зауважити що транспортування на Волинь за посадами тисяч демобілізованих польських службовців поставило безробітню укр. людність у дуже тяжке економічне становище. Підшукуючи можливості, які забезпечили б принаймні худенький кавалок хліба був. урядовці, інтелігенти кинулись у кооперацію. Без кооперативної" свідомості і принципів з чисто торговельним розмахом почали засновуватися на

Вашні кооперативні т-ва. Звичайно що завданням таких т-в було лише „економічне змічнювання" своїх членів. Правління Районових Союзів, від котрих питання про „економічне змічнення" набирало теж великої ваги, оскільки і від них ходило о особисте існування, миримись з існуванням таких т-в. Від людського ока, а більш від „засновання кооперативства", Свої інструкторських відділів не зачислять, тримаючи одного інструктора, а то й обходячись зовсім без інструкторів. Цілком зрозуміло що в звязку з такою постановкою діла у Союзах кооперативна свідомість, скупченого кооперативів населення дуже слаба — семенєво тепле, їдке і кволе. Тому то не диво, що відчинивши т-ва семенє раз-у-раз клопотатися про дозвіл на продаж горілки у кооперативі. Пояснюючи необхідність продажу горілки у кооперативі за від „економічного змічнення" т-ва процес „змічнювання" вдалині стає на Вкраїні найактуальнішим питанням. Починаючи з Київщини про це „змічнення" говорить уся Ревізійна, балакає, але в другій спосіб, і Кременець, дебатує й Дубно. Та судячи з того що економічне становище кооперації на Вкраїні дуже тяжке трудно сказати хто на Вкраїні змічнюється й як і в чому виявляється те „змічнювання."

У залежності від того в якому повіті й хто переводить його можливим було б казати що від кременчан „змічнення" вимагає лише втоді коли

п. Лех буде послом до Сойму. Ні остріжських кооператорів „змігунення" виявилося б у тій комбінації вигнане Видавництво видруковано було б у необхідній кількості твори Антона і Тимка Павликів. Дубенчане, одержавши що буде з „кооперативних фондів" про змігунення (не мріємо б.

Зовім инакше до „змігунення" ставиться рівненське.

Колосальні авансові суми (до 1.000.000 тр.) що знаходяться більше чим мільйон у голові Клеванецкого районового т-ва не відомо чи приносять т-ву якийсь % % чи ні, але викинені з обороту т-ва зменшують його кредитоздібність і унеможливлюють т-во фінансово. Та система довгів і змігунства, яка практикується головою рівненської Спілки й про яку докладував один з членів наради 20 листопада у Крем'янці, можливо що й есть правдою в очах начальства того „змігунованих," якого не хватає Рівненському Союзові. Проте в „очах начальства" і рівненський Союз Споживчих т-в і Клеванецький районовий кооператив стоять дуже добре, хоча перший економически дуже слаба організація, а другий, порівнюючи, дуже мізерна.

Об'єднуючи на папері біля 50 споживчих т-в рівненський Союз з повітом фактично увязку нижкого не має.

Сільські т-ва, байдужі до кооперації, перевертаються волі приватними крамничками і у Союзі не хочуть мати нічого спільного. Правління Союзу, що складається

з одного дійсного члена і двох не то кандидатів, не напів-активних членів тв року стягує борги Союзу, що лічаться за цими активними і неактивними членами Правління, агентами та інституціями. У тобі коли для стягнення тих боргів у Правління енергії" не вистачає у голови Правління п. Бабенко завше хватає "енергії" за для того аби губи побити свою колегу - члена Правління Союзу. Це тепер один із способів „Змінювання", але свого особливого авторитету, який практикується на Рівенщині.

Без грошей, без кооперативного авторитету Рівенський Союз у волинській кооперації" відіграє ролю якогось волового роздійника до кубла котрого затягуються, як кажуть, надніпрянські кооператори з грішми, а випускаються без грошей.

Таке, приблизні, враження про Рівенський Союз можна було скласти собі з наради 20 листопаду б. р. Розглядаючись у взаємовідносинах, пануючих на кооперативній Волині приходиш до висновку, що кооперативні принципи у сучасній волинській кооперації" відіграють ролю лише постільки поскільки потрібні вони для такою чи іншого способу „ Змінювання."

V.

V

Острізький повітовий Союз простягав свою працю на тій території Острізького повіту, яка залишилась вздовж польсько-українською кордону по цей бік Волині. У передвоєнні часи Острізький Союз був одною з найміцнійших кооперативних організацій на Волині. Складався він тоді з 20 кредитових і 30 споживчих т-в і при нормально поставленій праці свій відділ давав великі надії що до свого майбутнього. Нині у районі його діяльности входить лише частина быв. Острізького повіту на території котрою Союз обединяє біля 20 т-в. І товариства і Союз, що обединяє їх ледви животіють, перебиваючись переважно дрібного торгівлею і закордоном. Інструкторського відділу Союз не має зовсім. При ліпше налагодженому торговельному відділі і, звичайно, при кошталь Союз міг би мати досить широкий ринок для збуту по той бік Горині. На жаль відсутність ініціятиви у керовників Союзу мабуть чи зможе спричинитися до використання сприятливих умов, що маються, і тим підтримати ті решетки, які залишились від досить міцної колись організації.

Зовсім інакше виглядає Дубенський Союз Спожив. т-в. Велика ініціятива і досить широкий торговельний розмах, що помічається нині у керовників Союзу, дають змогу припускати що Союз на далі поширюватиме свої операції. Союз нараховує нині 25 т-в котрі поволі починають

звязуватися більш менш нормально поставленим інструкторським відділом. Культурно-освітнього відділу Союз не має.

Нормальному розвиненню кооперативної праці на Дубенщині, на жаль, дуже перешкоджає постійне тертя, яке помічається між двома групами кооператорів Дубенщини. У боротьбі за керування Союзом дійшло до втручання у справи кооперації місцевого старости, закликаного за ділі „допомоги" сучасному складу Правління прийняти від попереднього складу Правління справи Союза. Це звичайно на розвиткові кооперації на Дубенщині відбивається негативно, викликаючи серед селянства багато міркувань зовсім не кооперативного характера.

II.

Трохи відокремлено у Волинській кооперації стоїть Волинське Кооперативне В-во. Засноване місяців 6 тому ініціативою й працею волинських кооператорів т. Рженецького т-во за такий короткий термін свого існування вже не встигло виявити остаточно свого

кооперативного обличчя. Лише знайомлячись з працею цього М-ва треба констатувати що воно на протязі такого короткого часу встигло дати волинській українській школі гарний (цікавий) підручник. З перешкодами матеріяльними й моральними, які можуть бути лише тільки на Волині, вдалося організувати продаж підручників до пунктів Дубенського, Рівенського, Кременецького, Ковельського, Луцького й Острозького. Це культурна, непомітна, без розголосу, праця при буквально злочинній, що до цього часу, індиферентности громадянства байдужій раз свідчить що не „фонди" й не „благовоління начальства" відіграють роль в кооперації".

Та непідтримувати нижче, при значно малій кількости найпотрібніших (біля 100) М-во боротися з фінансовими труднощами, які в звязку зі станом книжкового ринку значно утруднюють нашу працю. Важко, звичайно, коли — лише по 5 місяцях існування М-ва, сказати що буде про майбутнє цієї Спілки, але при сталій фінансовій підтримці волинського громадянства В-во могло б розвинути значно ширшу діяльність і перевернутись найпотужнішого кооперативного організаційного Волині на що маємо беззаперечні дані. —

18 грудня б.р. у м. Рівному має відбутися З'їзд Рад людових Волині, Холмщини й Підляшшя. Мета З'їзду обмірковання способів проведення виборів до Сойму й виставлення кандидатур на послів. Сторожа Кресова, яка оріґінально не існує, але захоплюючись у Радах людових, фактично ними керує вже наміткла своїх кандидатів, які мають переводитися. На Рівненщині висовуються кандидатури бувш. Керовника Сторожі Кресової" п. Кубіцького, що нині состоїть секретарем Ради людової", українського ренегата Анатолія Копійковського й чеха Мікончинського. Кремяниччина висуває пов. старосту Бачинського і недавно вапоченого українця Лєха, що служить у старостві на посаді

референта самоуправового а також і одного спеціально для цього селекціонера.

Українські кола не закупилися Страшного Кресового "державного" засівало, як на Ровенщині так і на Кременецьку. Населення, котрому Ради Людові показувались (Страшком Кресовим) у світлі якихсь жахливих організацій, переслідуючих адміністрацію, ставилось досить вайдужне і до виборів і до самих Рад Людових. На жаль тільки великими кошмарами розповсюджена страхом кресова і потаємних фронтів і провокація сама вживалася ся на кожному кроці для розбурхання сільських мас при кожній нагоді українських організацій любили викликати небажані наслідки.

Ефрем Любрич.

Необхідно умістити
числа 15 ц ранійш і прислати
мені экземпляров 10.—

Вільна Україна 4.

178

ЛІКВІДАЦІЙНІ ТА НАДІЛЬНІ ЗЕМЕЛЬНІ НОРМИ. */

Революція 1905 року видвигнула і поставила земельне питання України у всій його широті, а остання велика революція, що почалася від 1917 року і тягнеться до нині, принесла українському селянству юридично і фактично бажане розвязання тої великої соціальної проблсми.

Відколи питання наділу селян землею стало черговим і не відкладним на відповідних аграномічно-економічних зїздах, в публіцистиці і на практиці життя ставило до негайного розвязання конкретне завдання-по якій нормі забезпечувати землею, як тих чиї маєтки по вивласненню ліквідувалися, так само й тих, хто досі землі зовсім не мав, або мав у мізерній кількости, і кому революція принесла право на давно сподіваний наділ.

Сходячись в однім, що існуваний до революції, нерівномірний розділ землі між членами суспільства далі зоставатися таким не може, в другім, а саме що до норм, як позоставлення землі за попереднім власником, так і максимального забезпечення селянства, ріжні громадські течії думали та й нині думають не однаково.

Економічна наука, агрономія та практична статистика, захоплені наспівшими подіями, зовсім не були підготовлені до того, щоби задовольнити і при тім невідкладно оту чергову вимогу життя.

Літературно-наукових праць в українській науці на тему про ліквідаційні та надільні земельні норми досі не було, та й до останнього часу зовсім не має. Те не значне, що є на сю тему і в російській науці, в працях проф.Косинського, проф.Постнікова та д. Чаянова, не обіймає всього питання і не могло задовольняти потреб моменту; революційна дійсність висунула цілий ряд ріжних, як ліквідаційних, так і новонадільних поземельних норм.

Революційні соціалістичні від давна, приблизно від сімдесятих років минулого віку спопуляризували норму "чорного переділу" землі. Ся норма під час революцій 1905 та 1917-20 років знов і знов спливала на поверхню життя. Всеросійський статистичний зїзд, що відбувся в 1917 році, одкликаючись на вимоги земельного законодавства і землеустройчої практики, закреслив чотири норми для тих мастків, що ліквідуються, а чотири для господарств, які наділялися землею. Всеукраїнський статистично-агрономічний зїзд 10-13 грудня 1917 року, що одбувся в Київі, називав опріч них ще й норму харчову, як мінімальну прожиточну норму.

*/ Ся стаття является одним із уступів більшої моєї праці, не обіймає собою "Аграрне питання України", досі ще не друкованої.

Всі намічені ріжночасно норми поділяються на два головні їх роди: ліквідаційні -, що лишалися за попереднім власником після ліквідації більшої посілости, та Надільні -, на основі яких пропонувалося робити, або й справді робився розподіл між селянством поземельного фонду. В цілому маємо ось яку скалю ліквідаційних та надільних поземельних норм, що були і є актуальними під час переведення земельної реформи на Великій Україні за часи від 1917 по 1921 рік, які і на майбутнє, для удосконалення на спіх в революційній суті зробленого розподілу земель, будуть мати не маловажне значіння.

I Ліквідаційні:
- а/ Для господарств з цінними культурами загально-державного значіння.
- б/ Для господарств напів-капіталістичних.

II Ліквідац-Надільні:
- а/ Для трудових господарств; норма трудова.
- б/ Споживчо-трудова.

III Надільні:
- а/ Правова.
- б/ Чорного переділу.
- в/ Споживча.
- г/ Харчова.
- д/ Організаційно-продукційна.
- е/ Орієнтіровочна /статистично-підсобна/.

Коли шістьдесять літ тому назад, під час підготовки селянської реформи 1861 року, вперше і практично стало в б.Росії перед законодавцем завдання визначити надільні норми селянського забезпечення землею, за існуючих тоді економічних відносин, по своїй трудности справа ця представлялася майже безвихідною. "Штучне означення надільної норми в кожній місцевості представляє незвичайні трудности і може вважатися справою, якою-небудь хіміко-математично перевести", писала Редакційна Комісія Положення 1861 року. */ Справа визначення норм з часом ніскілько не стала легшою, лишень знання, методи і засоби для того значно поліпшилися.

I Ліквідаційні Норми.

Там, де поміщицьке господарство велося не в формі простої здачі землі в аренду, а оброблялося найнятими робітниками, такі господарства, як судити хоч би й по врожайности, часом стояли вище се-

*/ Цитую по статі проф. Поснікова, Вістник Европи, лютий 1911 р. стор. 72.

лянських. Деякі поміщицькі маєтки, як от прінца Ольденбурзького в Константиногр.пов.,д.Кеніґа на Харківщині, гр.Браницької на Київщині, д. Фальцфейна на Херсонщині і т.д. і т.д. по своїм цінним культурам мали безперечно загально-державне значіння, становлячи більше чи менше досконалі взірці ріжних форм вищої сільсько-господарської культури. Ще більш важливе показне значіння і задля досвідного діла мали земельні площі при спеціяльних вищих, середніх та низчих школах сільсько-господарського типу. А тим часом скасування приватної власности на всякі землі потягло за собою вивласнення і передання у всенародне розпорядження і мастків подібних інтенсивних культур. Передаючи частину їх селянству, після ліквідації, другу треба було позоставити в руках держави. Необхідність і доцільність такого залишення однодушно визнавали представники ріжних партій і напрямків. Ставлючи розмір ліквідаційної норми в залежність від глибокого та досконалого дослідження масткiв фаховцями, уряди і українські за часів Центральної Ради та Директорії, і большевицькі, мали зовсім вірну тенденцію залишити за державою не мінімум, а максімум такої площі. Радянський уряд з таких маєтків навіть в цілости пробував робити, так звані "совєтскія хозяйства", під натиском лишень голодного на землю селянського елєменту, спинявся на площі мінімальній, на такій площі, за котрої хозяйство могло раціонально і нормально триматися. І той і инший уряди, що до маєтків наукових інституцій старалися, як можна більше залишати ім землі, не передаючи селянству, бо знали, що пізнійше, після передачі селянам, як буде потреба поширити земельні вгіддя подібних інституцій, добути від селянства землю буде вже не так то легко.

Про ліквідаційну норму для поміщицьких маєтків без особливо цінних культур говорити не доводилося, бо такі маєтки, як правило за силою земельних законів чи декретів примусово в кількости одиниць вивласнювалися й передавалися в наділ селянам. Варто одначе згадати, що хоча це й не знайшло свого законодавчого виявлення, одначе була думка невеликі земельні участки /у нас до 40 дес./ залишити попереднім власникам, щоб вони могли при бажанні зайнятися сільським хозяйством, а маючи на увазі невелику ліквідаційну норму з одного боку, та вільні грошові ресурси

таких власників з другого, думалося що таке господарство буде високо інтенсивне і служитиме взірцем агрікультури для окружніх селян.

На подібну позицію, без відношення огляду на ступінь сільсько-господарської культури, стало новітнє законодавство суміжних з Україною держав. По аграрній реформі для Румунії за давніми власниками залишається від 200 до 500 гектарів в залежности від місцевости. По закону для Бесарабії*) з 21 грудня 1918 року за попереднім приватним власником лишалося не більше 100 га, церквам по 6-8 га на кождого попа, діякона й псаломщика, а монастирям по 1/2 га на кождого черця. По аграрній реформі для Польщі**), по земельному закону з 10 липня 1919 року за попереднім власником лишається ліквідаційна норма від 60-180 га в залежности від округи, лишень в інтересах держави ця границя може переходово бути піднесена до 400 га.

Капіталістичне господарство має свої характеристичні примети в розмірі хозяйства та кількости найманої праці. По розміру капіталістичне сільське хозяйство повинно виходити за межі можливости обробляння його силами власника та його сім'ї разом узятих. По кількости вложеної праці в господарство капіталістичне хозяйство характеризується тим, що абсолютно-переважаючу ролю грає праця найманих, при чім кількість праці самого хозяїна і членів його сім'ї в процесі продукції не має особливого значіння.

Де-які соціяльні шари суспільства України висували та й нині висувають домагання, щоби залишити напівкапіталістичні господарства в спокою, вважаючи, що такі господарства будуть найкращими та майже й одинокими продуцентами хліба на внутрішній і зовнішній ринок. От, скажемо, наші полтавські, так звані "куркулі" / приблизно з площею землі від 15 до 40 дес./, як сиділи собі на своїх просторих хуторах, де часом крім землі є ще ставок і млинок і вишневий садок, так, мовляв, і нехай лишаються собі й на далі. Міняється лишень титул; не власність мають, а користування землею. Але ж ілюстрації самої не досить, потрібно дать ознаки ліквідаційної земельної норми такого напівтрудового, а напівкапіталістичного господарства.

---

*) "Вперед", №91, за 1919р., стаття "Ефре" (про Бесарабського) з Кам'янця-Подільського "Час".

**) Ф. Ясніївський: Можливість вирішування земельного питання на Українських Землях: Вперед №: 102-105 за 1919р.

Жигаєвці

Зокрема по закону 2.V.1917р., а в по законі 29.I.1919р. за попередніх власників. Коли лишається 100 га. В Гехо-Словаччині по закону від 16.IV.1919р. - 150 на оранці, а 250 на взагалі землі.

Очевидно таке, по виразу большевиків, "кулацьке" господарство посередині між двома иншими. З гори йому сусідом суть капіталістичні господарства, знизу-трудові. По розміру земельної площі напів-капіталістичне господарство не виходить за межі можливости обробки його силами власної сім'ї при значній одначе, иноді навіть переважаючій, участи найнятих робітників. По труду до напівтрудове-напівкапіталістичне господарство характеризується тим, що воно убгає всю робочу силу господаря і його сім'ї: ніхто з членів сім'ї і ніколи не наймається в инші господарства, це з одного боку, з другого ж члени сім'ї роблять не випадково, а постійно в своїм хозяйстві, виконуючи і чорну фізичну працю. Як дійдеться до того, що подібне господарство ведеться не силами абсолютно-переважаючими, а навіть подавлюючими силами наймитів, при чім кількість праці господаря і його родини, носячи характер розваги, чи виграшки, не має особливого значіння, то напівкапіталістичне господарство тим самим наближається до капіталістичного.

На Всеросійськім з'їзді статистиків було зауважено, що границя між капіталістичним і напівкапіталістичним господарством "умовна і не завсігди ясна"; хоч в меншій мірі, але теж саме можна сказати взагалі про межі суміжних норм: наприклад, не завжди удасться в житті провести границю також між трудовим господарством і напівкапіталістичним, між споживчо-трудовим і трудовим, або між харчовим і споживчим і т.д. і т.д.

В житті не має різких перегородок, як китайський мур, а натомість є поволі переходи від одної норми до другої і при тім так мало помітні, що тому і максимальна трудова норма близько підходить до найнизчої напівкапіталістичної, а найвища напівкапіталістична до мінімальної капіталістичної.

II. Ліквідаційно-надільні норми.

Касуючи не трудову власність, закон Центральної Ради та Директорії попередньому власнику після ліквідації його маєтку зоставляли землі в розмірі норми трудової, якій давалося окреслюче чи числове означення. "За попередніми власниками, і арендарями, говорить арт. 21 закона Центральної Ради 18 січня 1918 року, залишаються в користуванню участки землі в кількости, яку

вони власною працею і працею своєї сім'ї можуть обробити."

„За теперішними дрібними господарствами, говорить арт. 21 Закона Директорії 8 січня 1919 р., залишаються земельні участки в їх користуванні не більше 15 дес. на господарство." Деякі економісти, до яких причислює себе і автор сеї праці, і державні політики вважають, що й наділяти селян треба теж у розмірі трудової норми, колиб навіть землі на всіх не хватало.

В своїй книзі, до столипінської земельної політики, діяльности селянського земельного банку дотримувався надільних норм трудового характеру, даючи для кождої місцевости числовий максимум на двір, напр. для Київщини 9 дес. крім пов. Радомського, для якого припускалося 12 дес; для Полтавщини 8 1/4 дес. крім Константиноградського повіту - для якого нормою була площа в 10 1/2 дес. і т.д.

Поняття цеї ліквідаційно-надільної трудової норми відгравало особливо велике значіння ще під час першої російської революції 1905 р., а надто Ще більшу ролю воно відограло під час земельного законодавства 1917-20 років. Воно було найпопулярнійшим гаслом, його називали дуже часто, але й воно не зовсім дається стислому і точному означенню.

В написаній на сю тему праці д.Чаянова котра носить назву "Теорії трудового хозяйства" не знайде читач задовольняючого означення трудового господарства. Трудова господарська діяльність більшість, каже він, одріжняється від нетрудової тим, що кількість продукту, яка йде господарюючого человіка, стоїть у згоді при ній у посіданні з кількістю витрачуваної праці". Але трудно можна мислити взагалі як чию без тем не було працю, в тім числі хоч би й працю, навіть переважаючу, наймитів, а можна в це поняття вкладати лишень роботу своїх членів сім'ї. А з другого боку не відомо, який праці розуміє автор, чи голих рук, чи рук озброєних машиновою сільсько-господарською технікою. Опріч того і "згода" може бути тут більша, так і менша.

Другий автор, відомий проф. Посніков говорить: "Трудова норма є той "остаточний" розмір наділа, більше котрого ніхто із хліборобів не в праві мати ані за яких умовин. Це ідеальна "межа". За низчий розмір трудової норми емпірічно береться вищий чи указ-

ний земельний наділ 1861 року, що відводився тоді на лицеву-мужську душу для кождої місцевости ріжний. Наділ нижче цього розміру допускається в крайности. „Скрізь, каже проф. Посніков, х/ де це буде можливо, слід наділяти поверх цеї низчої норми, стараючись наблизитися до такого розміру землекористування, за котрого земдя може бути оброблена власними силами хлібороба, що веде хазяйство по системі, принятій в даній місцевости."

Третій автор, що писав на цю тему, проф. Київської політехніки Косінський, трактує про підприємства капіталістичні і некапіталістичні. Під останнім, некапіталістичним підприємством уважає він таке, у котрого в одній особі хазяїна збігаються разом і роботодавець і капітал і робітник, тимчасом як у капіталістичнім підприємстві роботодавець зо своїм капіталом уявляють одну особу та інтереси, а робітник другу і при тім виказують протилежні інтереси. Трудові хазяйства проф. Косинський справедливо уважає некапіталістичними.

Земська статистика доводить нам /дивись діаграму далі/, що в житті нема такої групи хазяйств, яка б зовсім і ніколи не зужитковувала найманої праці. Отже, щоб усіх селянських господарств через це не відносити до капіталістичних, очевидячки потрібно умовиться, після якої кількости найманих робочих рук конкретне господарство стає не-трудовим. Далі, як що якесь господарство не тільки себе обслуговує своїм реманентом, а пускає його ще й на заробітки у другі хозяйства, як то бувас, скажемо, з молотилками, то таке господарство чи зостається некапіталістичним ? Як що так, то всеж треба умовиться, до якого часу воно зоставатиметься таким, а від коли його треба віднести вже до групи капіталістичних господарств.

Не так точно, як того б хотілося, все ж означення проф. Косинського відомі рямці трудовому господарству дає ; розуміється, чим строгійше до нього докопуваться, тим менше це означення буде задовольняючим. Але подібну групування можна зробити й про те

х/ Цитую за „Вестник Европы", январь 1909 р., стор. 224, зі статі Посникова-„Аграрный вопрос"....

о означення поняття трудового господарства, яке зараз нижче слідує, і яке найбільше поширеним.

Трудовим господарством називають таке, яке обробляє землю по системі, прийнятій в даній місцевости, руками членів своєї родини, не вважаючи вживаючи найманої праці.

Ми вже сказали, що навіть найбіднійшим, малоземельним, а тим більше трудовим господарствам все таки більше чи менше доводиться наймати робітників. Більше того, часом користуються найманою працею навіть ті, що й зовсім не мають власної землі. В межах трудових розмірів хазяйства наймають одначе через те, що в однім випадкові хтось заслаб, в другім - когось з родини виряжено до низчої, середньої чи вищої школи; третій мало має дорослих сил, аби впоратись з роботою в гарячий час сезоновий, або взяв на час молотилку та не хватає своїх сил, щоб її обслужити. Далі, кожда окрема родина може більше чи менше обійтись без найманої праці в залежности од того, що буде переважно культівувати та на скільки буде інтенсивно вестися господарство. За таких працемістких та інтенсивних культур, як от садівництво, хмільництво, бакшанництво, городництво і т.д. взагалі, а в сезонній праці і тим більше, без найманих робітників обійтись майже не можливо, хіба би закультивована площа була в розмірі виключно для домашньої потреби, як от грядка цибулі, капусти і т.п. Це розуміли й найсуворіші законодавці, пишучи соціялістичні земельні закони, законодавці Центральної Ради, Директорії, большевицькі, коли в тій чи иншій формі, в ту чи иншу пору, як виїмок допускали можливість найму праці трудовим господарством. В ідеалі ж трудове господарство не повинно наймати робітників зі сторони, аби таким чином селянин-трудовик не уподобався капіталісту, що визискує робітника, залишаючи собі після його праці надвартість.

Коли-б означити трудову земельну норму, як таку площу, на котрій як найповнійше використовуються робочі сили хазяйської сім'ї без найму, або з мінімальним наймом строкових (термінових) робітників, - далось би т.ч. поняттю трудового господарства поширене значіння і ще менше було різниці між трудовими і напів-капіталістичними господарствами. Де хто вважає, що трудова норма зачеркується можливістю упорати землю в критичні моменти на сезонних польо-

вих роботах, упорати розуміється власними силами, безжадного найму зі сторони. Цей крітерій годився би тоді, якби ~~польське~~ господарство в трудовім господарстві відгравало абсолютно домінуючу ролю, але ж ми знаємо, що місцями коло половини, а иноді й більше трудове господарство ~~капиталістичне~~ стоїть від скотарства, (в Анґлії більшість селянських господарств живе виключно зі скотарства!) городництва, садовництва і т.д. Хазяйства з трудової ґрупи наймають робочу силу в додачу до своєї, це факт, але в протилежність до ґрупи капіталістичних та напівкапіталістичних господарств, вони й од себе посилають робочі руки на сільський робочий ринок. Хазяїн трудовик з конякою і плугом, наприклад, наймається до малоземельного селянина, аби пособити впорати йому город. Найом робітників істнує в межах трудової ґрупи, та носить він, як бачимо, характер обопільного обміну праці, а не характер одностороннього експльоатації найманої праці, як то робиться в господарствах напівкапіталістичних та капіталістичних. Трудове господарство характеризується тим, що вся родина постійно зайнята в своїм господарстві, виконуючи всяку роботу ; таке господарство найманою працею користується випадково, як помічю нереґулярною. Трудовики мають доволі своєї робочої худоби, спрягаються рідко, або й зовсім не спрягаються; наймають переважно не строкових, а поденних із своїх же односельців, сили своєї сім'ї використовують до максимума; самі теж наймаються, але як те вже зазначено, не до поміщиків, а переважно до малоземельних своїх же братів селян. Коли ж трудовик перестає наймається і пособляти другим, а лише використовує чужу найману працю без обміну на свою, тим самим він уже виходить з ґрупи трудової в ґрупу напівкапіталістичну.

В самій трудовій нормі розріжняють три категорії : максимальну трудову, середню та мінімальну. Максимальна трудова норма одна-~~проп~~ відповідалаб собою і той maximum, до якого допустима концентрація землі в одних руках ; мінімальна норма дає той низчий розмір, за межі якого не слід було би спускаться.

Можна гадати, що ~~останний~~ польський земельний закон 15 липня 1920 р. створюючи нові самостійні селянські господарства з площею не вище ~~23~~ 45 і ~~15~~ 25 морґів / ~~приблизно 21-13 десятин~~ / в залежності від якости ґрунту оперує тут з числовою максимальною і мінімальною трудовими поземельними нормами. Теж бесарабський земельний закон 21 грудня 1918 р., даючи по

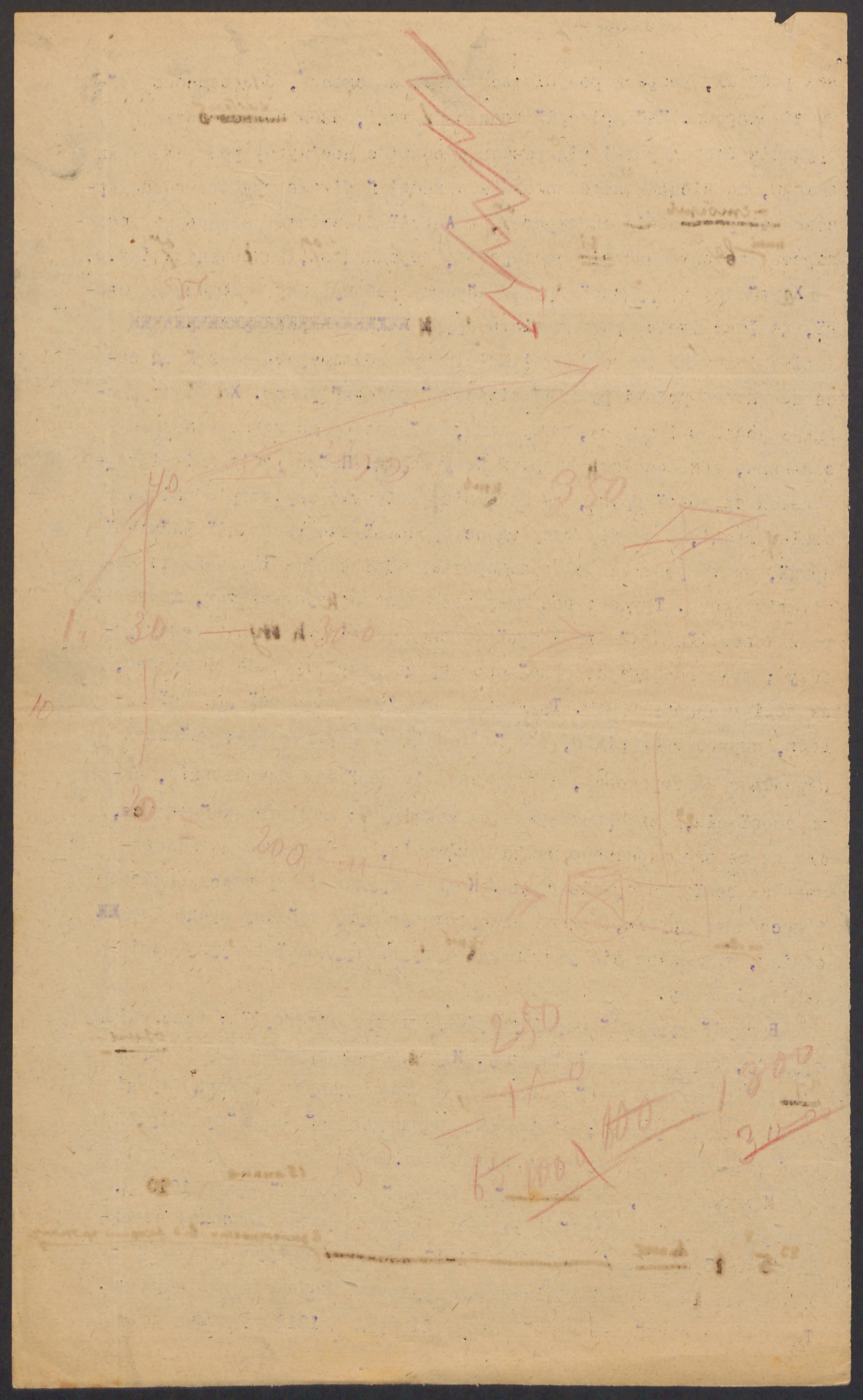

своїм гарним чорноземлям вдвоє ліпшим від польських, напівпісковатих і напівглинуватих, наділи не більш 6-8-10 гектарів /прибл. 6-8-10 десятин/ оперує з низчою, середньою і максимальною трудовими нормами. Емпірично найденою мінімальною трудовою нормою для б. Росії, як уже сказано вище, являється на думку цілого ряду економістів, а з них в першу чергу проф. Поснікова, вищий або указний наділ 1861 року, ~~що одно-~~ ~~дільця для різних місцевостей різний~~. Потреба в такім розмірі наділа випливала з самих умовин тодішнього наділення землею і цілковито підтверджується фактами всіх бувших після того місцевих дослідів.

Відомий московський професор статистики А.А.Чупров зробив підрахунок для Европейської Росії в тім числі й для України, і в наслідок зроблених обрахунків, не вважаючи на всю їх неповноту і приблизність, робить висновок, що для наділення нуждаючих хліборобів до норм вищих чи указних наділів положення 19 лютого, тоб то до розміру низчої трудової норми, ~~замітимо від себе~~ в Европейській Росії землі не тільки вистарчить, а й зостанеться ще не мало ~~для~~ попередніх приватних власників " Я ~~рішаюсь даже утверждать~~ уважаючи, каже він, що норми могли б ~~були бути~~ значно замітно повищені. */ До тих же висновків прийшов і другий відомий економіст, проф Мануілов. Т.ч. також по самому найобережному підрахунку для наділення по мінімальній трудовій нормі землі безсумніву хватає, що являється дуже важним для практичної земельної політики.

Мінімальною із ліквідаційних норм / по большевицькому законодавству/, а максимальною, надільною, на якій між иншим стоїть ~~за~~ большевицький основний закон ~~мольний декрет большевиків~~ про соціялізацію землі ~~27 серпня~~ 1918 року, являється норма споживчо-трудова, котру, йдучи методом емпірико-статистичним, ~~окреслив~~ означив проф. А.А. Кауфман.

З сирого карточного статистичного матеріялу вибираються такі хазяйства, ~~що~~ які мають кількість засіву, що відповідає робочим силам родини, і котрі разом з тим своєю площею сійби задовольняють споживчі потреби тієїж родини, бо як би такої відповідної залежности не було, такі ~~свої~~ господарства не могли б істнувати виключно на свої ~~землі~~ клапті землі і мусіли б відпускати на сторону частину своїх робочих сил.

---

*/ Цитую за статтею проф. Поснікова, "Вист. Европ.", січень 1909 р., сторінка 216 і ~~слід~~ далі.

VV. В земельнім законодавстві як бувшого тимчасового російського правительства, так і українських урядів орудували з трудовою або споживчою нормами. Через трудність віднайти споживчо-трудову норму вона обминалася. Уважалось, що на практиці ця норма також невловима, як невломовою есть „синя птиця". По большевицькій ~~законах~~ інструкції споживчо-трудову норму відшукували так: Замість кар-точного стан. матеріялу розпитували десятників другий селян, - скільки потрібно десятин ~~орної~~ і лугової землі для того, аби бути ситою, обутою та вдягненою нормальній селянській родині. З другого боку питалося, - скільки десятин без найманої праці любе ~~управляти~~ обробити нормальне господарство*). І таким числом знаходили у відповідним полі розмір типового трудового селянського господарства, що всі свої потреби задоволяло з урожаю, який приносив йому з надію - ~~про~~ уважалося за споживчо-трудову норму.

*) А. Устінов. О земле и крестьянстве. Изд. „Труд і борьба". Москва, 1919, стор. 24.

Ці господарства по даним подворної описі використовують свою робочу силу виключно у власнім хозяйстві, не пускаючи на сторону жадної своєї робочої сили, і в той же час обробляють землю виключно своїм власним трудом, не наймаючи сторонніх робочих. Таким чином, під споживчо-трудовою нормою можна розуміти таке земельне забезпечення, засівна посівної площа котрого вистарчає для задоволення споживчих потреб сім'ї й разом з тим, котра обробляється тільки власними силами без жадної помочи наймитів і без жадної висилки в найми своїх робочих рук.

По такій споживчо-трудовій нормі розподіляється земельний фонд між колєктівами, що носять назву комун, з яких ніщо не йде в продаж, а хіба при потребі в обмін з иншими комунами, що продукують те, чого не вистарчає першій. В ідеалі, а не в дійсности, - яка не позволила прищепитися до життя ідеям комунізму, - мало бути хазяйство рідкостне по своїм особливостям.

Хазяйство комуни являється наїпростою і самою старою з усіх соціалістичних систем. Вона то самое буда загально розповсюднена, як що не у "колишні" всіх народів, та безперечно у колишні багатьох із їх. В останній час в західній Европі ця система прийнята анархістами, а в наших краях соціалістами большевиками, що звуть себе комуністами.

Новітня комуна, яка насажувалася в нашій країні, має все спільне, починаючи від землі; обробка її провадиться лише своїми силами; відхід на заробітки, як і найнята праця, однаково не допустимі; по ідеї комунарі являються членами одної сім'ї при чім як в сім'ї береться від кождого по його здібностям, а дається кождому по його потребам. Засновані в большевицькій Україні і Росії комуни, як відомо, всі вмерли, цей цікавий соціальний експеримент потерпів повний крах. Але те не повинно бути по ідеї споживчо-трудової норми, взятої хоть і з рідкісних, але прикладів з натури. Очевидячки, коли такі норми земельного забезпечення є в житті, то й можуть сміло рекомендуватися законодавцем.

III. Надільні земельні норми.

Далі йдуть норми не ті, по яким ліквідується попередня власність, але по яким проектувалося або проектується наділяти селян землею, норми надільні, норми розділу земель.

В дуже давні часи існував розділ багатств на основі рів-

ного розділу. Кождому рівну частину-ось гасло льозунг глибокої старовини і тодішні законодавці, про котрих передає нам історія чи легенда, як Мінос, Лікург, Ром[illegible], уживали рівного поділу землі подушно чи посемейно. Коли час од часу одержана рівність порушалася, доводилося відновляти її з необхідности[illegible] порушав ся, доводилося відновляти його з допомогою нових переділів. Така система існувала в примітивнім суспільстві, котре володіло одною категорією багатства-землею. Як відгук тієї простої ідеї живої старовини, ми находимо щось подібне в соціалістичних системах нашого часу, коли кажуть, що землею, як і сонцем, водою та повітрям, як природнім даром, як нічиїм добром, має право безплатно користуватися кожда людина. З таким принціповим визнанням рівного для всіх і повсякчас для всіх однакового права на землю ми дістаємо уяву про норму праву. Стародавній льозунг-кождому рівна частина, воскресає в новітнім правопізнанню. Розуміється, коли б правова норма десь була прийнята, вона касувала б всі другі норми і зоставалася б єдиною, як ліквідаційною, так і надільною нормою. Инша річ, чи легко б здійснити таке право на землю і чи есть раціональний отой повсякчасний переділ по заяві кого небудь з громадян, котрому раніше було байдуже до землі, а ниньки захотілось би взяти свою долю. Потім, завдяки громадському розділу праці, не всі люде зможуть використовувати своє право на землю, бо деякі шари сучасного суспільства живуть від якоїсь иншої праці, через що хліборобське населення користується землею в більшім розмірі, ніж її по рівному та повсякчасному праву йому належить. Селянство користується над вишками землі над правовою нормою, за що постачає сільськогосподарські продукти тим, хто не використовує свого права, бо зайнятий в иншого рода підприємствах чи установах.

Коли ж ми прінціп рівного для всіх і повсякчасно однакового права на землю обмежемо на користь лишень хліборобського населення /безземельного, малоземельного/ країни і коли між таким тілько людом розділимо всю земельну площу без виключки, то будемо мати норму чорного переділу, на якій стояло колишнє старе російсько-українське соціалістичне чорнопередільче народництво і яка, як в чиїх устах, то й досі ще не стратила свого привабливого змісту.

Ще як розроблялася російська земельна реформа 1861 року, редакційні комісії підіймали питання про визначення споживчої норми наділу кріпакам, та для того часу це завдання, крім багатьох инших причин, було над силу для редакційної кмісії, по її признанню, то ось через що : 1/ не можливо було означити з належною докладністю самі потреби селянства ріжних місцевостей, 2/ вичислити справжню продукційність земельних наділів у кождій окремій смузі Росії, нарешті, 3/ не було можливости оцінювати навіть з приблизною імовірністю, розмір тих корисностей, що одержує селянство із головних і допоміжних промислів, котрі поповняють дохід, який одержується безпосередньо від землі. *) Так через трудність завдання, воно тоді й зосталося не розв'язаним.

З того часу питання про споживчу норму забезпечення селян землею не перестає притягати до себе увагу.

У 1885 році **) д.Южаков ось що говорив про ті потреби, котрі повинні бути задоволені користуванням землею: "Як уважати, що відношення сінокосних та підсобних угодів до ріллі зостається нормальним, на основі чого можна визнати, що годівля скота /сіно і випас/, паливо, а по-части і потреби в будівничих та инших матеріялах будуть задоволені натурою з цих угодів, то весь инший бюджет селянського господарства ми зведемо до: а/харчування, б/податків, в/одежі, г/ частинової потреби в будівничому матеріялі і ремонті, д/розваг і не передбачених видатків. Завдяки тому, що споживча норма наділів не вміщає всіх робочих сил населення, а зоставляє частину для заробітків на стороні, можна залишити задоволення останніх трьох потреб на прибуток від сторонніх заробітків: забезпечити харчі та подати, - от все, чого ми домагаємося од наділа." **)

Другий економіст, економіст революційної пори, Віхляєв в аналогічній справі висловлюється так :" Ніхто не може одержати землі більше тої кількости, яка потрібна, щоб покрити видатки існування та господарства. Ця межа переділюється розміром і складом нормального хліборобського бюджета, головним чином його розходною

---

*/ Цитую по "Вестнику Европы", лютий 1911 р., стаття проф. Посникова, стор. 78.

**/ "Русская Мысль", Число:9.

сторінкою */. Земельним наділом у розмірі споживчої норми по думці Віхляєва мусять повинні задовольнятися: а/нормальні людські потреби в харчу, одежі, теплі, визначення котрих мусить стати завданням гігієністів, б/податки та обутки, в/видатки на хозяйські потреби /страховка і меліорація/. Перша потреба на думку Віхлясва не може бути обмежена; друга-може бути зменшена або й цілком знищена корінною реформою системи податків та обутків і третя-видатки на господарські потреби-повинні підлягати/ неодмінній нормировці.

По думці останнього автора до справи визначення нормальних потреб сім'ї, а також кількости продуктів для задоволення їх, повинні бути притягнені статистики, агрономи, лікарі, ветеринарі, страхові і кооперативні діячі, що дає привід як до звужування, так і до розширення розміру споживчої норми. Мало пособляє ділу й те, як би ми за нормальні потреби прийняли б потреби середнього господарства по бюджетним даним. Річ у тім, що завдяки слабій забезпеченности землею і капіталом в загалі селянство має малорозвинені потреби і бюджет через те саме фіксує розміри господарств, відповідаючих низьким потребам. Само собою розуміється, що навіть найближче будучина напевно піде далі того животіння, котре відбилося в бюджеті, а поступ цей буде попиратися і державою і громадянством, не можуть же справді вони не прагнути, як до розвитку продукційности, так і до загального підняття культурного рівня населення; все це в свою чергу одіб'ється на поступовім розвитку селянських потреб, збільшенню бюджетів.

В той час, як для трудової норми головним завданням є найти площу вміщаючу всі робочі сили сім'ї, для споживчої - площу задовольняючу потреби їстівним плюс ще й другі потреби господарські, бувши вузько харчові. В залежности од комплекса потреб, що має задовольнятися земельним наділом, норма споживання може бути то більшою, то меншою.

В однім випадку нею мають задовольнятися всі ті потреби, які є у селянина і про які говорять допіро наведені автори, Жа-

---

*/ П. Віхляєв, Аграрний вопрос съ правовой точки зрѣнія. Кн-во "Молодая Росія" Москва, 1906 р. ст. 49.

ков та Віхляєв, і в такім разі ми маємо норму споживчу в тісному розумінню цього слова. Маємо таку кількість землі, урожай з котрої задовольняє не тільки харчові потреби сім'ї, але ще й дає можливість продукти хліборобства обмінювати на ті вироби промисловости, що потрібні в господарстві, а також для виплати податків і задоволення культурних потреб. Під споживчою нормою наділу таким чином розуміють таке земельне забезпечення, котре не може зайняти всі робочі сили сім'ї, але котрого вистарчає не тільки на те, аби прохарчуватися, а вистарчає й на покриття всіх инших нормальних видатків по існуванню трудящої сім'ї.

В другім разі мова йде про мінімальну споживчу норму, котрою задовольняються самі тільки харчові потреби, аби не голодати в буквальнім розумінні цього слова : на всі инші потреби, на одіж, ЖЖЖЖ тепло, податки, обутки, видатки по господарству, сім'я мусить собі заробити на стороні. Таким чином, під мінімальною споживчою, або як її звуть, під харчовою нормою розуміють таку кількість землі, дохід з котрої може задовольнити тільки вузько харчові потреби селянської сім'ї.

Аби побачити, який то складний процес означення тої чи иншої поземельної норми, яких даних на те потрібно, а якими тільки можна негайно розпоряжатися; аби бачить, що ледві не для кождого села в залежности від багатьох причин, в першу чергу від урожайности ріжних ґрунтів, та чи инша норма в своїм розмірові буде то більшою то меншою ми, по даним Полтавської статистики, зібраним до 1908 року, зробимо зараз для прикладу хоч грубе означення для Полтавщини лишень харчової селянської земельної норми.

Аби задовольнити звичайні потреби селянського господарства в хлібі, треба знайти той розмір земельної забезпеченности, власне забезпеченности рілею, котрий за середніх урожаїв може ЖЖЖЖ ту потребу покрити, що й буде приблизно харчовою нормою. Щоб означити складнійшу норму споживчу матеріялів вже не вистарчає, бо потреби господарств в їх повнім обсязі не вивчені, розміри тих потреб не означені, а продукційність дається лишень що до орної землі а не инших угодів ; не-має матеріялів також, щоби судити про зиск від побічних промислів чи заробітків.

Відшукуючи річну хлібну продукційність хозяйства, приходиться мати на увазі не всю площу ~~сіяної~~ засіяної, а лишень ту її частину, котра звичайно за літній сезон буває під сійбою. Відомости земельного статистичного перепису говорять, що під сійбою хлібів у селян, які мають ~~пахатні~~ ріллі не більше 50 дес., було зайнято 75,2 процент. тої площі, 21,2 процт. пускалося під толоку, а 3,8 процт. під переложний сінокос.-Таким чином господарства ріжної забезпеченности ~~пахатною~~ ріллею мали під сівбою ось яку кількість десятин:

Маючі ~~пахатні~~ орну землю	Пересічно на одно господ. десятин: Пахатні	Сівби.	Маючі ~~пахатні~~ орну землю	Пересічно на одно господар. десятин: ~~пахатні~~ орної землі	Сівби.
Від 1 до 2 дес.	1,3	1,0	Від 5-6 дес.	5,3	4,0
" 2 " 3 "	2,3	1,7	" 6-9 "	7,0	5,25
" 3 " 4 "	3,2	2,4	" 9-15 "	11,1	8,3
" 4 " 5 "	4,3	3,2	" 15-50 "	23,1	17,3

Далі треба взять на увагу, що разом зі збільшенням у господарстві сійби, збільшується і чисельність його споживчих одиниць, тобто людей і ~~скота~~ худоби в залежности, від чого значить зростає і видаток хліба.

Чисельність родинного складу в господарствах ріжної земельної забезпеченности виявляється в таких цифрах :

В господарствах, що мають ~~пахотні~~ орну землю.	Душ в господар.	В господарствах, що мають ~~пахотні~~ орну землю.	Душ в господарстві
Від 1 до 2 дес.	5,4	Від 5 до 6 дес.	6,4
" 2 " 3 "	5,6	" 6 " 9 "	6,8
" 3 " 4 "	5,9	" 9 " 15 "	7,3
" 4 " 5 "	6,2	" 15 " 50 "	8,2

Од величини посівної площі залежить і кількість ~~скота~~ худоби в хозяйстві, яку переписі дають в ~~слідуючім~~ такім вигляді :

X В господарствах засіваючих хлібом:	Голів ~~скота~~ худоби в переводі на великий	В господарствах засіваючих хлібом:	Голів ~~скота~~ худоби в переводі на великий
Від 0 до 1 дес.	0, 8	Від 6 до 9 дес.	4, 5
" 1 " 2 "	1, 3	" 9 " 15 "	6, 0
" 2 " 3 "	1, 9	" 15 " 25 "	8, 4
" 3 " 6 "	3, 0	" 25 " 50 "	12, 6

*) З підрахунку статистика К. В. Рклицького: Статистический Ежегодник, Полтавск. губ. земства на 1908 год. стор. 403.

Ті селянські господарства, що мають від 1 до 3 десятин сівби, тоб то господарства біднійші, звичайно споживають на одну душу сім'ї 12 пудів хліба в зерні, що і являється для них привичною річною порцією, яка не збільшується з високим урожаєм і не зменшується з низьким. В господарствах селян багатших, споживання хліба зростає в залежности від зросту урожаю, спадаючи / до рівня 12 пудів/, як урожай зменшується. Під час ліпшого урожаю хлібна порція у господарствах багатших, які мають пересічно 22 дес. сівби, на одну душу сім'ї досягає і до 24 пуд. в зерні. Теж і з кормом худоби: в бідніших групах його виходить 6 пуд. в багатших до 14 пудів, рахуючи на одну голову худоби в переводі на великої.

По окремим статтям видатків мінімальний розхід хліба в господарстві виявляється в таких цифрах: харч на одну душу 12 пуд; годівля одної голови худоби 6 пуд; на засів одної десятини 9 пуд. инші видатки / меливо, тимчасовим робітникам і т.и./ 5.5 пуд. з 1 дес. Звідси, беручи на увагу неоднаковий родинний склад і ріжну кількість худоби, господарства ріжної земельної забезпеченості для задоволення своїх мінімальних потреб в хлібі, мусять його мати ось яку кількість пудів :

Групи.	Господарства що мають орної землі десят.	Харчування сімї	Годівля худоби	Засів	Инші видатки	Всего пудів	Мається пересічне число десят. сівби
I	Від 1 до 2	65	8	9	5	87	1, 0
II	" 2 " 3	67	11	15	10	103	1, 7
III	" 3 " 4	71	13	22	13	119	2, 4
IV	" 4 " 5	75	15	29	18	137	3, 2
V	" 5 " 6	77	18	36	22	153	4, 0

Отже значить, щоби задовольнить мінімальну потребу в хлібові господарям I групи треба з десятини сівби одержать 87 пудів зерна, II групи-61 пуд. III - 50 пуд. IV - 43 пуд. і V - 38 пудів. Раз нормальний урожай низче тих чисел, відповідні господарства повинні до купувати собі хліб.

Нормальну або звичайну пересічну урожайність орної землі в ріжних волостях Полтавщини по данним за вісім років /1900-1907 р./

після земської статистики беремо на основі семи головних хлібів, переводячи на десятину урожай всіх хлібів, виходячи з пропорції сівби в кождій волости по даним перепису 1900 року. По окремих волостях ця урожайність за 8 років далеко не однакова, вона вагається од 36 пуд. на посівну десят./Лялинська в., Золотоніш.пов./ аж до 76 пуд. /Пекарська в., Роменськ.пов./. Таким чином маючи потребу в 103 п. хліба на господарство, при урожаї в 76 пуд., засіваючи 1,7 десят., збирають 130 пуд. От же по Пекарській волости пересічній сійбі 1,7 дес одвічаюча пересічна групового забезпечення - 2,3 десят. орної землі буде харчовою нормою. В той же час для господарств Лялинської волости з гіршим ґрунтом і з урожайністю в 36 пуд. з посівної десятини, аби забезпечити потребу в хлібі не досить мало мати навіть 4 десятин пересічної посівної площі, а треба значить загалом мати орної землі більше 5 десят. на господарство, тоб то харчовою нормою в цім випадку буде площа приблизно в 5 1/2 десят. орної землі */.

До революції 1917 року з 335 313 селянських господарств Полтавщини, що мають власну орну землю, 145 903 з них, або 43.5 процт. було забезпечено мало землі в розмірі низчім харчової норми. А як до їх додати і ті господарства, що не мали орної землі зовсім, то вийде, що на кожді 100 господарств 55 не було забезпечено навіть - харчовою поземельною нормою.

Хоч мають не-маловажне значіння, одначе дуже мало розроблені норми поміж підсобного характеру, в першу чергу норма організаційно-продукційна. Щоб означити організаційно-продукційну норму, треба розв'язати завдання, як означити розмір земельної площі необхідної для цілей нормального використання неподільних знаряддя господарства: парового і простого плуга, косарки, молотилки та иншого сільсько-господарського мертвого і живого реманенту. Статистики мусять знайти взаімовідносини між земельною площею і вказаними знаряддями господарства, котрі повинні бути як найдужче використані в цілях найвищої інтенсифікації (та продукційности) сільського господарства. Після чого організаційно-продукційну норму розуміють, як ту кількість землі, при котрій дана сім'я, чи дане господарство, в озброєнню всякою (технічною) машінерією давало би максімум сільсько-господарського продукта.

Другою поміжною підсобно-надільною нормою являється норма орієнтировочна. Вона грає підготовчу ролю, аби приблизно зазначити середню забезпеченість землею на їдока, чи на робітника, чи нарешті на одне господарство, по кождій окремій територіяльній одиниці. Фактично імен-

*/ В статистичнім ежегоднику Полт.Губ. Земства на 1908 рік є детальна таблиця груп господарств, у котрих орної землі не забезпечує мінімальних видатків хліба, т-то харчової норми.

но по цій то приблизній нормі ~~фактично~~ і ~~на скіх~~ на сніх розбиралася земля селянами по земельному закону Центральної Ради весною 1918 р., по цій же, а не по якій иншій нормі розбиралася земля також і по большевицькому декрету весною 1919 року.

Цілком зрозуміло, тільки з приблизної орієнтировочної норми земельного наділу почавши, можна на далі і поволі перевести селянство ~~на протязі~~ кількох років на норму забезпечення якусь иншу, ~~більш точну~~ докладнішу. Зразуж, як буяс революційна стихія, не до точности, треба поспішати, ніколи розраховувати, селянство не терпить, селянство рве землю з рук, коли вже само її не захопило.....

IV. ~~Ілюстрації до~~ Числовий аналіз ліквідаційно-наділових норм.

Як ілюстрацію до вище окреслених ріжних норм забезпечення селян землею ~~ми зараз~~ приводимо розмір таких норм, вичислених земською статистикою для Поділля, котре по даним статистики має 3,626.583 дес. землі, селянських господарств 593.642, середній склад одної сім'ї - 5,3 душі. І так для середньої сім'ї Поділля:

а/ Трудова норма рівняється .....10 десят.

б/ Норма чорного переділу ..... 6.1 десят.

в/ " споживча ..... 5.2 "

г/ " харчова ..... 3.5 "

д/ " нинішня /істнуюча до передачі землі трудящим /.....3.4 "

е/ " по земельному закону Центральної Ради Директорії ..... 5.1 "

При чім харчова поземельна норма для одного середнього селянського господарства на Поділлю утилізується ось як :

на прохарчування йде	.....	1.46 дес.
під ~~кормові хліба~~ збіже	.....	0.70 "
" інші польові культури	.....	0.23 "
" пар	.....	0.55 "
" садибу	.....	0.56 "
	Разом	3. 5 дес.

~~Другою ілюстрацією візьмем те~~ Розглянемо як тепер, як використовується людська і робоча сила худоби праця в господарствах з ріжним земельним забезпеченням. Для цього нам придаються дані земського перепису по Полтавщині за 1910 рік; по їм малюємо діаграму і виводимо криві : а/ найму робочих та б/ скотини в хозяйства ріжних груп, в/ відпуска робочих рук в найми, г/ найму худоби, та д/супряги. Ось ця діаграма : (Далі !)

..... Наймають робочих взагалі.

---------- Відпускають у найми членів сім'ї взагалі

---------- Обробляють свою худобою

---------- Наймають худобу

_____ Спрягаються

Як бачимо з кривої найму робітників, взагалі, не-має жадної ґрупи хазяйств, котрі би не користалися найманою працею, що між иншим викриває довжу відносність ходячого означення трудової норми, як такої кількости землі, яку сім'я обробляє, не наймаючи сторонніх робітників. Од многоземельних і до зовсім безземельних господарств всі найману працю уживають.

Безземельні пролєтарі, що мають 0 дес., відпускаючи на робочий ринок багацько робочої сили /26.5 процт./ і самі такі найнимають робочих /6.41 процт./. Пролєтарі тут одночасно є й "капіталістами" наймодавцями. Наймають вони не строкових, а поденних ; в ґрупі їх 3.99 процт. дворів. До ґрупи безземельних у селі належать: сільська інтеліґенція, зайшлі рємісники та дрібні торговці, робітники економій та служачі.

Ті, хто має небагацько землі, від 0 і приблизно до 3 дес. становлять ґрупу напівпролєтарів: городників та малоземельних господарств. Ці господарства взагалі мало наймають самих робітників /від 1.4 до 2.2 процт./, здебільшого вони наймають коней або волів з чоловіком при них, щоби зорати, засіяти поле, перевезти більшу вагу, але натомість багацько робочих рук пускають від себе в найми /37.4 ;34.7 ; 30.6 процт./, бо не можуть використати всіх своїх робочих сил у власнім господарстві. Десятиник ще мало спрягається /12.2 /, бо він мало має живого реманенту-своєї худоби /28.6/-для своїх потреб. Ґрупа з земельним забезпеченням в 1-2 дес. спрягається частіше /31.0/, бо трохи більше в неї худоби /8.6/ і с чим спрягаться, але господарства цеї ґрупи найбільше з усіх инших ґруп господарських оприч того ще й наймають худоби /48.28/, що свідчить про слабе забезпечення цієї ґруппи так званим необхідним для хліборобa живим ремаентом. Ґрупа в 2-3 дес., порівнюючи з попередніми, вже менше /лишень 30.6 процт./ відпускає своїх робочих рук на сторону,

слідуючі групи чим більше забезпечені землею, тим менше й менше одпускають свої сили в найми; і менше при-наймають худоби, бо з ростом земельного забезпечення зростає й забезпеченість живим реманентом.

Крива обробки землі своєю худобою вказує на те, що даючи землю безземельним та малоземельним, треба одночасно ще в більшій пропорції збільшити й селянський живий та мертвий реманент, бо його не вистарчало для обробки і тої ~~ЖЖЖЖ~~ обмеженої кількости землі, яка була у селян до революції і зв'язаної з нею реформи. Зрозумілий після цього клопіт міністрів земельних справ по влаштовуванню ~~прок~~ виробничих реманентних станцій для селян, які одержали по земельному законові землю; большевицькі комісари хліборобства не спинялись навіть перед тим, щоби цілком чи почасти соціялізувати вільні лишки реманенту у господарствах, площа котрих не зайнялася земельним законом. Господарств до 3 дес. тоб-то малоземельних налічується : /18, 73+II, 99+10,58/ 41.30 процт.

До 3 дес. землі - є групи безперечно малоземельні, які не мають землі навіть на те, щоби прохарчуватися хлібом, місцями ж в залежности від слабої урожайности грунту малоземельними суть і ті, хто має на двір і до 5 1/2 дес. /Лялинська в.Золотонош.пов./ Цей вид т.зв. абсолютного малоземелля надзвичайно затримує розвиток продукційних сил, головним чином гальмуючи продукційність праці.

Завдяки малоземеллю, що не вистарчає для задоволення насущних особистих, господарчих і культурних потреб родини, недохватку бюджета доводиться поповнювати заробітками на стороні. За для якогось там десятка рублів (на золоту валюту) малоземельник залишає свое господарство на короткий чи довший час на слабійші сили родини: жінок, старих, підлітків, марнуючи час у мандрівках шукаючи роботи. Праця і час використовується не так доцільно, як того вимагає інтензивність господарства, вони по-неволі не ціняться, час у всіх "не купленний" робітничі руки, цей головний капітал в трудящих елементів, безкомпромісно розтринькується. Так само в малоземельних господарствах недоцільно використовується і хліборобський капітал. Доведено /кн.Кудашовим/, що в господарствах менше 6 дес. при екстензивних системах чистий збиток на десятину - 23 р 45 к, при інтензивних - 11 р. 34 к. Збиток цей походить від того, що бавацько, у всякім

разі більш ніж треба, скупчується хліборобського знаряддя, ~~скоту~~ будівель на невеликій одиниці площі. Віхляєв потвердив попередні висновки: одна коняка по його розрахункам сповна використовується на площі в 4-5 дес. сівби. От же за абсолютного малоземелля не ~~справдується~~ витримає тримати робочу кінську силу на двір, бездефіцітно її ~~вистарчає~~ можна тримати хіба на два господарства (x). Малоземельні не тільки через те, що ліпші робочі руки у їх розходуються на стороні, а ще й через те, що той зайвий хліборобський живий і мертвий капітал ~~який~~ - не можуть обробляти землю так дбайливо, як би ~~було~~ годилося. Малоземельні на Україні уживають менше удосконаленого знаряддя ніж ~~більш~~ заможні групи. За 1904 р. з Херсонського земського складу сільсько-господарських машин куплено удосконаленого знаряддя: ~~жжж~~ тими, що сіють менше 5 дес. /тоб то малоземельними/ 0.8% всіх, удосконалених машин, од 5-7 дес.- 4.2 процт., від 7-15 дес. -33.6 процт. поверх 15 дес.- 61. 4 процт. (xx)

Для малоземельних дворів перехід до вищих інтенсивних форм господарства є неможливий. Многопілля можна завести тільки з відомим мінімумом земельним, якого ~~є~~ цей групи хліборобів, як правило, не буває. А наділ, що є у них, завдяки своїй страшній черезполосности перешкоджає всяким добрим намірам. Потрібних машин, поліпшеного скоту, насіння, мінерального угноєння малоземельним селянам купити нізащо, бо грошевих запасів їм зробити не вдається. Малоземельні мають довгів більше ніж інші групи, та щей за більший процент, бо кредитор, даючи позику бідняку, більше ризикує, а ризикуючи мусить брати і більший відсоток за ризик. Малоземельним ніколи не вистарчає свого хліба до нового урожаю і відповідно до цього вони всіх своїх клопоти направляють не на задоволення культурних потреб в одежі, житлі, науці, а на саму примітивну зоольогічну потребу в страві. Офіціальний звіт по дрібному кредиту за 1907 р. викриває, що завдяки малій кредитоздібности, бідніші менше використовують кредитову кооперацію, ніж багатші елементи села. Ось процент членів кредитових товариств (xxx):

Серед безкінних дворів	11,3 процент.
" дворів з 1 конякою	17,8 "
" " 2 "	24,2 "

(x) Вѣстникъ Европы, 1913 г., сентябрь, стор 282, статья Вдовиковского.
(xx) ibid., ст. 282
(xxx) ibid., ст. 284.

Серед дворів з 3-4 коняк. - 19, 7 процент.
" " " 5 і більше 16, 8 "

тобто двокінні господарі як найбільше використовують кредитову кооперацію, безкінна біднота користується кредитом в 2 1/2 рази менше ніж двокінні і т.д.

Голодне, антигігієнічне животіння малоземельних дає малу рождаємість, високу смертність і через те характеризується слабим природнім приростом. Приріст у малоземельних ЖЖЖЖЖЖЖ вдвоє менший ніж у многоземельних. Навпаки, калік і хорих у малоземельних удвоє більше. Все це ознаки вирождення і, як наслідок, пониження працездатности. В парі з дегенерацією іде й неграмотність та некультурність малоземельних селян : нема коли послати дітей до школи, ні в що їх вдягти, ні на що купити їм буквар, гасу (каптн) для вечірних читанок і т.д.

Група хазяйств в 3-4 дес. в кількости 9,59 процт. як подекуди наближається до харчової норми земельного забезпечення. Використовуючи найману працю в незначній кількости /2,7/, господарства цеї категорії для робочих рук своїх на власній земельці не знаходили місця і примушені, як то видко з кривої, значну частину своєї робочої сили /28,3/ відпускати на сторону, аби підзаробити на всі ті свої потреби, котрі у них виникають помимо потреб чисто істівних. Вони почасти обробляють землю своєю худобою /19,7/, але що худоби тої обмаль, під час польових робіт дають велику кількість /48,2/ примітивної кооперації, що носить назву спрягання.

Група в 4-5 дес. для одних місць харчова, для других таких густо населених губерній як от Полтавщина або Поділля, є приблизно споживчою земельною нормою для середньої сім'ї ~~таких густо населених губерній як от Полтавщина або Поділля~~ і налічує в собі на Полтавщині 7,99 процт. господарств. Хазяйства цеї групи при нагоді трохи наймають робітників /3,3/, але на харчовій чи споживчій нормі земельного забезпечення, не находячи приложення всім своїм робочим рукам, ще більше /26,3/ робочих сил відпускають на заробітки : на роботу поденну чи строкову, за сніп, беруть землю на спіл, на обробіток, часом орендують. Частину худоби /17,3/ вони наймають, але ще більше мають уже своєї власної худоби /26,3/, якою при оранці спрягаються, і спрягання в цій групі порівнюючи з иншим досягає maximum'у /50,8/.

Група в 5-6 дес. кількістю в 5.98 процт. дворів, в одній своїй частині /5дес./ належить до споживчої норми /по Поділлю споживча норма, як ми вище наводили - 5.2 дес./ і по розміру своєму відповідає нормі, що виходила по земельним законам революційних урядів, в другій /6 дес./ є переходовою до норми вищого забезпечення-споживчо-трудової. Разом з тим, коли судити по площі, то розмір наділу цих груп більше менше відповідає нормі чорного переділу. Цю саме групу /в 6 дес./, яка займає посереднє місце між селянством бідним і селянством заможним-трудовим, проф. М.Грушевський пропонує називати "середняком". Завдання політики вважає він-ввести бідне селянство в ряди середняка. Цікаво замітити, що як-би був проведений чорний переділ, то хазяйства, як показує вищенаведена діаграма, зрідка наймали б иноді /4.5 процт./ собі на поміч сторонні робочі руки, але тоб більше потрібували б /21.0/, в тім, щоби члени родини найшли собі заробіток на стороні. Тільки де? Розуміється ж, не в економіях поміщицьких, що перестали б існувати, лише по части в свого таки брата селянина, а головним чином на фабриках, заводах, шахтах, залізницях і т.п. індустріяльних підприємствах України, виконуючи роль націоналізаторів їх, що історично призначена всякому народові на своїй території і що з державного погляду являється зовсім необхідним. Що до реманенту, то чорнопередільні, оті середняки обробляли би землю в незначній кількости нанятою худобою /12.6/, більше своєю /33.4/, провадячи спряжку досить інтенсивно /48.5/.

По площі своїй, як для Полтавщини та Поділля, розмір землі в 6-7 дес. на господарство показує приблизне місце споживчо-трудовій нормі, яка хоч і взята проф. А.А.Кауфманом з натури, але вона в житті стрівається досить рідко, як виключення. Про це свідчать діаграмові криві використовування праці в відповідних по площі господарствах. На тім місці, де мусить стояти споживчо-трудова норма без одсилки своїх робочих сил на заробітки, а також без найму собі робітників, закон великих чисел викривас найбільше

/"Борітеся-поборете", орган укр. партії с-р, ч: 1, за 1920 рік. стор.30.

більше 4.5 процт. а крім того викриває посилку в наймити своїх людей менше 24, але більше 19.7; і хоча комуністи й взяли для свого земельного закону оцю споживчо-трудову норму, норму ідеальну, але в самім законі своїм, не вважаючи на всю свою прості-нійність, допустили і найом робітників, хоча і "на окрему в кождім разі дозвіл волостних земвідділів". Отже життя в такій сутопрактичній справі, як земельне питання, не дає додержатись ідеалів. І споживчо-трудова норма, фігурувати як абстракція, на практиці, коли б давалися по цій нормі земельні наділи, з дозволом наймання і одходу в наймити, прийшлосьби прийти до норми споживчої чи трудової, між якими вона стоїть, по своїм розмірові теоретичне розмежування.

Група од 7-9 дес., що налічує в собі коло 8 процт. господарств, приблизно являється мінімальною трудовою нормою. Група хазяйств в 9-15 дес. численністю в 9.99 процт. дворів є середня трудова норма і група в 15-25 дес., що налічує 5.18 процт. дворів, буде приблизно максимальною трудовою нормою. Хазяйства всіх трьох підвидів трудової норми, крім того, що використовують до максімума сили своєї сімї, ще як показує крива, наймають робітників /7,5 ; 12,5; 21,7/, переважно поденно, а іноді за сніп на місць в обмін і самі наймаються /19.6 ; 12.2; 6.1/ переважно до свого ж брата-селянина, але такого, що не має коней та волів і взагалі безреманентного, при чім при середній трудовій нормі крива наймів робітників і одходу в наймити пересікається, обмін працею досягає тут знаку рівности. Ніхто нікого не визискує, що і є ідеалом трудової держави.

Господарства з трудовою нормою мають свою робочу скотину, через що найманої худоби у трудовиків мало і чим вища норма, тим менше спостерігається найнятої худоби /7.5, 3.8, 2.3, процт./, а вся земля оброблюється майже тільки своєю худобою /34.4, 45.9, 68.7,/, при чім спрягання різко падає /41.6, 23.7, 4.8,/, поволі падає до мінімуму.

В слідуючій групі в 25-50 дес., яка налічує 2.75 процт. дворів, дуже багацько наймається робітників /10.0/ і майже не одпускається /2.4/ своїх робочих рук на сторону. Обмін працею фактично майже припиняється. Сім'я всі власні сили віддає своєму господарству, і односторонньо використовує, можна сказати, що й визискує вже чужу працю. Тут маємо місце напівкапіталістичній нормі, а маємо діло з напів трудовими господарствами.

Од 50 і вище десятин, кількість 0.98 процт. господарств, маємо групу, котра використовує подавляючу кількість строкової, поденної та иншої найманої праці /70.1/, звівши свою персональну участь в хазяйнуванню до такого низького розміру /1.2 процт./, котрий уже можна вважати за не маючий для господарства поважного значіння. Продажі праці членів своєї родини на сторону в чужі господарства в формі чорної роботи тут не мають місця. Ця група не трудова, а капіталістична група, як і всі ті господарства земельних власників, що мають землі більше 50 дес.

О. Мицюк

20. V. 1921 р.
Львів

1/XI

Дорогий Григорію Власовичу!

Захтілося й мені вкласти свого листу до „Від. Спілки". Не знаю тільки чи „для листа" буде годитися до друку, бо Христосів тепер ясна (особливо в редакціях) а я її не здалося на будівницю.

Отож коли ця „біла рукавичка" не на редакційну руку" і не буде куди-небудь для друку то не одмовте помістити її бал. Як що більше тужить з хресом що устроїте протекцію її десь-небудь до якого будь галицького часопису. Як що „ніже великої критіки" то вилущуйте її аутодафе, повідомивши про це мене.

Може бути, що спробувати одягнути рукавичку на свою редакційну руку Ви скажете:

— Не допустімо антіменту в серьезному журналі....

Вгоді — коді устроїте протекцію і тоді що пожи що тілько Літцого часопа.

Кланяюсь вам „дзоно" рівенських поетів.

Щиро Ваш

Ваш

8/XI

Високоповажаний
Пане Лаврентьєв!

Пан Коваленко, який має передати цього листа, завтра повертається додому і Вас про деякі питання Вам самому розпитає. Як буде щось, що неодмінно передати треба з Коваленком повертайтесь на цю адресу.

Дуже перепрошую, що турбую Вас, але за браком вільного часу Вам дуже вибачаюсь.

З повагою
Ваш Грабовський

Рівне на Волині
поштов. скринька № 255.

P. S. При попередньому листі я, здається, не написав поштової адреси і тим самим. Дуже перепрошую і при нагоді їх цю свою вину

З повагою

Антін Хвилинський.

Біла рукавичка.

(уривок)

Темно й тихо в кімнаті. У грубці палають поволі дрова. За вікном йде дощ.

Догораючі роскидуються у грубці головешки і висовуються з купи блиску чого жару мов живі. Щось дрібно, але міцно, вистуковує на віконому мокрі дощ і рветься несамовито в кімнату.

Сидку біля грубки. Невідомо від чого вилдалося у ту купу блискучого, неначе жерливого що створив огонь зі справно складених дрівець. Здається мені що там - у грубці, - гадає. Хтось могутній і міцний кинув байдуже й недбало їх у грубку. Повними жменями посив він з якогось кладовища золото й самоцвіти і коли у грубці загорілись они кричав сміючись:

— Сип.... сип.... Що то золото....
Що то самоцвіти.... Тільки вигадка...
— і реготавсь.

Стезнив, як мигтіли ледви, ледви синіючими відлисками самоцвіти, як виростала в грубі купа жовтого золота. А потім змовк і захлинався. Зник десь у куточках кімнати, де біліє на вікні довга, вузька, жіноча рукавичка. Увтоді з тієї, де він зник, темряви почав щось мовити. Тихо, так щоб ніхто не почув, шептав він щось незрозуміле, чудне й фантазія ніжна й рвучка рано-по-заснувала свою нитку. Раптово зізвилося те про що й не мріялось, що може й есть, а може й нема, щось звичайне й обидюжне. Увітнялися кольорами заснувалася байка осінньої ночі, вимовлювана кимсь невідомим нерухомими устами.

Була колись панна. І тільки тому що там де есть панна то там й кохання треба було щоби в ту панну закохався

–хавсь мрійник. У своїй кімнаті темній і брудній непомітно й поволі збудував той мрійник замок. І заховав мрійник у той замок своє кохання, обвинувши його флером таємниці.

У тому замкові небуло ні вуглиля, що бере верталося золотом, ні грудки, ні темної кімнати. Він був великий і високий і спрямлявся своїми баштами в небо. Було там завше тепло й світло й тому що було там щастя мрійника в замкові тому панувала веселість. Тільки мрійник один чув у тому замкові дзвінки срібної скрипок, зіночий сміх, бачив гостей, почував запах перфумів. І тільки там у тому замкові підходила до нього його панна. Підходила незрівняними кроками й питала його:

– Чи я сама до вподоби?

І він вдивлявся їй у вічі, дивився на уста її і відповідав, падаючи до ніг, одне:

— Чи можу я це сказати, кого кохаю.....
І тоді робила йому його панної ласку.
Здіймаючи рукавичку з руки віддавала її
мрійнику й казала:
— Потримайте.....
Він смутно тримав у руках ту рука-
вичку, аж поки не сіріло на дворі. Поки
білий розсвіт ранку не заглядував у
його кімнату він думав про панну, про
свої кохання, про щастя. Потім він клав
рукавичку на вікні.
І тут я чую раптово як із темного
кутка моєї кімнати хтось починає реготати.
Той невідомий, що заховався там біля вікна,
реготе:
— Хе! хе! хе! Покладеш ти нарешті свого
мрійника спати.... Годі йому мріяти.....
Тихо в кімнаті. Чую як сміється невідо-
мий і чую тепле білій рукавичці, що там
на вікні. А за вікном тонкими гострими

голками січе дощ. Він лізеться рипвати на вулицю і стукає у вікно до рукавички.

— Стук..... стук..... Стук..... Чи єсть тут панна, котру кохає лрійник? Випди но панно..... Випди..... Не ховайся у теплій кімнаті коли отутка — біля вікна — мокне бабуся. Випди но..... Дай бабусі парасовя хриайшні....

Та нема в мене ні панни, нема в мене ні парасоля. Хочу підійти до вікна поди витися на вулицю, але нерухомо сижу біля груби. Щось незрозуміле тримає мене біля грубки, боронить мені дивитися навіть у вікно.

Тухне огонь у грубі і питає хтось у кобось за вікном:

— А чи не дозволить панна запропонувати їй парасовя?

А потім хтось сміється і мовить:

– То ви панно забули свою рукавичку?

Стукає у вікно дощ. Чути як лостся ринвами вода і хтось плаче за вікном:

– Ах! Дайте мені спокій! – відповіда старечий голос за вікном.

– Дайте спокій з тими рукавичками..... Мене чекає старий мій у нетопленій халупі, а ви тутка затримуєте мене з якимись бабиними рукавичками... Дайте спокій.....

Шльопають галъошами за вікном. Майнула тінь-одна й друга. Підіймаючи до коліна забрипану спідницю підставляє бабуся вітру свої старі, високі ноги у вовняних панчохах і йде вулицею:

– Шлап... шлап... шлап... – неначе говорять калъоші, – а ну стара хучій... Хучій....

Блимає десь на розі жовтим огником ліхтар. Навколо пустинно. Ліхтар освітлює ріг улиці з темними вікнами і заховує бабусю

серед величезних будинків. Блимає стривожено дивним світом!

— А де ж рукавичка? А де вона? — пекли питає її нечуя відповіді.

Розвіявся вже з розсвітом ранку той невідомий, що засипав грудку золотом і самоцвітним камінням. І спопелів уже жар у грудці.

Рветься нитка фантазії. Знову я один. На дворі сірість.

У куточку кімнати на темному вікні біла, гуська, зрілочка рукавичка.

Немовби у вікні вона ворушиться мов жива й мрію. Вистукує дощ на скло якусь однозначну мелодію і рветься через вікно вітер у кімнату. Він раз-у-раз грюкає віконницями й завиваючи викликає все ще й просить жалібно:

— Вийди но, пане, вийди.....

1. ~~Пров~~ Перев. [illegible] пої Заг.
2. Провок хар. і обш. розмов
3. Не бачила І ц. к. пук. кав.
а годує і всякі провок. мандату невідомо яких контрасігнов.
4. Повід. З. дел.
5. Довірка Ц. К.

9 — 7 149 | 9
21

27 X

X 72 27 : 9

ДОВѢРИТЕЛЬНО.

ДОКЛАДЪ В.А. ХАРЛАМОВА ЧЛЕНАМЪ ЦЕНТРАЛЬНАГО КОМИТЕТА "СОЮЗА ВОЗРОЖДЕНІЯ КАЗАЧЕСТВА" 26/IУ - I92I года, г. Константинополь.-

Въ краткихъ и общихъ чертахъ я постараюсь ознакомить васъ съ настроеніями и отношеніемъ къ русскому вопросу и къ Россіи на Западѣ. Затѣмъ я коснусь теченій, настроеній и попытокъ организацій русской общественности въ Парижѣ. Наконецъ, спеціально остановлюсь на вопросахъ нашего казачества, нашихъ областей.

Девять мѣсяцевъ я прожилъ въ Парижѣ, гдѣ имѣлъ возможность непосредственно сноситься и узнавать мнѣнія не только представителей официальныхъ сферъ, но и широкихъ политическихъ круговъ Франціи. Въ августѣ мѣсяцѣ я ѣздилъ въ Лондонъ и пробылъ тамъ двѣ недѣли, въ теченіе которыхъ постарался войти въ соприкосновеніе съ представителями парламентскихъ сферъ, англійской журналистики, съ представителями министерствъ военнаго и иностранныхъ дѣлъ, а также въ доступной мнѣ формѣ слѣдилъ за печатью.

Долженъ сказать, что отношеніе къ Россіи, къ русскому вопросу на Западѣ для насъ оставляетъ желать многаго. Въ сущности говоря, только одна Америка и до послѣдняго времени Франція и ея правительство придерживались въ отношеніи Россіи здоровой и благожелательной политики. Вы, вѣроятно, всѣ помните знаменитую ноту государственнаго секретаря Америки Кольби въ августѣ прошлаго года .... Были опасенія, что новый американскій президентъ, пришедшій на смѣну Вильсону, измѣнитъ эту политику. Но, въ послѣднее время заявленія, сдѣланныя новымъ правительствомъ, доказали, что Америка продолжаетъ стоять на правильномъ, здоровомъ пути въ отношеніи русскаго вопроса.

Заявленія Бріяна, сдѣланныя въ послѣднія дни въ Палатѣ Депутатовъ въ комиссіи по внѣшнимъ сношеніямъ опять таки ясно и безоговорочно даютъ намъ понять, что Франція въ русской политикѣ намѣрена слѣдовать примѣру Америки.

Я, слѣдовательно, выдѣляю эти двѣ страны, которыя стоятъ прежде всего на признаніи единства Россіи, которыя не помогаютъ ея расчисленію по

кускамъ, какъ это дѣлаетъ, главнымъ образомъ, Англія, а вслѣдъ за нею и другія, болѣе мелкія государства западной Европы, старающіяся захватить и проглотить то, что сейчасъ въ сущности, никому не принадлежитъ.

Долженъ оговориться, что я буду обрисовывать положеніе лишь грубыми штрихами, ибо для болѣе детальнаго выясненія обстановки потребуется много времени, да въ сущности, я ничего новаго и не съумѣлъ - бы сообщить, чего вы, слѣдя за газетами, сами не узнали бы.

По вопросу объ отношеніи къ основному нашему злу, большевизму, на западѣ сложилось повсемѣстное убѣжденіе /правильное или неправильное - другой вопросъ/ что внѣшней силой, вооруженной борьбой, фронтовой борьбой, совѣтской власти побѣдить нельзя. Къ этому выводу пришли рѣшительно всѣ правительства, вплоть до французскаго, которое поддерживало послѣдній опытъ такой борьбы генерала Врангеля въ Крыму.

По существу я лично пришелъ къ такому же выводу. Мы, ведя вооруженную борьбу, считали, что мы идемъ освобождать русскій народъ, что мы ему помогаемъ въ его борьбѣ противъ насильниковъ и т.д. По существу, конечно, это было такъ. Но, мы всѣ отлично помнимъ, что формы, въ которыя вылилась эта борьба, политическія ошибки и преступленія, которыя были сдѣланы руководителями борьбы, - отбросили всѣхъ насъ въ лагерь реставраторовъ, контръ-революціонеровъ, въ лагерь враговъ русскаго народа. Правильно или неправильно, но это фактъ. Въ массѣ своей народъ не призналъ въ насъ освободителей, увидѣлъ въ лучшемъ случаѣ, зло, которое равноцѣнно тому, которое онъ испытывалъ отъ большевиковъ; въ худшемъ случаѣ онъ увидѣлъ реставраторовъ, несшихъ на концахъ штыковъ возстановленіе царскаго трона.

Побѣдить эту психологію народной массы было абсолютно невозможно. Въ своей массѣ народъ инстинктивно чувствовалъ враждебные элементы въ этомъ "бѣломъ", такъ его назовемъ, движеніи. Также инстинктивно онъ считалъ, что эта дикая, безобразная совѣтская власть ему ближе, потому что она его не такъ трогала.

Это поняли на Западѣ. Вотъ почему тамъ совершенно отрицательно отнеслись къ фронтовой вооруженной борьбѣ. Вотъ почему подъ давленіемъ Англіи предсѣдатель Совѣта Министровъ Франціи Бріянъ на по -

слѣдней Лондонской конференціи подписалъ соглашеніе отъ имени Франціи, что французское правительство не будетъ оказывать помощь никакимъ попыткамъ вооруженной борьбы противъ совѣтской власти. Отсюда естественными и понятными становятся всѣ шаги, которые предприняты были въ отношеніи арміи Врангеля.

Теперь внутреннее положеніе на западѣ заставляетъ всѣ правительства исключительно обратить вниманіе на ликвидацію тягчайшихъ послѣдствій міровой войны, которыя сказываются до сихъ поръ во всѣхъ областяхъ. На западѣ съ большимъ трудомъ справляются съ этими послѣдствіями.

Долженъ однако совершенно опредѣленно отмѣтить, что всѣ заявленія преимущественно русской журналистики, русскихъ политическихъ круговъ о возможности большевизма на западѣ, по моему мнѣнію, абсолютно ни на чемъ не основаны. Наша позиція /я ея также придерживался/ что мы требовали помощи отъ запада на томъ основаніи, что русскій большевизмъ является для запада такимъ же зломъ, какъ и для Россіи, что западъ долженъ помочь намъ не ради насъ, а ради себя - эта позиція, встрѣчается въ лучшемъ случаѣ съ недовѣріемъ, обычно же съ насмѣшкой, не больше того. Тамъ убѣждены, что ни тѣхъ формъ, ни того размѣра, ни тѣхъ послѣдствій для государственнаго и экономическаго строя, которыя имѣли мѣсто въ Россіи - на западѣ отъ большевизма не можетъ быть.

Я скажу, что это вѣрно. За время существованія совѣтской власти эволюція въ отношеніи большевизма на западѣ произошла громадная, если раньше онъ привлекалъ къ себѣ сочувствіе, если раньше - I I/2 - 2 года тому назадъ было очень много активныхъ сторонниковъ его, или, что особенно важно, сочувствующихъ, то русская дѣйствительность совершенно убила эти симпатіи къ большевизму. Въ послѣднее-же время произошло то, что по моему глубокому убѣжденію, окончательно устранило большевистскую опасность на западѣ, именно - расколъ въ средѣ самихъ соціалистическихъ партій на западѣ, выдѣленіе изъ ихъ состава небольшихъ группъ комунистовъ, которыя не пошли за лозунгами третьяго интернаціонала, не приняли знаменитыхъ 2I пунктовъ московскихъ условій и начали борьбу противъ комунистовъ.

Вы видите, что такія вспышки, какъ въ Италіи, кончились пуфомъ, выз-

вавъ противъ себя сильное и мощное національное движеніе, которое успѣшно противодѣйствовало большевизму. Въ отношеніи совѣтской власти психологія страны до такой степени измѣнилась, что предсѣдатель итальянскаго Правительства Джіолитти не побоялся распустить лѣвый парламентъ и назначить новые выборы въ полномъ убѣжденіи, что новый составъ Палаты будетъ болѣе умѣреннымъ.

Вы были недавно свидѣтелями большевистскаго возстанія въ Германіи. Мы видѣли съ какою легкостью демократическое правительство подавило его, употребивъ для этого даже не войска, а внутреннюю стражу, при полномъ сочувствіи массы населенія.

Событія, которыя происходятъ въ Англіи, они показываютъ, насколько экстремистскія теченія, существующія въ рабочей средѣ, не имѣютъ глубокихъ корней, какое стихійное, чисто инстинктивное противодѣйствіе встрѣчаютъ они въ странѣ, какъ правительство легко и свободно находитъ огромные кадры добровольцевъ, элементы, которыми оно можетъ легко и свободно парализовать вредныя послѣдствія стачки, забастовки и т.д.

Я уже не говорю о Франціи. Опытъ прошлогодней генеральной забастовки окончился пуфомъ. Въ настоящее время Франція меньше всего можетъ служить полемъ для дѣятельности большевиковъ.

Вы отлично знаете, что сама совѣтская власть, исполнительный комитетъ 3-го интернаціонала, глава русскаго большевизма - Ленинъ - принужденъ констатировать, что ихъ надежды на міровую революцію рухнули. Вотъ почему, повторяю, политическіе дѣятели правительствъ запада отлично учитываютъ состояніе своихъ странъ, не считаютъ нужнымъ бороться съ русскимъ большевизмомъ, т.к. не видятъ въ немъ опасности для себя и не хотятъ тратить на это лишней капли крови.

Скажу больше: для запада, для большинства западно-европейскихъ государствъ, какъ для Англіи, какъ для Германіи, какъ для новыхъ государствъ - Польши, Чехо-Славіи, какъ для Италіи - для всѣхъ ихъ выгодно продленіе нашей русской смуты, обезсиливаніе Россіи, потому что за этотъ періодъ они оправляются отъ послѣдствій міровой войны, возсоздадутъ свою народно-хозяйственную мощь, пользуясь разваломъ Россіи. Единственно Франція, которая живетъ подъ впечатлѣніемъ опасности отъ

нѣмецкаго реванша, единственно она стремилась /съ величайшими ошибками, преступленіями, какъ угодно выразиться .. можно и болѣе сильные эпитеты найти/ помочь Россіи. Но она обезсилена, обезкровлена войной, получивъ въ наслѣдство отъ нея чуть ли не 1/5 своей территоріи совершенно разрушенной. Она находится въ полной зависимости отъ Англіи прежде всего, потому что только при ея содѣйствіи она надѣется получить отъ нѣмцевъ тѣ милліарды контрибуціи, которыя ей причитаются.

Вотъ въ общихъ чертахъ положеніе Запада.

Новыми явленіями представляются совѣтскіе торговые договоры съ Англіей, Германіей, вѣроятно въ ближайшіе дни и съ Италіей, а также и съ другими болѣе мелкими государствами, наконецъ, рижскій русско-польскій миръ, на которомъ я остановлюсь нѣсколько подробнѣе. По существу для совѣтской власти они, конечно, ничего дать не могутъ. Торговыя сношенія Запада съ Россіей Совѣтской на основаніи этихъ договоровъ - невозможны, потому что Россія не имѣетъ ничего, чѣмъ бы она могла оплачивать привозимые товары.. Наличность золотого запаса все больше и больше уменьшается. По исчисленію всѣхъ экономистовъ русскихъ и заграничныхъ этотъ золотой запасъ, примѣрно, равнается 360 милліонамъ рублей. Купить на него столько, чтобы можно было не только насытить, но хоть немножко удовлетворить Россію - невозможно. Сырья, которымъ можно было бы расплачиваться - нѣтъ. Исчисленія совѣтскихъ экономистовъ также и совѣтская печать даютъ ужасающія цифры паденія производительности труда. Остатки старыхъ запасовъ, которыми до сихъ поръ можно было жить - истощились и совѣтская власть въ этомъ отношеніи находится въ катастрофическомъ положеніи, когда о вывозѣ не приходится и думать.

Но съ другой стороны, опасность для насъ состоитъ въ томъ, что пользуясь этими договорами, иностранный капиталъ въ видѣ всякихъ концессій, заберетъ естественныя богатства Россіи. Несомнѣнно, всякая новая власть будетъ не въ состояніи отдѣлаться отъ этого сказавъ, что "мы, молъ, не признаемъ этихъ договоровъ." За этими капиталистами будетъ стоять вся мощь западныхъ государствъ. Эту мощь они направятъ противъ Россіи для того, чтобы защитить свои интересы, свой капиталъ.

Это расхищеніе Россіи есть величайшее зло, которое сейчасъ стоитъ передъ нашими глазами. Англичане, нѣмцы, знаютъ и понимаютъ не хуже насъ цѣну совѣтской власти, знаютъ насколько она прочна. Они спѣшатъ воспользоваться моментомъ, чтобы захватить все, что плохо лежитъ. Въ томъ же руслѣ лежитъ и политика русскихъ финансовыхъ и торгово-промышленныхъ круговъ. Идетъ распродажа оптомъ и въ розницу русскихъ предпріятій иностранцамъ - французамъ, англичанамъ, американцамъ. Большинство, напримѣръ нефтяныхъ Грозненскихъ промысловъ запроданы. Большинство сахарныхъ заводовъ на Украинѣ находится въ рукахъ французскихъ капиталистовъ и т.д. Я знаю, что группа сахарозаводчиковъ во главѣ съ гр. Бобринскимъ запродала контрольные пакеты /большинство акцій/ а иногда и цѣликомъ всѣ предпріятія французскимъ капиталистамъ. Я знаю, что большое количество предпріятій Донецкаго Бассейна также уже запродано. Расхищеніе источниковъ народнаго богатства шло и идетъ въ колоссальныхъ размѣрахъ. Такъ, что мы въ одинъ прекрасный день можемъ очутиться передъ такими фактами, что часть естественныхъ богатствъ роздана будетъ совѣтской властью въ видѣ концессій, а большая часть предпріятій русскихъ продана ихъ владѣльцами ....

Вотъ то громадное зло, которое ожидаетъ насъ въ будущемъ.

Теперь я считаю себя въ правѣ болѣе подробно остановиться на вопросѣ о рижскомъ договорѣ, потому что онъ самымъ тѣснѣйшимъ образомъ связанъ съ польской политикой въ отношеніи Россіи. Я считаю себя обязаннымъ здѣсь заявить, что Политика Польши въ отношеніи Россіи и русскаго вопроса съ моей точки зрѣнія всегда была вплоть до послѣдняго времени ошибочной. Поляки, вернувъ свою страну къ самостоятельному существованію, я бы сказалъ опьянѣли отъ успѣховъ. Эта мегаломанія польскихъ политиковъ достигла такихъ предѣловъ, что они въ началѣ стояли на требованіи возстановленія границъ 1772 года, затѣмъ понемножку сокращали аппетиты, пока все это не завершилось Рижскимъ договоромъ, по которому свыше шести милліоновъ чисто русскаго населенія отдано было Польшѣ; 13 съ лишнимъ русскихъ уѣздовъ отошло цѣликомъ, 11 уѣздовъ отошли въ значительной своей части.

Въ исторіи этого вопроса роль сыграла ошибка Клемансо, которому услужливо помогалъ Ллойдъ - Джоржъ, стремленіе къ созданію на востокѣ

Европы взамѣнъ Россіи, на которой былъ поставленъ крестъ, новаго государства - Великой Польши - которая для Франціи и Англіи служила бы оплотомъ противъ нѣмецкой опасности. Въ этомъ отношеніи на Польшу возлагалась высокая миссія - стать вмѣсто Россіи этимъ стражемъ. Съ другой стороны она должна была стать въ центрѣ борьбы противъ русскаго большевизма. Созданъ былъ, такъ называемый санитарный кордонъ изъ окраинъ Россіи, выдѣлившихся въ отдѣльныя самостоятельныя государства, во главѣ которыхъ должна была стоять Польша. Французскіе политики сдѣлали все, чтобы помочь Польшѣ и смотрѣли сквозь пальцы на захваты сосѣднихъ съ Польшей этнографически русскихъ земель.

Польская политика въ отношеніи насъ, можетъ быть охарактеризована нѣсколькими, но характерными штрихами. Пильсудскій отказался выступать противъ большевиковъ въ тотъ моментъ, когда вооруженныя силы Юга Россіи подъ предводительствомъ Деникина побѣдоносно двигались въ глубь Россіи. Я читалъ переписку Пильсудскаго съ Деникинымъ. Поляки всячески отговаривались отъ помощи тѣмъ, что у нихъ нѣтъ снаряженія, снарядовъ, снабженія, что абсолютно не соотвѣтствовало дѣйствительности, т.к. запасы Франціи, Америки, Англіи, давали полную возможность снарядить, снабдить не только польскую, но десять такихъ армій. Поляки это отлично знали. Такъ или иначе, но это не было сдѣлано. Не было сдѣлано сознательно, потому что лѣвые польскіе элементы, правящая партія П.П.С. во главѣ которыхъ стоитъ Пильсудскій - они не желали освобожденія Россіи отъ большевиковъ, не желали видѣть Россію сильной, возрожденной.

У насъ на памяти и второй фактъ. Польша чудомъ спаслась отъ захвата ея большевиками. Когда красная опасность была подъ стѣнами Варшавы, французскій военный геній Вейгана съумѣлъ воспользоваться въ этотъ моментъ національнымъ подъемомъ, съумѣлъ организовать армію изъ частей, подобныхъ нашимъ партизанскимъ и добровольческимъ во время первыхъ мѣсяцевъ борьбы съ большевиками, изъ инженеровъ, приказчиковъ, адвокатовъ, учащейся молодежи. Изъ такихъ элементовъ была создана молодая армія, которая использовала ошибки краснаго командованія, ударила во флангъ, разбила и заставила отходить ....

Спасло Варшаву дѣйствительно чудо. Красная армія / я сдѣлаю это маленькое отступленіе/ неудержимо катилась впередъ. Польская армія совершенно дезорганизованная бѣжала безъ оглядки. Красный фронтъ выдвинулся

длиннымъ,узкимъ языкомъ къ Варшавѣ. За этой центральной группой тянулись всѣ остальныя части, тянулись не по стратегическимъ соображеніямъ, заданіямъ, а скорѣе бѣжали грабить Варшаву, потому что такой лозунгъ былъ данъ совѣтскимъ командованіемъ. Эта масса дезорганизованная, не управляемая, претъ впередъ. Вейганъ воспользовался этимъ и ударилъ во флангъ выдвинувшемуся языку и отрѣзалъ подъ Варшавой значительную часть совѣтской арміи. Когда объ этомъ разнеслась вѣсть, массы красноармейцевъ инстинктивно шарахнулись назадъ. Значительная часть перешла нѣмецкую границу и интернировалась. Красный фронтъ съ такой же быстротой откатывался назадъ, какъ раньше катился впередъ...

И вотъ здѣсь снова повторилось то же явленіе. Полякамъ не выгодно было добивать большевиковъ. Они охотно согласились на предварительный миръ, который былъ подписанъ I2 октября. . Разумѣется, всѣ остальныя военныя операціи,операціи Перемыкина, нашихъ казачьихъ частей, операціи Украинской арміи Петлюры, операціи Балаховича, генерала Врангеля, - лишившись мощной поддержки, мощнаго участія Польши въ общихъ военныхъ дѣйствіяхъ # конечно должны были лопнуть и .... мы съ Вами очутились въ Константинополѣ.

Эти явленія, которыя сами говорятъ за себя и оцѣнку которымъ всякій по своему русскій человѣкъ, правый ли, лѣвый ли, федералистъ,унитаристъ - дастъ совершенно одинаковую, они показываютъ, что въ ближайшемъ сосѣднемъ славянскомъ государствѣ мы искренняго друга не видимъ.

Въ послѣднее время въ Польшѣ началось стремленіе, создано польско-русское общество, гдѣ дѣлаютъ попытки найти пути сговора, найти общій языкъ съ русскими. Я, будучи въ Варшавѣ, участвовалъ въ трехъ засѣданіяхъ общества, говорилъ о роли казачества, о ходѣ русской революціи, о возрожденіи русской государственности. Получилъ много комплиментовъ всякаго рода / но Поляки народъ западный, они воспитанные, галантные люди и въ этихъ комплиментахъ не стѣсняются/. Но я считаю, что дальше взаимныхъ комплиментовъ мы не ушли и не могли уйти.

Сейчасъ поляки требуютъ отъ насъ русскихъ чего. Признанія границъ, установленныхъ рижскимъ договоромъ. Мы имъ заявляемъ, что на границы рижскаго мира смотримъ, какъ на фактъ, а потому не можемъ не признавать ихъ ни не признавать. Вы, молъ, подписали договоръ, со стороны

Россіи подписали большевики ....Ладно. Мы не собираемся воевать съ вами ... Полякамъ этого мало. Имъ нужно моральное признаніе этого факта со стороны русской общественности, разныхъ круговъ. Но ни съ какихъ круговъ такого признанія не послѣдовало. Единственно Савинковъ и "Русскій Эвакуаціонный Комитетъ" находящійся въ Варшавѣ, они вынуждены были признать этотъ Рижскій миръ и этимъ самымъ дать ему какуюто санкцію со стороны русской общественности. Поляки сами отлично понимаютъ цѣну этой общественности, не закрываютъ глазъ на то, насколько это является цѣннымъ.

Теперь о Дальнемъ Востокѣ. Тамъ происходятъ слѣдующія явленія. Дальній Востокъ фактически находится въ рукахъ Японіи. Японія укрѣпилась тамъ настолько прочно, что будущее общероссійское правительство окажется въ чрезвычайно затруднительномъ положеніи. Эта агрессивная политика Японіи настолько самоочевидна, что она сдѣлала возможнымъ противоестественное соединеніе такихъ элементовъ, какъ большевики и кадеты и торгово-промышленные круги въ одномъ кабинетѣ, въ одномъ правительствѣ. Большевизмъ пріобрѣлъ на Дальнемъ Востокѣ вліяніе среди населенія, главнымъ образомъ тѣмъ, что онъ сталъ въ рѣзкую опозицію японскимъ притязаніямъ. Совѣтская печать, совѣтскіе органы - "ревкомы" - они невольно сдѣлались проводниками такого національнаго чувства и дали возможность кооперировать съ ними элементамъ, далеко отстоящихъ отъ большевиковъ. Повсемѣстно по линіи желѣзной дороги вплоть до Читы - все это занято японскими оккупаціонными отрядами. Власть фактически находится въ рукахъ японцевъ. Если тамъ сидятъ красные комиссары, то они дѣйствуютъ по указкѣ японскаго командованія.

Поддерживая антибольшевистское движеніе, какъ напримѣръ движеніе возглавляемое атаманомъ Семеновымъ, японцы опять таки преслѣдовали свои интересы. Когда на Дальнемъ Востокѣ появилась мысль о созданіи государствъ - буферовъ - дальневосточныхъ республикъ - японцы съ разу же ухватились за эту мысль и относятся весьма благопріятно къ этому буферу, стремясь черезъ него завязать торговыя сношенія съ остальной Россіей, а также желая имѣть промежуточную территорію между своими владѣніями на материкѣ и остальной Россіей.

Въ этомъ своемъ агрессивномъ стремленіи японцы натыкаются на проти-

водѣйствіи Америки. На Западѣ считаютъ, что въ этомъ продвиженіи возможность столкновеній между Америкой и Японіей не исключена. Америка работаетъ своими силами и средствами, опираясь главнымъ образомъ на Китай. Такъ какъ дальневосточная желѣзная дорога и полоса ея отчужденія является однимъ изъ огромныхъ факторовъ русскаго вліянія на востокѣ, то американцы въ своей политикѣ такимъ путемъ сильно вліяютъ на Китайскія власти и въ достаточной мѣрѣ поддерживаютъ русскіе интересы. Фактическій глава этой территоріи, предсѣдатель Правленія желѣзной дороги генералъ Хорватъ до сихъ поръ сохранилъ свою власть, хотя и находится сейчасъ не въ Харбинѣ, а въ Пекинѣ, откуда китайцы подъ всякими вѣжливыми и деликатными предлогами не выпускаютъ его въ Харбинъ.

Соотношеніе разныхъ элементовъ на Дальнемъ Востокѣ таково, что въ немъ достаточно горючаго матеріала противъ совѣтской власти но, такъ какъ Дальневосточная республика юридически не зависима отъ Москвы, созвала свое Учредительное Собраніе, образовала свое Правительство и т.д., то тѣмъ самымъ этимъ элементамъ остаткамъ войскъ генерала Каппеля, остаткамъ атамана Семенова, - нѣтъ почвы для борьбы внутри Россіи. Всѣ отдѣльныя области, соединившіяся въ Дальневосточную республики, онѣ, если хотите, живутъ своеобразной по своей мѣстности жизнью, пытаясь наладить и создать мѣстную государственность, которая, по справедливости въ значительной степени надо сказать, отличается отъ практики Москвы, отъ совѣтской власти. Дальневосточная республика тянется отъ Владивостока до Байкала.

Западная Сибирь находится въ совершенно другомъ положеніи; здѣсь цѣликомъ царитъ совѣтская властъ. Но я по счастливой случайности имѣлъ недавно возможность ознакомиться съ информаціей общественныхъ дѣятелей, которые пріѣхали въ Парижъ изъ Сибири. Они выѣхали оттуда въ февралѣ мѣсяцѣ и пріѣхали съ опредѣленнымъ мандатомъ. Эта информація о положеніи въ Западной Сибири была дана въ кружкѣ лицъ, въ которомъ и я имѣлъ возможность принимать участіе.

Фактически въ Западной Сибири совѣтской власти нѣтъ. Ея вліяніе простирается только по линіи желѣзной дороги и въ городахъ, Вся остальная масса сибирскаго населенія, на всемъ огромномъ пространствѣ живетъ своей собственной жизнью. Алтайская губернія напримѣръ, совершенно независима, благодаря счастливому географическому положенію. Населеніе Алтая крѣпкое,силь-

ное крестьянство, сорганизовалось, создало свои войска, отряды и фактически не имѣетъ никакого отношенія къ совѣтской власти, къ совѣтскимъ органамъ.

Остальная Сибирь, она тоже находится въ огнѣ, но очень своеобразномъ. Средняя Западная Сибирь имѣетъ значительное количество партизанскихъ отрядовъ, которые ведутъ мелкую борьбу съ тѣми совѣтскими отрядами, которые пытаются проникнуть въ глубь страны. Эти партизанскіе отряды и населеніе приняли очень своеобразную тактику въ отношеніи совѣтскихъ мѣропріятій.

Самое важное для центральной совѣтской власти - это добыть хлѣбъ. Западная Сибирь имѣетъ колоссальные запасы хлѣба и жировъ, мяса и т.д. Ничего, однако, населеніе не даетъ большевикамъ. Но оно и не возстаетъ противъ совѣтской власти. Пріѣзжаютъ, напримѣръ, чиновники въ сопровожденіи карательнаго отряда за хлѣбомъ. Имъ говорятъ: "Пожалуйста берите, открывайте амбары". Производится разверстка, формируется обозъ. А тѣмъ временемъ крестьяне даютъ знать сосѣднему своему партизанскому отряду. Партизаны нападаютъ на обозъ, убиваютъ тѣхъ большевиковъ, которые его сопровождаютъ. Мужики помогаютъ расправляться, а затѣмъ поворачиваютъ оглобли и везутъ хлѣбъ обратно. Зло это распространено повсемѣстно и такая тактика вообще примѣняется въ Россіи /разрѣшите сдѣлать это маленькое отступленіе/ безъ всякаго предварительнаго сговора, а какъ то инстинктивно. Въ ближайшихъ городахъ, напримѣръ, Петроградѣ, Москвѣ, гдѣ, какъ вы отлично знаете, нельзя устраивать собраній, въ извѣстные моменты чувствуется, такъ сказать, повелительный импульсъ, который и толкаетъ на опредѣленныя единодушныя дѣйствія. Красные гарнизоны въ Москвѣ и Петроградѣ не получаютъ, напримѣръ, хлѣба. Красноармейцы бродятъ по городу и выпрашиваютъ по квартирамъ кусокъ хлѣба. Въ началѣ всѣ давали. Затѣмъ вдругъ въ одинъ прекрасный моментъ точно по сговору весь городъ перестаетъ это дѣлать. Я имѣю точныя данныя .... Объясняется это желаніемъ скорѣе толкнуть красноармейцевъ на выступленіе противъ совѣтской власти.

Вотъ такая инстинктивная тактика вырабатывается у населенія Россіи и Сибири Западной въ частности.

Въ средней Сибири организаціонная антибольшевистская работа поставлена великолѣпно. Во главѣ противосовѣтской работы стоятъ кооперативы .... Вы сами знаете, какъ широко развито кооперативное движеніе въ Сибири. Кооператоры тѣсно связаны съ населеніемъ. Они сейчасъ стоятъ въ центрѣ, во

главѣ этой организаціи. Во главѣ военнаго дѣла стоитъ генералъ Попелаевъ, одинъ изъ популярнѣйшихъ сибирскихъ генераловъ, который былъ начальникомъ одного изъ фронтовъ у Колчака и рѣзко разошелся съ политикой Главнаго Командованія, за что и былъ удаленъ. Съ остатками отряда онъ удалился въ Монголію. Здѣсь на границѣ между Монголіей и Западной Сибирью расположены его отряды. Оттуда онъ руководитъ военной организаціей Западной Сибири. Тамъ же остатки отрядовъ Оребургскаго атамана Дутова, который попреждему живъ и всѣ слухи о его казни ложны. Тамъ же остатки Семиреченскихъ и другихъ казаковъ, которые эвакуировались въ предѣлы Монгольскихъ степей.

Вотъ въ какомъ положеніи находится Западная Сибирь. По тѣмъ даннымъ, которыя у меня имѣются, нынѣшнимъ лѣтомъ или весной въ Западной Сибири нужно ожидать крупныхъ движеній, направленныхъ противъ совѣтской власти.

Теперь разрѣшите перейти къ характеристикѣ теченій въ русской общественности. Сейчасъ происходитъ отборъ. Называя вещи прямо своими именами, я скажу, что сейчасъ происходятъ разграниченія и отборъ между различными элементами русской общественности. Имѣется два, вѣрнѣе, чтобы яснѣе вы себѣ представили, три теченія, три направленія.

Остановимся прежде всего на правыхъ, монархическихъ организаціяхъ, центромъ для которыхъ является Берлинъ. Во главѣ этой группы - Масоловъ, бывшій начальникъ канцеляріи Министерства Императорскаго двора, знаменитый членъ Государственнаго Совѣта Нейдгардъ, бывшій начальникъ Управленія по дѣламъ печати Бельгардтъ. Это все лица наиболѣе крупныя, замѣтныя. Съ ними же находится въ связи бывшій донской атаманъ Красновъ. Онъ не входитъ въ организацію. Онъ стоитъ въ сторонѣ. Но онъ находится съ ними въ постоянномъ контактѣ. Его информируютъ. Онъ даетъ свои совѣты и указанія. Изъ печати вы вѣроятно знаете о дѣятельности Вискупскаго, извѣстнаго члена Думы Маркова /кто еще тамъ изъ болѣе мелкихъ я не сумѣю сказать/ Средства они имѣютъ, и, повидимому, отъ нѣмецкихъ правыхъ круговъ. Издаютъ газету "Двуглавый Орелъ". Ими производится вербовка военнаго элемента. Въ этомъ отношеніи они ведутъ большую работу въ Германіи, Парижѣ и даже здѣсь въ Константинополѣ. Ими довольно успѣшно производится обработка военнаго элемента, особенно среди голодныхъ людей, ничего не имѣющихъ противъ того, чтобы получить извѣстное количество франковъ или марокъ.

Въ Парижѣ, гдѣ я имѣю возможность получать весьма хорошую информацію, тамъ правыми тоже создана явная орагнизація - это "Союзъ Защиты Родины", во главѣ котораго стоятъ: В. Гурко - сотрудникъ Столыпина и Шебеко. На ряду съ этой официальной правой организаціей имѣются также организаціи полуконспиративныя, которыя ведутъ главнымъ образомъ обработку офицерскаго элемента военныхъ круговъ, зондируя почву у разныхъ генераловъ, подбирая ихъ къ своимъ кругамъ. Наконецъ, крупнымъ центромъ монархическаго движенія является Венгрія, гдѣ политика адмирала Хорти, главы Венгерскаго Правительства, едва не привела къ возвращенію Карла Габсбурга. Она наиболѣе благожелательна къ правымъ русскимъ теченіямъ. Венгрія является центромъ военной организаціи и тамъ находятся наиболѣе активные элементы, въ частности генералъ Владимировъ и рядъ другихъ лицъ.

Здѣсь, въ Константинополѣ, какъ мнѣ сообщили, также идетъ такая работа. Къ слову сказать, думаю, что самъ генералъ Врангель кончитъ тѣмъ, что перейдетъ въ этотъ лагерь. Это мое предположеніе, но, я думаю, что оно достаточно обосновано. Я думаю, что имѣю достаточно данныхъ для этого. Время, когда люди брали на себя личину, когда они прикрывались всякими чуждыми имъ политическими лозунгами - это время прошло уже.

Теперь переходя къ характеристикѣ другихъ русскихъ политическихъ теченій, я долженъ сказать, что среднее теченіе, которое составляетъ группу "Общаго Дѣла", которое теперь пытается созвать "Всероссійскій Національный Съѣздъ" и выбрать затѣмъ "Русскій Національный Комитетъ". Это среднее теченіе еще не нашло себя, свое подлинное лицо, не обнаружило его пока, но обнаружитъ на этомъ съѣздѣ, если онъ состоится. Это остатки тѣхъ же общественныхъ силъ, которыя играли руководящую роль въ прошломъ періодѣ борьбы съ большевиками. Это бывшіе дѣятели Особаго Совѣщанія въ родѣ М.М. Федорова, Н.Н. Львова, это бывшіе члены Врангелевскаго Правительства Струве. Это члены такъ называемаго "Парламентскаго Комитета",/Разрѣшите на этомъ нѣсколько остановиться/. У васъ Парламентскій Комитетъ играетъ большую роль, большое значеніе. Исторія образованія этого фактора такова.

Въ началѣ декабря Гучковъ сначала въ частномъ порядкѣ, среди своихъ политическихъ друзей, а затѣмъ и въ болѣе широкомъ масштабѣ дѣлалъ попытки создать объединеніе изъ бывшихъ членовъ государственной думы всѣхъ че-

тырехъ созывовъ и членовъ Государственнаго Совѣта по выборамъ. Онъ имѣлъ въ виду эти элементы сдѣлать фундаментомъ для организаціи русской общественности на Западѣ.

Въ зданіи Русскаго Посолства произошло три совѣщанія, на которыхъ я лично, пріѣхавшій изъ Лондона Милюковъ и наши политическіе друзья заняли непримиримую позицію, указавъ что бывшія учрежденія, бывшіе люди, на большинствѣ которыхъ лежитъ печать столыпинскаго избирательнаго закона третьяго іюня, тѣсно спаянные съ до революціонной Россіей -- они не могутъ явиться той базой, на которой можно строить дальнѣйшее объединеніе русской общественности, собрать ея демократическіе элементы. Они были вынуждены признать, согласиться съ этимъ. Но, тутъ выскочилъ Г. Алексинскій, бывшій членъ 2 -й Государственной Думы. Алексинскій раньше былъ большевикомъ. Это былъ вѣрный адъютантъ Ленина. Затѣмъ онъ отъ него ушелъ къ организаціи покойнаго Плеханова и до сихъ поръ считаетъ себя плехановцемъ. Онъ выдвинулъ новую идею: "Хорошо, молъ согласиться, что эти люди не годятся, что они слишкомъ правые, но парламентскіе комитеты все же нужно создавать. Для чего. Для информаціи Западно-Европейскихъ парламентовъ о русскихъ дѣлахъ. Мы ни на какую политическую роль не претендуемъ. Мы понимаемъ, что теперь не время такихъ выступленій. Но эту скромную роль мы въ правѣ, мы обязаны выполнить. Мы въ свое время были выбраны населеніемъ и т.д. и т.д." Гучковъ, какъ умный человѣкъ, ухватился за эту мысль. Былъ написанъ статутъ, начали функціонировать комитеты и, какъ вы видѣли, съ января по апрѣль они стали политическими факторами, занялись политической работой, разцвѣли тамъ, гдѣ обстановка и условія были найболѣе благопріятны, я говорю о Коѳнстантинополѣ. Всѣ эти парламентскіе комитеты играютъ видную роль въ группировкѣ "Общаго Дѣла".

Тамъ находятся затѣмъ тѣ одиночки, индивидуалисты, которые всегда и при всякихъ условіяхъ остаются сами собой; къ нимъ относятся, напримѣръ, присяжный повѣренный Сліозбергъ. Тамъ же находится почтѣннѣйшій В.Д.Кузьминъ-Караваевъ. Это почтенный человѣкъ, но около него было всегда 2-3 человѣкъ, съ которыми онъ только и находилъ возможнымъ работать.

Туда входятъ затѣмъ люди неизвѣстные, сомнительной репутаціи, дѣловой и политической, которые всегда стараются заполнить пустоту, попасть туда, гдѣ есть мѣсто. Къ числу такихъ типовъ принадлежитъ Финисовъ, предсѣдатель союза инженеровъ въ Парижѣ. Попалъ туда случайно или не случайно Фенинъ,

извѣстный горнопромышленникъ на югѣ Россіи. Совершенно случайно попалъ туда Карташовъ, бывшій министръ исповѣдникъ Временнаго Правительства. Это очень большой философскій умъ. Я его очень цѣню. Мнѣ чрезвычайно нравится своеобразное настроеніе его ума, рѣчи и т.д. Это - философъ, который исходитъ изъ извѣстной философской концепціи, который свое имя, свой умъ отдаетъ на служеніе людямъ, почти не имѣющимъ съ нимъ ничего общаго.

Во главѣ всего дѣла стоитъ Бурцевъ, фанатично твердый, честный, искренній человѣкъ. Это журналистъ, но не политикъ. Пасманикъ - это больной человѣкъ, неврастеникъ, котораго можно только жалѣть по человѣчеству и больше ничего. Дальше идутъ Бернштейнъ, Викторовъ-Топоровъ. Входитъ сюда и мой помощникъ генералъ Сычевъ. По своимъ симпатіямъ, во первыхъ, въ силу принадлежности своей къ генеральской средѣ, во вторыхъ - онъ всецѣло примыкаетъ къ этому теченію. Но положеніе очень двусмысленно. Оно будетъ Объединеннымъ Сокзнымъ Совѣтомъ Казачества разъяснено въ ближайшіе дни. Дѣло въ томъ, что когда было рѣшено созвать этотъ съѣздъ, Бурцевъ телеграфировалъ сюда въ Константинополь Объединенному Казачьему Союзу /или Донскому атаману Богаевскому/ съ приглашеніемъ принять участіе въ этомъ съѣздѣ. Если вы посмотрите программу, то съѣздъ ставитъ передъ собой очень заманчивыя задачи, именно тѣ, которыя стоятъ передъ каждымъ изъ насъ. Отчего-же не принять участія въ хорошемъ дѣлѣ. Тогда Богаевскій телеграфировалъ, что онъ даетъ полномочія принять участіе въ съѣздѣ представителю Донского, Терскаго и Астраханскаго войскъ Харламову и его помощнику генералу Сычеву. Тамъ обрадовались: "Казачество, молъ съ нами". Я говорю имъ, что вы не радуйтесь раньше времени. Я такихъ полномочій принять не могу. Я вамъ категорически заявляю, что въ работахъ вашихъ комиссій участія принимать не буду. По вопросу о телеграммѣ и моихъ полномочіяхъ я веду сношенія и постараюсь выяснить всѣ обстоятельства. Но генералъ Сычевъ счелъ себя обязаннымъ, очевидно, въ порядкѣ дисциплины выполнить эту телеграмму. Тогда я потребовалъ, чтобы Сычевъ заявилъ, что онъ участвуетъ персонально, какъ Сычевъ, но не какъ представитель или полномочное лицо отъ казаковъ. Онъ написалъ такое письмо, но "Общее Дѣло" не напечатало. Вотъ теперь, будучи здѣсь, я въ Сокзномъ Совѣтѣ поставилъ вопросъ, что считаю недоступнымъ въ интересахъ казачества участвовать на этомъ съѣздѣ, что я никакого по-

рученія представительствовать на этомъ сѣздѣ на себя не приму, что я считаю полномочія, данныя въ телеграммѣ Богаевскаго, необходимымъ аннулировать. Союзный Совѣтъ сталъ на мою точку зрѣнія. Соотвѣтствующая телеграмма генералу Сычеву будетъ послана и этотъ инциндентъ будетъ ликвидированъ.

Претензіи этой группы создать "Національный Комитетъ", "Національный Центръ" - по моему ни на чемъ не основано. Кто туда пойдетъ. Кто пошелъ. На кого они могутъ расчитывать. На маленькія к.д. группы. Бурцевъ печатаетъ: "Группа такая-то Партіи Народной Свободы - высказалась за участіе въ Національномъ съѣздѣ". Если будемъ расшифровывать, то увидимъ, что Софійская группа, во главѣ которой стоитъ всѣмъ намъ извѣстный Соколовъ, насчитываетъ всего семь человѣкъ. Лондонская группа .... да тамъ и нѣтъ никакой группы ... Тамъ есть Адріяна Владимировна Тыркова. Есть извѣстный намъ всѣмъ Астровъ и графиня Панина. Берлинская группа Партіи Народной Свободы - это пять человѣкъ. Такъ что вы видите, изъ чего все это составляется. Торгово-промышленныя сферы пока своего отношенія къ этому съѣзду, комитету еще не опредѣлили. М.М. Федоровъ всю свою неутолимую энергію направляетъ, чтобы привлечь ихъ къ этому дѣлу, но пока довольно безуспѣшно. Его старанія не привели къ желаннымъ результатамъ.

Я глубчайшимъ образомъ убѣжденъ, что изъ этого начинанія ничего серьезнаго и дѣльнаго не выйдетъ. Въ лучшемъ случаѣ произойдетъ отборъ правыхъ и родственныхъ имъ элементовъ. Элементы идейные, политически честные, не порвавшіе съ демократическимъ своимъ прошлымъ, изъ тѣхъ,кто теперь тамъ путается, какъ Бурцевъ, Карташовъ и др. они должны будутъ отойти въ сторону. Здороваго національнаго дѣла изъ этой затѣи не получится. Въ массѣ лица, входящія въ эту группировку прикрываются бурцевскимъ флагомъ. Какъ къ Бурцеву не относиться, но демократичности у него нельзя отнять. Имъ пользуются ловко политическіе гешефтмахеры. Рано или поздно изъ-за его худенькой спинки они выскочатъ наружу. Что касается меня лично, то въ какихъ бы условіяхъ я ни былъ поставленъ Союзнымъ Совѣтомъ, я не могу пойти съ этой группой съ такими господами, какъ Гурко, Львовъ, Федоровъ, Струве, съ парламентскими комитетами. Г.А. Алексинскій въ теченіе многихъ часовъ пытался изнасилсвать меня, заставить войти въ Парижскій Парламентскій Комитетъ. Онъ старался всячески воздѣйствовать

вплоть до того, что я долженъ былъ послужить мостикомъ между Парламентскимъ Комитетомъ и учредиловцами. "Вы -говорилъ онъ- Василій Акимовичъ членъ сетырехъ Думъ, вы членъ Учредительнаго Собранія. Въ своемъ лицѣ вы совмѣщаете два естества." Я поблагодарилъ его за честь, и сказалъ, что туда не пойду.

Третье теченіе русской общественности - лѣвые. Тутъ въ центрѣ стоитъ группа "учредиловецъ".

Разрѣшите ознакомить васъ съ возникновеніемъ этого совѣщанія. Дѣло началось съ переговоровъ между Парижскимъ Комитетомъ Партіи Народной Свободы и политическими дѣятелями партіи с.р. группъ, находящихся въ Парижѣ, о возможности общихъ дѣйствій. Слово "коалиція" не употреблялось. Дѣлались попытки ко взаимному сговору. Съ одной и съ другой стороны охотно пошли на встрѣчу другъ другу. Было устроено много совѣщаній. Со стороны к.д. принимали участіе: Милюковъ, Винаверъ, Коноваловъ/предсѣдатель Парижскаго Комитета/. Со стороны с.р. Авксентьевъ, докторъ Рудневъ и Керенскій. С.р. заявили, что готовы охотно пойти на встрѣчу и работать вмѣстѣ съ тѣми политическими теченіями, которыя представляются тремя названными лицами. Но они ни за что не пойдутъ на то,чтобы въ этомъ сговорѣ получить извѣстную марку въ видѣ соглашенія к.д. съ с.р. Они указывали, что главная масса партійныхъ дѣятелей ихъ, а также центральный комитетъ находится внутри Совѣтской Россіи и тамъ работаютъ. Они нанесутъ большой ударъ этой работѣ своихъ дѣятелей, если заключатъ соглашеніе съ к.д. Однако они понимаютъ необходимость и неизбѣжность такого соглашенія.

Нужно было избрать такую платформу, на которой сдѣлать попытку такого взаимнаго сговора. Было рѣшено созвать частное совѣщаніе членовъ Учредительнаго Собранія. Вотъ откуда появилась эта мысль.

Первоначально къ этой идеѣ кадетскіе лидеры отнеслись подозрительно. Они категорически заявили, что возрожденіе Учредительнаго Собранія перваго созыва, какъ государственнаго правового института подъ тѣмъ или инымъ видомъ для нихъ абсолютно не пріемлемо. Со стороны с.р. были даны завѣренія въ томъ, что такого намѣренія у нихъ нѣтъ, что они также смотрятъ, что Учредительное Собраніе перваго созыва возродить нельзя.

Какъ я относился къ этому теченію. Я совершенно откровенно долженъ сказать, что если бы парижская группа к.д. партіи, если бы центральный

комитетъ этой партіи, большинство котораго находится въ Парижѣ, не перемѣнилъ бы свою тактику, рѣзко не порвалъ бы съ прошлымъ своей партіи, я говорю открыто и честно, не скрывая отъ васъ, что я рѣшилъ выйти изъ состава партій. Но по счастію этого не случилось. Это дало мнѣ возможность политической работы въ тѣхъ рядахъ, въ которыхъ я нахожусь до сего времени.

Почему я пошелъ съ с.р. Прежде всего я долженъ сдѣлать опредѣленную оговорку. Когда рѣшена была эта кооперація или совѣщаніе, я офиціально довелъ до ввѣдѣнія Керенскаго, что по моему глубокому убѣжденію фигура Керенскаго въ качествѣ какой нибудь крупной политической роли для казачества, какъ для такового абсолютно не пріемлема. Я это говорю не съ своей личной точки зрѣнія, а потому, что знаю настроенія и взгляды широкихъ казачьихъ круговъ, а потому и довожу объ этомъ до его свѣдѣнія. Керенскій, не могу сказать, чтобы очень обрадовался этому и вообще хорошо относился ко мнѣ. Наружно мы сходимся, бесѣдуемъ.

Я зналъ, что на мою шею много собакъ навѣшаютъ въ казачьей средѣ за мое участіе въ совѣщаніи учредиловцевъ. Зналъ, что Керенскимъ мнѣ будутъ тыкать въ глаза. Я имѣю объ этомъ свѣдѣнія. Но я совершенно сознательно принялъ участіе въ этой политической комбинаціи, сознательно началъ работу съ этими элементами на нижеслѣдующихъ основаніяхъ.

Я уже вамъ заявилъ, что всѣ политическіе русскіе элементы, которые группируются вокругъ редакціи "Общаго Дѣла" для меня являются абсолютно непріемлемыми. Я знаю цѣну ихъ демократизму. Я знаю цѣну ихъ федерализму. Я знаю цѣну ихъ политической идеологіи. Я знаю къ кому и куда лежало ихъ сердце, въ прошломъ періодѣ борьбы. Я знаю, какое зло они принесли нашему казачеству. Но съ другой стороны, я не нахожусь въ заблужденіи и относительно цѣнности с.р. партіи. Можетъ быть, среди присутствующихъ здѣсь есть лица, принадлежащія къ этой партіи или принадлежавшія ... Но долженъ сказать, что партіи с.р. по существу нѣтъ. Она разбилась сейчасъ на группы и насчитываетъ пять политическихъ теченій, пять направленій. Въ медовый мѣсяцъ русской революціи с.р. оказались господами въ Учредительномъ Собраніи.

С.Р. списки получали даже иногда 103 % /въ деревняхъ даже ребята носили подавать голоса/ . Но это было въ прошломъ. Сейчасъ партія развалилась и они сами устанавливаютъ не менѣе пяти теченій. Такъ что съ этой

стороны я ни сколько не преувеличиваю ея значеніе и зная ея слабость. Партія с.р. несомнѣнно должна разложиться, какъ разложились другія партіи, какъ разложились к.д. напримѣръ. Но для меня ясно, что тѣ элементы, которые входятъ въ составъ с.р. партіи больше чѣмъ кто нибудь, ближе стоятъ къ народнымъ массамъ, больше чѣмъ кто нибудь отвѣчаютъ народной идеологіи, больше чѣмъ кто нибудь въ данное время могутъ явиться той политической силой, интелигентной силой, съ которой въ будущей Россіи хочешь, не хочешь, нравится или нѣтъ, а нужно будетъ работать вмѣстѣ. Жизнь опрокинула очень много иллюзій - отъ соціализаціи дошли до диктатуры. Даже Черновъ, "селянскій" министръ заявилъ, что программа партіи с.р. пересматривается и, что необходимые коррективы, выдвинутые самой жизнью, будутъ въ нее внесены. Это одна сторона.

А вотъ и другая. Я считаю настоятельно необходимымъ приложить всѣ силы со стороны казачьихъ общественныхъ и политическихъ дѣятелей, чтобы во что бы то ни стало разрушить легенду о конрреволюціонности казачества, о его реставраціонности. Надо всячески противъ нея бороться. Бороться можно только въ рядахъ тѣхъ, кто думалъ такъ до этого времени. Революціонная демократія опять таки, какъ бы къ ней ни относиться, но это элментъ, безъ котораго строительство жизни не обойдется. Въ ея рядахъ нужно бороться противъ извѣстныхъ легендъ, предразсудковъ.

Я откровенно долженъ сказать, что моя работа въ согласительной девятичленной комиссіи "совѣщанія учредиловцевъ" мои объясненія многихъ явленій истекшаго періода борьбы во многомъ способствовали разсѣянію этихъ предвзятостей. Я считаю, что въ интересахъ казачества, даже въ томъ случаѣ, если бы я не отошелъ внутренно въ этотъ лагерь, все же я долженъ былъ бы пойти туда и долженъ былъ бы въ немъ работать. Но повторяю, я внутренно оказался въ этомъ лагерѣ. Это дало мнѣ возможность работать съ полной искренностью въ этомъ лагерѣ. Я знаю, что къ моимъ объясненіямъ, къ моему участію, также относились искренно. Его оцѣнили какъ и я оцѣнилъ эту кооперацію, ибо я считаю, что желаніе перетянуть казачество въ правый лагерь очень велико. Попытки работать въ этомъ направленіи все время производятся. Несомнѣнно, что въ дальнѣйшемъ будутъ производится еще болѣе энергичныя попытки, чтобы перетянуть казаковъ въ правый лагерь. Именно мнѣ, человѣку, который въ прошлой своей дѣятельности былъ связанъ съ этими элементами, именно мнѣ нужно было съ ними демонстративно порвать, сдѣ-

лать такіе шаги, которые бы отрѣзали возможность засѣдать напримѣръ въ "Русскомъ Совѣтѣ" въ Константинополѣ или въ "Парламентскомъ Комитетѣ", или въ бурцевскомъ "Національномъ Комитетѣ". Я считаю, что казачество, настолько поплатившееся въ этой борьбѣ, окончательно будетъ уничтожено, если пойдетъ по правому пути, если въ попыткахъ возстановленія монархизма оно приметъ какое бы то ни было участіе. Оно тогда погибнетъ безусловно. Я убѣжденъ, что эти отдѣльныя попытки возродить монархизмъ, поставить царя, будутъ произведены. Можетъ быть даже на нѣкоторое время они и увѣнчаются успѣхомъ. Все это возможно. Но я считаю, что участвовать въ этихъ попыткахъ казачество абсолютно не должно, потомучто, по моему глубокому убѣжденію, царя дворянско-помѣщичьяго со всѣмъ прошлымъ, съ прошлой идеологіей, съ навыками - этого прошлаго никогда, ни при какихъ условіяхъ Россія не приметъ. Для меня ясно, что тѣ претенденты, которые сидятъ въ Парижѣ, Ниццѣ, или невѣдомо гдѣ скрываются, тѣ элементы прошлаго, которые попытаются сконцентрироваться вокругъ этихъ претендентовъ, сговариваются съ ними какъ по прежднему владѣть Россіей - всѣ эти попытки обречены на неудачу, и если казачество приметъ участіе въ нихъ, то конечно, вся ярость народная опять таки будетъ обращена противъ казачества и мы жестокой цѣной расплатимся впослѣдствіи за эти попытки. Я не скажу, что это будетъ завтра, послѣ завтра, но это можетъ быть.

Вотъ почему я совершенно сознательно сталъ въ лѣвый лагерь, сталъ въ немъ работать, ибо я считаю, что за всѣми безобразными явленіями, за всей практикой большевизма, за всѣмъ тѣмъ зломъ, которое тамъ творится внутри Россіи, происходятъ огромной важности и значенія процессы - соціальные, политическіе психологическіе. То, что представляло язву старой Россіи, тѣ элементы, которые ею правили, то абсолютно обречено на вымираніе.

Въ этихъ мукахъ рождается новая Россія. Возьмите хотя бы эту мелко-буржуазную стихію, которой боится Ленинъ. Вы читали на дняхъ въ "Общемъ Дѣлѣ" ту оцѣнку, какую онъ даетъ этому явленію. Ленинъ умный человѣкъ, это человѣкъ большого, колоссальнаго ума. Онъ ясно понимаетъ, что эта мелко-буржуазная стихія, т.е. крестьянство есть сила, которая способна смахнуть все на своемъ пути и создать строй наиболѣе ей благопріятный. Казачество принадлежитъ къ разряду той-же силы. Подойти къ ней, къ этой массѣ, къ этой глыбѣ, подойти къ ней во что бы то ни стало, сжиться съ нею - это наша основная задача, наша основная линія поведенія. Мы должны сдѣлать все, чтобы итти

по этому пути.

Вотъ какъ я понимаю внутреннее наше положеніе, нашу позицію, ту работу, которую надо дѣлать, путь по которому надо итти и по которому я лично пошелъ. Вотъ почему я съ учредиловцами сталъ работать. Вотъ почему я въ одной комнатѣ сижу съ Керенскимъ. Я не боюсь того, что на меня будутъ собакъ вѣшать, будутъ ругать. Я знаю, что въ прошломъ у с.р. много ошибокъ. Но кто ихъ не дѣлалъ. Нельзя же серьезно винить Керенскаго въ томъ, что онъ погубилъ русскую республику. Кто могъ овладѣть стихіей, тѣмъ моремъ русским, которое взбунтовалось, всѣмъ тѣмъ, что называется русской революціей. Когда мнѣ говорятъ о преступленіяхъ Керенскаго, спрашиваютъ, какъ я могу находиться съ нимъ вмѣстѣ, то я говорю: "Не буду защищать, но прошу мнѣ честно отвѣтить - сумѣли ли бы вы сами на мѣстѣ Керенскаго, въ условіяхъ, въ которыхъ онъ работалъ, удержать власть. Сумѣли ли бы вы сохранить фронтъ. Сумѣли бы повернуть Россію по тому пути, по которому вы находите нужнымъ итти. Если вы честно отвѣтите что "да, могъ бы" - тогда я Керенскаго буду распинать и проклинать. Но вы этого не скажете. Вы сами понимаете, что не найдется ни одного человѣка, который имѣлъ бы право сказать, что онъ спасъ бы Россію."

Повторяю: тѣ элементы народничества, которые находятся въ составѣ партіи с.р., они стояли и будутъ стоять ближе къ народной массѣ и работать съ этой массой можно только при посредствѣ этихъ элементовъ.

Но с.р. сами понимаютъ, что безъ мозга, безъ культурныхъ силъ, безъ интелигенціи они не въ состояніи побѣдить. Вотъ почему они понимаютъ необходимость работать вмѣстѣ съ тѣми элементами, которые входятъ въ к.д. партію.

У насъ также произошелъ надломъ. Тѣ элементы, въ которыхъ, я бы вульгарно выразился "конституціонность" преобладаетъ, а не демократичность - эти элементы отойдутъ, уйдутъ изъ партіи. Образуется какая нибудь національ-либеральная новая партія. То, что въ кадетской партіи находится демократичнаго, то отойдетъ налѣво, будетъ какая то радикальная партія, но не соціалистическая. Это все явленія будущаго. Сейчасъ въ процессѣ работы я себѣ нашелъ мѣсто, нашелъ сознательно и въ рядахъ этихъ элементовъ русской интеллигенціи буду продолжать работу въ этомъ направленіи.

Если вы меня спросите, какъ я разцѣниваю всѣ эти явленія съ точки зрѣнія возможности организаціи такого центра, который явился бы носителемъ національной идеи, имѣлъ бы общегосударственный характеръ, то я скажу, что у меня на это никакихъ надеждъ нѣтъ. Проэкты всевозможныхъ съѣздовъ, комитетовъ, съ которыми носятся тѣ, кто примыкается къ группировкѣ "Общаго Дѣла" - не реальны. Они ничего не смогутъ создать. Также не въ состояніи создать этого и группа учредиловцевъ. Я не закрываю глаза на это. Я считаю, что въ данное время, при данныхъ условіяхъ среди русской зарубежной общественности нѣтъ такихъ элементовъ, нѣтъ такихъ группъ, нѣтъ тѣхъ лицъ которыя способны стать во главѣ этой общественности, поднять это національное знамя. Я на это смотрю сейчасъ безнадежно.

Теперь перейду къ тому, какъ я смотрю на нашу роль въ настоящемъ и будущемъ.

Я былъ всегда сторонникомъ союза нашихъ областей. Но я знаю, что не всѣ и не всегда ко мнѣ одинаково относились. Иные считали, что я былъ всегда больше русскимъ, чѣмъ казакомъ. Другіе наоборотъ. Я хотѣлъ бы прежде всего отмѣтить, что я признаю всю великую цѣнность общегосударственной идеи, и мѣшать ея осуществленію никогда не могъ, не сталъ и мѣшать не буду, и не стану никогда. Но бываютъ періоды, и теперь какъ разъ такое время, когда эта идея повержена во прахъ. Нѣтъ, повторяю, тѣхъ элементовъ, тѣхъ организацій, тѣхъ людей, которые были бы въ состояніи поднять ее достойно представить и понести. Поэтому я считаю, что наши ближайшія задачи должны быть сужены. Слово "самостійность", "самостоятельность" и т.д. - это достаточно опошлено. Много тутъ къ этому термину припутано отъ ненависти, отъ клеветы, отъ злобы. Я это все отбрасываю. Но я считаю, что въ данное время, въ данныхъ условіяхъ, наши области, наши органы правительства, общественность казачьихъ областей - должны вести самостоятельную . Я это подчеркиваю. Я считаю, что мы должны абсолютно отказаться, всячески противодѣйствовать тому, чтобы снова быть пушечнымъ мясомъ въ чужихъ рукахъ и для чужихъ цѣлей. Я считаю абсолютно недопустимымъ, чтобы мы стали трамплиномъ для прыжка кого бы то ни было, будь то Врангель, будь то иное лицо, другая группа ....

Будущее Россіи я себѣ представляю такъ:

Послѣ неминуемаго паденія совѣтской власти /почему я такъ думаю разрѣ-

шите дальше сообщить/, послѣ этого наступить въ Россіи періодъ анархіи. Россія распадается на безконечное количество отдѣльныхъ,самостоятельныхъ, какъ угодно назовите, государствъ, областей, районовъ. Этотъ внутренній процессъ анархій неизбѣженъ. Неизбѣжна анархія, бродячія шайки, партизанскіе отряды, какъ угодно это называйте .... Оздоровленіе Россіи пойдетъ по частямъ. И вотъ нашъ - то районъ,казачьи области, Сѣверный Кавказъ, я считаю имѣетъ всѣ данныя для того, чтобы раньше чѣмъ гдѣ бы то ни было наладить государственный порядокъ и положить начало оздоровленію народно-хозяйственной жизни. Мнѣ этого называть вамъ не приходится. Я увѣренъ, что вы всѣ думаете такъ же какъ и я . Отсюда самостоятельность .... Вотъ почему и я считаю, что здоровая идея союза, которая сейчасъ здѣсь оформлена въ лицѣ Объединеннаго Совѣта, должна во что бы то ни стало нами всѣми поддерживаться и укрѣпляться. Повторяю, что на казачество я всегда смотрѣлъ какъ на здоровый, демократичный, подлинно государственно настроенный элементъ.

Если мы въ этотъ тяжелый переходный моментъ не сумѣемъ внутри себя организоваться, создать единство, стремленіе къ одной цѣли, то конечно по прежнему будемъ использованы, какъ служебный элементъ, по прежнему насъ будутъ насиловать и спереди и сзади люди, которые въ милліонъ разъ опытнѣе насъ въ интригахъ, въ политиканствѣ, въ умѣніи организоваться, проводить свои планы и задачи. Они по прежнему насъ используютъ,какъ служебный элементъ и мы отъ этого не только много потеряемъ, но можетъ быть и погибнемъ, въ лучшемъ случаѣ прольемъ много крови во всякаго рода авантюрахъ.

Итакъ - самостоятельность и Союзъ, во что бы то ни стало нашихъ областей, работа коего укрѣпленіе въ дальнѣйшемъ расширеніе этого союза естественнымъ путемъ .... Мнѣ прислали отсюда карту союза Дона, Кубани, Терека и Астрахани.... Я добавляю и Астрахани, потому что для насъ огромную цѣнность она представляетъ. Пункты отъ Царицына до Астрахани намъ въ тысячу разъ дороже, чѣмъ пункты на сѣверъ нашей области,потому что мы всѣ отлично помнимъ, какъ этимъ корридоромъ, по Волгѣ шла красная армія, и клиномъ распространялась и впивалась по Сѣверному Кавказу. Въ дальнѣйшемъ естественное расширеніе, распространеніе .... Въ какую сторону. Я считаю, что въ первую очередь мы немедленно должны вести перего-

воры съ горцами Сѣвернаго Кавказа - разъ и съ закавказскими республиками - два .... Теперь они оказались въ такомъ же положеніи, какъ и мы. цѣна имъ и намъ одинакова. Если глава независимой, признанной Антантой республики сидитъ въ Парижѣ, то генералъ Богаевскій въ Константинополѣ. Разница не большая. Я бесѣдовалъ съ руководителями Закавказья. Они мнѣ откровенно говорили... Да, мы понимаемъ, что за вашей казачьей спиной мы могли спокойно создавать нашу государственность. Но, когда вы упали, мы поняли, что дальше мы существовать не сможемъ .... Но вѣдь врагъ то остается одинъ. Условія экономическія не измѣнились. Безъ Кубанской пшеницы, Терской кукурузы, Закавказье жить не можетъ. Точно также какъ мы должны, во что бы то ни стало имѣть тылъ, не рисковать быть сброшенными въ море, какъ случилось одинъ разъ въ Новороссійскѣ, другой разъ въ Крыму... Это одинъ этапъ. Затѣмъ я считаю, что наши усилія должны быть направлены къ тому, чтобы съ украинской общественностью, съ украинскими политическими организаціями точно также былъ найденъ общій языкъ, достигнуто общее пониманіе, возможность общихъ дѣйствій. Но это больной вопросъ. Я подхожу къ нему,зная, что можетъ быть въ вашей средѣ не встрѣчу сочувствія своимъ мыслямъ. Но, повторяю, я никогда ни отъ кого не скрывалъ своихъ взглядовъ, честно и открыто исповѣдую ихъ и сейчасъ .... Я считаю, что съ тѣми группами украинскагот движенія, во главѣ которыхъ стоитъ головной атаманъ Петлюра, едва ли сможемъ сговориться мы. Къ глубокому моему сожалѣнію, линія этихъ украинскихъ теченій, линія атамана Петлюры направлена въ сторону достиженія не русскихъ, даже и не украинскихъ, а польскихъ интересовъ. Петлюра своей организаціей, своими войсками помогаетъ полякамъ завладѣть Украиною, ибо основная ихъ задача - федерація съ самостоятельной Бѣлоруссіей и съ самостоятельной Украиной. Какъ бы мы не относились къ этому явленію, но лично для меня абсолютно непріемлема эта ориентація помимо всякихъ другихъ соображеній еще и потому, что я знаю, что масса украинскаго населенія какого бы то ни было польскаго владычества надъ собой не потерпитъ. Для этого нужно достаточно знать исторію Украины исторію вѣковой борьбы съ поляками, чтобы это понимать. Для этого достаточно побывать на Украинѣ .... Я рѣшительно утверждаю, что украинецъ, малороссъ, хохолъ, какъ хотите называйте, инстинктивно враждебенъ полякамъ.

Разрѣшите еще одну маленькую иллюстрацію. Когда въ концѣ ноября прошлаго года я былъ въ Польшѣ и ѣздилъ на фронтъ, гдѣ были казачьи части, то я видѣлъ делегатовъ всѣхъ казачьихъ частей. Ихъ пріѣхало ко мнѣ около 40 съ лишнимъ человѣкъ. Были тамъ и терцы, оренбуржцы, уральцы, были донцы /Кубанскія дивизіи находились слишкомъ далеко/. Это было подъ Волочискомъ. Я спрашивалъ ихъ:" Вотъ вы съ украинской арміей два съ половиной мѣсяца стояли. Скажите откровенно, каково было отношеніе къ вамъ населенія и т.д." Они мнѣ сообщили свои наблюденія. Затѣмъ я говорилъ со многими польскими общественными дѣятелями. Въ Варшавѣ много русскихъ поляковъ. Среди нихъ есть мои давнишніе друзья - пріятели. Я съ ними могъ откровенно бесѣдовать и узналъ отъ нихъ многое. Я былъ во французской дипломатической и военной миссіяхъ. Я бесѣдовалъ съ представителями англичанъ, которые тамъ находились... И со всѣхъ сторонъ слышалъ одно, что Украинская армія Петлюры, какъ разъ на Украинѣ, т.е. въ предѣлахъ Волынской губерніи встрѣтила враждебное отношеніе къ себѣ. Наши казачьи части, двѣ русскихъ дивизіи, которыя находились въ предѣлахъ этой же губерніи /изъ арміи генерала Перемыкина/ находили со стороны мѣстнаго населенія доброжелательное предупредительное отношеніе къ себѣ, получали хлѣбъ, продовольствіе, получали фуражъ для своихъ лошадей. Наоборотъ, отношеніе къ своимъ, такъ называемымъ украинскимъ частямъ, своего Украинскаго правительства было враждебное, мобилизаціи не проходили, къ моменту отступленія въ арміи уцѣлѣли только Украинскіе карды. Все то, что было взято у населенія - все это разбѣжалось .... Къ русскимъ же частямъ и войскамъ мѣстные украинцы относились хорошо, потому что это были русскіе .... Это очень характерно. Это показываетъ, какъ масса населенія относится къ такимъ предпріятіямъ, къ такимъ лицамъ, которыя строятъ свою политику на основахъ абсолютно не пріемлемыхъ для населенія, въ данномъ случаѣ къ Петлюрѣ, заключившему союзъ съ поляками.

Эти украинскіе элементы я исключаю. Наоборотъ, считаю, что "самостійные" элементы украинской общественности, которые находятся, напримѣръ въ Вѣнѣ, другія федералистическія теченія, примѣрно изъ тѣхъ, какія имѣются въ Константинополѣ /хотя я и не знаю ихъ удѣльнаго вѣса и значенія/ я считаю, что ко всѣмъ этимъ теченіямъ надо подойти поближе, выяснить возможность совмѣстныхъ дѣйствій. Съ ними надо кооперировать, по крайнѣй мѣрѣ въ области ближайшихъ прямыхъ задачъ. Я на опытѣ узналъ, что всѣ эти попытки, все то, что мы продѣлывали на южно-русской конференціи, вся эта теоретическая работа, разрѣшеніе государственно-правовыхъ вопросовъ - все это - ака-

демическая работа. Въ нашемъ положеніи важно, чтобы тѣ общественно-политическія группы, которыя не относятся враждебно другъ къ другу, должны стремиться въ ближайшихъ практическихъ вопросахъ координировать и согласовать свои дѣйствія. "Теоретическіе вопросы" скажемъ мы, - отбросимъ совершенно. Будемъ говорить о военныхъ вопросахъ, разсуждать объ экономическихъ, о томъ, что нужно для борьбы, - о деньгахъ, продовольствіи и т. д. Но вы должны быть увѣрены, что мы на вашу самостоятельность посягать не будемъ, что съ этой стороны вамъ опасность не угрожаетъ." Разъ эта увѣренность будетъ, тогда, конечно, мы сможемъ договориться обо всемъ остальномъ.

Теперь о томъ, что будетъ въ дальнѣйшемъ. Это большой и сложный вопросъ Я совершенно убѣжденъ, что возсозданіе Россіи возможно изъ отдѣльныхъ областей, отдѣльныхъ клочковъ въ процессѣ федераціи, т.е. въ процессѣ соглашенія. Нечего думать о томъ, что можно кого-то завоевать, кого-то покорить, кого-то принудить силой, принять тѣ или иныя формы государственности. Это абсолютно недопустимая вещь. Значитъ - соглашеніе, а не насиліе и борьба.

Что касается моего отношенія къ Врангелю, къ тому общегосударственному теченію, которое пытается здѣсь возродить Русскую государственность, то оно совершенно отрицательное... Я привѣтствовалъ организацію "Союза Возрожденія Казачества" здѣсь въ Константинополѣ. Я привѣтствую шаги нашихъ атамановъ и правительствъ, направленные въ сторону эмансипаціи отъ Врангеля. Я вижу, что они стали на правильный путь, идутъ по правильному пути. Можно не соглашаться со скоростью того темпа, съ которымъ разрѣшается этотъ вопросъ, Это все вѣрно. Но ихъ положеніе слишкомъ сложное. Имъ приходится со многими данными сообразовать свои шаги. Можетъ быть, многое объясняется этой сложностью положенія. Я съ сердечнымъ удовольствіемъ узналъ объ организаціи казачьей общественности въ Бѣлградѣ. Когда мнѣ прислали въ Парижъ сообщенія отъ первыхъ шагахъ и выступленіяхъ "Союза Возрожденія Казачества" я былъ чрезвычайно удовлетворенъ и радъ выразить это сейчасъ. Я считаю, и это не только мое личное мнѣніе, что мы, казачьи алементы въ нашихъ областяхъ, въ нашихъ краяхъ, какъ хотите называйте,- опять таки должны явиться тѣмъ фундаментомъ, на которомъ только и возможно оздоровленіе нашихъ районовъ. Это не только мое мнѣніе, когда во мнѣ говоритъ

больше казакъ, чѣмъ русскій гражданинъ, русскій человѣкъ. Это сознаніе присуще очень большому числу лицъ не только гражданскихъ, но и военныхъ. Въ Парижѣ я имѣлъ случаи встрѣчаться съ очень видными военными дѣятелями бывшей русской арміи, авторитетъ и личная безупрочность которыхъ стоятъ очень высоко, которые не принимали активнаго участія въ Врангелевской или Деникинской рядахъ армій, ведя другую работу, и которые имѣли возможность безпристрастно расцѣнивать значеніе отдѣльныхъ факторовъ въ борьбѣ, удѣльный вѣсъ различныхъ группъ русскаго населенія. Они держатся точно такого же взгляда. Возьмите людей изучающихъ исторію нашей борьбы - вы и отъ нихъ услышите точно такой же взглядъ. Я сошлюсь на авторитетъ, какъ бы вы къ нему ни относились, того же П.Н. Милюкова и цѣлый рядъ другихъ лицъ.

Я скажу, что Врангелевская затѣя /Русскій Совѣтъ/ провалилась и провалится неминуемо, помимо всего прочаго, главнымъ образомъ потому, что казачество не вошло въ "Русскій Совѣтъ". Я считаю, что по такому "Врангелевскому" пути мы не можемъ, мы не смѣемъ идти. Нужно сдѣлать максимумъ напряженія со стороны казачьей общественности здѣсь и въ другихъ районахъ, гдѣ она сорганизовалась, гдѣ имѣются здоровыя теченія, чтобы этого и въ дальнѣйшемъ не допустить. Элементы для этого сближенія, для этой общей работы у насъ безусловно есть.

Господа. Все таки мы должны откровенно сказать, что несмотря на всѣ разногласія, мы всегда умѣли находить нѣчто общее, что насъ объединяло. Это присуще намъ и это могучій факторъ жизни. Я сошлюсь на опытъ работъ представителей казачества въ государственныхъ думахъ четырехъ созывовъ. Были правые, средніе, были иногда лѣвые элементы, но мы всегда умѣли находить общій языкъ, умѣли дѣйствовать общимъ фронтомъ въ разрѣшеніи тѣхъ вопросовъ, которые касались нашихъ областей. Я считаю, что теперь, когда русская общественность развалилась, когда въ условіяхъ эмигрантскаго существованія, въ невѣроятно тяжелыхъ условіяхъ, она сейчасъ бродитъ въ поискахъ правильнаго пути, когда нѣтъ сейчасъ связующихъ элементовъ, нѣтъ того цемента, который бы могъ сплотить все разрозненное въ одно теченіе, я считаю, что въ казачествѣ эти элементы есть. Этотъ цементъ мы сами въ себѣ носимъ. Нужно всѣ силы приложить, чтобы достигнуть этого объединенія. Это есть первѣйшая задача дня, потому что за нами, повторяю, будутъ охотиться всѣ. Если мы внутри себя не найдемъ единства, насъ будутъ провоцировать, насъ будутъ использывать для

чужихъ цѣлей, а своихъ задачъ мы не достигнемъ и свое дѣло погубимъ.

Я долго занималъ васъ своими разговорами. Но разрѣшите еще остановиться на очень важномъ вопросѣ, на положеніи внутри совѣтской Россіи.

Въ смыслѣ освѣдомленности я, можетъ быть счастливѣе васъ. Въ Парижѣ изъ разныхъ источниковъ, разными путями стекаютъ свѣдѣнія изъ /внутренней Россіи/ Совдепіи.

Въ Парижъ притекаетъ много людей, выѣзжающихъ изъ Совѣтской Россіи. Парижъ, въ частности, ведетъ совершенно правильныя почтовыя сношенія съ Совѣтской Россіей при помощи новыхъ государственныхъ образованій. Наконецъ, въ послѣднее время непосредственно изъ Москвы на седьмой день, а изъ Петрограда на 9 - 10 день приходятъ письма. Я тоже могу информироваться этимъ путемъ.

Положеніе совѣтской власти дѣйствительно катастрофическое. То, что говоритъ Ленинъ - это вѣрно. Большевикамъ нужно отдать справедливость - они умѣютъ смотрѣть въ глаза опасности, не скрываютъ, въ чемъ главная опасность. Она заключается въ этомъ противодѣйствіи мужика. Мужикъ хлѣба не даетъ и совѣтской власти его не даетъ. Мужикъ земледѣлецъ, землю не пашетъ, лишней десятины не засѣиваетъ, сѣетъ ровно столько, сколько ему нужно для его потребностей.

Совѣтская власть могла существовать на старые запасы. Вѣдь господа, спустить запасы трудовъ поколѣній, цѣлыхъ столѣтій не такъ легко-то. Этимъ совѣтская власть жила. Но, наступаетъ моментъ, когда этого всего уже не хватаетъ. Бросились заграницу... всевозможныя миссіи стали заключать договоры и т.д. Но заграница не можетъ дать и не дастъ столько, чтобы возможно было существовать, гальванизировать трупъ умирающей совѣтской власти. Я уже коротко говорилъ, что золота почти не осталось посылать заграницу, въ обмѣнъ нечего дать.

Между тѣмъ мужикъ теперь, когда онъ разобрался въ томъ, что такое коммунизмъ, что такое большевизмъ, что такое совѣтская власть - совершенно сознательно сталъ врагомъ этой власти. Продовольствія нѣтъ. Транспортъ разрушенъ. Топлива Донецкій бассейнъ не даетъ. Большевики сами признаются, что большое количество рудниковъ требуютъ для своего содержанія угля, котораго нѣтъ.

При этихъ условіяхъ, конечно, государственная властъ существовать не можетъ, особенно въ тѣхъ формахъ, во что вылиилась совѣтская властъ съ сотнями тысячъ чиновниковъ, съ уродливыми гипертрофированными аппаратами этой государственности.

Красная армія голодаетъ. Я сказалъ уже о тѣхъ явленіяхъ, когда красноармейцы ходятъ по дворамъ, выпрашивая кусокъ хлѣба. Изъ деревень они получаютъ такія, напримѣръ, письма:

- " Не пора - ли сынокъ, подумать о томъ, кому служить ... Бери винтовку и иди домой ..."

Работа по разложенію красной арміи ведется давно, ведется въ широкомъ масштабѣ. Мнѣ извѣстны эти организаціи , хотя, можетъ быть, и далеко не всѣ. Я знаю, что работа эта велась и ведется упорно. На Кронштадтскомъ возстаніи видно, что только вѣрныя коммунистическія части способны были справиться съ нимъ. Можетъ быть оно разыгралось бы въ большой пожаръ, если бы не ошибки, не та тактика, которая примѣнялась: мы не будемъ, молъ, стрѣлять пока по насъ не сдѣлаютъ выстрѣла. Это дало возможность Троцкому подвезти вѣрныя части. Послѣдовалъ обычный пріемъ,что погубило Колчака: ударъ въ спину со стороны передавшихся на сторону кронштадтцевъ. Я категорически утверждаю, что со стороны высшаго командного состава красной арміи и идетъ работа по разложенію и использованію ея для цѣлей сверженія совѣтской власти.

Такія явленія, какъ съѣздъ въ Петроградѣ представителей фабрично-заводскихъ комитетовъ, который оказался въ огромномъ большинствѣ безпартійнымъ - они весьма знаменательны. Знаменательно и то, что Ленинъ пошелъ на такіе колоссальные уступки съ точки зрѣнія своей идеалогіи,какъ свободная торговля, правда съ оговорками, какъ отмѣна разверстки,замѣна ея налогомъ, разрѣшеніе торговать излишками, т.е. въ сущности онъ разрушилъ соціалистическое и коммунистическое хозяйство, поставивъ взамѣнъ его капиталистическое. Знаменательна и отмѣна націонализаціи болѣе мелкихъ предпріятій, привлеченіе иностраннаго капитала.

Это все показываетъ, что властъ совѣтская пошла на уступки.

Борисъ Савинковъ, какъ бы къ нему не относиться, старый революціонеръ съ большимъ революціоннымъ опытомъ. Какъ разъ наканунѣ моего вынѣзда изъ Парижа онъ, характеризируя положеніе заявилъ, что для него, какъ стараго революціонера, найболѣе характернымъ и показательнымъ приз

накомъ развала совѣтской власти является то, что Ленинъ пошелъ на уступки. Въ эту пріоткрытую дверь хлынуть тѣ силы, которыя неминуемо и неизбѣжно погубятъ совѣтскую власть.

Теперь мнѣ совершенно достовѣрно извѣстно, что со значительнымъ количествомъ губерній во внутренней Россіи большевики фактически никакой связи не имѣютъ. Они сами признаютъ, что 16 - 22 губерніи фактически не находятся въ ихъ владѣніи и это значитъ, что есть цѣлый рядъ районовъ, которые оторвались вродѣ Алтайской губерніи, которая живетъ самостоятельно.

Но, особенно показательно, что согласно всей информаціи, идущей изнутри Россіи, отмѣчается огромный сдвигъ въ психологіи самаго населенія. Уже нѣтъ того убѣжденія, которое можно охарактеризовать словами, что "сильнѣе кошки звѣря нѣтъ". Среди массы населенія, среди тѣхъ жалкихъ остатковъ интеллигентной общественности, вынужденной работать подъ совѣтской властью - наблюдается эта перемѣна, вкореняются новыя настроенія и быстро распространяются. Его психологическое дѣйствіе неизбѣжно, неминуемо, неотвратимо. Я убѣжденъ, что паденіе ленинской власти будетъ такимъ же, какъ было паденіе власти императора Николая II. Это будетъ стихійный, также, процессъ, который сдѣлаетъ эту власть не существующей. Это не значитъ, что отдѣльные изъ комиссаровъ, коммунистическія организаціи попытаются продлить свое существованіе. Это значитъ, что оставшіеся вѣрными коммунистическому правительству части, будутъ гдѣ-то орудовать, будутъ на кого-то нападать ... Но самъ организмъ совѣтской власти, его аппаратъ управленія, красная армія - неминуемо развалятся.

Еще одинъ характерный признакъ - бѣгство комиссаровъ. Кто пріобрѣлъ достаточно валюты, тѣ бѣгутъ черезъ Балтійскій государства въ Германію, въ Польшу.

Характерно, что нѣмецкій генеральный штабъ точно такъ же разцѣниваетъ силу совѣтской власти, т.е. онъ признаетъ, что настаетъ критическій моментъ для ея существованія.

Я, господа, пересталъ быть оптимистомъ. Но, вотъ, когда я имѣю въ широкомъ масштабѣ эту информацію, когда я слѣжу за совѣтской печатью, когда я вижу, что сами главари, идеалоги русскаго большевизма, такъ расцѣниваютъ свое положеніе - приходится съ этимъ соглашаться, вѣрить въ невольныя, неумолимыя, неизбѣжныя, извѣстныя явленія. Это диктуется всѣмъ положеніемъ, которое тамъ создалось.

Тутъ много говорятъ о возможности весенних военныхъ операцій со стороны большевиковъ на Польскомъ фронтѣ. Мнѣ трудно судить объ этомъ. Возможно, что большевики еще попытаются какой-то вспышкой новой войны занять свою армію, дать ей возможность жить грабежомъ, запасами жизненныхъ силъ новыхъ странъ и этимъ продлить свое существованіе. Это все возможно.

Но то явленіе, что они лихорадочно, во что бы то ни стало требуютъ отъ заграничныхъ своихъ конторъ, этихъ филіальныхъ отдѣленій Третьяго Интернаціонала, активности, чтобы всѣ силы прилагать, тратить невѣроятное количество денегъ, чтобы гальванизировать забастовки, вспышки возстанія - это показываетъ, что они сами понимаютъ, что если міровой пожарь не загорится, то имъ придетъ конецъ внутри Россіи.

Когда это будетъ, трудно сказать. Я, во всякомъ случаѣ, убѣжденъ, что нынѣшнимъ лѣтомъ, осенью, произойдутъ дѣйствительно крупныя событія. Если они будутъ такими, что дадутъ намъ возможность вернуться въ свой районъ и тамъ начать работу, за это никто не поручится. Но, во всякомъ случаѣ, нынѣшнее лѣто, нынѣшняя осень, спокойно не пройдутъ. Я считаю, что если нынѣшнимъ лѣтомъ, нынѣшней осенью, большевистская власть не рухнетъ, то во всякомъ случаѣ, этотъ процессъ гигантскими шагами, послѣ тѣхъ крупныхъ возстаній, которыя произойдутъ нынѣшнимъ лѣтомъ.

Вотъ, примѣрно, господа, тѣ крупныя явленія, которыя мнѣ хотѣлось вамъ освѣтить широкими мазками набрасывая общую картину. -

Б. ХАРЛАМОВЪ.

Передчитання. Треба виправити по першому
примірникові. [illegible]

1.
245

ТРУДОВА ДІКТАТУРА І РАДЯНСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Термін "діктатура пролетаріяту" не має цілком певного означення, що дає змогу толкувати його, а при толкуваннях завжде можливі різні концепції. Наприклад коли-б підчас Временного Правительства влада належала "советам" на чолі з Чхеїдзе, Церетелі, Керенським, Авксентьевим, Станкевичем то це чи Цеб булаб "діктатура пролетаріяту?" Безумовно в "советах" були тільки робітники, салдати і селяни, без участи буржуазії. Влада вся налажиться їм згідно з лозунгом"вся власть советам", рішають і закони видають тільки "советы" По поняттю богатьох соціялістів Це й булоб тей що називається "діктатурою пролетаріяту". Колиб це комусь не подобалось, то можна булоб збільшити представництво робітництва на кошт селянства, але всетаки "советы" були-б "меньшевицькими". Большевики і ліві соціялісти-революціонери очевидно не згодились-би називати таку форму "діктатурою пролетаріята", хоч по своему соціяльному ~~характеру~~ змісту вона безумовно такою була-бй. Трудовий конгрес на Україні і трудові ради на місцях - місцях -це безумовно по соціяльній природі класова влади робітництва і селянства, але большевики инакше як "дрібнобуржуазною" владою його не називали, тоді як демократія називала його класовою діктатурою. Отже повстає питання: що є прикметою "діктатури пролетаріяту": класово-соціяльне походження влади чи її політика? Чому "совєти" з меньшевицько-есеровською більшістю не "діктатура пролетаріяту", а з переважою большевицької партії вже "діктатура пролетаріяту"? Варт тільки переміняти тактику, то вже тісамі органи можуть бути або не бути "діктатурою пролетаріяту"? Судячи по большевицькій ідеології-так. Значить, не важно, що влада є класова-пролетарська, але важно яку вона веде політику. Колиб Установчі Збори викинували програму большевицьку без "совєтов", то це була б "діктатура пролетаріяту", а колиб реальні"совєти" виконували б програму меньшевицьку, то це вже не була-б

"діктатура пролетаріяту". Можно допустить ще й таке, що автократія Ленин-Троцькій без "совѣтов" /як воно є актично/ діктатура пролетаріяту без влади пролетаріяту, а "совѣти" на чолі з Мартовим і Чхеїдзе- "контрреволюційна" вигадка. Що є дійсною науково певною прикметою цієї дивної "діктатури пролетаріяту"? Це питання у старших соціялістичних писменників не викликало сумніву. Читаючи давнїшну соціялістичну літературу, по цікавому для нас питанню двох протилежних думок не зустрінете: вся влада класовим органам пролетаріяту у Маркса розуміється, як влада класа робітників, під якими він розуміє робітників промислових; у Драгоманова зустрінете трудовий народ-робітничі і селянскі трудов громади візьмуть всю владу й годі. У соціялістів Марксової школи переважає думка про класову владу пролетаріяту, хоч і незавжде богато письменників-марксистів прилучають до трудового народу трудовихремісників і селян. Соціялісти-народники, або беручи загалом-соціялісти з аграрницькими напрямом беоуть робітництво і селянство, як один робітничий клас, влада якого і повинна протиставиться владі буржуазії. Одні думають що діктатуру трудову можно вже здійснити через парламентську демократію, коли робочий клас дістане більшість голосів і мандатів для законодавства, отже мається на увазі мирна еволюція до нового устрою, инші думають, що не виборчим бюлетенем буде установлено, трудову діктатуру, а тільки революційнимизахватом влади, коли трудова більшість в інтересах більшости відсуне силою буржуазію і поміщиків від стерна влади. Це є точка погляду революційно-соціялістична в супереч еволюційно соціялістичній. Одначе обидві течії соціялістичного думання стоять на тім, здійснення класово-трудової влади і є діктатурою інтересів робочого класу. Меньше входять в техніку здійснення діктатури, бо вона досить зрозуміла вже з самого способу досягнення влади: вибори, більшість голосів, захоплення парляменту виступом робочого класу, усунення влади буржуазії не виборчим бюлетенем, а революціею, теб-то без виборів, без голосувань, а так по настрою, по переконанню, що цього хоче трудова більшість. Як має бути далі з способом укріплення влади, захопленої революційним способом, соціялі

соціялістична література говорить в загальних рисах , алн одно є загаль но приняте: озброення всього трудового люду. Це ви зустрінете в кожній брошюрі, чи в маркситській, чи народницькій, у Маркса і в Драгоманова Коли народ матиме в руках зброю, то один цей Факт настрашить ворогів йо го і вони, як менмість, просто не мають ні-яких виглядів на свою перемо гу і.т.н. Необхідною предпосилкою революції марксисти вважають об,єктив ну назрілість її: розвиток господарства до Форми великого виробництва концентрацію йогов індустрії і сельскому господарстві. Робочий має стати більшистью населення, при тім організованного вже в продукції при-годнім господарским прцесом, що зорганізував трудящих в продукції. Революційні соціялісти, що не поділяють теорії історичного матерія лізму, вважають підставою революції суб,єктивний фактор: не залежно від степені розвітку господарства реврлюцій стається тоді; коли до цього маси дорослн свідомістю, культурно-псіхологічно, коли вони далі не хо-чуть жити в рямцях старого насильства і його "правових" норм. Через те марксисті були прти штучногоагітаційного форсування революції, а пропо-нували вичікувати її терпеливо, бо вона обов,язково прийде по мірі роз-витку продукційних сил і паралелбно з економичним розвиткомросту свідо-свідомости трудових мас, власне-пролетаріяту. Роль соціялістів, на їх думку не в викликанні, організації революції, а в допомозі історичному процесові і культурно-просвітній економичній підготовці пролетаріяту. Революційні соціялісти, навпаки, переконані, що роль соціялістів / і "інтелігенції"/ організація, агітація, революційна пропаганда чином, акцією соціялістичної революції і переведення її, як тільки маси повстануть. Повстати вони можуть не через розвиток прдукційних сил, а через розвиток їх свідомости. По марксистському революція буде результатом історично економичногопроцесу а по революційно соціялістичному результатом історично-культурного процесу: перші покладють всі надії і сподіванки на розвиток "продукційних сил", а другі- на історично- критичну пере-

робну культуру. Спеціяльно в Росії і на Україні марксисти надіялись ті ільки на промисловий пролетаріят і на збільшення його організації і чи-сельности, котра прийде шляхом пролетаризації селянства. Революційні соціялісти опирались на увесь робочий клас-пролетаріят і селянство, ко трий вже є тепер фактичною більшистю і має всі данні, щоб зробити ре волюцію. Звітоглчд перших- чисто індустріяльно-соціялістичний, світог-ляд других-аграрно індустріяльний, з перевагою аграрно-соціялістичного моменту. Перші говорили завжде в термінах "класова діктатура пролета-ріяту", а другі"класова діктатура трудових мас: Іті і другі шлях до ді ктатури уявляли в передреволюційній фазі /соціял-демократи/так думали в 80р.р. віку аж до революції 1Д-1917р а другі тільки з початку / тільки через демократію. Одначе в обох школах соціялізму бу-ли революційні течії: у соціял-демократів заявився большевизм з кінця девяностих років /1897/И, а в соціялістів-революціонерів революційна традиція тяглась з 60 р.р./з партії "Земля і воля/ безперервно через Народню волю";Имаксімалізм аж до формования партії лівих соціялістів-революціонерів/то котрі є представниками революційної традиції народни-тва' права-я течія соціялістів революціонерів засвоїла з початку /1901-3/ концепцію демократії під явним впливом ортрдоксального маркси-зму. Не вважаючи на всякі тактичні і програмові ріжниці соціялістичні партії учили про "діктатуру пролетаріяту" чи "діктатуру трудових мас" як про здобуття політичної влади робітництвам /або трудовим селянством з робітництвом/. Політична влада знаходиться в руках робочого класу це і є вже його діктатура- так думали соціялісти перед революцією, а в якій організаційній формі виявлятиметься діктатура, яку тактику вести-ме, якими технічними способами-про це соціялістична література ясно не говорила, але було твердо установлено, що техника, способи,форма, полі тіка будуть політикою класової демократії:повні політично-громадські права, основи громадських свобод- ось те, як буде здійснюватись влада трудового люду. По всьому можно думати, що ця влада нестиме за собою ищий тип суспільних і культурних відносин та свобод , охоронятиме не-

відбірні права людської евободи особи, її творчість буде гимном гу
ні манізму і поважування індівідуальности людини. Батосом цього сві
тогляду класової трудової демократії всупереч буржуазній була свобо
ма людини і рівенство всіх перед законом. Всі знали, що новий лад зв'я
заний з відобранням не трудової хвилі, з націоналізацією природних бо
гацтв, з конфіскатою фабрик, банків і взгалі з усяким переміщенням ма
ріяльних добр і достатків.-Т- Це всі знали. Селянство і робітництво
від цього виграли безпосередньо, але до соціялізму прихильно стави-
лись і найширші кола трудової інтелігенції. В Росії і на Україні сво-
ода, людність і право людини на природу, землю і свою працю були за-
гально-признаними моральними законами в свідомости трудових мас і ін-
телігенції. Не признавали цього тільки бюрократи і і слуги самодержа-
ія, капіталісти, поміщики і духовенство, загалом беручі-незначна мен
сть населення. Всі мріяли, що новий лад, звязаний з соціялізмом, є
інонімом свободи, рівенства всіх перед законом, гуманізму, законодат
ої влади трудового народу, права і безмежногопростору для культурної
ворчости. Це безумовно вищий тип суспільного істнування. Ці основи ж
иття обіцяв соціялізм, як наука, і соціялісти, як його живе людске
ілення. Тому така була велика туга за соціялізмом, Він був мрією, к
сою, евангеліем визволення. Пригноблені нації, і в тім числі украї-
ка, вірували, що єдиним способом визволення є боротьба за соціялізм
му давали великій прцент представників в соціялістичному русі.
олось, що соціялізм в Росії ведуть переважно инородці і то вперт
чергу національно прослідувані народи.: жиди, українці, поляки, фін
ці, грузини, вермени. Самодержавіе називало увесь революційний рух
іть "жидівською справою"! Українців навіть називали в останній час
"соціялістами" бо на початку революції 1917 року навіть не було не
іялістичних українських партій! Справді, хиба був инший шлях для-виз
ення, як соціялізм. Тому революційний переворот, "совєти" і соціяліз
щиро привітали подавляюча більшість всього населення всіх народів
Я. Безкровна, надхненна, блискавична Революція осяяла справді всіх
ічизною, нечуваною, немріяною радістю свободи. Ніколи ніде на сві-

ті не було мабуть такої свободи, як в Росії в перші місяці революції Кожний присягався служити їй, сподівався перед всім ёвітом і говорв говорив, говортв. Були "совёты" і ніхто їх не боявся, не соромився не ненавидів. В "совётах" сиділи соціялісти, не соціялістів не було але все таки подавляюча більшість населення любила їх, не боялась покладалась на нтн,-- них. Більшість нічогоне мала проти влади "совётов. Це здаволось таким натуральним! Всі знали, що земля буде оді брана від поміщиківі то без викупу і вважала це за щось самозрозуміле Коли прийшли большевики, яких привела до влади пропаганда миру, лозунг "геть війну" антимілітаріэм, що був складовою частиною соціялістичногосвітогляду і всеросійського революційного переконання,- тоді картина почалась змінюватись. Вона змінилась остільки, що совётська влада вже цілком зникла. Найбільш зненавидженим словом в Росії, на ?країні і навіть по цілому світу є "совёт", большевизм", "комунізм", "комісар". Признатись в любви до "совётовї- "совётів" тепер значить зкомпромітувати себе з найгіршого боку-непорядности:а незабаром значитеме-попасти під суд Лінча, під самосуд людської юрби, в якій будуть і давні соціялісти і робочі маси. Теперь мало хто знає що таке соціялізм, а ще менше тих, хто відчував-би радість соціялізму. Це не те, що раніш: соціялізм! Та в цьому слові було стільки музики, як тепер порожнечї, стільки краси, як тепер гнійної огиди. Чесний порядний соціяліст тепер боїться зустрінутись з своїм близьким знайомим, бо раніш він читав в їхніх очах радість, захоплення, довірря, пошану, а тепер..... огиду, злість, страх, презирство, ненависть. Бути соціялістом тепер є необхідністьюї-ю і нещастьям. Так, соціялізму історія кінем не об,їде-це знають всі, як знали і раніш але тепер ненавидять так сильно, як раніш любили. Щака зміна сталась з приходом російських большевиків в російські "совёты". Перейменувавшись в комуністи, люде, що вчора ще називалися соціялістами, почали ненавидіть вчорашнє своє імя найбільше, переслідуючи соціялістів

як найгірших ворогив... соціялизму. І що сталось?
Говорили про свободу-і свободу одержали тільки поліція і жандармерія нового устрою. Говорили про равенство, а воно стало ще менше ніж було, а для подавляючої більмости обернулось в старе рувенство поневолення, пониження голоду и лиха; Говорили про антимилитаризм

а милитарізм возведений тех в принціп. Говорли про гуманізм, а йог істнування тепер мислиться хіба в пещерному періоді історіи. говорили проти смертної кари, і жахались як повісять на рік 5 дуи а тепер не реагують на сухе повідомлення, що убито без суда і по су 3тисячі, 5 тисяч, 10 тисяч людей. Жахались од думки, що десь колись повішено жінку, а тепер вішають і розстрілюють десятки і сотні жінок, дітей, сивих старих, беззбройних. Вимагали свободи, а тепер за слово садовлять не в тюрьму на тиждень, а розстрілюють. Вимогали свободи преси а теперм можуть виходити тільки урядові газети, чого не ма ніде в світі, навіть в найбуржуазнійших країнах виходять..... комуністичні газети, а в комуністичній Росії не може вийти навіть соціялістична, навіть радянска газета, навіть комуністична... напр. українська. Ах, мало про що говорили! Свідомість, псіхологія мас призвичаїлась до того, що раніш говорено, але не може зрозуміти того що робиться, бо робиться все по закону контраста: все навпаки тому, що говорила соціялистична культура. Не так розумом, як почуттям, всі розуміють, що соціялізм не те, що робиться. Почуття одурити не можна коли розум безжалісно констатує антітезу соціялізму. Що таке грамотний? Той, хто вміє читати і писати. Що таке соціялізм? Той хто говорить про свободу людини, про право на життя, рівність перед законами усіх, право на працю, на повний продукт її, про гуманізм, про організацію життя і праці на розумних основах, свободи і доцільности і.т.д і бореться за це, а не щось ротилежне. А той, хто робить оте власне протележне? Той не соціялист навіть тоді, коли він називається соціялістом. Це елементарно ясно. Людська свідомість довго дісціплінувалась в соціялістичному думані; що виробила собі ясне поняття соціялістичного, як моральної так і культурної основи життя. І в цьому одурити нікого не можна.

Коли большевики на практиці показали що таке справді диктатура пролетаріяту, тоді богато людей здивовано витріщило очі: невже це диктатура пролетаріяту? Невже це соціялізм? Богато де-чого вказувало, що це соціялізм, що це диктатура пролетаріяту, але не більше було такого, що вказувало навпаки. В чім-же річ?

В тім, що диктатура пролетаріяту звелась не на протилежність диктатурі буржуазії, а на повне її ствердження, бо диктатуру пролетаріяту большевики почали практикувати, як певний принцип управління, як метод політично-адміністративного керовництва, цеб-то буквально вклала в поняття військової диктатури: зупинення громадских свобод, знищення костітуційних гарантій, передачу всієї влади органам військово-адміністративного управління. Бувае такий час коли проголошуеться насильства за закон і за принцип управління. От це власне і є військова диктатура. Соціялісти цю диктатуру завжде одкидали. Диктатура буржуазії є факт, вона істнує безперервно, її не спиняєв, не змінює ніщо, її не чипає принціпіяльно і військова диктатура, котра взгалі не знає жалю над особою і майном окремої одиниці. Диктатура буржуазії-це суспільний спосіб продукції, вираз котрого формулюється в праві приватної власности на все, за виїмком продуктів роботи для робітника. Приватна власність на землю и на знаряддя продукції, відчуження по вільному договору права тільки за еквівалентні цінности в усьому опріч праці: тільки відчуження праці не робиться за еквівалетні цінности, хоч і по вільному договору. Приватна власність-це монополія, право виключного користування і розпорядження тільки для власника. Передача права монополії відбувається по вільному, приватному договору за еквівалентні цінности. Ніякий уряд не втручается в принціп власности, навпаки: призначення держави,- охороняти цей принціп. "Держава" стоїть як хтось третій збоку і пильнує, щоб відносини між двома не були порушенням принципу власности. Відносини, договір-вільний, рішають контрагенти, але охорона їх матеріяльних прав, які вони установили добровільно, держава охороняє згідно з їх волею. В цім є суть класової буржуазної держави. Через те її і трактує наука, як якесь окреме ніби по-над класове з,явище, як щось сверх-правове, навіть трохи містичне. Але справа стоїть ясно: держава не втручається в договір між дво

ма, але вона охороняє норми і згоду, установлені добровільними тими двома. Норми тих відносин під назвою закону охороняє держава і виробляє навіть їх тим або иншим законодавчим способом. Відносини між власниками є їх власним правом, тому вся сфера господарских відносин, відносин власности є предметом приватно-господарського права. Приватне гражданське право- це і є конституцією диктатури буржуазії. Диктатура буржуазії є певною системою приватно-правового господарського устрою, метою якого - визиск надвартости з праці робітника, скупчування цієї надвартости, як нетрудового надбання і охорона -ого спеціяльно для того зорганізованим сторожем-державою. Тисячелітній досвід виробив незвичайно тонку і складну ідеологію цієї диктатури з економично-господарської, суспільно-правової, моральної, релегійної точок погляду, а також і суспільно-організаційної. В результаті ми й маємо той твір-державу, якій є найвищим виразом людської організації. Характерною рисою держави є-що вона не втручається в договір власників між собою, не втручається в приватно-правову сферу, в котрій сувереном є контрагенти. Держава не керує суспільним господарством, і суспільного господарства власне нема як організації, хоч і є як факт. Є окремі господарства, що руководяться волею господаря і є "народне господарство," що руководяться стихійно під керуванням принципу "вільної конкуренції" інтересів. Така абстрактна природа буржуазної диктатури,

але в історичнім процесі відбуваються скупчення нових додатків, скупчень , які зрештою творять тенденцію-виростання "народнього" господарсва до суспільного господарства. Поділ праці і його функція обміни звязують окремі господарства в одно, господарство поволі виходить з рямців приватного і втискується в публичне право. Неминуча, могуча тенденція історичного процесу!

І власне ця тенденція, що розвивається під впливом кількох факторів /біологичним, культурним, технично-продукційним, соціяльним, загрожує диктатурі буржуазії. Таким чином, приглянувшись близче до питання: де ми знаходимо центр ваги буржуазної диктатури? В самій основі суспільної організації, в принципі монопольної пртватної власности на засоби продукції, в сфері приватного права, а не публичного, сама диктатура полягає в здійсненні,

в реалізації права власности на засоби продукції в динаміці суспільнаго життя. В статичному стані право власности не дає нічого все його значіння, ціль, принада в динамиці, в процесі, а не стані. Процесом життя є праця, тобто витрата псіхо-фізичної субстанції людини, робочого класу. Уявіть собі, що увесь робочий клас згинув в одну хвилину! І власність на засоби прдукції є порожнім місцем. Коли робочий клас хвилево зникає /устрайкує"/, робочий процес спиняється, тоді не акумулюється надвартість, не реалізується право приватної власности на засоби продукції. Тому буржуазія не любить перерывів у процесі праці, а життя дійсно само вимагає є праці, як єдиного джерела для задоволення людских потреб. От же, буржуазія, автоматично одержує надвартість, "приватність" продукує для неї в невмолимою постійністю і методичністю барини з чужої праці. Це і є фактичним здійсненням діктатури буржуазії. А суспільно-політичний устрій? О, тут ніякої діктатури нема: всі мають виборче право, всі голосують, демократія процвітає, панують громадські свободи, повна слова, друку, зборів, спілок, незайманість помешкання, листування, конституційні гарантії, вільний рух, навіть без паспортів, прилюдний гуманний суд, незалежність і.т.п. Демократія на всі боки!В цім власне і криється колосальна сила діктатури буржуазії! Поклавши руку на серце, можно сказати, що соціялісти в Росії і на Україні тужили, мріями за тією демократією суспільних відносин, основаних на принципі свободи особистости, і добивались для Росії такої демократії, зробили її частиною своєї програми, ідеалу, переживання. І культивували тугу за ним в широких, пригноблених масах. Соціялісти боролись за "буржуазну" демократію відносин, але разом з тим відкидали буржуазну діктатуру над працею. І богато в Росії і на Україні йшло за соціялістами, мріючи про оту власне демократію, бо їм тільки її бракувало, а робітництво, вся трудова маса йшла на боротьбу за демократію і за скасування буржуазної діктатури над працею. В цьому і полягає різниця між ліберадами, демократами, радикалами, з одного боку і соціялістами з другого. Соціялісти хочуть ввести трудову діктатуру. Що це значить? Це значить, що суспільне життя було організоване так, щоб замість диктатури власности на засоби продукції ввести в життя діктатуру власности на повний продукт праці. Треба так збудувати нове життя, щоб ро-

бітник так само автоматично одержував ввесь продукт своєї праці як вони тепер автоматично його позбавляються. Досягти цього- це і є задачею соціялізму! Цього досягти не можна инакше, як не перевернувши характеру суспільно-економичних відносин з прав ого погляду наперед: трудовий клас мусить здійснити монопольное право на свою власність-робочу силу. Треба, щоб робочий клас заявив таке становище супроти буржуазії, як буржуазії займає право супроти його, теб-то: він повинен що-хвилини здійснювати своє право на повний продут і відбирати від буржуазії заграблену нею і сконцентровану в історичному процесі надвартість і ренту /капітал/. Виявити своє монопольне право -значить конфіскувати засоби продукції і землю, скасувати приватну буржуазну власність, бо тільки вона є правовою формою діктатури буржуазії.Через те правовою формою трудової диктатури мусить бути приватна власність на продукт праці і спільна власність на засоби продукції. Це есть абстрактна підстава правова підстава трудової діктатури. Коли логичноде дедукувати економичний зміст трудової діктатури то він буде такий.Скасувати треба ренту монопольної власности и на землю, виключно виключити землю з товарообміну, бо ця рента реалізується в куплі-продажі землі. Значить, земельну власність треба зробити безоплатною безоходною- зникне одно джерело експлотації селянской праці. Селяне зможуть одержати при цій умові повний продукт праці. Далі треба скасувати приватну власність на знаряддя продукції /фабрики, заводи, банки, залізнині і.т.д./ а перенести право власности на тих, хто працює, инакше сказавши на суспільство. При цій правній структурі присвоєння чужої праці не мислиме. При існуванні дрібного виробництва існуватиме обмін, в якому мусить реалізуватись право на весь продукт, на всю трудову цінність продукту. Така реализація можлива тільки при обміні еквівалентними цінностями. Законом поділу праці передбачається обмін еквівалентами її-це і есть основою суспільства трудового, в якому реалізується право на повний продукт. І тільки про таке суспільство говорить соціялізм, про його він мріє і за його бореться. Таке суспільство, в якому здійсниється право на повний продукт праці є трудовим , Діктатурою

трудового принципу у відносинах. Суспільний поділ праці в такому суспільстві виявляється в наші часи зразу у великому факті: поділ праці між індустріяльним і аграрним господарством. Поділ праці і окремість господарства-значить мусить існувати обмін еквівалентними різнородними цінностями. Організація трудового суспільства- й значить трудова діктатура. Вона корениться в господарстві, в праці, в економичних відносинах, а не в методах політичного адміністрування! Суспільним ідеалом людей, що називають себе соціялістами, є політична демократія і диктатура трудового принципу. Будь-б ознаков дивовижного примітивизму змінювати диктатуру, як метод політичної адміністрації з диктатурою класового інтересу, економично-господарською. Це дві дуже важні річи. Навіть буржуазії їх не змінує! Свободи політичної скільки хочем, а в економичне право все втручається-така філософія буржуазного суспільства. Таксамо можуть сказати і робітники: свободи скільки хочем, а ренти й надвартости не крадь! Коли ми з цієй точки погляду поглянемо на російську революційну дійсність, то можете сконстатувати великі факти. Перше над усе: яка діктатура в Росії? Політична чи економична, урядова чи класова? Очевидно, що диктатура там перш над усе політична: держава тримає всю країну на осадному стані, під військовою диктатурою. Це буває і в буржуазних державах, особливо підчас зовнішніх війн, але загально вважається одними за сумну й важку необхідність /буржуазій/ або другими за неминучість /трудові маси./ Буржуазія не любить, щоб держава втручалась в сферу приватно-правову, бо таке втручання логично веде за собою перешкоди в діяльности. Одначе терпить, як неминуче зло. А трудові маси просто ненавидять військову диктатуру, яка безпосередньо на їх направлене зло, неволю. І всі бажають позбутися цієй занадто активної ролі держави. Коли небезпека минула, то всі вимагають скасування військової диктатури, котра по своїй природі є запереченням елементарної свободи і суперечить культурно-правовой свідомости сучасної людскости. Військова диктатура тільки в обсадженій ворогом фортеції втручається в приватно-правову господарську сферу. Росія не фортеція. Класова пролетарська держава, в супереч буржуазній

вважає себе не тільки органом охорони інтересів праці, але й другою стороною, виступає, як друга сторона супроти контрагента трудового суспільства, вважаючи себе суб,єктом економічних прав. Хіба держава, хоч-би й пролетарська, має якісь самодовлівчі інтереси? Хіба продукує держава? Хіба вона не є охороною тільки норми для відносин між иншими двома контрагентами, а й другою стороною? Тут є логічна дізгармонія. Держава своїх самодовлівчих інтересів не має. Держава, як така, нічого не продукує, інтереси носить в собі той клас, який організував державу, як свій службовий орган. Так буржуазія має свою державу за службовий свій орган, так і трудовий люд дивиться на державу, як на свою суспільну поліцію. Кого своїм контрагентом вважає пролетарська держава? З ким вона обмінюється, кого охороняє і проти кого? Коли вона є державою трудового класу, то вона охороняє трудові інтереси працюючих, які самі між собою обмінюються еквівалентними цінностями / при існуванні приватно-індівідуальних господарств/, або захищає інтереси працюючих проти непрацюючих. Яких непрацюючих? Коли засоби продукції конфісковані, тоді двох класів вже нема, тоді суспільство є вже безклясове. Отже в трудовому суспільстві вже економічно нема класів, а тому не може вже бути місця для активної ролі держави. Економічно-соціально класів нема, але можуть бути культурно-психологічні їх переживання і для боротьби з буржуазно-психологічною формацією існує пролетарська держава. Трудовий клас сам вільно виконує свої завдання і здійснює право на повний продукт, зробив і добровільно обміняв його на еквівалентну трудову цінність. З російською "диктатурою пролетаріяту" вийшло непорозуміння. Провідники більшовицької партії розуміють диктатуру пропролетаріяту як класову диктатуру інтересів пролетаріяту над інтересами селянства. Економічний зміст цієї диктатури виливається по анології з старою державою в соціяльно-політичну диктатуру робітництва над селянством. Селянство насильством позбавлене змоги брати участь у владі /котра з демагогічно-облудних цілей називається „рабоче-крестьянской/. селянство ставиться цілкрм свідомо на становище пригнобленої кляси, а робітництво-панівчої. Коли-б логічно видержати таку конструкцію, то боролись-би дві кляси: пролетаріят і селянство, а держава стояла-б збоку і утримувала-б прихиль-

ний до своєї кляси-пролетаріяту нейтралітет. Як то робила буржуазна держава, що кричала и кричить про свою безсторонність, демократизм, а фактично робить те, що потрібно, чого вимагає її кляса. При цьому політика пролетарської держави звелась би до слідуючого, щоб утримати стиль класової держави: підтримувати робітництво в боротьбі з селянством, дбати про культурний і господарський розвиток робітництва, у всьому рішними способами, хитро, тонко робити на користь робітництва, а говорити, що робиться для всіх і.т. п. Російська діктатура це й робить. Їй очевидно важко боротись через те, що вона має перед собою дві ворожих кляси: одну вже знищену економічно, соціяльно і політично /почасти й фізично/-буржуазію, котра в соціялістичній державі взагалі не має права на істнування, і другу: селянство, яке істнує і мусить істнувати, щоб большевики мали змогу вважати державу за класову і щоб пануюча кляса мала кого пригноблювати, бо коли не буде об,єкта для класового пригнобления, то держава не буде класовою! Одначе, большевицька класова держава не є аналогом класової держави, не вважаючи на класову ідеологію її. Класова держава 20 віку в свій абстрактній суті представляється так: пануючий і пригноблений клас є особисто вільними, економічно-господарськи від держави незалежними, пануюча кляса є незалежна цілком. Вона бореться з пригнобленою клясою ніби на основі вільний конкуренції, вільного договору, але щоб цей договір був для неї корисний, то вона користується спеціяльним апаратом гноблення і примусу-державою. Пануюча кляса має приватне право в своїй господарській діяльности і тільки потрібний їм примус винесла в сферу публичного права і доручила державі виконувати його. Пануюча кляса не доручає свого господарства державі; вона бореться проти всякого „удержавлення", опріч удержавлення примусу над пригнобленою клясово. Державне господарство взагалі не має господарського „ока" і ведеться взагалі погано. Держава є слуга панучої кляси, а не втілення самої кляси. Така природа клясової держави. Чи така большевицько-пролетарська класова держава? Ні, бо в Росії нема панучої кляси, яка мала б своє господарство. „Пролетаріят" не має свого господарства, не має прав господаря, бо зроблена ним „держава" отсото ототожнила себе з панучою клясою і відді-

брала від неї всі класово- економічні прерогативи господаря ой-
а імено: забрала невідбірне право у класа-господаря определяти
сущність свого інтересу. Хіба пролетаріят, як клас господаря оп-
ределяє сам свої інтереси? За його цю роботу, хоче робити його
слуга-держава· Через те панування пролетаріяту, як класа-господа-
ря, обернулось в фікцію , робітництво стало не класом господарем
з слугою-державою, а... робітництвом у держави, яка захопила собі
всі економичні підстави класа-господаря і від його імені керує ми
при помочи.... військової діктатури. Панує терором над „панувчою"
і пригнобленою класов. Це подубно до того, якби інтереси англійсь
кої буржуазії, класа-господоря, захотів по своєму определяти уряд
Льойд-Джорджа і його партіяК забрав -би всі фабоики, заводи, зем-
лі, транспорт і.т.д. в свої руки, виробляв-би плату робітникам і
процент прибутку для класа господаря, розстрілював-би всіх, хто
не слухає його, в тім числі і буржуазію, від імени котрої і для
добра котрої уряд Ллйд-Джорджа орудував би, сказавши: „Я, Льйд-
Джордж, і моя партія найліпше розуміємо інтереси вани, панове ка-
піталісти. Я будую найкращій лад для найкращого виразу і досягне-
ния ваших інтересів, а як що ви, шкурники, лодарі, несвідомі сво-
їх буржуазних інтересів п„яниці, дегенерати і пройдісвіти, бідете
мене критикувати, опиратись проти мене, то я вас, всією сілою до-
рученої мені буржуазією влади, буду вас жорстоко карати. Я роблю
своє діло во імя всесвітняго панування релігії добробутку-капіта-
лізму, воімя солідарности капіталістів всього світу проти потуг
і стремлінь гнусної черні, проти гидри соціялизму, большевізму і
анархії. Хто не слухає мене, той несвідомий контрреволюціонер,
коли він буржуа, або гидкій ворог , коли він робітник· Хай живе
всесвітній капіталізм! Хай живе свідомий авангард світової бурж-
азії героічна ліберальна партія! Хай живе міцний залізний і Капі-
талістичний Інтернаціонал і голова його виконавчого комітету
Сесіль Родс." Це-б була ідеологія „клясової держави" по теорії
Ленина. На це англійська буржуазія сказала-б своєму самозванному
„найкращому виразникові" своїх інтересів: Пане Джордж, ви не мае-
те найменшого поняття про класову державу і її роль. Панувча кла-
са-ми, капіталісти. Держава є тільки органом компромису, нашим
комітетом, нашим службовим органом. Свої інтереси устанавлюємо

определяємо і відчуваємо ми самі, а вам доручаємо тільки охорону їх і поліцейську функцію в напрямі регулювання робітництва і громадян, що працюють на нас. Не ваше діло заміновати нас самих вами. Ми господарь-ви головний директор в нашому господарстві. Ви показуєте намір поставити себе вище пануючої кляси, обертаєте державу в абсолют. Це по змісту самодержавство, монархизм, якому ми вже двічі рубали голову і якому взгалі варт одрубати голову, коли в ній стався поворот мозків і коли вона бохеволіє на ідеї своєї диктатури над пануючою клясою, коли вона замість ідеї господарских інтересів переймається тільки ідеєю влади, що є прикметою певної хвороби-честолюбія і свавільства, ідеєю, знаною з історії і з біографій великих честолюбців з ображених особ низчих класів. По над все стоїть ідея господарства і інтересів, котрі предстовляємо ми, а ідея влади, яку прдставляєте ви-це щось атавістичне при теперешньому стані культури і світового господарства. Ви виявили намір на деспотію, тіранію держави, що є порушенням основних прав людини і рішучо шкодить нашим інтересам. Геть!"

Чи не ясно представляється з цього фантастичного діалогу жирець зачепленого мною питання? Власне в тім, що інтереси пролетаріяту определює не він сам, а держава, сталось те з,явище, що по суті своєї природи Росія стала деспотією, цеб-то вернулась до свого образу перед 1917роком і відтворила в диктатурі большевицької партії абстрактний зміст самодержавія. Природою всякого самодержавія є організація бюрократизму, що з таким блеском повторилося в большевизмі, як було в царизмі. Це есть не класова держава, бо „пануючий клас" пролетаріят не має права по своїй волі определяти свої інтереси. Економичного змісту в диктатурі пролетаріяту для самого пролетаріяту нема, а тому він не пануючий клас, силою його користується по техничних і психологичних мотивах, держав, цеб-то деспотія большевицької партії. Бюрократична держава -це природа деспотії. Пролетаріят, яко клас, не определяє тепер сам своїх экономичних цілей і інтересів. Таке становище його було до 1917року. І по змісту воно не змінилось.Пролетаріят й тепер є пригнобленою клясою. Для підтримування у йому гордости ідеї псевдо-класрвого панування у йому большевицька партія нацьковує пролетаріят на селянство вказуючи йому на фіктивного ворога. Так завжде деспотія користується

ся для підтримування свого панування. Історія дає для цього богато блискучих ілюстрацій. Большевицька-марксистське поняття пролетарської держави вийшло з ідеї концентрації продукції, але керування цим концентрованим економичним центром як есть повинно належати панучому класові, а не державі, щоб панування класу було дійсним, а не фіктивним. Коли конфискованим капіталом керуватиме пролетаріят, як клас, тоді тільки діктатура пролетаріяту буде певним економичним і соціяльним фактом, а держава тільки при цій умові зможе відмерати. Економичне життя, інтереси і цілі панучої кляси повинні бути цілком в руках цієї кляси, щоб вона могла диктаторствувати соціяльно і економично. Тому не в державві повинно концентруватися керовництво конфискованим капіталом, а... у пролетаріяту, організованому в одну соціяльну групу, коли держава справді класова. Господарство пролетаріяту повинно бути відділено від „пролетарської" держави, щоб вона могла, згідно з теорією, почати відмерати, про що большевики так богато говорять і проти чого в дійсности орудують. Як же буде відмерати „держава", коли вона перебірає на себе весь економичний зміст класової диктатурип пролетаріяту, обертаючи шляхом військової диктатури клас-господаря в слугу-державі? Концентрація конфискованого капіталу повинна бути в руках класу, а „держава" має лише дотримувати до неї дружний нейтралітет. Теперешне господарство представляє типи приватно-індівідуальної або приватно-групової організації. Коли ви залишаєте приватні господарства селянські, з якими мусите сполучуватися тільки шляхом обміну, а обмін може бути тільки фактом двохбічної згоди, а не однобічного примусу, то як ви зробити цей обмін можливим в теперішній „пролетарській" державі? З одного боку приватне господарство, а з другого боку держава: контрагенти знаходяться не в рівних умовах, а тому мусить паралізуватися і продукція обмін може бути тільки актом однобічного насильства. При такій умові обмін мусить паралізуватися, а тому мусить паралізуватися і продукція. Параліч продукції і обміну є смертю суспільства: коли нема обміну, тоді зникає суспільний звязок, суспільство розпадається, атомизується, розпорошується і обертається не в картофельний мішок, а в мішок картонки, в якому

нема жадної єдности між окремими індівідуально замкнутими в собі предметами. Держава в якій нема обміну між господарствами є мішком з картофелем. Така теперь Росія. У ній умер обмін тому, що держава виступила контрагентом обміну між нею, що нічого не продукує і- робітництвом -наймитом у державі, та селянством, що оповіщене ворогом держави під протекстом суперечности інтересів пролетаріяту з інтересами селянства. Держава не має чим обмінюватися, бо вона сама не продукує, робітництво не має чим обмінюватися, бо воно не має права на свій продукт, селянство через те не може обмінюватися. Тоді держава від імени робітництва оповіщає диктатуру над селянством, а через голод робітництво „деморолізується" /спекулює, міщанництвує, тікає/, тоді з метою скріплення пролетарської держави оповіщається диктатура і над робітництвом. Над всім населенням зависає кулак деспотії. Спиняються соціялістичні свободи. Спиняється соціялістична і комуністична опозіційна преса. Наповняються тюрми селянами і робитниками . Всі критики-робітники оповіщаються „несвідомими" /теб-то не урядовими/ комуністами і.т.д. Деспотія має свою логику -повна регламентація життя. тому страшний бюрократизм, як організаційна форма і суть... військової диктатури правительства.

Умирає всяке життя. Умирає мрія, душа соціялізму. Виходу з цього тупого кута нема. Військова диктатура, деспотія не може еволюціонувати. Це мертвеччина. В історії нема прикладу, щоб диктатура-деспотія розвивалась. Вона може довго тягтись, але ніколи вона не трансформувала сь в свою протилежність, ніколи не умирала своєю смерти. Вона ніколи не несла розцвіту життя і ніколи не умирала своєю смертю: її вбивала революція. иншого способу нема. Військова диктатура в Росії є зовсім не диктатурою пролетаріяту-для цього у неї нема живого економичного змісту.А через це, скільки-б вона не трималась -вона мусить умерти. З її смерте... пролетарська революція і це буде суд над нею пролетаріяту і соціялизму.

Я виставляю тезу відділення економичного змісту від держави, а мато-

МІСцЬ ВМІщЕННЯ його в той клас, котрому цей зміст є властивий. Конфіскований капітал мусить бути в керуванні пролетаріяту, щоб пролетарія т міг здійснити свою диктатуру, зміст котрої полягає в тім, що пролетаріят буде вам определяти свої економічно-господарські інтереси і м ту і сам реалізувати свою цінність свою втілену працю в обміні на нот рібні йому предмети індукти , цеб-то зможе здійснити право на повний продукт праці. Як це зробити реальнo? Вся промисловість має бути орг анізована по виробництвах, виробництва зведени в союз виробництв. Кер овництво заводами, фабриками, конторами, бухгалтерія, баланс, виясне ня вартости продуктів мусить належатися органам трудящих / робітників й служащих/. Кожне виробництво є окремим господарством, цеб-то має св ій самостійний баланс. Управа цим господарством належиться органові, вибраному всіма учасниками виробництва. Промисловість, як господарсь ка база пролетаріяту, організується в синдіковані такі собі піраміди виробництв, які кожне в,окрема є окремим господарством, а тому з иним окремим господарством вступає в обмін своїми цінностями. Суб,єктами обміну є окремі господарства: мільони селянських /яко дрібних/ і ти сячи пролетарських /яко би великих/. економична конкуренція між ними буде стімулом праці і... централізації та соціялізації. Селянство оч видно буде об,єднуватися в більші господарські групіровки. І так відбуватиметься процес укрупнення виробництва, процес соціялізації. В обміні між господарствами реалізуватиме селянство свої трудові цінности по вільній згоді. І це буде - здійснення трудового права всіх працюючих. Цей буде... трудова діктатура! диктатура трудового принципу в економично-господарських стосунках між працюючима, між великими чи малими окремими господарствами на теперішньому рівні господарства і буде реальним економичним виразом поняття трудової диктатури взагалі і диктатури пролетаріяту в окрема.

Аналіз економичного змісту трудової диктатури показує, що трудові цінности обмінюються на свої еквіваленти. Коли справедлива теорія тру-

дової вартости Маркса, то обмін продуктами трудових господарств пролетаріяту і селянства буде еквівалентним. Коли справедлива то обнові трудові Формації обмінюватимуться не на шкоду собі хоч і не еквівалентними по прайці, але еквівалентними по користи цінностями, ни необхідній передумові, що цей обмін буде актом добровільної згоди, а не єасильства. Насильство може принести держава, з своїм військом, поліціє, черезвичайками, тюрмами, шибеницями, розстрілами /яка терміналогія! Її большевики колись прикладали тільки... до азіяцького царизму/. Щоб держава не шкодила здійсненю трудового права робітництва і селянства-її треба усунути від діктатури над господарськими цінностями, збити з неї шику „класової", бо класова держава при знищенні капіталізму /скасуванне приватної власности на засоби продукції/ є абсурд, вигадай марксистами. Ця страшна неправда, гнилизна доктрини, викликає страшну трагедію російської і української революції. За неї платить мільонні жертви кров,ю пролетаріят і іселянство. Знищити капіталізм, теб-то приватну власність на капітал, і запевнити, що це держава вже класова, бо уряд з сліпців-марксистів ограблює пролетаріят з його прав на діктатуру, оповіщає війну селянству з метою одняття продуктів,-це абсурд, це не діктатура пролетаріяту, а насильство маніяків славолюбства над трудовими масами, це чергове злочинство і насильство сектантської інтелігенції і півінтелігенції, що немає навіть приблизного поняття про дійсний зміст життя і про дійсний зміст навіть проголошуваних догматичних тами теорій.

Форму здійснення соціялізму при теперішньому стані господарства передумовлює його організація, теб-то організація господарства. Селянське господарство є дрібна, середня велика і кустарна /індівідуально-трудова/. Яким способом цей „мішок картонки" може господарсько об,єднатись? Тільки обміном. Сьогодня дійсним, реальним засобом звязку є тільки обмін. Завтра з метою розвитку може початися усуспільнення продукції, теб-то її збільшення, укрупнення , інтенсіфікація, збільшення

продукційних сил. Це вже господарський процес, який може розвиватися шляхами приложення праці. Індустрія, по своєму організаційно-господарському і технично-господарському змісту, є відносно усього суспільного господарства релятивно малим виробництвом, відносно всієї цілости всього суспільства є і може бути тепер тільки приватним господарством. /Один транспорт доріс до всесуспільного-господарства, бо організаційно і технично він обхоплює вже всю державну територію. Господарство транспорту і комунікацій є вже світовим господарством./ Таким чином, господарство індустрії по своїй технично-господарській організації є таким же мішком картошки, як і господарство сельске, тільки картохлини значно більші, а число їх значно менше. Привести їх в звязок між собою і між сельскими господарствами можна тільки шляхом обміну. Це есть дійсний економичний звязок. Металургичний завод в Москві і шахти бурого вігілля в підмосковському районі можна звязати з погляду інтересі в робітника тільки обміном. Зробити з його замкнутий комуністочний ойкос-діло будучини і то обовязково економичного розвитку і волі робітників, а не адміністративної самоволі-скомунізованних буржуазних „спецїв". Капітал після революції є суспільної власністю, але окремі фабрики, заводи, виробництва стоять в розпорядженні трудящих в їх, подібне тому як і суспільна власність -земля дається в користування селянам. Окремі господарства тут, окремі господарства там. Пролетаріят повинен організувати всю промисловість і стати керовником її, як трудова спілка, що має суспільні знаряддя продукції в своєму господарському користуванні. На чолі координованої промисловости повинен бути один орган, незалежний від держави. Цей орган виробляє загальний план господарства, стверджує його господарський парламент трудящих в індустрії, виконують всі органи господарського управління. Індустрія є господарством, пролетаріят-його господарем, бо лише праця є господарством, пролетаріяту має економичну вартість господарству. Пролетаріят лише при цій умові зможе здійснити свою діктатуру, себ-то діктатуру своїх господарських інтере-

ресів. Капіталістів нема, бо нема приватної власности, а є трудові спілки , з,єднанні в виробницькі союзи і загально-промислову федерацію виробництв. Це й буде здійснення адміністративно-господарської централізації і планомірности господарства індустрії. Централізація і концентрація не в руках держави, а в руках робітничого класу.

Нема нічого більш хибного, як з закону централізації господарства і концентрації виробництва виводить ідею „удержавлення", або „націоналізації", як її розуміють марксисти і спеціяльно большевики. Ближче до реальної правди життя, доцільности і раціональности стоїть ідея П. Маслова про муніціпалізацію не тільки землі, а і промисловости. Але муніціпалізація есть так само „націоналізацією" в малому масштабі. Як же буде планомірно вестися таке господарство, при такій незалежности пролетаріяту від держави.? Планомірність виявляється розуміється менше всього державою. Але коли держава виступить посередником в обміні, вестиме продовольчу політику, то й цього досить, для неї. На мою думку, планомірности буде виявлятися в добровільному єднанні промислово-пролетарських з аграрно-селянски союзи. Пролетаріят і селянство влаштовують центральні органи взаїмного обміну, як і центральні органи господарств. Громадянство, як споживач, мусить дати туди своїх представників, держава, як контрольор, також, і це буде єдиний господарський центр суспільного господарства, незалежний від держави. Держава-б орудувала хіба транспортно-комунікаційним центром і кредитом, себ-то усією фінансовою сістемою та зовнішнім торгом. Цього-б уже було для неї досить, щоб бути сильним фактором в господарстві. але виключалоб... діктатуру унтер-офіцерів в господарстві. Політику цін вів-би суспільний господарський центр, а не держава. Тільки в такому напрямі господарської політики є перспективи для соціялізації господарства в інтересах трудових мас. Декретова соціялізація туту не малоб місця і не вироджувалось-би в огидну військово-бюрократичну діктатуру. Така форма суспільно-господарської організації є переходом від приватного до суспільного господарства до соція-

лізму, ане до державного капіталізму, який заводять большевики шляхом терору. Яка ж сістема громадсько-політичної влади найбільш відповідна до маміченої нами форми трудової діктатури? На мою думку найліпшою сістемою є радянська влада. А власне? Власне сільскі, волосні, городські повітові, красві Ради селянских і робітничих депутатів, на чолі з Центральною Радою трудового народу України.

Всім цим радам належить влада, право і обов,язок організувати трудову державу, яка стоїть на сторожі трудової діктатури, ,діктатури трудового принципу у відносинах між господарствами, охороняє працю, здоровля громадянства, організує культуру і охороняє лад внутрішній і самостій ність на ві дісї трудової держави-республики. Держава не втручається в добровільну мінову згоду між господарствами, але контролює і стежить за виконанням законів, публичного та приватного права господарчих суб-єктів, осіб індівідуальних та юридичних. Боротьба з буржуазією матиме місце тільки в перші роки після революції, а потім, як хвиля вляжуться буржуазії, як суспільного класу і як культурно-псіхологичного тину не буде. Все суспільство буде трудовим і ні над ким буде виконувати військову діктатуру. Це буде трудове суспільство на базисі приватно-індівідуальних чи групових господарств, звязаних між собою обміном, а почасти і продукційно. Яку роль гратимуть в такому суспільстві ради- ми говорили вже, а яким способом виконуватимуть свої державні функції? Військова діктатура- як виїмок на час збройної боротьби з буржуазією. Буржуазія обезброєна- і діктатурі нема місця, бо господарство не є сферою державних органів. Трудове суспільство матиме змогу здійснит и всю суму людських і громадських свобод. Книжки друкуватимиться які хто захоче, бо папір буде братися не у держави, а в трудовцму союзі паперяних господарств. Газети так само. Збори, союзи можливі всякі. Боротьба партій можлива цілком. Одна партія буде другій вказувати про дефекти чи інтереси господарства, а не змагатиме в першу чергу до влади і військової всесільности, бо в звязку з безконтрольним керуванням господарством має особливі вигоди. Тепер всякій добродій, попавши в правля-

чу партію, тим самим догрібається до господарського добра, „розпределя
є" на свій смак, як хоче. Тепер боротьба за владу звязана з безконтро-
льністю марнування матеріяльних благ, а коли господарством керуватиме
незалежна від держави суспільність, то боротьба за владу згубить бога
то своїх принад. Центр життя буде в господарстві, а не у владі. Держа-
ва віджеретиме. При цій умові совітська сістема дійсно могтиме стати
тим, про що мріяли всі борці за соціялізм і радянського демократізм по
змісту публичних прав кожного громадянина і по напряму політики. Дер-
жава стане дійсно слугою „панучого" класу, яким буде увесь трудовий
люд, все населення суверенної одиниці- держави. І по скільки центр ва-
ги буде в суспільстві, постільки держава одмиратиме, передавчи свої
функції суспільству, а в той момент, коли господарські приватні союзи
зіллються в одне, а перед нами буде тільки суспільство-соціялізм

Ідеалом соціялізму є радянська демократія, конкретним політичним змі
стом котрої є свобода і равенство перед правом кожного. Радянська демо
кратія в момент революції і де-який час після неї не більш одного по-
коління, може бути не повною демократією, бо буржуазія буде покарана
позбавленням політичних прав. Пройде час ізоляції буржуазії і демокр
тія стане повною. Трудова діктатура є конкретним економичним змістом
трудового суспільного устрою. Військова діктатура не має нічого спі-
льногоні з сістемою рад, ні х трудовою діктатурою, бо ціль її чисто
політична-закріпляти владу панучої групи чи партії. Військова діктат
ура і її логичні категорії: терор, позбавлення громадян їх громадськ
ких і людських прав, насильствонад особою і її майном, декретація
життя- це все не має нічого спільного з соціялізмом і може бути де-
пущено на короткий час як в обложеній фортеції. Осадний стан не є
формою життя, а лише хворобою життя. На діктатурі осадного характ-
теру нічого не будується, бо вона є сама принціпом руїни і ніде й
ніколи не лишає після себе наслідків, як руїну.
Через те боротьба за соціялістичну демократію є духом соціялізму, я

основа всіх основ. Слово „соціялізм" вказує вже на його зміст-соціяльність, громадськість, народне самоуправлення, демократія. Через те всякі потуги перекалічити зміст соціялізму, перекинути його суть, втиснути в його поняття військової диктатури і бюрократизму є знущанням з самої ідеї соціялізму і не може бути навіть „перехідним" поняттям її. Бюрократизм-це основа особистого, одиничного, монархичного началу, а тому вмістити його в соціялізм-даремна праця. Демократія -значить рівенство всіх, яке не допускає поділу на пригничених і поневолів. Те, що робиться в Росії- не соціялістична демократія, а монархично-бюрократичне панування інтелігенції на грунті державної боротьби з буржуазією, пролетаріятом й селянством хоч і під прапором пролетарської ідеології. Тому, що методи ці не соціялістичні, то „диктатура пролетаріяту" і вироділась в военно-бюрократичну диктатуру над всіма групами населення, в тім числі і над тією, іменем якої ведеться боротьба. Російська комуністична партія.... і висилка своїх членів, принціп призначення в партії, і ерархія-це може бути більше суперечне соціялізмові? Соціялісти і комуністи, що ще відчувають в себі рух соціялістичної думки, повинні з жахом одкинутись від того звіра російського самодержавія, що втілився в „совітську владу і одріжнити трудову диктатуру од військової, і радянську демократію від бюрократизму. Змішування цих понять веде на стару стежку самодержавної реакції в котру вироділась совітська влада в Росії. Радянська демократія-це те, про що десятки років говорила соціялістична думка: влада рад, що здійснюється трудящими, а не н а ч а л ь с т в о м.

За цю владу рад Рад і за трудову диктатуру ще треба боротись, бо те що дали нам марксисти-большевики, є насмішкою з цих великих принціпів громадського життя в новому суспільстві.

ор-

24 1920 М. ШАПОВАЛ.

Росписка.

Відношення Комітету Архікомсаду, уповноваженого МОКС. для виплати платні урядов. м. не підлягаючим в Тарнополі, Деникіна з дня 18/V 1918. з вимогами відомостями до листовок за 22: 741-1420 р. і 1084 р. 60, 90, 245, 244, 297, 266, 267, 265; 89

Держана Павлом — пом. діловода 1 Дпу
Держ. Контролю

20/V - 1921 р.

Відношення від 18/V 1922 г.
від Агрикомісії м. Дебі-
цька одержане 20/V 1922 р.

Секретарю Дебицького Повіт.

Виплатові відомості на виплату платні урядовцям в Шаргороді і Сербії за січень місяць до денних ставок за ст. 99, 107, 97, 96 і 98 — 1921 р. і додатки до цих виплатових відомостей

6/VI 1921 р.

Старший
держ.

Книгові виправлення до остикових 22

З огляду на те, що вимоги закону не сповнені на
підставі розпор. Міністра Внутр. Справ, який
на цей час не чинний потрібно радувати з тим,
хоч вина за це й не вповні сходить з чиїх підлягих
в рахунку можливим крім затримання кроків
інших адміністраційних мір не приймати і далеко
провадження справ кримінальних, о цім повідомляє
п. Окр. Комп. й відносить зауважених до ува-
жень [illegible]

Папер Зи 2 45/229 d+g
Нас. Пар. Суд. Одговлат
Маѕћа 20/V

57/238, 57/252, 57/296. 47/240.
20/V 1924 г. Зеница

Пакети Нач. губернії
Зи 7.7 39/223., 40/224, 41/225,
40/224, 39/223,
адер. Ташк
Ташкі.

Пакети Зи 7. 43 42
адресав Ташк

Росписка

Одержано сими від
В. о. Архимандрита Єр. Де-
кілька сто тисяч (200,000)
карб в повному їхньому
із повідки одержанні
25 [illegible] 1911 р. Св. [illegible]

276

Обвинительный акт

Вятский авансовый корпусной
г-д Федосеев над Армянским
Исаем - 1.185.133 крб.
20/IV 21 г. Следователь Севастопольской

277

Рахунок

Ст. 124

Дня попер. куплена книга
Арихметики одну продано
сім (7) відок сигнатек
сосок за девяносто (90)
сидок. –

Гроші повер-
нуто

Одержав Ігнатюк

29 Падолиста 1922 р. Ігнатюк

Торопець

20 mg mmgt

Розписка

1921 р. 28 січня, Одержано від Архівного Управління Центрального Виконкома - Відділом Фінансів Управління справами Виконкома на суму ₴ 357.560 грошей, при відомості від 26/II с. року.-

Від Київ. Комарт.
Нач. Спец. Ч. ВУВ.

279

1921 г. Берлин 2 ноября. Вице-консулу

Архангельске под № 2/10 - 2.44 секретно

К выдаче

Адмирал Флота Шейдеман

Реєстр

Від Вашого, Одержано Головного Будинком. МПС. від Архітектора Відділу Головн. Інспектора Архітектурного Архітектурної Фінансової:

1/ При Рахунку від 21/I-24р № 21.- відділ Архітектора при охороні пол. дороги п. Павлоссого на 885 275 гр.

2/ Інше. № 22 - Архітектора п. Баканова. пого. по суму 104.725 гр.

3/ Інше №28 - Архітектора 2 Пол. дороги п. Чирового. 454.494. гр.

4/ Інше № 29 — Чирового - 22440 фарок.

5/ Інше № 27 - Архітектора Чкаловської дороги п. Синіра - 1.328.537 гр 82 коп.

6/ Інше № 26 п. Синіра - 140 000 гр.

7/ Інше № 23 - Архітектора Запасної дороги п. Інсей — 332000 гр. і 13.734 коп.

8/ Інше. № 25 — Архітектора Ізюмської дороги п. Сапсано. 594500 гр.

9/ Інше № 24. - Сапсано. 9.205 коп.

10/ Інше № 20 - відділ Архітектора по суму 2.089.992 гр.

До Арткомісара
при Армії У. Н. Р.

Управляючого Артком-
сарією С. Ковальського.

При цьому представляю девять-
десять пять тисяч карбованців
належних з мене за дезертиро-
ванного Кашук.

Управляючий С. Ковальський.

У.Н.Р.
МІНІСТР ФІНАНСІВ
квітня 21 дня 1921 р.
ч.1666
м. Тарнів

ДО МІНІСТРА ВНУТРІШНІХ СПРАВ.

Міністерство фінансів по згоді з Державним Контрольором визнало доцільним в заміну ст. 88 кас. правила і ст.52 бухгальтер. правил та інтнуючимо нині порядку виплати утримання служачим державних установ на терені Польщі, встановити нижчеслідуючі тимчасові правила переведення загальних виплат служачим установ розташованих по за межами Тарнова або иншого міста перебування Головної Скарбниці.

1. Асігновки на виплату сум з державного скарбу складаються розпорядчими установами на їх уповноважених, окремо на урядовців, що перебувають в Тарнові, Ченстохові, Тарнопілі та инших місцях і надсилаються завчасно до відповідного Департаменту Державного Контролю на попередню ревізію.

2. По перевірці Контролем, ті асігновки які складені на виплату утримання урядовцям, перебуваючим по за містом Тарнови, безпосередньо передаються установам Державного Контролю до Головної Скарбниці, котрою в терміни зазначені п. Міністром фінансів командируються до відповідних міст скарбники для виплати грошей уповноваженним розпорядчих установ

3. Згадані в попередній статті уповноважені зобовязуються на протязі тижня з моменту одержання від скарбника Головної Скарбниці грошей і, у всякім разі, не пізніш слідуючої получки утримання, роздати їх по належности і виногові відомости зі всіма виправдуючими документами надіслати до Державного Контролю.

ПРИМІТКА: Раніш надсилки відчитности до Контролю ротта зали-

шившихся не виплаченими по належности грошей здаеться уповноваженими відомств до головної Скарбниці.

4. Державний Контроль по одержанні згаданої відчитности перевіряє її, і коли виявить, що до скарбниці не здано яких небудь сум, залишившихся невиплаченими по належности, то на відповідну суму не затверджує асігновок на наступну видачу утримання коли и до наступних видач утримання вимогові відомости зовсім не будуть надіслані до контролю то асігновки на це утримання не затверджуються Контролем на всю суму.-

Оригінал За належними підписами:

З оригіналом згідно:

Старший Бухгальтер

Відношення Архіконісара
від 2 4/8 24 Ґ. Одесса

9/Е 1924 р. Секретарь

Дому Зап. Суд. [illegible]

Cristovão N154

До п. Архипівського цивільного
Комісаріату Дрогобицького Ц. Н. Р.

Бувший інструктор
пошт Дрогобицького
Комісаріату 3-ої Залізної
дивізії Авдрієвич
Володимир, Ковальчук
Данилюк і Сенчишак з
того-ж Комісаріату
Березовського Осипа

Заява

Маємо за честь просити
Вас пане Комісаре, сповістити
Нашого повірителя про те, що нам
передано належно до Збруча в

Заступник ім. 13 Листопаду в
м. Надвірній Станіславської
Вас і про Ваші довголітні на-
безпосередні відзнаки з зазначенням
Особливих висловлювань необхідні
Наші дані представлені в Адмі-
ністраційний Деп-т М. В. С. при
одержанні нашої заповідної
упрошення. —

Щирий: За себе і по уповноваженню
зв. Кобаль і Бубенчик

М. Шварц

Посвідка

Цим свідчу що 1-й фронтовий дивізіонний комісаріят при 3-й Залізній Дивізії Армії УНР п. п. Яворський Шепотій і Ковань Дмитро, а також свідчу також Комісаріяту Бездітний Олексій дійсно Евакуювались з території УНР в місяці 1920 р. на Тирас Польщі в час Евакуації Дивізіонних комісаріятів і перебували в м. Шаргороді. Дані зібрано даних моєю довіреною Дивізіонним комісаріятом при цьому уповноважів в посвідчення чого дано цю посвідку.

У. Н. Р.
МІНІСТЕРСТВО
ВНУТРІШНІХ СПРАВ.
ДЕПАРТАМЕНТ АДМІНІСТРАЦІЙНИЙ
Відділ Загальний
30. Червня 1921
№ 1436.

Помічникуу Армійського Прифронтового Комісара п. ДЕНИСЕНКО.

Начальник Житомирського повіту п. Шумський рапортом своїм доніс, що в час його перебування в таборі Олександров, урядовці Прифронтового Комісаріяту 4-ї Київської дівізії, заявили йому, що ними надіслано Вам з матеріялами заява про зловживання Комісара 4 Київської дівізії п. Скляра і що всі ці матеріяли якимись робом попали в руки п. Скляра.

От же Адміністрадійний Департамент просить Вас надіслати йому пояснення в цій справі разом зі всіма матеріялами які маються у Вас.

ДИРЕКТОР ДЕПАРТАМЕНТУ
Начальник відділу

Копія.

А к т №5682

1920 року вересня 10 дня. м. Хриплин. Комісія в складі помішника Армійського Цівільного Комісаріяту при Армії УНР.п. ДЕНИСЕНКА, Гайсинського Повітового Комісара п. МАКСИМЧУКА та помішника Гайсинського Повіткомісарія: п.ГРАНОВСЬКОГО, згідно наказу міністерства Внутрішніх Справ, від 9 серпняср. Ч 116, перевела передачу нижчезазначеного майна Гайсинського Повітового Комісаріяту Армійському Цівільному Комісаріяту, а саме:

1/ Парокінний екіпаж і пару коней в упряжю , згідно акту від 29 травня с.р., копія якого прикладається.

2/ Парокінний віз на залізних вісях.

3/ Пару коней/ кінь карої масти, 10літ, на стегнах задніх ніг тавр."ТГ" і кінь рижої масти, 9-10 літ, з лисиною на лобі./

4/ Один комплект до пари коней звичайної збруї- шлеї і кантари ремінні./

5/ Стару збрую/ дві шлеї ремінні і три постромки до них./

6/ Друкарську машину сістеми" УНДЕРВУД" справну.

7/ Кабінетний зіпсований телефон.

8/ Дванадцять порожніх мішків.

9/ Три відрі- з яких одно нове, а дві старих.

10/ Три шайки / котьолки/

11/ Рахівницю/ власність рахівника управління Гайсинського Повітового Комісаріятуп. Домажірової./

12 Два прес-папє.

13 Вінтовку московського зразку 1901,з багнетом, про що постановила скласти цей акт в трьох примірниках. Здали: Гайсинський Повітовий Комісар Максимчук,помішник Гайсинського Повітового Комісаріятуграновський. Прийняв- помішник Армійського Цівільного Комісаріяту денисенко.

Звіряв: начальник резерву урядовців місцевих установ міністерства Внутрішніх Справ Максимчук

288

Одержано квитанцію
Квитанцію за червень
місяць від т. секретаря

20 —

289

19

290

Recepis nadawczy. 1258

Przedmiot: [illegible] M[illegible]

Odbiorca [illegible]

Miejscowość [illegible] Kalisz

Wartość		Waga		Pobranie		Opłata	
mk.	f.	kg.	gr.	mk.	f.	mk.	f.

[illegible] 1 3. IV. 21 IX

Копія 291

О П И С

Колекції старовинних монет [redacted]. Додаток до №№ 50, 51 і 52 акту від 29 грудня 1920 року.

Шкатулка I / по акту № 50./

Дощечка I

Гніздо I- Російська мідна монета 1771 р.вартістю в 5 коп.

II -"- -"- -"- 1787 -І.Е.II -"- 5 -".

III - -"- срібна -"-1827 -"- Н.І -"- 1 руб.

IV - -"- -"- -"- рік не зазн.,на одному боці двоглавий орел, на другому 10 крапок в 2 рядках по 5 в кожному, під ними напис:"гривенникъ" і два значки, а між ними літери:" А"і" К".

V - Російська срібна монета 1707 р. Царя Петра I, вартість не зазначена

VI- Російська срібна монета 1726 р.вартістю -" гривна "

VII- Російська срібна монета 1707 р. вартістю " Московскій рубль."

VIII- Російська срібна монета 1835 р. вартістю " 1½ рубля/10 Złot /. на передній стороні барельєф голови, під ним напис" Р.П.Уткинъ".На обороті барельєфи 8 обличч і внизу напис " Р.П. Уткинъ".-

IX- Четирехкутна рос.мідна монета Екатерини II 172. р./остання цифра не ясна/ вартістю в 5 коп.

X- Рос.срібна монета рік не зазн.,на першій стороні барельєф обличча Петра I , навколо напис" Повелітель Ц-рь Петр Алексѣевичъ "Всея Россіи. На обороті двоголовий орел і навколо напис:"Монета добрая цена-рубль ".-

XI- Рос.мідна маленька монета 1762 р.-"одна копейка", на обороті Георгій Побідоносець.-

Всього на першій дощечці 11 монет,з них срібних 7 шт.,мідних -4 шт.

Дощечка II

Гніздо I- Франц.срібна монета р. 1607.На передній стороні барельєф обличчя, навколо напис:„ Henricus III D.G. Franc. et Navarr. Rex"

На обороті посередині літера " Н "а навколо напис:" Benedictum sit Nomen Domini".-

II- Французька срібна монета р.1558. На першій стороні портрет , а навколо напис:„ Henricus II Gallorum Rex Christianiss P.P. "

На обороті корона , а під нею ріжками до гори серп місяця.Навколо напис:" Donec Totum Impleat Orbem 1558. ".-

III- Російська срібна монета 1801 р. На першій стороні портрет А І"Б.М.

Александръ I Имп.и самод.Всеросс.С.П.Б.", на обороті двуголовий орел внизу під ногами його "А І " а навколо"-Монета рубль 1801 р.".-

IV- Російська срібна монета. На передній стороні у вінкові напис:"Государственная російская монета рубль", над ним написом маленька корона. На обороті двуголовий орел,під ногами його -"А І ", а над орлом"1801"

V- Рос.платинова монета . В середині кола напис:"12 рублей на серебро. 1830, С.П.Б. Навколо напис:" 9 зол.68 дол.чистой Уральской платины." На обороті двуголовий орел.-

VI- Рос.срібна монета. На передньому боці портрет Павла І, а навколо напис:" Б.М. Павелъ I имп.и самод. Всеросс.С.П.Б.".На обороті в маленькому кружкові двуголовий орел, а навколо нього чотире ініціали"П.І"з короною над ними. Навколо монети напис:"монета рубль 1796 года".-

VII- Рос.срібна монета з портретом Александра І, з написом по колу-"Б.М. Александръ I Императо ръ и самодер.Всеросс."На обороті двуголовий орел, а навколонапис:"Монета рубль 180_"-

VIII- Рос.срібна монета з портретом Катерини І з написом навколо:"Екатрина Імператріца і самодержіца Всеросс."На обороті двуголовий орел, а навколо напис:"монета новая цена рубль 1727".

IX- Рос. срібна монета з портретом Имп. Александра І і написом:"Б.М.Александръ I Императоръ и Самодер.Всеросс.." На обороті двуголовий орел з написом:"Монета рубль 1806".-

X- Рос. срібна монета з портретом Имп.Александра І, і написом:"Б.М. Александръ I Императоръ и Самодер.Всеросс."На другім боці навколо:" Государств.Россійская монета", а в колі -"рубль. 1807."-

XI- Рос.срібна монета з портретом Имп.Анни і написом:" Б.М. Анна I Императрица і самодерж.Всерос.На задній стороні -двуголовий орел і напис навколо :"монета рубль. 1 36"-/друга цифра стерта/.-

XII- Рос.срібна монета з портретом Имп. Іоанна III і написом:" Іоаннъ III Б.М. Імп. і самод.Всерос. С.П.Б." на задній стороні -орел і напис"монета рубль 1741."-

Дощечка III.

Гніздо I- Золота середніх розмірів тонка монета. На одній стороні образ Христа і напис:" Iysus XRISTOS . . ",а на задній стороні портрет чоловіка з корогвою в правій руці , а над ним напис:"Mixatl Basile" . "

II- Маленька срібна монета з портретом і написом по грецьки/ невиразним/. На задній стороні віночок, а в ньому сплетення літер" Χ∘ Ρ = Χ = ".

III- Середніх розмірів золота монета . На передній стороні портрет особи

в короні і напис:"AEL EVDOCIA AVG" ."На обороті жіноча постать на троні тримає "жержаву"в правій руці. Навколо хрестики, а між ними літери.-

IV- Срібна монета, на передньому боці - дві фігурки тримають хрест. На другому боці невиразний напис на цілому коло.Монета тонка з нерівними краями,неправильно-круглої форми.

V- Золота тоненька монета середніх розмірів .На одному боці фігура крилата, яка правою рукою тримає хрест.Навколо фігури написи:"Victori Gonoz "і один напис невиразний. На др.боці портрет , а навколо напис невиразний.

VI- Золота середнього розміру монета. На одному боці постать чоловіка в короні з хрестом на ній, в правій руці тримає "державу".Навколо, в горішній частині монети йдуть написи-невиразні .На обороті поперек три палочки, під ними знак подібний до хреста.Навкало написи : Victoria",-інші невиразні. Внизу монети маленька просвердлена дюра.

VII- Маленька золота монета . На одному боці огруддя, навколо якого напис "AEL PVLCHERIA AVG" ".На другому боці віночок , в ньому хрест, а під віночком напис:" Gonoz ".-

VIII- Середнього розміру тоненька золота монета .На передньому боці портрет огруддя якоісь особи, навколо напис:"AEL EVDOCIA AVG " На задньому боці постать на троні з державою в правій руці.Навколо невиразний напис.

IX- Середнього розміру золота монета. Спереді портрет особи і напис:"Da- Gustri Pub", на обороті портрет огруддя, а навколо напис:"AEL PVLCHERIA AVG

X- Маленька чотирохкутна золота монета. З одного боку-дві голівки ,між ними в горі хрест. Ніякого напису немає.Другий бік зовсім гладкий.

XI- Невеличка золота монета,тоненька. На одному боці погруддя особи в шапці з хрестом на ній. Праворуч постаті видно хрестик-,ліворуч скіпетр. На обороті -фігура подібна до хреста.Навколо написи: виразно лише одно слово:" VICTORIA ".-

XII- Середніх розмірів тонка монета . На ~~одному~~ передньому боці погруддя особи і напис:"AEL. PVLCHERIA AVG." ".На другому боці фігура ангела , який тримає в правій руці хреста, навколо напис:"Victoria AVG. Gonoz ".- .

XIII- Маленька золота монета,тоненька. На одному боці погруддя,а навколо напис:"AEL. PVLCHERIA AVG." ".На обороті вінок, в середині його хрест. Під вінком напис:" Gonoz ".-

XIV- Середнього розміру золота, тонка, пощерблена монета. На переді погруддя в шапці з хрестом. Праворуч плеча хрест. Навколо нерозборчивий напис. На другому боці на підставці- нібина 4-х ступеньках, хрест, з ним сплетена літера " Н ". Навколо напис- невиразний і з за щербин неповний.-

XV- Середнього розміру тонка золота монета. На передньому боці портрет погруддя. Навкруги його напис: "AEL PVLCHERIA AVG ". На зворотній стороні -постать ангела з хрестом. Під ним напис: " CONOB ". Написи по бокам ангела неясні.

XVI- Такого ж розміру золота монета з жіночим портретом -погруддям на передній стороні. Навколо портрета напис: "AEL EVDOCIA AVG ". На оборотній стороні та-ж фігура ангела з великим хрестом, навколо напис той самий.

XVII- Середнього розміру золота монета з жіночим портретом, на передній стороні. Навколо напис: "AEL EVDOXIA AVG ". На зворотній стороні - зображення сидячого ангела з якимсь колисом в руках. По бокам його напис: "Salus ReiPublicae", а у низу " CONOB ".-

XVIII- Середнього розміру золота монета з жіночим портретом і написом спереді: "AEL PVLCHERIA AVG ". На другому боці сидяча на троні жіноча фігура в шлемі з " державою " в правій руці. Коло трона спертий щит Під фігурою той-же напис " CONOB ". Знаки з боків не розібрати.

XIX- Меньших розмірів тоненька, надщерблена золота монета, на передньому боці портрет жіночої голови. Навколо напис, частину його відломано, часть невиразна стерта. На другому боці половина напису і осереднього значка подібного на " Н " стерто.-

XX- Маленька золота тоненька монета. На передньому боці жіночий портрет з написом: "AEL PVLCHERIA AVG ". На другому боці віночок з хрестом в середині. Під вінком напис " CONOB ".

XXI- Малюсенька золота монета з таким же портретом навколо котрого напис " AEL EVDOCIA AVG ". На звороті -вінок з хрестом і той-же напис: " CONOB ".-

XXII- Середніх розмірів дуже пощерблена золота монета з жіночим портретом особи, з " державою " в правій руці. З за щербин напису не розібрати. На зворотному боці знак " Н " під ним напис " CONOB " З боків напису не розібрати з за щербин.

XXIII- Маленька срібна монета. На передньому боці портрет., напис навколо

не виразний. На другому боці у віночку напис:" DHTHEODREXTI ".

XXIV- Маленька срібна монета. На передньому боці портрет мужчини.Напис не виразний. На др. боці посередині фігура, під нею напис " CONOB " Зліва неї напис " VICTORIA "-надпис з права -не виразний.

XXV- Середніх розмірів пощерблена мідна монета. На передньому боці портрет жінки. З ліва напис" DVLCISSIMA ". з права "-S.P." далі монета ущерблена. На звороті-чоловіча стояча фігура з хлопчиком. Навколо напис:" Salvis VRLCIANI ".-

XXVI- Маленька золота монета з чоловічим портретом.Особа зображена на монеті у правій руці тримає" державу". Навколо напис надщерблений, можна розібрати лише частину його :"RTIMIVS... ".На звороті знак:" Ш " і напис нерозборчивий.-

XXVII-Маленька срібна монета з жіночим портретом з лівого боку напис: " DNREX ".З права напис затерто.На відвороті віночок а в ньому літери" DN ".-

XXVIII-Середніх розмірів золота монета з жіночим портретом на передній стороні з ліва напис: "AEL PVLCH ".з правого боку" ERIA AVG. " На обороті з"ображення ангела з великим хрестом у правій руці. Під фігурою ангела напис:" CONOB ".З лівого боку напис:" VOT XX " з правого боку-" VIXI TXXX ".-

XXIX- Маленька мідна монета. На передньому боці жіночий портрет-погруддя З лівого боку напис:" IXTII ". з правого боку" CONS ".На звороті напис посередині:" DEBADV IAA REX ".-

XXX- Маленька золота монета.На передньому боці жіночий портрет і напис навколо :"DNKLIAEVD ",зліва:" XIAPEIAVG ".-

---

В с ь о г о на III дощ. 30 монет.

Дощечка IV.

Гніздо- I- Маленька срібна монета з жіночим портретом з переднього боку і написом:" AEL EVDOCIA AVG ".На звороті вінок з хрестом посередині.Під вінком напис:" CONS ".-

II- Середніх розмірів срібна монета. На передньому боці в середині хрест на ступеньках. Навколо напис" IHSVS XRISTVS hICIA ".На звороті напис:" MIXAHLS EOFILEE CEEVGASILISKOMAION ".-

III- Середнього розміру срібна монета з жіночим портретом.Навколо напис: DNARCADIVS PE AVG ".На звороті з"ображення святого воїна зо щитом і списом" Gloria Romanorum ".-

IV- Середня срібна монета з жіночим портретом з переднього боку і написом:" ". На звороті з"ображення святого, а навколо напис:" ".-

V- Середніх розмірів срібна монета. На передньому боці з"ображення Б. Матері- з літерами зліва" " і" ". На звороті з"ображення /з верху не розборчивий напис. На звороті напис:" ". У верху монета продірявлена.

VI- Середніх розмірів золота монета з портретом бородатої особи в короні і з державою в правій руці. Навколо напис:" ". На звороті з"ображення трох осіб у коронах з хрестами і з хрестами в руках.

VII- Золота монета більш середнього розміру з зображенням сидячого Ісуса Христа. З лівого боку" " з правого-" ". На зворотнім боці з"ображення двох святих. Монета випукло вигнута, общерблена, має дірку з правого боку.

VIII- Випукло-вигнута велика срібна монета. На передньому боці з"ображення сидячого під деревом Ісуса Христа. На звороті з"ображення двох чоловіків з хрестами в руках. Монета з неправильними краями.

IX- Випукло-вигнута золота середніх розмірів монета з неправильно-округлими краями. На передньому боці з"ображення Ісуса Христа з ліва котрого напис:" ", а з правого:" ". На звороті два чоловіки в царським одінню тримають високе древко з хрестом.

X- Мала золота монета з з"ображеням Б. Матері На звороті фігура чоловіка з весоким хрестом. У горішньому краю монети- дірочка.

XI- Середніх розмірів золота монета з образом стоячого Ісуса Христа з написом навколо:" ". На звороті два святих, що тримають хоругви. Напис невиразний.

XII- Мала золота монета з образом Христа. Напису спереду немає. На звороті з"ображення жінки в короні, з державою і скіпетром. Навколо невиразний напис.-

XIII- Мала золота монета з образом Христа з написом:" ". На звороті портрет чоловіка і жінки з написом:" ".

XIV- Мала золота монета з образом Б. Матері і невиразним написом з переднього боку. З др. боку з"ображення чоловіка і жінки, яки тримають хрест, над ними надписи:" Міхаи " "Маріа".

XV- Велика тоненька срібна монета, з образом стоячої Б. Матері з Христом на руках . З ліва неї напис:" ", а з права:" "

На звороті чоловіча постать з хрестом у правій руці і державою у лівій. З лівого боку напис:"ϵCHAO... "/далі атерто/,а з правого "TAKATOPO... "/далі атерто.-

XVI- Маленька золота монета. На передньому боці портрет жінки в короні зі скіпетром і державою.Навколо напис:"IRIHHA CONSTI ".На звороті портрет жінки з державою у правій руці. Над нею надпис:"CONST... " далі стерто..tas basio ".-

XVII- Мала золота монета з портретом жінки в короні зі скіпетром і державою.Над нею напис:"EIRIHH BASILISSH ".На звороті той-же портрет і напис.-

XVIII-Така сама як і №и XVI-.На передній стороні портрет жінки в короні зі скіпетром і державою і написом :"IRIHHA CONSTI ".На звороті портрет особи з хрестом над головою і державою в правій руці.Над портретом напис:" Constantino basi- ".-

XIX- Велика масівна монета срібна з барельєфом жіночої голови на передньому боці. На звороті фігура сидячого чоловіка з трезубцем в руках в правій руці піднесене гасло, внизу напис" ΓIMATPH ".-

---

В с ь о г о в табл. IV- I9 монет.

Табл. V.

Гніздо- I- Середніх розмірів масивна срібна монета з барельєфом жіночої голови в шлемі з гребінем. На звороті сова і з боку літери:" AΘE ".Не відомо якої держави.

II- Золота мала монета з барельєфом голови. На звороті колесниця з воїном запряжена парою коней.-Грецька.

III- Мала золота монета з прртретом жіночої голови в шлемі. На звороті фігура ангела з правого боку написано:" ΛΛEΘHΛP ", з лівого боку фігура -трезуб.

IV- Середнього розміру золота монета. На передньому боці портрет жіночої голови. На звороті -сидяча жіноча фігура яка в правій руці тримає статую" побіди".Ліворуч напис:" ΛYXINAKOV ",праворуч:" BAZILE ".

V- Подовгаста масивна золота монета ,ніби оправлена з країв.З переднього боку стояча постать яка тримає в руках два смолоскопи. На звороті відтиск чотирох квадратиків.-

VI- Маленька товста , з ніби стопленими краями золота монета. На передньому боці з"ображення двух товарин:одна нагадує тигра з роззявленою пащею , друга бика з рогом ; на звороті вдавлення ніби два ря-

дом поставлених квадрати.-

VII- Середніх розмірів пощерблена золота монета. На одному боці-голівка в короні, що тримає в лівій руці лук, а в правій спис. На звороті прямокутне вставлення з поперечними валиками по дні втиснення.

VIII- Середніх розмірів кругла товста срібна монета. На одному боці -чаша і над чашою і навколо напис:"ΔΔ9WΠ∠VW-ƧW ".На звороті гилячка з трома пупянками цвітів , и навколо напис:"Z6LMZ∧ΓLLkME "

IX- Трохи меньша кругла масивна срібна монета. З таким -же зображенням чаші на одному боці і написом:"LIWΓZWE∫.ƧW- ".На звороті так що і в попередній гилячка і напис:"Z6IMZ∧Γ∠ME ".-

X- Срібна середніх розмірів монета. На одному боці ніби музичний струмент / ліра/. Зліва напис невиразний, зправа "×∧9EIV ".На звороті ніби птиця і напис якого трудно розібрати.

XI- Меньша попередньої срібна монета. На одному боці той-же музичний знак- ,зліва напис"LW∧9Z ",а з права-"×∧9EIV ".На звороті з овальними звенами ланцог, а в середині його напис:"ΔW-hes "

XII- Маленька золота з жіночою голівкою монета. На звороті ніби жертвений столик на трох ножках, ножки внизу закінчуються звіринними лапками Ліворуч напис:"·OƧIƆN ".-

XIII- Малюсенька золота монета. На одному боці-жіноча голівка, на другому стояча на перекладенці велика птиця, з ліва якої невиразний напис.

XIV- Таких-же розмірів золота монета.На одному боці портрет жіночої голови в шлемі. На звороті якийсь знаки і написи:"ΔPBV ∧LЄZΔP=

XV- Середнього розміру мідна монета . На одному боці віночок, в ньому коло з крапок, в середині коло " VII ". На звороті жіноча і чоловіча постаті в непристойному положенню.-

XVI- Середніх розмірів срібна монета.На ній з одного боку з"ображення жіночої голови в короні , а на звороті чотирох кутна фігуразарисована лініями рівнобіжними боками її, під нею напис:" ΓNNZ1 ".

XVII- Середніх розмірів золота монета з портретом чоловіка в лавровому вінкові і написом:" CAESAR AVGVSTVS DIVI F PATER PATRIAE ".
На звороті дві стоячих фігури зо списом і щитами коло ніг , а навколо напис:"AVGVSTI COS DESIG PRINCIVVENT ",а під ними:" CAESAR "

XVIII-Середніх розмірів срібна монета з портретом голови в лавровому вінку зліва напис:" DIVI ", зправа не виразний напис. На звороті портрет тої-ж голови і напис:" TI CAESAR DIVI AVGF AVGVSTVS ".-

XIX- Середніх розмірів золота монета, з портретом чоловіка в лавровому вінкові. Навколо напис:" TI CAESAR DIVI AVGF AVGVSTVS ".-

На звороті сидяча жіноча постать , а навколо напис:"MAXIM PONTIF ".-

XX- Середня срібна монета з портретом чоловіка у вінку і написом:"TI CAESAR DIVI AVG.F. AVGVSTVS ".На звороті колесниця запряжена чотирма кіньми , а на колесниці чоловік. Зправа літери:"TR. POT. XVII ",а внизу:"IMP.VII ч XIX.-

XXI- Середня срібна монета. Відтиски і написи на ній тіж,що на монеті .

XXII- Середня мідна монета з головою чоловіка у вінку, навколо напис:" Constantinus ".далі затерто AVG ".На звороті жіноча фігура з "державою " у лівій руці і піднятою правою рукою. Навколо напис:" Sol invict. Comiti ".

XXIII-Маленька мідна монета , з одного боку жіноча голова в лавровому вінку, на звороті постать жінки з дитиною на руках. Написи на обох боках неясні.

XXIV- Середніх розмірів золота монета з портретом чоловічої голови у вінкові. Навколо неї напис:" Constantinus P.F. AVG ".На звороті фігура з державою у правій руці і скіпетром у лівій. Навколо напис : " PROCESSVS CONSVLATVS AVG ".-

XXV- Середніх розмірів мідна монета. На передньому боці портрет жіночої голови , навколо монети напис:"FLAVMA FAVSTA AVG. ".На звороті фігура жінки з двома дітьми на руках. Навколо напис:"Spes rei Publicae".

XXVI- Мала мідна монета з жіночим портретом і написом:" Helena Ae. ". На звороті віночок а в ньому знак -зірка -✳ .

XXVII-Така-ж мідна монета з портретом жінки. З лівого боку напис:"FL. Helena", а з правого боку напис затерто.На звороті постать жінки з гилячкою в правій руці. Навколо напис:" Securitas rei Publicae ".

XXVIII-Маленька мідна монета з невиразним написом на передньому боці. На другім боці жіноча постать з жезлом і гилячкою в руках-напис навколо невиразний.-

XXIX- Середніх розмірів мідна монета. На передньому боці жіночий портрет і напис:" Constantius D F R ."затерто дві літері. на звороті дві постаті -чоловік тримає у правій руцікорогву , у лівій скіпетр, а жінка правою тримає вінок над головою чоловіка ,а у лівій тримає оливову гилячку. Навкруги напис:" Victor Rem Hoc Sic A O ".-

XXX- Мала золота монета з портретом чоловіка у лавровому вінкові.Навколо напис:" TI CLAVD CAESAR. GERMPMTRIBPOTPP. ".На місці точок літери стерті.На другому боці жінка у вінку. З ліва початок напису стерто, виразний лише кінець:" ...INAE "-а з правого:" Augustae ".

XXXI- Мала золота монета з неправильними краями. На одному боці дуже випук-
ле з"ображення чоловіка з маленькою бородою , у вінку. Навколо напис
" ".На звороті стояча жіноча фігура і лі те-
ри" ".

XXXII-Середніх розмірів золота монета. На одному боці жіноча голівка і на-
пис:" ".На звороті постать жінки і напис:" ".

XXXIII-Мідна,середніх розмірів, товста монета.На одному боціпортрет чоло-
віка з бородою.Напис невиразний.На звороті жіноча фігура з вінком у
піднятій правій руці з оливовою гилячкою у лівій.За плечима у фігу-
ри -крила.Зліва напис:" ",з права:" ".

XXXIV-Середніх розмірів золота монета. На одному боці портрет кучерявого з
бородою чоловіка і напис:" ".На звороті,-анге
з щитом, на якому " ".Навколо напис:" ".

XXXV- Середніх розмірів мідна монета. З одного боку жіноча голівка в коро
і напис:" ".На звороті кучерява голова чоловіка ,напис нев
разний.

Всього на табл. V- 35 монет.-

Таблиця VI.

Гніздо- I- Велика срібна монета з портретом на передньому боці і написом:" Paul
Krüger, President der Suid Afrikaansche Republiek
IO OCT 1825."На звороті порт-
рета двох осіб-чоловіків. Коло одного напис:" ",
коло др.-" ".

II- Велика срібна монета з відбитком голови у лавровому вінкові і напи-
сом:" ".На звороті вінок ,в ньому"-5 ".
Навколо вінка:" ".

III- Велика з неправильними краями срібна монета з жіночою дуже випуклою
головою на одному боці.На другому гладкому боці-колесниця запряжена
чотирма кіньми. В колісниці-чоловік,а під ним напис" ".

IV- Велика овальна срібна монета з дуже випуклим портретом жінки на од-
ному боці. На другому боці віноку ньому кінь і написи:" ".

V- Середніх розмірів срібна монета з портретом чоловіка з бородою, вко-
роні. На звороті знаки на невідомій мові.

VI- Середніх розмірів груба срібна монета. На одному боці-велика муха і
літери-" E " і " Ф ". На звороті -половина /передня/ Оленя, дерево
і неясний напис з боку.

VII- Мала срібна монета з портретом голови, на звороті -передня половина
оленя з підігнутими ногами,по бокам шиї оленя літери" E " і " Ф ".

Праворуч фігури оленя слово" -NIKIΔΣ ".-

VIII- Середніх розмірів срібна монета. На одному боці портрет чоловіка і напис: "Александаръ I Кѓролъ Србиѣ .На звороті -вінок, а у ньому - в горі корона, нище:" I динар 1897 ".

Всього на таблиці VI- 8 монет.-

Табл. VII.

Гніздо I- Велика срібна монета з двома жіночими портретами на одному боці, і фігурою сидячого чоловіка ним і незрозумілим написом на другому.-

II- Велика срібна монета з дуже випуклим портретом голови на одному боці На звороті чоловіча постать вперта на спис. Коло неї птиця і написи: " ΔΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΜΙΚΟΜΗΔΗΣ ΗΡΩ ".

III- Велика срібна монета з портретом кучерявого з маленькою бородою чоловіка зі стьожкою на голові. На звороті вінок,- в ньому птах ,з розіпятими крилами і написи:" ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ".

IV- Середнього розміру масивна бронзова монета. На одному боці випуклий портрет. На звороті чоловік сидить опершись на спис і держить на правій долоні птицю. З боку фігури напис:" ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ".

V- Велика срібна монета з портретом кучерявого юнака. На звороті оперт-тий на спис, сидячий чоловік, який на правій руці тримає статую "по-біди". Під ним напис:" ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ", а по боках :" Basileus Antiochou Theou Epifanous ".-

VI- Велика груба мідна монета з портретом жінки і написом під нею:" PIETA з одного боку. На звороті в середині літери:" S C ",а навколо на-пис" Consensu Senatus RP TITER DAVSVS ".

VII- Велика мідна монета з портретом чоловіка і написом:" Imp Augustus Pater ".На звороті-кортік,по бокам його літери" S і C" а під ним " Provident ".

VIII- Велика срібна монета з дуже випуклою кучерявою головою на передньо-му боці. На звороті-сидяча Афіна зі статуею побіди на правій руці і щитом коло сидіння. По бокам написи:" ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ".

IX- Велика груба мідна монета з жіночою головою і написом:" Diva Faustina ". На звороті жіноча фігура, по бокам неї літери:" S " і " C ",а навко-ло напис:" Aeternitas ".

X- Велика товста мідна монета з портретом чоловічої голови у вінку і з бородою, навколо напис:" Maximianus Aug TRP VII ".На звороті-си-дячий чоловік опершись на спис, тримає у правій руці статую побіди Під ним літери" S " " C ". Навколо напис:" IMP VI COS III ".-

XI- Велика товста мідна монета з жіночим портретом і написом:" Faustina Augusta".На звороті постать жіноча з оливковою віткою у правій руці По бокам її літери:" S і C",а по бокам :" Hilaritas ".

XII- Велика товста монета з портретом чоловіка у лавровому вінку, з кучерявою борідкою і написом навколо:" Imp Caesar Traiani Hadriani Aug." На звороті чоловіча постать зі списом. По бокам його " VIRT " і " S " та " AVG " і " C " а навколо " IMPERATOR II ".

Всього на VII таблиці - I2 монет.-

Таблиця VIII.

Гніздо- I- Мала золота неправильної форми монета з портретом кучерявого чоловіка з одного боку і з біжучим конем ,під яким стоїть збанок,з другого. Над конем косо поставлений знак " ".

II- Маленька тоненька золота монета. На передньому боці незрозумілі фігури і напис:" PECTAVIVCIV ":", а на звороті -хрест з кружком по середині і написом:" COLEVTOM ".

III- Маленька тоненька золота монета з чоловічим портретом на передньому боці і написом:" HESPANIA CAPTA ".На звороті в кільці з точок - хрест,між раменами котрого літери:" A, E, M, C ".Навколо кільця напис:" SICEDEMVNDOMVI ".

IV- Маленька золота монета. З одного боку портрет чоловіка.Зправа на монеті уривок напису" OVLI ".На звороті монета переділена двома рисами на дві нерівні половини. У верхній більшій написано:" AR " в нижній меньшій " VNO ".

V- Маленька золота монета з портретом старого чоловіка і написом:" Campanidio ".На одному боці на звороті -хрест з зірками під раменами і написом навколо:" AVDVLEVSMO ".

VI- Маленька золота монета. На одній боці портрет чоловіка з вусами і бородою, на голові у нього корона-обруч ,навколо напис:" TIBIKLIAEO ". На звороті хрест і напис навколо:" ETHVLEDOMVE ".

VII- Середніх розмірів срібна монета. З одного боку напис:" CAROLVS " а з другого:" IMPERATOR ".

VIII- Маленька золота монета з невідомими невиразними знаками і написом: " APIQISISIDVIX ". ".На звороті хрест і напис:" INTERAANA ".

IX- Маленька золота монета з погано виконаним портретом чоловіка в короні -обручі. Навколо монета напис:" AREDVNOVM ".На звороті хрест з зірками між раменами і написом навколо:" FANTOLENOMO ".

X- Маленька золота монета з погано відбитим портретом чоловіка.Навколо

напис:" ". З другого боку в середині хрест, а навколо напис:" ".

XI- Маленька золота монета з поганим відбитком голови в короні з зубцями і написом:" ",з одного боку і з хрестом посередині і написом навколо-" ", з другого.

XII- Малесенька золота монета з невідомими знаками і неясним написом. На звороті хрест і неясний напис.

XIII- Малесенька золота монета з примітивним обрисом голови. Надпис навколо на половину зрізано. На звороті кільце з точок, а в ньому хрест. Частина напису зрізана видно лише- .

XIV- Малесенька золота монета з жіночою головою і написом " з одного боку ; з другого боку в середині фігура ангела з вінком у піднятій лівій руці , а навколо напис:" ".

XV- Малесенька золота монета з відбитком частини голови-обличча і переднім-" ",з одного боку, з другого боку-хрест і неясний напис.-

XVI- Маленька золота монета З одного боку невідомі знаки і напис:" ".З другого боку хрест і напис:" ".

XVII- Маленька золота монета з якимсь знаком і написом:" ". з одного боку і з другого з крестом і неясним знаком.

XVIII- Маленька золота монета з відбитком чоловічої голови і написом:" ".На звороті хрест в кільці, а навколо напис:" ".

XIX- Маленька золота монета з відбитком голови .Навколо неї напис:" ".. На звороті хрест і напис :" ",далі край зрізаний.

XX- Середніх розмірів срібна тонка монета.З одного боку напис:" З другого " " і хрест над цим написом.

XXI- Маленька золота монета з погано виконаним портретом голови. Навколо напис:" ".На звороті хрест і напис- на половину зрізаний.-

XXII- Маленька золота монета з портретом голови і написом:" ". на одному боці і хрестом і написом " "- з другого.

XXIII- Маленька золота монета з портретом і написом " ". На звороті монети в кільці з точок хрест, меж рамінами якого літери " ". Навколо кільця напис:" ".

XXIV- Маленька золота монета. З одного боку портрет і напис: З другого боку в колі хрест, а навколо напис:" "

XXV- Маленька срібна монета. З одного боку голова і неясний напис, з другого боку хрест під раменами його:" ". і напис" ".

XXVI- Мала, пігнута тоненька золота монета. З одного боку портрет чоловіка і напис:" ", на звороті- хрест, коло нього літери" навколо невиразний напис.

Всього на VIII- таблиці - 26 шт. монет.

Таблиця IX.

Гніздо I - Велика золота монета з портретом голови бородатого чоловіка і написом :" ".На звороті-герб і написи:" ".

II- Велика товста монета золота з портретом і написом: На звороті вінок у ньому герб з короною. По боках герба" 2 "і " " Внизу дата 1832.

III- Велика бронзова монета з портретом і написом:" " На звороті напис:" 1765 " з гербом по середині.

IV- Велика бронзова монета. На одному боці в колі герб, а навколо напи: " ".На звороті написи:" ".

V- Велика тоненька золота монета. З одного боку стояча фігура короля і напис:" ".На звороті хрестовидний герб і напис:" ".

VI- Велика тоненька золота монета. З одного боку герб під короною і напис:" ".На звороті хрестовидний герб і напис:" ."

VII- Середніх розмірів товста золота монета. На одному боці портрет і напис: " ".На звороті у вінкові-герб, по боках його" I" " ",а внизу 1832".

VIII- Велика золота монета з портретом і написом:" " На звороті під короною два герба, а навколо напис:" I786 і I".

IX- Велика тоненька золота монета. З одного боку агнець, коло нього корогва на хресті. Навколо неясний напис.На звороті хрестовидний герб і напис:" ".

X- Велика золота монета з портретом голови у лавровому вінкуі написом: " ".На звороті під короною два герба, між якими цифра " I ".Навколо напис:" ".

XI- Середнього розміру, надбита срібна монета. На одному боці портрет голови з розпущеними косами і борідкою. На звороті колесниця запряжена кіньми. Частина колесниці зі стоячою на ній фігурою чоловіка-відбиті. Під кіньми напис:" ", під ними:" "

XII- Середніх розмірів тоненька срібна монета. З одного боку погано-виконаний портрет голови з обручкою в усі. Навколо напис:" "
На звороті напис:" ", а по середині:" ".

XIII- Велика тоненька золота монета. Зо одного боку на ній -герб під короною, а навколо нього напис:" ".
На звороті хрестовидний знак, між його раменами дві літери" ", а навколо напис:" ".-

XIV- Велика тоненька золота монета. На одному боці на коні верховець в короні з мечем і напис навколо:" ".
На звороті хрестовидний знак і напис навколо:"XPC ",

XV- Така-ж сама золота монета. Той-же малюнок і написи.

XVI- Маленька бронзова монета з портретом чоловічої голови. На звороті кінь, а над ним обличчя. Написів немає.-

---

Всього на таблиці IX- 16 монет.-

Таблиця-X.

Гніздо - I Велика тоненька золота монета. З одного боку герб під короною, а навколо напис:" /затерто/ ". На звороті хрестовидний знак, а навколо напис:" ".

II- Велика тоненька золота монета. З одного боку герб під короною напис " ". На звороті хрестовидний знак з коронами між раменами хреста і написом навколо:" ".-

III- Велика тоненька золота з такими-ж відбитками і написами.-

IV- Така-ж золота монета. Відбитки і написи ті-ж більш виразні.

V- Велика тоненька золота монета. З одного боку готичний портик, а під ним стояча чоловіча постать-короля. Навколо напис:" "
На звороті хрестовидний знак і напис:" "

VI- Велика масивна монета- срібна. На одному боці портрет в короні з хрестом на верху. Обличчя з курчавою бородою. Навколо напис на невідомій мові. На звороті- лев в такій-же короні. Лівою передньою лапою лев тримає корогву з хрестом на вершку.-

VII- Велика тонка срібна монета. На одному боці герб під короною і напис: " ". На звороті хрест і напис:

VIII- Велика тоненька золота монета з гербом під короною і написом:"
". На звороті хрестовидний знак і напис:"
".

IX- Така ж точно золота монета. Написи ті-ж.

X- Велика тоненька золота монета. На одному боці чоловік в короні і військових доспіхах. Під ним якісь знаки і напис якого трудно розібрати краї, а з ними і напис зрізані, так само і на звороті.

XI- Велика золота монета з портретом і написом:"
I715. I ". На звороті хрестовидно розміщені по 2 літери "L" з короною над кожною парою і напис:"
".

XII- Середніх розмірів золота монета з жіночою головою в шлемі і написом:
". На звороті віночок в ньому:"
". і навколо:"
".

XIII- Більш середнього розміру золота монета. На одному боці гола чоловіча фігура з крилами, що пише на таблиці і напис:"
I793". На звороті- вінок, в ньому:"
", а по за віночком:"
".

XIV- Таких-же розмірів золота монета з портретом і написом:"
". На звороті 8 хрестовидно розміщених літери "L", а над ними корони. Навколо напис:"
".

XV- Середніх розмірів золота монета з портретом і написом:"
". На звороті два герби під короною і напис:"
".

XVI- Велика тоненька золота монета. На одному боці герб під короною і напис:"
". На звороті хрестовидний знак з літерою" C " в середині і написом:"
I568".

XVII- Середніх розмірів золота монета. На одному боці портрет і напис:"
". На звороті два овальних герба під короною і напис
" I777. I ".

XVIII- Середніх розмірів масивна срібна монета з рельєфом обличчя на одному боці і бігучим конем на другому.

XIX- Середніх розмірів золота монета з портретом і написом"
". На звороті герб і напис:" I898. "На бинді коло герба написано:"
".

XX- Велика золота монета з дитячою головою і написом:"
". На звороті хрестовидно розміщені 8 літер" L " з коронами над ними і напис:"
".

XXI- Велика тоненька золота монета з французьким гербом під короною і написом:"Carolus 13 D.G. Franco Rex".На звороті хрестовидний знак і напис:"Civitas Regnat Vinc. ef Imp. " I566 ".

XXII- Велика тонка золота монета. З одного боку портрет і напис:"Lud XIIII D.G. Fr et Nav Rex". На звороті -французький герб і напис:" In Sit Nomen Domini Benedic- tum I690 ".

XXIII-Середніх розмірів тонка золота монета, з портретом і написом:"Lud XVI D.G. Fr et Nav. Rex. ".На звороті- під короною два герба і напис:"CHRS Regn. Vinq. Imper. I790 ".

На X таблиці - 23 монети.

А всього на I0 табл. - I92 монети.-

Касір Стасіславівен Ків Конторолер Гнатовський Л

З оригіналом згідно:

Л Гнатовський

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY

WARSZAWA, ALEJA JEROZOLIMSKA 32

300

POLSKA

ZWYKŁA

839

Towarzystwo Naukowe
im. Szewczenki
L W O W

WK. ul. Czarnieckiego 24